ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIUM
SERIES HISTORICO-CHRONOLOGICA.

TOMUS PRIMUS.

ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIUM
SERIES HISTORICO-CHRONOLOGICA

AD CRITICÆ LEGES,
ET VETERUM MONUMENTORUM FIDEM
ILLUSTRATA:

JOSEPH ANTONII SAXII

SS. AMBROSII ET CAROLI OBLATI,
COLLEGIO ET BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ PRÆFECTI

OPUS POSTHUMUM.

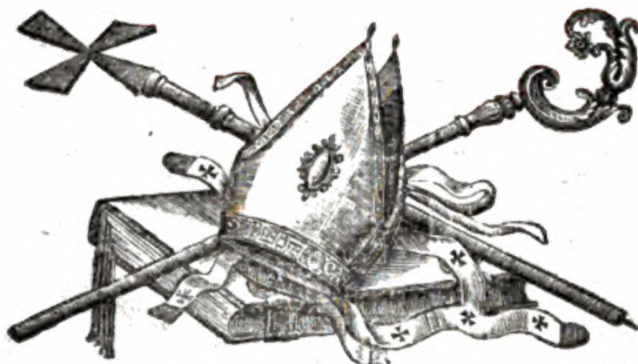
ACCEDIT CLARISS. SCRIPTORIS VITA

AUCTORE

BALTHASSAR OLTROCCHI

EIDEM BIBLIOTHECÆ PRO-PRÆFECTO.

TOMUS PRIMUS.

MEDIOLANI, MDCCLV.

****

IN REGIA CURIA EX ÆDIBUS PALATINIS.

Superiorum permiſſu.

JOANNI. BAPTISTÆ
MESMERI

IN. JURE. DICENDO

SAPIENTISSIMO. INTEGERRIMO

POST. AMOTAM. IN. POSTERUM

REI. FRUMENTARIÆ. DIFFICULTATEM

VIARUM. ANNONÆ

PRÆFECTURAM. RITE. ADMINISTRATAM

ÆRARIUM

RESTITUTUM. AUCTUM

MERITIS. HONORIBUS. CUMULATO

COMMUNI. VOTO

IN. CARDINALIUM. COLLEGIUM

A. BENEDICTO. XIV.

PONT. O. M.

COOPTATO

CONCIVI. PATRONO.

Jac. Mercorus sculp. Mediol.

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI

S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO

JOANNI BAPTISTÆ
MESMERI

CAROLUS CASANOVA
NAZARIANÆ BASILICÆ MEDIOL. CANONICUS
FELICITATEM.

Ptanda quadam ſortis injuria effectum eſt, PRINCEPS EMIN.ME, ut operis bujus editio futura cùm Cl. Joſepbi Antonii Saxii famæ, tùm Patriæ Tuæ cum primis glorioſa, plurimis

primùm dilata, mox & interrupta caſibus, poſtremo ad umbilicum ferme perducta, in ejus tandem poteſtatem perveniret, qui & meritorum Tuorum apprimè prudens illud Tibi nuncupare facile vellet, obſervantiæ autem ſuæ conſcius planè deberet. Nam cum ea mihi ſuperioribus menſibus delata fuiſſet provincia, ut quod Philippus Argelatus ejuſdem editor ſupremis ſcripſerat in tabulis exequendum ſuſciperem, ſarciremque meo patrocinio quidquid in hæreditario ejus aſſem mancum, ac debilitatum illius mors reliquiſſet, oblatus repentè dignitatis Tuæ ſplendor eximius, me nondum planè deliberantem compulit, ut Tuo ornatum nomine tandem proferrem. Apparebat enim conſonum, atque præclarum in Tuis defigi oculis, Tuiſque gaudere auſpiciis nobiliſſimam Mediolanenſium Antiſtitum Seriem, quorum Tu facta virtuteſque imitatus ad eum, quem tenes, majeſtatis gradum optima progreſſione con-

ten-

tendisti. Quantum item interesset affinitatis, expendebam animo inter egregias Tuas dotes, eorumque Archipræsulum, quorum hic gesta intentis oculis admirari poteras. Scilicet quemadmodum ex iis alios strenuè inter publicas curas, ac Magistratus perhonorificè versatos licebat recognoscere, alios populorum procurandæ felicitati addictos impensius, complurimos vero ad Religionis præsidium feliciter excubantes; sic in Te uno expressa paria munera, & communis utilitatis, pietatisque Christianæ haud diversa studia eminebant.

Norunt Romani, & Sapientissimus Sac. Rotæ Judicum Cœtus exactam in caussis discutiendis solertiam, miram in gravissimis ferendis Sententiis ingenii vim annorum viginti spatio probatissimam. Hinc Tuam in Jure dicendo integritatem tanti Clemens XI. fecit, ut Te Præsulem electum Suffragii ferendi caussa inter festas Populi, & Fori ac-

clamationes Nobilissimo Tribunali, *quod a Justitia nomen habet*, *admoverit*; *dexteritatem verò in maximarum rerum administratione Pontificio Benedicti XIII. præconio celebratam quis dignis laudibus prosequatur*, *intelligens Te ab eo feliciter admodum* Cameræ Auditoris, *ut appellant*, *difficillimis judiciis implicitum*, *dum* Judicis Ordinarii *personam gravissimam sanè Tibi imponeret*, *aut animo recolens depulsam vigiliis*, *ac laboribus Tuis ab Alma Urbe rei frumentariæ inopiam*, *suffectum Romanis certum commeatum publicum*, *privatum vero Piceni*, *unde illum exportaveras*, *non imminutum*, *levatam demum utrobique in posterum Annonam*, *adeout nulla caritas timeretur*? *Sapientiam hanc multis auctam honoris insignibus voluere subinde Clemens XII.*, *&* *Benedictus XIV.*, *quorum Ille Tibi* Apostolicæ, *ut vocant*, Cameræ Clerico *renuntiato viarum Præfecturam*, *atque rem frumentariam curandam detulit*:

tulit:

tulit: Alter afflicti Pontificii Ærarii restituendi provinciam demandavit, tam felici rerum exitu, ut quadriennii spatio modò imperatis pecuniis, modò exactis illud levares maximo ære alieno, imo additis novis subsidiis, ac veluti nervis mirum in modum confirmares. Adlectum denique in S. R. E. Cardinalium numerum gratulabundi suspexere optimi omnes, itemque præclarissimi cujuscumque ordinis Viri, quorum plurimi cùm integritatem veriti Tuam, tùm prudentiam admirati singularem, illaqueatas Legum periculis, aut odio irretitas publico rationes auctoritati, & consilio Tuo expediendas felicissimè permiserunt: Mediolánenses verò præsertim Tui plurimis se nominibus Tibi obstrictos professi sunt, cum Te in Patriæ res, ac gloriam mirè animatum primariæ SS. Ambrosii, & Caroli in Urbe Sodalitatis, imo & universæ Nationis nostræ Patronum habere quam verissimè gloriarentur.

Ita-

Itaque geſtiunt, mihi crede, Archipræſulum Noſtrorum feliciſſimi Manes conſcriptam diligenter de ſuis egregiè factis hiſtoriam in ejus patrocinio deliteſcere, qui ut pronus eſt in Patriæ res fovendas, amplificandaſque, tam illuſtrem etiam clientelam a ſe amoveri non patietur; Teque interim fautore uſuros ſe confidunt ampliſſimè. Hoc ut ego quoque non deſperem, Tua in literas, Patriamque propenſio facit; imo ut indubiè credam, injunctum Tibi Nationis noſtræ protegendæ munus hortatur. Quod ſi Tuorum erga me meritorum revocare memoriam velim, id non Tua dumtaxat cauſſa, ſed etiam mea abundè, cumulatèque Te præſtiturum certo ſcio. Diuturnus enim, quo me proſequeris, favor, magna, quæ mihi tecum eſt non ullis meis meritis inita, ſed ab excelſo Tuo, ſublimique animo profecta gratia, cùm ſemper Te Tui ſimilem fore pollicentur, tùm erga me æque ac munus meum animatum denun-

tiant.

tiant. Excipe igitur, quo ſoles, animo hoc Tibi inſcriptum opus, quod Tuo honeſtatum, auctumque nomine minus lucem hominum, conſpectumque verebitur. Sin minus mea offerentis voluntas grati animi dignam exhibet teſtificationem; Tua acceptum habentis humanitas hunc mihi adjiciet gratiæ, & amoris cumulum.

Mediol. Prid. Cal. Julias MDCCLV.

CAROLUS CASANOVA
BASILICÆ NAZARIANÆ CANONICUS
LECTORI BENEVOLO.

Uo animo, quibusque viribus Philippus Argelatus Bononiensis a Secretis Sac. Cæs. Cath. Majest. contenderit, ut Literarum incrementum, Literatorumque Hominum commodum promoveret, omnibus in comperto est; cum eo potissimum adnitente in lucem producta fuerit Collectio Scriptorum Rerum Italicarum *ab immortalis memoriæ Viro* Ludovico Antonio Muratorio *digesta, pluribusque magnæ molis voluminibus comprehensa. Ejusdem Argelati operâ e Typis Mediolanensibus prodiere a jam laudato præclarissimo Scriptore coacervatæ* Veteres Inscriptiones, *aut nondum cognitæ, aut seorsim evulgatæ. Ille ipse fuit, qui* Numismatum *a* Francisco Mediobarbo *in amplum Codicem redactorum secundis, iisque nitidioribus curis editionem paravit, pluraque alia peregit ad Eruditorum utilitatem procurandam aptissima, quæ commemorare supervacaneum censeo, utpote ad institutum meum minimè pertinentia, & doctis Hominibus jam cognita. Id tamen in præsentia reticere haudquaquam decet, quòd*

eos inter illustres Viros, doctrinâ, scriptisque Elucubrationibus ab Argelato apprimè cultos, Clariss. Joseph Antonius Saxius *Collegio ac Bibliothecæ Ambrosianæ Præfectus adnumerandus occurrit; ab eo enim Adnotationes ad* Sigonii de Regno Italiæ *Historiam, cum hujusce Scriptoris Opera omnia prælis committeret, labore maximo collectas, atque amplissima eruditione refertas exquisivit, atque obtinuit; ab eodem etiam quam longis paraverat curis* Historiam Mediolanensem Typographicam, *Operi suo* de Scriptoribus Mediolanensibus *præponendam, impetravit. Atque ut uno omnia verbo comprehendam, Saxius ille fuit, quem in rebus dubiis veluti Delphicum Oraculum consuleret, ejusdemque auctoritatem veneraretur. Vix dum Argelatus ab eo ad umbilicum perductam* Archiepiscoporum Mediolanensium Chronologicam seriem *intellexit, eamque, morte intercepto eruditissimo Auctore, penes æmulum Patrui Josephum Mariam Saxium, Collegio Canonicorum S. Georgii adnumeratum, manuscriptam delitescere, commodo atque utilitati publicæ de more consulens, hanc ab humanissimo Nepote impetravit, neque prælis subjicere supersedit ulterius, nisi quantulum ad nitidiores parandos typos temporis intercederet. Quo vehementiore studio editionem expectatissimi Operis sollicitabat Argelatus, illamque pene absolutam prospiciebat, eum pituita vehemens stommaco indissolubilis oppressit ita, ut vi morbi cedere,*

ætate

ætate Annorum LXXVI. jam gravis, coactus fuerit VIII. Cal. Februarias hujus Anni. Priusquam tamen e vivis abiret, se morti proximum sentiens, me rerum suarum Curatorem postremis Tabulis declaravit, idque inter primas curas commendatum mihi voluit, ut quod ipse antea ad hujusce editionis complementum mente perceperat, sedula executione me auxiliante absolveretur. Cui amicæ benevolentiæ vinculis obstrictus viventi fueram, eidem terris erepto devinctum me sentiens, hoc potissimum animadverti, ne postrema vota vel tantisper eluderem; quocirca præconcepta ab Argelato tam præclari Operis ornamenta haudquaquam parare neglexi, imo pro viribus complere studui. Noverat ille quidem, Clariss. Saxium Apostolicam Ambrosianæ Ecclesiæ institutionem viriliter propugnasse, in lucem productis Vindiciis de Adventu S. Barnabæ Mediolanum. *Hanc Dissertationem numeris omnibus absoluto Mediolanensium Præsulum Catalogo præponere animo conceperat Argelatus, utpote quæ viam aperiret ad ceterorum Antistitum Acta explicanda, primorumque inter eos antiquitatem probandam non modo utilis videretur, verum etiam necessaria. Eam igitur tibi, veluti Prodromum sisto, Lector humanissime; neque hic recusam cuiquam displicere posse arbitrabor, cum in ista, quæ hisce temporibus fervet, controversia, se usque ad extremum spiritum in suscepta sententia perstitisse Saxius ipse professus sit, quemadmodum a fide dignis testibus non semel accepi. Quinimo,*

quotiescumque Argelatus familiariter cum Amicis de productis hinc inde rationibus verba miscebat, eum plures dicentem audiverunt, se nihili facere ab Adversariis productum argumentum e verbis S. Ambrosii deductum (in Concione adversùs Auxentium), *quibus ait*: Absit ut tradam hæreditatem Dionysii - - - - atque omnium retro fidelium Episcoporum, *Sancti Barnabæ nomine omisso, cum de tradenda Arianis Basilica Portiana ageretur, quæ vivente hoc Apostolo, neque Anatalone Successore suo nondum in Christianorum cesserat portionem, imo a fundamentis nondum extructa fuerat. De materiali, censebat Argelatus, Ecclesia agi, non de mystica, ut ajunt, seu spirituali; quapropter non expediens, neque utile Ambrosio fuisset, ad Barnabam usque Apostolum ascendere, ut possessionem Portianæ Christianis vindicaret, qui a prima Catholicæ Fidei hac in Urbe prædicatione non adhuc Templum illud obtinuerant. Sed hæc obiter, cum mea non intersit in arenam descendere a tot Clarissimis Scriptoribus calcatam; istud enim tantum innui, ad Amici demortui mentem hac de re mihi compertissimam explicandum.*

Quo primùm tempore Argelatus sibi proposuerat hanc parare editionem, ut laudabilem præsentis ætatis morem sequeretur, præfigendi scilicet Scriptoris Vitam, debitum tam benemerito de sacra, ac profana Eruditione Saxio officium hoc præstare duxit pernecessarium; quapropter Clariss. Virum Balthassar Oltroccum, *Bibliothecæ Ambrosia-*

næ

næ Pro-Præfectum, mortuique Collegæ vestigiis prope insistentem, enixis precibus exoravit, ut hanc provinciam impleret. Hisce votis benigniter respondit humanissimus Oltroccus, Vitamque Auctoris eleganti stylo conscriptam mihi suppeditavit, quam & ad Saxii commendationem, & ad Argelati implendum desiderium, necnon ad Lectorum omnium delectationem, imitationemque excitandam, primo loco imprimendam curavi.

Operæ pretium censeo, qualis quantusque sit tam præclaræ elucubrationis fructus, Lectori benevolo paucis exhibere, quæ reapse non meo sanè, sed proborum Hominum judicio, qui istam manu exaratam jam viderunt, haud vulgarem apud Eruditos existimationem sibi vindicat, cum nova non minus, quàm difficilis, ac perfecta censenda sit. Novam dico, nam nullus ante Saxium Scriptor inventus est, qui Mediolanensium Archiepiscoporum Acta fideliter, rectoque servato temporum ordine, literis commendaverit. Antiqui eorumdem Catalogi nudum tantummodo nomen, annos Sedis, diemque mortis designant: recentiores quædam eorum innuunt gesta, sed parcè nimis expressa. Si qui posterioribus Seculis liberiori calamo Vitas Mediolanensium Antistitum conscripserunt, dubia certis, vera falsis indiscriminatim miscuerunt. Noster tamen Auctor, rerum ad Ambrosianam Ecclesiam pertinentium notitiâ, longo seduloque paratâ studio usus, ac ope Diplomatum, Codicumque nuper e tenebris eductorum adjutus, ita profecit, ut tutiorem

rem

rem uniuscujusque epocham figeret, atque peracta ab iisdem opera declararet: Quocirca a vero non aberrabimus, si tot inter Mediolanensium Præsulum Catalogos jam evulgatos, hunc pro sua dignitate, obque crisim adhibitam perquam diligentem, novum appellaverimus.

Difficilem in hoc perficiendo Opere Saxii laborem quisquis dijudicabit, dummodo animadvertat, Seriem hanc per plura excurrere Secula, bellorum asperitate concussa, ac ignorantiæ tenebris involuta; post quæ alia successere nimiæ credulitati obnoxia, fabulisque facillimè inhærentia, quibus præteritorum temporum gesta inficiebantur. Tot difficultates Auctori nostro satis superque compertæ hunc ad eam rerum indaginem compulerunt, ut nihil assereret, quod aut coævorum, aut proximorum saltem auctoritate non inniteretur; cum assidua perquisitione, ac nunquam intermissa Librorum lectione eam sibi comparasset eruditionis messem, unde uberes probatosque manipulos in mediam produceret. Quæ profectò res extero Homini, in rebusque nostris haud apprimè versato, supra quam credi possit, perdifficilis evasisset.

Perfectam quoque elucubrationem hanc Saxii appellavi, ea potissimum ratione ductus, quòd hic ab Apostolo Barnaba usque ad nunc sedentem in Ambrosii Catedra Joseph Puteobonellum S. R. E. Cardinalem, Archiepiscoporum Seriem perduxit, Anno consistens MDCCLI. quo mors invida tam insignem doctrinâ Virum nobis eripuit. Complectitur

ctitur illa quidem & eos, qui spontè oblatam Mediolanensem Insulam recusarunt, spiritu Dei, & humilitatis amore ducti: eos etiam commemorat, qui dolo, aut armorum vi hanc occupare Sedem ausi sunt; illos non omittens innuere, qui falsò a cæcutientibus Scriptoribus Mediolanensis Antistitis nomine donati fuerunt. De unoquoque horumce Præsulum seorsim Saxius sermonem instituit; de Patria, de Studiis, de Muneribus cujuscumque disseruit: quæ ad Dei gloriam promovendam, ad Ecclesiæ sibi commendatæ honorem augendum, ad commissi ductui suo Gregis utilitatem comparandam quisque peregerit, distinctè declarat, profanæ quandoque historiæ narrationem interserens, ut eâ veluti præeunte face, Præsulis gesta vividius illustrentur, & Lector fortasse minus necessario expertus aliunde lumen non cogatur exquirere. Ne quid insuper desiderandum superesset, hoc quoque Saxius addidit ornamentum, ut scilicet tempus designaret, quo Familia quælibet Religiosorum hominum vel Mediolanum inducta est, vel hac in Urbe nata alias etiam Catholici Orbis Civitates, & loca ad Incolarum proventum, sive pietatis studio, sive verbi Dei prædicatione, institutis ibidem domiciliis juvit, & fovit: quam ob rem summa Mediolanensibus Archiepiscopis auctoritas, dignitas, & gloria, maxima Populis, ac præsertim Insubribus utilitas, delectatio, facilitas comparata.

Hæc breviter præfari, licèt hujus probatissimi Operis minus conscius, quod primoribus tantùm labiis attigi, oppor-

portunum censui, majorem id procul dubio laudem reportaturum sperans ab eruditis Lectoribus, quibus celeberrimi Auctoris nomen in pretio est, & qui optimè noscunt, Scriptionis tot tricis involutæ argumentum non minorem Saxio Hominem ad illud feliciter enodandum exposcere.

Jo-

JOseph Antonius Saxius Collegio & Bibliothecæ Ambrosianæ Præfectus, Literatorum Reipublicæ ob plurimos ingenii sui cultissimi partus in lucem productos perquam notus, mihique potissimum, qui ultra XXX Annos sub ejus humanissima institutione crevi atque insenui, quæcumque Opera elucubravit, ea sane omnia ita modestia, pietate, ac moderatione composuit, ut quid in iis reprehendendum esset, ferme nullus repererit, omnes laudaverint, quinimmo quampluribus Auctoribus nimis libere scribentibus in exemplum proposuerint castigatioris disciplinæ propugnatores. Laudabilem hanc methodum religiosissimè servavit postremis vitæ suæ annis, quos in digerenda juxta severioris criticæ leges *Archiepiscoporum Mediolanensium Serie*, ad laborum, laudisque suæ complementum, impendit. Hanc ipsam eruditione amplissima confertam elucubrationem, ac *Vitæ* illius *Compendium* a Clarissimo Viro Balthassar Oltrocco, Bibliothecæ ejusdem Pro-Præfecto, dictatum, mandante Reverendissimo P. Hermenegildo Todeschini, Ord. Prædic., S. T. M. ac Generali in Mediolanensi Provincia contra Hæreticam pravitatem Inquisitore, diligenter perlegi; cumque in hisce Scriptionibus nihil bonis moribus, nihil Orthodoxæ Fidei injuriosum offenderim, sed iisdem tantummodo Sacram Patriæ eruditionem augeri, & Antistitum Insubriæ præclara gesta illustrari compererim, annui posse censeo, ut Typis committantur; me tamen &c.

Dabam Mediolani pridie Idus Apriles MDCCLV.

P. I. Servilianus Latuada S. T. D. L. C.

Die 2. Junii 1755.

Attenta supradicta approbatione

IMPRIMATUR.

Fr. Hermenegildus Todeschini Sac. Theol. Mag., Ord. Præd., Inquisitor Generalis Mediolani.

Benedictus Mazzolenus Can. Ordin. Theologus Ecclesiæ Metropolitanæ pro Eminentiss. & Reverendiss. D. D. Card. Archiepiscopo.

Vidit Julius Cæsar Bersanus pro Excellentissimo Senatu.

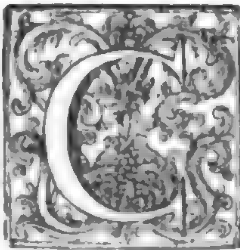
DE VITA ET SCRIPTIS
JOSEPHI ANTONII SAXII
OBLATI SACR. THEOL. DOCTORIS
OLIM
COLLEGIO ET BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ
PRÆFECTI.

2

Ii mihi videntur fortunatè beatèque vixisse, quibus cum auctoritate rerumque gestarum gloria, tum etiam sapientiæ laude perfrui licuit. Cic. in Brut.

Con-

Onfirmata Veterum exemplis conſuetudo hiſce præſertim, quos vivimus, viget annis, ut qui rerum bene geſtarum laude floruerint, eos immortalitati conſecret poſterorum memoria, quæ illuſtrata monumentis Virorum eximiorum Acta conſignans literis, cum præſentis ætatis conſulat gloriæ, tum futuræ proſpiciat utilitati. Hinc graviora ſapientum Hominum funera impatientius conſequitur bonorum deſiderium: ſive poſtulantium, ne debito virtus

præmio immortalitatis fraudetur, five expoftulantium, fenefcente poft cineres eorum laude, propofita fibi deeffe exempla ad imitandum. Itaque gemina mihi caufa id in præfens oneris impofuit, ut *Jofephi Antonii Saxii* dotes, ac Scripta perfequerer: commune inftitutum, cui inferviendum eft; & plurimorum vota, quibus refragari videbatur pene fubrufticum. Acceffit præterea alia grati animi prodendi neceffitas; cùm & plures me unum intuerentur, qui ejufdem amicitiam poftremis hifce annis coluiffem, arcanorum participem & confcium, imo ingreffum ftudiorum fuorum cubile, ipfarum epiftolarum causâ, quarum magna in Ambrofiana Bibliotheca mihi copia fuppetebat; demum iifdem cum Saxio hærentem legum & focietatis vinculis propter Collegii atque Ordinis commune utrique nomen. Hifce tamen de caufis non electus potiffimum fum, qui ejufdem res geftas fcribendo complecterer, cum periculum fit, ne ineptus Scriptor obteram Viri laudes; fed relictus unus, cui plura ad id muneris obeundum nomina fuffragarentur. Equidem non ignoro, plures fibi quàm libentiffime fuiffe fumpturos has partes; quibus etfi gratiam habeo, quòd occafionem animi mei declarandi dederint, fubirafcor tamen, quòd tam falubre confilium, tenui defignato Scriptore, perverterint.

Mediolani natus, fufceptus, & inftitutus ad laudem *Jo-*

Joseph Antonius Saxius fuit, cui nec generis honestas abfuit, nec Principum virorum patrocinium nascenti defuit; imo & solidæ gloriæ adjumenta in paterna domo præsto fuere. Natalis illi annus fuit LXXV. supra sexcentesimum & millesimum, dies verò, qui Kalendas Martias præcedit; atque hic quidem primus vitæ dies postremus fore nato infanti videbatur, ingenti Reipublicæ Literariæ damno: quapropter consolaturi æternæ usurâ mortalis vitæ dispendium parentes, vix dum eductum in lucem salutaribus perfundi aquis voluere. Abfuit tamen paulo post vitæ periculum, quare VI. post ortum die, iidem, qui æternæ salutis beneficium præverterant domi parentes, ne quid deesset ritus & pompæ ad sacram Baptismatis cæremoniam, in Mediolanensem S. Joannis, quæ *ad Concham* dicitur, Basilicam delatum infantem, in Excellentissimi Ceritum Ducis Antonii Borromei tutelam ac sacram disciplinam tradidere, qui rem deinde Susceptoris tenuit, ac nomen: Latebat jamdiu in Nobilissimæ illius Gentis patrocinio Saxiorum familia; verumtamen quod veteris horum observantiæ argumentum eo videbatur tempore, postmodum in eam partem fuit acceptum, ut præclarissimum infanti putaretur auspicium. Scilicet omni vitæ tempore ornatus adeo, cumulatusque Borromei Generis beneficiis extitit *Joseph*, ut verè de parentum manu in eorum,

ut

ut dicitur, manum traditus crederetur, cum eos semper & patris habuerit loco, & in eorum castris versaretur, atque præsidiis. Itaque tam honeste natum, & tam splendide susceptum domestica excepit puerum disciplina, in qua nisi sanctum, nisi eruditum, nisi solidæ laudis plenum, nihil ille vidit. Gemini anteibant sapientiâ, & præclare factorum famâ Fratres Franciscus, & Thomas, quorum hic Anatomicâ scientiâ deinde præstans, & Urbis facilè ea in arte princeps, plurimas in Philosophicis rebus tum progressiones faciebat & maximas; alter verò in Oblatorum Sacerdotum album cooptatus, renunciatus deinde, post Philosophiæ ac Theologiæ prælectiones summa cum laude in Seminariensi Lyceo habitas, supremus sui Sodalitii Præses, ultimò Metropolitani Collegii Ordinariis, ut vocant, Canonicis adscriptus rudem adhuc *Josephi* animum excitabat honoribus suis [illegible] .nda strenue decora incendebat. [illegible] genium naturaque majus quippiam [illegible] .nceri cœperat, & magna præsertim in [illegible] .tio, quibus lata atque illustris fraterno de- [illegible] bat via. Neque paratæ in Literas indoli pater- [illegible] nimus, aut cura defuit; nam vix primas Gram- [illegible] cæ salebras prætervectum filium in Societatis Jesu Patrum disciplinam tradidit parens; eorumque culturâ adeo fructuose adoleverunt injecta sapientissimorum In-

stitu-

ſtitutorum labore virtutis ſemina, ut æqualium magiſter, & grandiorum natu tamquam æqualis & compar haberetur. Hac ratione Grammaticarum inſtitutionum apprime gnarus, ad humaniorum Literarum, & Latinæ elocutionis haurienda præcepta in Modoëtienſe Seminarium traductus eſt annum agens ætatis XII., adnitente præſertim Fratre, qui Oblatorum magiſterium & curam inſito quodam in Ordinem ſuum amore ad cariſſimum Fratrem formandum diligenter præoptabat. Revera, ùt erat in puero naturæ vis non acris quidem & vehemens, ſed diligentiâ præſtans & patiens laboris, feliciter unius anni ſpatio ex tricis illis evaſit; & in Mediolanenſe Seminarium evocatum, in primis elementis Rhetoricæ annum alterum, deinde in unctiore ejuſdem palæſtra triennium, Joanne Baptiſta Sutio Rhetoricorum interprete, eumdem ſumma cum laude verſatum intelligo ex MStis monumentis, quæ ibidem ſervantur, de Alumnorum progreſſionibus teſtes fidiſſimi. Anno ætatis XVII. præter ejus Lycei leges, quæ nonniſi decimumoctavum a nativitate annum numerantibus diſcipulis aditum ad caſtra Philoſophica aperiunt, propter ſpectatam indolem, & ingenii naturam ſatis perſpectam, dignus habitus eſt, qui gemina de more ſtipendia conficeret; cumque agmen in Dialecticæ, ac Philoſophiæ campo ſemper inoffenſo curſu duxiſſet, ejus Fratre Hieronymo Phi-

Philoſophicas theſes prælegente, in publico certamine exactorum cum laude ſtudiorum periculum fecit. In Theologica verò facultate Joſephum Ruſcam, & Fratrem iterum audivit quadriennium; & condiſcipulorum ſuorum indictis comitiis (neque enim in Literaria Republica idem quod in Romana jus viget) renunciatus Dictator egit demum victor, propugnatâ Theologiâ, triumphum X. Kal. Sextiles Anno MDCXCVII.

Laureatum excedentem e prælio Seminarienſis Academiæ Principem, Oblatorum Sodalitium, in quod duobus ante menſibus fuerat cooptatus, excepit: Sacris deinde vix initiato, Aronenſi in Seminario adoleſcentium Clericorum Latinis literis imbuendorum demandata provincia eſt; ex qua quidem ad biennium illi delata, revocavit contractus ex inſalubri & gravi ejus regionis cœlo virium languor. Itaque eos alumnos Bartholomæo Rubeo ſucceſſori optimâ literarum & pietatis diſciplinâ formatos cùm tradidiſſet, (1) ſacris obeundis exercitationibus in Mediolanenſi S. Sepulcri Collegio implicitus

(1) Locuples hac in re teſtimonium exhibent Rubei ipſius literæ latinæ, de diſcipulorum progreſſionibus rite ad Franciſcum Saxium Seminarienſibus ſtudiis Præfectum datæ X. Calendas Martias MDCC. in hæc verba; „ Nunciabo enim tibi monumenta ſapientiæ & pietatis, „ quæ Frater tuus juvenis ornatiſſimus teneris animis diſcipulorum „ meorum ita infixit, ut tuto auſim dicere, mollem ac imperitam „ ætatem a nemine melius poſſe formari . . . . . . Ex quibus non „ levem certe lætitiam percepi, cùm & magnam partem laboris Præ„ deceſſoris diligentiâ humeris meis detractam ſenſerim, nec parvam „ gloriæ meſſem alieno ſtudio mihi videam comparatam „.

citus eſt, quo eum ſingularis & animo inſita vocabat religio; quandoquidem literariæ Præfecturæ deerant, quibus par erat excellens ingenium. Primo tamen hujus Seculi Anno XIV. Kal. Majas, vacua, & a Joanne Baptiſta Repoſſio relicta, oblata eſt ſedes Rhetoricorum Interpretis in Mediolanenſi Seminario, quam ille uſque ad Kal. Novembris occupavit: cumque coactus ex imbecillitate corporis ab ipſa veluti meſſe diſcedere, iterumque in S. Sepulcri Collegium translatus totum ſe in religionis caſtra conjeciſſet, etſi Giberti Borromei ſolicitudo ejus favens ingenio jam illum Ambroſiani Collegii Doctorem deſignaſſet (2); poſtridie Idus Novembris Anno inſequente datus eſt Comes Carolo Joſepho Oldono, & Georgio Martinello, Viris magna cum ſanctimoniæ fama in Evangelii prædicatione verſatis, qui ſacram expeditionem in Arciſati Plebem ex Archiepiſcopi Joſephi Cardinalis Archinti mandato ſuſceperant. Apoſtolicus hic labor nobi-

(2) Aperiet initum a Giberto Borromeo tum Patriarcha Antiocheno conſilium, necnon ipſas conſilii cauſas, & Joſephi indolem Franciſci fratris epiſtola, ad eumdem XII. Calendas Octobris anno MDCCII. ſcripta in hæc verba: „ Nicolaus Rubinus Bibliothecæ tuæ optimus „ tutor amice me alloquens dixit, tuæ mentis eſſe vocare fratrem „ meum in ſecundum Ambroſiani Collegii Doctorem. Nihil magis ex „ animi mei ſententia eſſe poterat, quam obſequium meum tot no- „ minibus tibi obæratum in fratre meo geminare. Nihil & fratris „ genio jucundius, qui imbecilli corporis metu coactus a laborioſis Se- „ minarii ſtudiis miſſionem petere, adhuc tamen literas cordi habet, „ amanſque eruditæ quietis toto animo refugit œconomicas provincias, „ quibus Sodalitium noſtrum occupare ſolet quos eximit Academiis. „ Quapropter totus in hoc officio erit, & pondere quodam animi in „ hæc ſtudia proni, & accepti beneficii lege, & ſapientiæ tuæ imita- „ tione „.

les Triumviros ad bimestre ferme spatium tenuit: quo tempore eas regiones vicatim nudis pedibus obire, etiam cùm glacie rigeret solum, Fidelium confessiones excipere, quotidianis concionibus vitia oppugnare, pia fuit illorum exercitatio. Mirum certe fuit in Saxio illud religionis asperum testimonium, ut quam valetudinem ægre a studiis literarum sartam servasset, eam tam generose in pia ac durissima hujusmodi contentione profunderet; servavit tamen in tanto periculo, Deo adjutricem manum porrigente. Per eos ipsos, quibus sacræ prædicationi vacabat, dies: nimirum XV. Kal. Jan. Anni MDCCIII. adlectus in Ambrosiani Collegii Doctorem *Josephus* fuit, cùm ex Antonii Albutii discessu Bibliothecæ Præfectus renunciatus esset Ambrosius Curionus, in cujus ipse locum successit. Non ita tamen in novi curriculi limine usus est literis, ut animum amoveri sineret a religione: Scilicet per insequens etiam biennium, autumnalibus recurrentibus feriis, delectus iterùm est facrarum, quemadmodum antea, expeditionum cum Josepho Oldono comes. Hinc in agro Mediolanensi Plebem Decimi obivit mense Septembri Anno MDCCIII., mox ad eumdem mensem, insequente anno, Marliani, & Sevesi, Divini Verbi prædicatione ubique egregiè perfunctus. Hoc illi munus ut erat ex Sodalitii legibus impositum, tum præsertim Josephi Cardinalis Archinti man-

mandato, qui ejusdem dicendi vi, & genere admodum delectatus, ad Saxiorum Fratrum commendationem, hujus scilicet, & Francisci tum supremi Sodalitatis nostræ Moderatoris, dicere consueverat, se duos Saxios tamquam geminos pretiosos lapillos æstimare.

Suum igitur in Ambrosiano Collegio veluti campum nactus, sibi impar nunquam est visus, æque scilicet in religionis, ac literarum studio probatissimus. Sors tulit ut in ipso demandatæ tam illustris provinciæ limine ad summa contendere juberetur, atque in dolio, ut ajunt, figularis artis tyrocinium ponere. Jamdiu Mediolanensium gloriæ invidentes Transalpini, illatam ab Ænobarbo Federico Mediolanensibus cladem novâ injuriâ ita oneraverant, ut quod reliquum ejus arma nobis fecerant, literario bello per summum dedecus eripere conarentur. SS. Protasii & Gervasii Corpora in Ambrosiana Basilica antiquitus religiosissime asservata, atque ab ipso S. Ambrosio ibidem condita, Brisacum translata magnifice venditabant; eoque certius sibi arrogabant id laudis, quo clarius decedere ab eadem nostri ipsi Scriptores videbantur (3). Itaque ad eorum possessionem

(3) Ivere in hanc sententiam primo Bernardinus Corius in sua Historia Mediolanensi, & multo post Josephus Ripamontius, qui Parte II. Libro II. Historiarum Ecclesiæ Mediolanensis pluribus persecutus Mediolanensis Urbis exordium in hæc verba erumpit. „ Corpora „ Trium Magorum, itemque Corpora Gervasii & Protasii, Naboris „ & Felicis extra communem injuriam fuere, sed ut auferret sibi, „ non ut relinqueret nobis ea subsidia Barbarus „.

Patriæ vindicandam ſtrenue in arenam deſcenderat Joannes Petrus Puricellus ex eodem Oblatorum Sodalitio Sacerdos, Vir, in quo æque acumen ingenii commendes, atque in excutienda antiquitate ſolertiam. Sed cum ſparſim, ubi ſe ferebat occaſio, in alia intentus Scriptor id argumenti pertractaſſet; illuſtres qui ſubſecuti ſunt Tranſalpini Scriptores, hoſte in oculos non incurrente, eamdem recoquere crambem non ſunt veriti, & veluti integram Briſacenſium poſſeſſionem nobis obtrudere. Maximum præjudicatæ a Germanis cauſæ momentum afferebant magna nomina Crombachius, & Papebrochius; ille in trium Magorum hiſtoria, eorum opinioni ſubſcribens; hic in Sanctorum Actis, in quibus Joannis Bollandi conſilium ſubſecutus ſin minus inventi operis gloriâ claruit, optime continuati laude certe Auctorem ipſum ſuperavit. Itaque irruentes undique præclariſſimos hoſtes juſſus eſt Saxius depellere: Omni telorum genere, conjecturis, ſolidis argumentis, & depromptis ex tota antiquitate teſtimoniis oppugnavit, & juſto bello adortus medium utrumque tenuit, atque arctiore nodo, quam ut poſſent elabi (4). Quid expectamus? Ex tam præclaro certamine uterque victor exceſſit Saxius,

(4) Egregii Operis Titulus hic eſt: Diſſertatio Apologetica ad vindicandam Mediolano SS. Corporum Protaſii & Gervaſii antiquiſſimam poſſeſſionem &c. Mediolani MDCCVIII. apud Marcum Antonium Pandulphum Malateſtam.

xius, & Papebrochius; dispari tamen ratione, cùm alter argumentorum pondere, veritatis studio alter triumphaverit. Etenim moderationis ingenuæ Scriptor hic nobilissimus exemplum dedit, quod omnes in posterum admirentur, vix ullus unquam imitetur. Habere se Josepho gratiam testatus est apertissime, quòd ea sibi explicasset, quæ antea solertissimam licèt illius indaginem látuissent. Hinc palinodiam vere divinam eo promptius canens, quo facilius excusatione usus ætatis refugere potuisset, tabulæ a qua jam retraxerat manum iterum admovit, quintum supra octogesimum annum natus, & perhonorificam de Saxio mentionem ei Supplemento, quod jam Conradus Janningus concinnabat, jussit adjungi; de sua certe detractum laude non existimans quidquid accessisset alienæ. Hanc in ipsis literarii curriculi carceribus consecutus lemniscatam veluti palmam, incredibile dictu est, quanta exinde cum laude fuerit Saxius in Italorum omnium atque Transalpinorum ore versatus. Placet eorum nomina & testimonia omittere, e quorum re erat non tam Saxium extollere, quàm Papebrochii famam nitedulæ more arrodere. Eam dumtaxat proferam, luculentissimam certe, testificationem eo solidæ laudis pleniorem, quo ab omni assentationis suspicione magis alienam: Scilicet ab iis profecta laus, qui suis rem pendunt ponderibus, nec partium incenduntur stu-

ſtudio, ea demum vera ac ſolida appellanda eſt. Itaque maxime omnium Diſſertationem hanc probavit, in quem fuerat elucubrata, Papebrochius. Apud hunc non ſolùm ille in laude, ſed etiam in gratia fuit; & præter literas ejus verbis a Conrado Janningo ad Saxium datas (5), extat nobiliſſima recantatæ ab ipſo ſententiæ com-

(5) Placet haſce integras exponere, ex quibus non erui dumtaxat poteſt, quanti hanc Diſſertationem Janningus fecerit, verùm etiam quanti Auctorem ipſum æſtimaverit:

„ Admodum Reverendo, atque Illuſtri Viro
„ D. Joſepho Antonio Saxio
„ Conradus Janningus e S. J. S. P. D.

„ Pridem mihi Mediolano ſubmiſit R. P. Jo. Baptiſta Moſca noſter „ Diſſertationem Apologeticam tuam, Admodum Reverende ac Illuſtris Domine, qua Mediolano vindicentur Corpora Sanctorum Gervaſii & Protaſii, tuo, ut puto, dono. Verùm Codex ille, neſcio „ quomodo intercidit. Quod ubi poſt longam expectationem meam „ ille tandem intellexit, aliud ejuſdem exemplum dono ſuo gratioſe „ ſuppoſuit, quod nuper huc allatum eſt. Legi obiter librum: placuit „ claritate, eruditione, ac modeſtia ſua. Mox ipſum obtuli luſtrandum optimo Seni noſtro Papebrochio; qui inde oblectatus æque, ac „ ego, fuit; ſimulque profeſſus, ſe indidem diſcere quæ neſcierat; uſui „ futura, tum ad augendum & magis illuſtrandum Commentarium „ ſuum de prædictis Sanctis, tum ad mutandum, quæ de ſacris illorum Corporibus, eorumque poſſeſſione Mediolani perpetua gravioribus argumentis in hoc libro tuo productis penitus nunc perſuaſus. „ Imo capita aliquot correctionis ſuæ jam collegit, octoginta quatuor „ annorum ſenex; mihique tradidit, Supplemento Junii, quod præ „ manibus eſt, inſerenda. Vellem tam propinqua eſſet occaſio pluribus agendi de ſententia, quam olim veriorem putavit P. Jo. Bollandus „ in Commentario ſuo ad diem VII. Februarii de ætate Sancti Romualdi Camaldulenſium Inſtitutoris; quam poſt annos demum quinquaginta nuper ſedulo illuſtravit D. Guido Grandi in Diſſertatione „ ſua Camaldulenſi ex monumentis vetuſtis! Cujus tamen rei mentio „ fieri quoque poterit in prædicto Supplemento ad diem XIX. Junii,

„ quo

commemoratio in eo volumine, quod Supplementum in Acta Sanctorum Mensis Junii inscriptum, atque editum in lucem fuit. Ibi spongia usus Papebrochius plura emendavit ex Saxii sententia, atque (ut ejusdem verbis utar) *Saxio facem præferente: neque eum profiteri puduit, unde profecisset etiam ea LXXXV. annorum ætate*. Rejecit exinde ad fabulas Crombachii fundamenta, & Mediolanensibus perspicue SS. Fratrum possessionem adjudicavit, Brisacensibus ereptam, quibus maxime in priore faverat Commentario. De eadem item emendatione differens ibidem Conradus Janningus, mirum, quantam Saxio virtutis, Papebrochio modestiæ laudem tribuat. Hæc ille: *Reformationem Commentarii* (de SS. Martyribus Protasio & Gervasio) *concepit* (Papebrochius) *ex lectione Dissertationis Apologeticæ Doctoris Josephi Antonii Saxii .... Concepit autem reformationem suam, & propria ma-*

„ quo ejusdem Sancti Romualdi nomen inter Prætermissos repeti-
„ tur „.
„ Redeo ad Apologiam tuam, Admodum Reverende Domine, in qua
„ numero CXXXVII. Sanctus Udalricus vester, ab aliquibus pro San-
„ cto Antistite Augustano habitus, dicitur *gratias sanitatum* conferre;
„ quas Puricellus ait, *publicis tabulis consignatas* &c. Illas tabulas ope-
„ ræ pretium foret nobis describi: Et si auctoritas tua id faciendum
„ curare possit, utemur illis ad majorem gloriam, seu Sancti Udalrici
„ Ep. Augustani, seu alterius Sancti (quod nobis verosimilius est)
„ apud vos culti; certe ad gloriam Dei, qui in Sanctis suis qualibus-
„ cumque colitur, majorem. Denique gratulor Auctori suo Disserta-
„ tionem Apologeticam ad vindicandam Mediolano SS. Corporum
„ Protasii & Gervasii antiquissimam possessionem; meque tibi, cete-
„ risque omnibus, qui meliora quàm quæ nobis suppeditata fuerunt,
„ aut in mentem venerunt, bona ratione nixa produxerint, amicum
„ profiteor. Dabam Antuerpiæ VI. Kal. Decembris MDCCXI. „

manu, quoad licuit, in tam gravi senecta & caligine oculorum disposuit, mandans nobis, ut in Supplemento Junii illam ederemus in lucem, & gratularemur Auctori Apologiæ de opera sua, & Opere.

Hi primi fuere in Saxio virtutis igniculi, & semina, quæ ad nova gignenda, procreandaque plurimum valuere. Felicior etiam paulo post eidem sese obtulit planities, in qua liberius comparandæ eruditionis studium excurreret. Ambrosianæ Bibliothecæ legibus cautum est, ut nobilissimi, quibus ea abundat, MSSti Codices in Præfecti unius tutela semper atque præsidio lateant: cui ea demandata provincia est, ut eos Collegii Ambrosiani Doctoribus suppeditet identidem, qui ad eorum elucubrationes facere præsertim possunt; ceteros vero ab exterorum oculis arceat, quo infinitis congesta sumptibus supellex literaria in Bibliothecæ, Doctorumque commodum atque utilitatem reservetur (6). Fortè triennio post editam Saxii Dissertationem pretiosa eidem patuere MSSrum penetralia: nam defunctus Præfectura cum esset Ambrosius Curionus, qui eum Magistratum per septennium habuerat, atque Anno MDCCXI. Sacrorum Præ-

(6) Hoc alte multorum animis infixum velim, ut stolidæ blateronum quorumdam dicacitati occurram, qui vel deberi sibi putant, si quid videre ex MSS. Bibliothecæ nostræ sibi per summam Præfecti humanitatem aliquando liceat; vel ea videri interdum non posse conqueruntur: quorum illud summæ inscitiæ est, alterum insignis videtur audaciæ.

Præses in Oppido Seveso renunciatus fuit, communi acclamatione (7) in ejus locum suffectus Joseph concreditam sibi vidit nobilissimi Literarii patrimonii potestatem. Quare ad hanc potissimum exornandam Spartam advertit ocyus animum. Latebant in perviis exterioris Bibliothecæ forulis nonnulla adhuc MSSta, veterum curarum male desertæ reliquiæ. Mens erat Borromei Præsulis Patroni, eorumque, qui ex Clero Ambrosiano delecti Bibliothecæ Administrationi præsunt, omnia in unum locum conferre, remotum illum quidem ab exterorum manibus atque sepositum ab audaculorum quorumdam oculis, qui nostrarum legum imperiti, quidquid in ea reconditur, publici esse autumant juris, licèt in unius Collegii usus studiose a Conditore comparatum. Huic consilio administrando aptissima sese offerebat Saxii diligentia. Assumpto igitur in curæ partem Clariss. Collega Bartholomæo Rubeo acris ingenii, nec minoris solertiæ

(7) Audiens eum communibus electum suffragiis Gibertus Borromeus Patriarcha Antiochenus in hanc sententiam Saxio gratulatus per literas est, III. Calendas Augusti MDCCXI. „ Immortaliter gaudeo
„ electum te audiens in Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectum, prout
„ æquum erat, atque ego jamdiu optabam. Omnium istorum Præsi-
„ dum plausus quibus tibi acclamatum est, & meritis debebantur tuis,
„ & eximiis etiam virtutibus, quibus ornaris. Tute probe scis, non
„ hoc me dumtaxat tempore suffragio meo ad hanc electionem con-
„ spirasse, utpote quæ utilis summopere sit Bibliothecæ ipsi futura.
„ Hoc ipsum jamdiu mente præverteram, quemadmodum jus omne
„ exigebat, & tui præsertim amantissima admiratio mea, quæ angeli-
„ cas tuas dotes suspicit. Itaque hoc potius mearum partium est, ut
„ tibi gratias agam pro eo suscepto munere, in quo dum versaberis,
„ ego easdem admirari potero „.

Viro, luctari cum tineis & blattis cœpit: Pulverulentos Codices ſcrutari ex appoſitis titulis, atque in Indicem ordine redigere, complures etiam penitus introſpicere, eorumque ſenſum exprimere, partiri Opuſcula, expendere, apte congruenterque illorum ætatem dignoſcere, ſolutas item, & in faſciculos compoſitas chartas in nova conflare volumina, utriuſque ſtudia fuere. Inter tot prompta ſibi & paratiſſima eruditionis præſidia grandeſcebat ipſe quodammodo Saxii animus, & nova quotidie veluti oboriente luce, in ipſa antiquitatis adyta ſecuro tramite irrumpebat. Accedebant etiam crebræ per literas Clariſs. Muratorii ad iſtiuſmodi opus urgendum perficiendumque cohortationes; neque enim melior hujus ſtudii æſtimator eſſe poterat, quàm qui ex eodem penu tot ſibi glorioſa, Reipublicæ vero utilia ingenii monumenta deprompſit (8). Verùm utinam ſpem illius, & noſtram

(8) Sæpius a Cl. Muratorio admotos Joſepho ſtimulos hac de cauſa lego. Primum enim anno MDCCXII. poſtridie Idus Jan. ſic eum hortatus eſt: „ Optimo conſilio Patriarchæ Antiocheni effectum eſt, ut de„ nuo in Indicem referrentur MSS. Græca; atque utiliſſimum erit „ idem præſtare de Latinis, Italicis, & Arabicis, quæ ſuperſunt non„ dum in ordinem redacta, Hac occaſione multum gaudeo te una „ cum Collega Rubeo penitus callere poſſe antiquos Codices, quorum „ tractatio mirum in modum ad eruditionem confert, atque conducit „ ad nova ſemper alia proferenda „. Item poſtridie Nonas Majas idem inculcavit eodem anno. „ Rurſum gratulor tibi ſuſceptum labo„ rem in MSS. Ambroſianæ recognoſcendis; qui labor ſane jucundiſſi„ mus Viro erudito eſt, qualem te eſſe ſcio, quique maximo tibi uſui „ erit, ut ad exitum meditata perducas, imo nova etiam Opera me„ diteris. Ego etiam tractavi ſemel, imo pluries omnia iſthæc MSS., & „ in mea adverſaria etiam retuli quidquid ad literarias meas cogita„ tiones

ſtram fallax non intercepiſſet rerum exitus! Pertinax in hac provincia obeunda labor, & plane quotidianus fregit mentis robur; & lento tentata morbo valetudo non vires dumtaxat ad rem conficiendam opportunas ademit, verùm etiam animum a retexenda abſterruit. Sub vitæ exitum mihi ingenue aperuit, ad labores hujuſmodi firmam viribus, & juvenilem ætatem unice aptam fore, imo eâ firmiorem, qua ipſe uſus eſſet. Suum tamen illi non defuit pro feliciter inita opera congiarium, ſive conſolationis loco propter inflictum valetudini vulnus, ſive incitamenti ad ſpem excitandam eorum, qui imperfecto manum eſſent admoturi. Inde etiam major congiario fructus acceſſit: utpote maximam conceptus labor eruditionis ſegetem inde collectam in iis, quos concinnavit, libris utiliter admodum & glorioſe profudit.

Recreatus utcumque, remittere tamen mentem ab omni exercitatione non deſtitit. Suopte ingenio pronus in religionis ſtudia, accommodatam pietati ſuæ, & corporis imbecillitati ſcriptionem aggreditur. B. Joannis Nepomuceni nomen in magno erat honore tum apud Inſubres; novum illud quidem noſtris auribus, ſed hi-

„ tiones pertinebat . . . . Proſequere ſtrenue cœptum iter, fa-
„ cturus operæ pretium tum Bibliothecæ ipſi, atque iis, qui eâdem
„ uſuri ſunt; deinde transfer cogitationem ad hoc, ut fructus a te
„ perceptus in publicam utilitatem redundet „.

ſce regionibus ex Bohemia propter quoddam veluti Auſtriaci Dominatus commune nobis cum ea vinculum, & quaſi cognationem illapſum. Hoc amplificare Saxius ſtuduit, atque ex P. Bohuslai Balbini fide & commentariis (9) ejuſdem Vitam, reſque mire geſtas edidit in lucem, Italico ſtylo reddens Latinam ejus hiſtoriam, quæ ſuppreſſo Auctoris nomine dum tereretur multorum manibus, ex opere ipſo æſtimari facile Scriptorem poſſe, credidere univerſi. Paulo poſt alii ex aliis illum obruere labores non ſua quidem voluntate ſuſcepti, ſed potentiorum rogatu, quod vere dixeris imperium. Renunciatus Mediolani Archipræſul a Summo Pontifice Clemente hujus nominis XI. Benedictus Herba Odeſcalchus, & Sacra Purpura ornatus in Mediolanenſium JCC. Palatinorum Equitum Collegium fuerat cooptatus. Abſens tum, & in Polonia degens torquebat expectationem noſtram; verùm plauſus atque acclamationes ab amantiſſimis Civibus jure ac merito extorquebat. Ea itaque occaſione Joſephi Frater Franciſcus Alumno ſuo (10) ad tantæ Dignitatis faſtigium evecto *Triumphum Nobilitatis*,

(9) Sancti hujus Vitam atque virtutes Anno MDCLXX. colligere conatus fuit hic Auctor ex veteribus MStis ac Libris editis, ut docet ad diem XVI. Maji Daniel Papebrochius: Saxius autem ſic inſcripſit: *Vita del B. Gio. Nepomuceno Canonico della Chieſa Metropolitana di Praga, cavata dagli Atti de' Santi alli 16. Maggio. Milano 1715.*

(10) Theologicæ facultatis tyrocinium poſuerat Benedictus Herba Odeſcalchus in Mediolanenſi Seminario, Franciſco Saxio prælegente.

tatis, *&* *virtutis* (11) inſtruxerat ſplendidiſſimum; Joſeph vero dum inſequente anno optimus Cardinalis in Urbem adveniſſet, & præſens Collegium ipſum ſuo bearet aſpectu, annuam gloriæ celebritatem (12) renovavit: quare Apparatum ipſum *Anniverſarium gloriæ* inſcripſit; cùmque recurreret anno circumacto antecedentis cooptationis commemoratio, ex ipſa menſis Septembris, in quem celebritas inciderat, opportunitate inſtruendæ pompæ duxit argumentum. Ex Romanorum moribus didicerat, eo tempore Ludos inſtitui ſolitos, quos *Magnos* appellabant, in quibus ſive armis, ſive toga illuſtriores Viri antegreſſi agmen ducebant juventutis; & victoribus demum imponebantur coronæ. Quod ex univerſa Romana Urbe agebatur ſpectaculum, id totum ex unica Familia Saxius feliciter concinnavit. Ex hac delectos plures atque inſignes doctrina ac religione Viros, inter quos maxime eminebat Innocentius XI. Summus Pontifex, in oculis omnium defixerat Joſephus: deinde ejuſdem Cardinalis quinque amantiſſimos Fratres integerrimoſque exprimi juſſerat juventutis ſubſequentis loco:

(11) Hoc titulo gaudet ipſius Franciſci opuſculum hac occaſione elucubratum, & Mediolani editum MDCCXIV. apud Federicum Galiardum.

(12) *L' Anniverſario della gloria celebrato dagl' Illuſtriſſimi Signori Abbati, e Collegio de Signori Conti, e Cavalieri Giureconſulti per il ſolenne ricevimento dell' Emo Sig Cardinale Benedetto Erba Odeſcalco Arciveſcovo di Milano loro Collega. In Milano MDCCXV. per Carlo Federico Gagliardi.* in 4.

loco: poſtremo datas præcipuis Benedicti virtutibus, quarum potiſſimum cauſâ triumphans Collegium ingrediebatur, ſuas coronas affinxerat ex Græcorum, Romanorumque inſtituto: Graminea ſcilicet Pietati tamquam Obſidionalis; Caritati Civica ſeu Quercea; Myrtea veluti Ovalis Sapientiæ, Liberalitati Spicea, Laurea Doctrinæ; ſertum verò ex Olea contextum Clementiæ, Prudentiæ ex Floribus, ex Palma Fortitudini, ex Amarantho Gloriæ, ex Auro Religioni decernebatur. Univerſum Apparatum, & dignam triumphante Archipræſule pompam accurate deſcripſit, atque anno inſequente in lucem edidit qui tum erat a Secretis Civitatis Joannes Auguſtinus Meda (13); placuitque hac ratione perenne Saxii ingenii extare monumentum. Biennio poſt cùm par delata Purpuræ Dignitas Bernardino Scotto in idem Collegium cooptandum novum Cardinalem ſuaderet, Civium deſiderium ad par ſpectaculum demandata Saxio extruendi novi Apparatus provincia excitavit. Neque certe expectationi omnium hic defuit; eamque exhibuit celebritatis ſpeciem, in qua ſua æque, ac Scotti ſapientia triumpha-

(13) Latine hoc Joannis Auguſtini Medæ Opuſculum fuit conſcriptum *Amoris triumphus in Mediolanenſi Metropoli Eminentiſs. Archiepiſcopum D. D. Benedictum Herbam Odeſcalcum XIV. Cal. Sept MDCCXIV. Pontificale ſolium capeſſentem ſolemniter excipiente. Narrabat dicans Opuſculum Illuſtriſſimis DD Urbis Præfecto, & LX Decurionibus inclytæ ejuſdem Civitatis, atque univerſæ Provinciæ a Secretis J. C. Jo. Auguſtinus Meda. Mediolani, in Curia Regia typis Marci Antonii Pandulphi Malateſtæ MDCCXV.* in 4.

pharet. Gratulabantur Nobilissimi Equites excepturi *honores sapientiæ* (14), quibus cum maximè floreret Scottus, segetem atque materiam laudis Saxio suppeditavit. Vernum tum forte appetebat tempus; quare Purpurato Principi instituit Ludos, imitatus quinquatria, quæ prima anni tempestate in Minervæ honorem olim celebrabantur. Si Clariss. Apostolum Zenum audiamus, Inscriptiones ac lemmata tempori accomodata, ac loco *ingeniose* ducta sunt, *ac feliciter*. Descripsit deinde singula Saxius justo volumine comprehensa, eamque Descriptionem editam habemus, iisque refertam luminibus, quæ non minus Romanam, ac Græcam, sed Ecclesiasticam etiam sapiant eruditionem. Hæc in lucem producere meditantem nova ex-tempore affecit solicitudo, quæ aliquam afferret properanti moram. Joannis Baptistæ Tonettæ opera atque consilio recens advectæ ex Aronensi Asceterio ex S. Francisci Salesii Instituto sacræ Deo Virgines novam veluti coloniam deduxerant in hanc Urbem; iisque adjectæ ex primariæ Nobilitatis flore puellæ cœtum conflaverant Virgunculatum, non sola castimoniæ laude, verum etiam virtutum omnium splendore

op-

(14) *Gli onori della Sapienza spiegati in pubblica pompa dagl' Illustrissimi Signori Abati e Dottori dell' Illustrissimo Collegio de Signori Giudici, Conti, e Cavalieri di Milano per congratulazione della Sacra Porpora conferita dalla Santità di Clemente XI. al di loro Collega l'Emo, e Remo Sig. Cardinale Bernardino Scotto. In Milano MDCCXVII. per Pietro Francesco Nava.* in 4.

optimum futurum Patriæ ornamentum. Sanctæ Sophiæ Templum, ad quod fuerant collectæ, vetustate pene fatiscens hortabatur, ut earum religioni commodius consuleretur; quare Benedictus Cardinalis Odescalchus, qui conclusum hunc Hortum studiose, ut omnia, colere pro virili studebat, conspirante in idem consilium nonnullorum Nobilium opera, novi & splendidioris Templi fundamenta jacere cœperat, quod intra paucos annos ad eam, quam hodie suspicimus, pompam etiam feliciter perduxit. Splendida celebritate peracta res est; atque in partem illius venit commune gaudium, quo natus per ea tempora Leopoldus Archidux Austriæ fuerat exceptus. Nam sacræ illæ Virgines Templi sui primordia Deo dicare statuerant tamquam grati animi testimonium propter datum Augustæ familiæ Infantem, hæredem, ut sperabant, futurum avitæ religionis non minus quàm dignitatis. Editus typis libellus est (15), quo universa celebritatis illius ornamenta singillatim complexa sunt: Quidquid in eo ad historiam, & rem gestam spectat, Bartholomæus Rubeus, tum Saxii Collega, de more egregie comprehendit: Orationem eo tempore habitam scite elucubravit

(15) *La Gratitudine verso Dio per la nascita del Serenissimo Infante Leopoldo Arciduca d'Austria, e Principe dell' Asturie, eternata in un Tempio da innalzarsi in Milano dalle Monache di Santa Maria in Santa Sofia, presentata alla S. C. C. R. M. della Imperadrice Elisabetta Cristina dalla Superiora, e Religiose Fondatrici dello stesso Monastero. In Milano, per Domenico Bellagatta MDCCXVI.* in 4.

vit idem Tonetta: Omnia, Virginum nomine, Elisabethæ Christinæ Augustæ inscripsit eleganti epistola Saxius, ex Oblatorum sodalitio universi; quorum postremus etiam sacro Apparatui palæstram quamdam, & veluti extrema Inscriptionum lineamenta attulit. Verumtamen animi vim, & infirmitatem corporis tum ostendebat Josephus, atque hanc una virtute superabat; hinc autumno ejusdem anni ineunte, ægra valetudine cum esset, jussus est doctis curis abstinere; quod Literariæ Reipublicæ potius, quam Saxii periculum datis literis conquestus est Romæ degens Gibertus Borromeus Patriarcha Antiochenus, tum a Cubiculo Clementis XI. Pont. Max. Quamquam nec diu segne otium passus est Josephus; nec confirmandæ illius valetudinis desiderium diutiùs tulit Gibertus: qui anno insequente ad diem XV. Martii renunciatus S. R. E. Cardinalis, primus depulsi morbi fructum est consecutus, quemadmodum invalescentis moleste dolorem fuerat passus. Solemnis eidem statuebatur triumphus, cum post recentem inaugurationem, in J. CC. Palatinorum Equitum Mediolanense Collegium esset de more referendus. Ad notam Saxii eruditionem confugêre qui instruendæ pompæ consilium ceperant. Pridie Kal. Septembris communi Patriæ, bonorumque omnium plausu cooptatus est novus Cardinalis; isque maxime inter Majorum suorum, qui Patriam hanc illustrarunt, imagines erat conspicuus. Singulas

Apparatus partes describere nec meum est, nec instituti: facturus dumtaxat operæ pretium sim, si quid Saxius illius auctor mente conceperit, evolvam. Utar itaque verbis, quibus ille ferme usus est, dum consilium suum edita in lucem descriptione aperiret: Respiciens amplam splendide factorum, Virorumque insignium seriem, qui antiquissimam clarissimamque Borromeorum familiam diu illustrarunt, duo sibi firmiter cavenda statuit: Primum ne quid externæ eruditionis tanto argumento insereret, cum Nobilissimæ Gentis decora omnibus etiam Rhetorum luminibus destituta ipsa lucerent per se se, quin aliunde sibi dignitatem conciliarent: alterum vero, ne ab hac insigni Urbe recederet in seligendis rebus, unde magnificum Borromeorum nobilitati elogium texeretur. Suadebant autem tum menstrui temporis ad hoc dati angustiæ, tum etiam loci ipsius, quo universa pompa erat definienda. Hæ illum causæ non sinebant peregre aut longius accersere turmatim egregia Nobilissimæ Stirpis facta, præsertim cum Scriptorum copia hanc illi præripuisset gloriam, ut singula ornamenta persequeretur Gentis, quam aliqui ex Regio genere ortam memorarunt. Hæc illius sententia; sed coronidis loco scite Zenus in sua Ephemeride hunc Apparatum describens apposuit: *Hoc unum dicemus, optime Clariss. Saxium peregisse quod suarum erat partium; cum hac*

hac in re, ut in ceteris omnibus, summæ prudentiæ laudem cum summa doctrina conjunxerit, ejusque ingenium feliciter maximarum, exoticarumque eruditionum ornamenta prodiderit (16).

Patriæ amplificandis honoribus intentum nova, & ab ejus instituto maxime aliena avocavit solicitudo. Etenim Nicolao Rubino vivis erepto, destitutum Quæstore ærarium cum esset Bibliothecæ, ejus administrandi provincia demandata est Saxio; quam cum post trimestre spatium, novo suffecto Quæstore, dimisisset, in literaria iterum se conjecit castra lubentissime. Neque optima defuit votis opportunitas. Pacatis tamdem post diuturnum bellum ac tranquillis Europæ rebus, & restituto Cæsaris patrocinio, Antuerpienses Bollandiani Patres publica luce donaverant, quod dudum spoponderant Supplementum in Mensem Junium. Perhonorifica ibidem injecta fuerat de Josepho mentio, ut diximus. Quare hic non intemperanti victoriæ gaudio, sed veritatis vehementiori studio ductus, cum alia sibi suppeterent posterioribus comparata curis, ac præsertim ex sedula MSSrum investigatione ad Patriæ decus fulciendum argumenta, veteri

(16) Pompæ hujus descriptio edita typis est hoc titulo insignis: *La Nobiltà Borromea esposta in sontuoso apparato dagl' Illustrissimi Signori Abati e Dottori dell' Insigne Collegio de' Signori Giudici, Conti, e Cavalieri della Città di Milano nella solenne Aggregazione dell' Emo, e Rmo Sig. Cardinale Giberto Borromeo Patriarcha d' Antiochia, e Vescovo di Novara. In Milano MDCCXVIII. per Pietro Francesco Neva*, in 4.

Dissertationi adjunxit Appendicem (17). In ea novis monumentis satis propugnatam exaggeravit possessionem. Verbis ipsis Papebrochii calculum retrahentis suum diligenter expensis atque illustratis, nonnulla ex autographis ipsis S. Caroli scriptis in medium protulit, quæ ignota sibi antea, nunc optime in rem ipsam cadebant. Ultimò Opus ipsum gemino additamento ornavit: liberius aliquanto, quam causa exigeret, sed non inutiliter; cum hanc veluti operis coronidem quadam affinitate ac veluti vinculis hærere cum victis jamdiu Adversariorum rationibus intelligeret (18). Perfectam Appendicem vete-

ri

(17) *Appendix ad Dissertationem Apologeticam pro vindicanda Mediolano SS. Corporum Gervasii & Protasii antiquissima possessione Auctore Josepho Antonio Saxio SS. Ambrosii & Caroli Oblato, S. T. D. Collegii & Bibliothecæ Ambrosianæ Præfecto Mediolani in Curia Regia Anno MDCCXIX. excudebat Marcus Antonius Pandulphus Malatesta Regius, Ducalisque Typographus*. in 4.

(18) Appendicis hujus partem ad Conradum Janningum cum MS. mantissa adjicienda Sancti Ulderici Actis Josephus misit, antequam typis ederet; atque utrumque illi munus gratum fuisse intelligo ex Jannigi ipsius literis Antuerpiæ datis V. Kal. Quintil. MDCCXII. „ Redditæ mihi pridem fuerunt humanissimæ tuæ juxta & gratissimæ nobis, quibus per illas suppeditatur tum accessio argumentorum ad confirmandam sententiam in libro tuo copiose probatam, eruenda ex duabus epistolis Petri Galesinii ad Sanctum Carolum olim scriptis super celebratione Festi SS. MM. Gervasii & Protasii tota Civitate a populo peragendi; & super possessione Corporum illorum etiam e sententia Cardinalis Sirleti. Tum suppeditatur quoque accessio nostris Sanctorum Actis per Summarium gratiarum quas Sancti Ulderici Ep. intercessione ad ipsius Corpus & Imaginem fideles a Deo illic plures consecuti sunt. Quod Summarium, aliaque eo spectantia pro Additamento erunt post Acta Sancti Udalrici Ep. Augustani die IV. Julii, non absque grata recordatione tui: Cui interea cum debita gratiarum actione pro impensa nobis opera salutem diuturnam, prosperamque felicium studiorum continuationem, etiam ab optimo Sene nostro Papebrochio enixe precor: atque uti nos te amare velim persuasum habeas; ita nos vicissim amare perge &c.

ri Dissertationi subjecit, atque utramque Generali Urbis nostræ Concilio inscripsit, retulitque obsequii sui fructum cum mercede conjunctum, amplissimum virtutis a Sapientissimo Ordine testimonium (19).

Hoc ornatus insigni judicio aliam ille Patriæ gratiam retulit, dum comparata novorum voluminum supellectile Ambrosianam lautius instrueret Bibliothecam. Hunc ille ex perbrevi administratione ærarii fructum perceperat, ut disceret, haud contemnendam æris summam posse fidentius in libros expendi. Sic objicientibus nonnullis Transalpinis nostræ Bibliothecæ exoticarum editionum inopiam opposuit Saxius splendidam Præsidum liberalitatem. Eâdem usus occasione & plenam hausit veterum voluminum notitiam, dum librariam rem studeret augere, Indicesque consuleret; neque exinde umquam

(19) In Acta publica relatum publicum de Saxio Decretum hisce plane verbis conceptum est:

„ Johannes Gaspar Caimus
„ Vicarius Provisionum
„ & LX. Decuriones
„ Concilium Generale Civitatis Mediolani.

„ Mediolanensi Metropoli vindicatam Sanctorum Gervasii & Protasii Corporum possessionem Eruditissimo Ambrosianæ Bibliothecæ Præfecto Joseph Antonio Saxio acceptam retulit Sexaginta Decurionum Generale Mediolani Concilium: Ipsum itaque tanti decoris Vindicem atque Assertorem, Civem optime meritum Publica dignum censuit memoria, & commendatione.

„ IV. Non. Maji MDCCXIX.
„ Locus Sigilli.

„ Subscript. Jo: Augustinus Meda

quam cogitationem hanc abjecit, donec sub vitæ exitum doluit, minores esse desideriis suis loci angustias, etsi in interioribus Ambrosianis ædibus novam veluti ex recentioribus libris Bibliothecam construxisset. Ex hac præsertim investigandi solertia ortum illud consilium reor, ut Typographicam Mediolani Historiam contexeret; lego enim per hæc tempora datas ad eum ab amicis Viris frequentes Epistolas, præsertim Cajetani Vulpii, & Gasparis Beretti, quibus ille de rariorum ac præsertim Mediolani excusorum voluminum titulis & præstantia docebatur. Corroborabant item hanc Viri industriam crebræ trans Alpes admotæ pro comparandis vetustis editionibus preces, ex Austria præsertim, & Helvetia: illæ nimirum per Vindobonensis Bibliothecæ Præfectos; hæ per Dominicum Cardinalem Passioneum, tum sedentem vel Lucernæ, vel in Murensi Cœnobio Pontificium Internuncium. Hic cum totus in eo jam ab adolescentia esset, ut Bibliothecam instrueret, quæ omnibus miraculo esset, ut reapse est consecutus, multam se debere in hujusmodi conquirendis Saxii diligentiæ, & habere etiam gratiam declaravit ingenue. Imo cum ex Josepho audisset congesta jam a se multa, quæ Alexandri Minutiani excellentis cumprimis Typographi Vitam, atque typographicos labores illustrarent: ut erat, atque est Literariæ Reipublicæ ornandæ studiosissimus, instare

non

non destitit, ut hoc in eam conferret propere beneficium. Neque mirum erit propterea, si aliorum hac in parte conatus pro virili foveret Saxius, ut egregie præstitit, cum Cominiano prælo Joannes Antonius Vulpius S. Caroli Sermones Anno MDCCXX. committeret; & Mediolanensis Provinciæ administrationi Præfectum Comitem Hieronymum de Colloredo excitaret, ut ex edendis in hac Urbe libris unum exemplar Bibliothecæ gratis offerrent Librarii: qui tamen, ut est hominum genus avidissimum lucri, optimi Principis beneficentiam vel eluserunt, vel, ut veriori verbo utar, nihili fecerunt. Sed utcumque Josephi beneficium intercipere eorum avaritia potuit; impetrati laudem certe non ademit. Quinimo de suscepta tam viriliter Bibliothecæ cura gratulatus per literas est ejusdem Patronus Gibertus Cardinalis Borromeus; & maxime obstrictos se propter optimam Principis, sin minus benefactum, saltem benefaciendi voluntatem, professi sunt optimi omnes.

Sed cum tot in Patriæ commodum, & Bibliothecæ ornamentum Saxius ageret: numquam tamen infirmam redimere potuit valetudinem. Fassus est ipsemet ingenue in secundo Appendicis additamento pag. 22. se incommoda valetudine esse infra tot studii patientissimos Viros; & biennio post Brixianorum Episcopus, & S. R. E. Cardinalis Barbadicus, ut ex ejusdem literis constat,

mo-

molestè tulit imbecillitatem, quam tamen ille fortissime omnium & constantissime non toleravit solum, sed plane vicit; numquam enim eniti ausus est altius, quàm cum corporis vires labefactari sentiret. Scilicet per hæc tempora initum consilium est Italiæ universæ gloriosum, Saxio perhonorificum, ut quotquot in Archivis, aut penes privatas, aut publicas Bibliothecas delitescerent MSta monumenta ad hujus Provinciæ res pertinentia, delectu habito, ederentur in lucem. Consilii auctor atque antesignanus immortalis famæ Vir Ludovicus Antonius Muratorius optimo in hanc rem administro præsertim usus est Saxio; atque in illud exequendum Mediolanensis Nobilitatis opes, atque Philippi Argelati opera ac industria conjunctis mirum in modum studiis conspiravere. Paucis edisseram, unde tanta rei moles initium duxerit. Eruditus quidam Civis diu in eruendis vetustis Patriæ nostræ monumentis versatus collegerat plura, quibus nova affundi lux nostræ Historiæ posset. In eam venerat mentem, ut Batavicis ea typis committeret; remque, interprete Saxio, cum Hollandis transigebat Muratorius. Verum, cum, ut fit, alia ex aliis orirentur Typographorum dissidia, quæ moram afferrent, cogitavit Atestinæ Bibliothecæ Præfectus, rem non dumtaxat nostris in regionibus confici posse, verùm etiam consilium ipsum perfici. Itaque quod in unius Urbis gloriam agi-

agitabatur, id ille ad universæ Italiæ convertit. Suppetebant plures in Italia amicitiæ, quarum auxilio facile publica Archiva patuissent: Ultro pollicebantur operam suam literati omni ex parte Viri: Præsto erant MSS. Estensis Bibliothecæ; neque diffidebat, defutura Ambrosianæ, quæ tum latebat maxime in tutela Eminentissimi Giberti Borromei Cardinalis amplissimi, qui, ut Nobilissimæ suæ Gentis mos semper fuit, Literariam sustentare Rempublicam ope & auspiciis numquam destitit. Immanes unice absterrebant sumptus, quibus tanti Operis universa constaret moles. Verùm hunc etiam absterfit timorem parata atque exposita Mediolanensium Equitum liberalitas: Ex his complures Societatem coivere, quam Palatinam ex Regio Palatio, ubi excitata Typographia est, appellarunt, atque ære collato in necessarios sumptus, abunde typographica supellectile officinam instruxere, cujus administratio Philippi Argelati solertiæ ac curæ fuit concredita. Neque defuere Augusti ipsius Caroli VI. auspicia, & Comitis Hieronymi de Colloredo tum Insubriæ Præfecti præsidia, quorum protecta patrocinio semper res est. Una videbatur desiderari egregii Viri manus, quæ præsenti semper auxilio aut suppeditare materiam, aut Typographorum emendare vitia, modo opus urgere, modo expolire, demum seriem rerum, si opportunitas postulasset, sine alicujus querela

digerere posset. Perutilis visa est Saxii, qui, adscito in operæ partem doctissimo Fratre Francisco, Muratorii non fefellit expectationem; quinimo Operi ipsi non parum laudis atque incrementi adjunxit (20). Certe testatum mihi ex literis est, in eam spem primo vix erectum fuisse Muratorium, ut ex coacervatis monumentis quatuor circiter aut sex volumina possent conflari: qua in re falsus certe vates fuit; cum tanta affluxerit rerum seges, ut modum potius adhibere postmodum in iis evulgandis cogeretur. Neque diffitebor, plurimùm in id voluminum incrementum profuisse Saxii diligentiam, qui & Ambrosianæ opes diligentissime scrutatus, nonnulla in medium contulit aptissima, Amicos nonnullos sollicitavit, qui auxiliariam præberent manum, & nonnulla a quibusdam amice extorsit, quæ venire in manus posse Muratorii cura jam desperaverat. Non is ego sum, qui Muratorio præclarissimum hujusmodi in Literariam Rempublicam meritum invideam, aut decerpi quidquam ex ejus laude velim, ut Saxio famam conciliem: hoc ta-

(20) Placet exponere Cl. Muratorii judicium, Operis ipsius Præfationi adjectum, ex quo tamen breviorem hanc sententiam juvat excerpere. „ Bonæ tamen fortunæ meæ tribuendum, quòd in ea Urbe (Mediolano) vices meas sustinuerint duo ex sua eruditione editisque Libris Clarissimi Viri, nempe supra laudatus Vir Josephus Antonius Saxius, Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus, ejusque germanus Frater Franciscus Hieronymus Saxius Metropolitani Capituli Canonicus Ordinarius, ut ejusmodi Opus prodiret, quantum fieri poterat castigatum atque ornatum „ .

tamen non præteribo tacitus, quòd, cum nonnulla aliquando inciderent vel dubia illustranda, vel implexa tricis expedienda, non raro provocatum fuisse ad Josephi sententiam, qui præstantissimorum Equitum, præsertim Caroli Comitis Archinti, & Theodori Alexandri Marchionis Trivultii auctoritate fretus, atque mira sagacitate adjutus, ut sibi virtutis eximiæ famam peperit, parem etiam Muratorio modestiæ laudem reliquit. Sed hæc illius in disponenda veluti voluminum serie sit obscura apud nonnullos laus; ea sane perspicua, quam ex illustratis aliorum scriptis, eique Operi adjunctis, ejusdem veluti Musæ æmulus evadens comparavit. Jordanis ille seu Jornandis Historiam (21) de Getarum, sive Gothorum origine accuratissime ad fidem MSti Codicis Bibliothecæ Ambrosianæ collegit, emendavitque. Auxit, & Animadversionibus suis ornavit Acta Concilii Ticinensis (22) Anno DCCCLXXVI. habiti: Landulphi junioris (23) Mediolanensem; Laudensem Ottonis & Acerbi Morenarum Historiam (24), ab Osio prius illustratam: Romualdi Salernitani (25), Goddi Vicentini, Patavinique (26)

*5 item

(21) Tomo I. Rerum Italicarum.
(22) Ibidem Tomo II. Parte II.
(23) Ibidem Tomo V.
(24) Ibidem Tomo VI.
(25) Ibidem Tomo VII.
(26) Ibidem Tomo VIII.

item Monachi Chronica: Dulcini Hæresiarchæ Novariensis (27); & Azzonis, Luchini, atque Joannis Vicecomitum res a Galvano descriptas (28) persecutus est egregie, suoque vero in lumine collocavit; ut omittam prolatam de Cribello sententiam (29) in ea Epistola, quam Muratorius tanti fecit, ut Commentariis in eum suis præfigeret; Lypsienses vero appellavere *doctam profecto, & de Vita, Scriptisque Cribelli multa commemorantem singularia*. Tot demum in ea augenda atque promovenda Scriptorum collectione cumulatissime præstitit, ut Palatini Socii honestandam ejus operam annuo stipendio honorifice decreverint.

Hæc partim ediderat Saxius in lucem, partim edenda digesserat, honori maxime velificatus suo; cum Romam plurima, qua Borromeorum familiæ adstrictus erat, observantia illum repente evocavit, Urbem profecto Saxii oculis, atque eruditione dignissimam. Verùm cum jam se viæ accingeret, nova in literarium studium revocavit cura. Redditæ eidem Carpentoracto fuerant paulo ante literæ, quibus Clariss. Vir Fornerius illum interpellaverat, rogabatque suam de Sanctissimo Christi Clavo, qui ibidem, & Mediolani in freni formam ductus

co-

(27) Ibidem Tomo IX.
(28) Ibidem Tomo X.
(29) Ibidem Tomo XIX.

colitur, sententiam. Elucubrabat hic eo tempore de Avenionensi Comitatu Historiam, in qua texenda cum in Carpentoractensis maximi Templi descriptionem incidisset, atque ex pluribus resciviſſet, in similem formam alium Christi Domini Clavum Mediolani coli, sciscitari ex Saxio voluit, quo tempore tanto thesauro nostra ornata fuisset Ecclesia. Respondit Joseph solertissime: optime ex Historia mutuatus est conjecturas, quibus unice agi poterat; aperuitque tempus, quo Urbi nostræ potuit illud inferri redemptionis pignus; obscurum id quidem in maxima superiorum seculorum caligine, sed valde congruum monumentis Historicorum, & certe a popularibus commentis alienum. Sic pereleganti Latina epistola rem totam evolvit (30), & nobili cura defunctus se viæ commisit. Hujus autem, ut supra innui, itineris causa fuit Borromeorum in prolem amor, & concepta de Saxii virtute existimatio. Etenim in justam ætatem adoleverant Excellentissimi Comitis D. Joannis Filii suavissimi Renatus & Franciscus, in quorum utroque sitæ meritò erant Avi Caroli, olim Neapolitanorum Prore-

(30) Extat MS. hoc Opusculum in Epistolæ formam conscriptum penes Joseph Mariam Saxium Canonicum Mediolanensis Basilicæ S. Georgii ad Palatium & Auctoris Nepotem, quod magna ex parte in suam Urbis Mediolanensis Descriptionem intulit Cl. Servilianus Latuada.

regis, & Patrui Giberti Cardinalis ampliſſimi ſpes & deliciæ. Initum jam erat conſilium, ut ambo in doctiſſimorum Inſtitutorum diſciplinam traderentur. Occurrebat optimum ſcientiarum emporium Roma, ubi iiſdem domicilium ac inſtitutio deſignari poterat: Ex plurimis ad hanc delecti Somaſchæ Patres, quorum adminiſtratione Collegium regitur, quod Clementinum vocant. Unus ſupererat deſignandus in itinere utriuſque innocentiæ moderator & cuſtos, qui etiam in exteris regionibus verſantes nobiliſſimos Ephæbos perfunctoria quidem, ſed ſolida eruditione imbueret. Aptiſſimus creditus eſt a Cardinali præſertim Joſephus; atque illi etiam humaniſſime gratias Gibertus habuit hoc potiſſimum nomine (31). De manu in manum, ut dicitur, ſuaviſſimos & præſtantiſſimos Dynaſtas P. Baldino ille commiſit; atque in eo Collegio tyrocinium ſcientiarum poſuere, quarum amorem primum a Saxii hauſerant inſtitutis. Ibi dum

iſte

(31) Audi Giberti Cardinalis Borromei Novarienſis Epiſcopi literas, poſtridie Calendas Julii datas eodem anno MDCCXXVI. „ Conſolata me „ apprime fuit XI. ante dies ſcripta a te epiſtola, ex qua intelligo „ bene admodum eſſe Pronepotibus meis; qui jam Romani itineris „ metam attigere. Id ego Sancto Carolo tutelari acceptum refero, qui „ ipſorum iter fortunavit; Atque optimus & ſapiens eorum ſenſus, „ quo illos vigere ſcribis, totus a me tribuitur optimis documentis & „ ſapientibus monitis, quibus tu eoſdem formaveris. Deus Optimus „ Maximus hanc illis mentem ſervet, ut in Collegio poſtmodum edu„ cati magis ac magis ſemper iis ornentur dotibus, quarum cauſa „ evadant in Equites prudentes æque ac Chriſtianos.

ille ad bimestre circiter spatium versaretur, opportune usus affinitatibus, quas cùm splendidas, tum plurimas ea in Civitate habet Borromeorum Gens, ad multorum amicitias facile pervenit; atque hanc redditis vicissim literis, acceptisque subinde aluit, & fovit. Summus ipse idemque Sanctissimus eo tempore Pontifex Benedictus XIII. plurima Virum ornavit benevoli animi significatione, eumque ab colloquio digredientem, quæ sua erat singularis animi demissio, rogavit, ut lucubratiunculam suam, quam super S. Bartholomæi corpore in Beneventana Urbe condito texuerat, diligenter expenderet: quin etiam molesto animo cujusdam cunctationem ferens, qui eamdem Saxio exhibere supersederat, cum hic iterum ad se accederet, confestim jussit afferri exemplar, tanta Aulicorum admiratione, & Pontificis favore, ut statim Romæ rumor de more afflaret, facile illum Infula aliqua, aut insigni dignitate ornandum. Sed non erat is Saxius, quem facile splendor honoris pelliceret a literaria laude sejunctus; nam vix ad id temporis se circumegerat annus, ex quo Modoëtiensem tiaram, sibi humanissime a Benedicto Odescalcho delatam splendide repudiarat: quos quidem mores semper retinuit, quoad vixit; nam mihi narrare identidem solebat, quanta animi constantia ejusdem Archiepiscopi Mediolanensis votis

dein-

deinde obſtitiſſet, ſummopere cupientis nobiliſſimo illum Sacerdotio augere, atque Laurentianæ Baſilicæ Antiſtitem renunciare. Hæc itaque animi moderatio Mediolani æque ac Romæ in ſermone hominum fuit, quemadmodum etiam celebratam utrobique audivi ejuſdem doctrinam ſingularem, præſertim cum egregia Almæ Urbis monumenta inviſeret, & ſuburbanum præcipue Templum Fortunæ. Quare cum primum in Patriam reverſo licuit ad priſtinam moderationem ex tanto hominum plauſu animum recipere, & ad ſuos mores redire, nihil antiquius habuit, quàm ut Summi Pontificis votis obſecundaret (32) æque ac ſuis (etſi texere jam cœperat per id temporis Literariæ Mediolanenſis Hiſtoriæ Prodromum, de quo inferius inſtituetur ſermo). Nam cum ſolerti indagine rem, quæ in controverſia erat, fuiſſet perſecutus, æſtimans ulterius rationum momenta, ſuaque adjiciens, effectum eſt, ut anno inſequente Diſſertationem, brevem illam quidem, ſed ſucci plenam Pontifici mitteret, quam eruditis Opuſculis publica luce dignis, & in unum redactis, de Literaria Republica bene-

(32) Revera ad Calendas Martias anno MDCCXXVII. Beneventanæ poſſeſſionis cauſam defendit Opuſculo, quod ſtatim Romam tranſmiſit, atque in hunc modum inſcripſit: *Ragioni per provare l'eſiſtenza del Corpo di S. Bartolomeo in Benevento, eſpoſte in una lettera alla Santità di Benedetto XIII. dal Dottor Giuſeppe Antonio Saſſi Bibliotecario dell' Ambrogiana.*

benemeritus P. D. Angelus Calogierà deinde intexuit, & publici juris fecit (33). Per idem tempus Insubrum ingenia exarserant pari ferme ac ea, quæ Romæ biennio ante instituta fuerat, quæstione. Triginta & amplius ante annis reperta sacra Lipsana in Ticinensi S. Petri ad Cœlum-Aureum Templo discordiam sententiarum induxerant; aliis in eam inclinantibus opinionem, proditas in iis tamdem S. Augustini reliquias, quas certò constabat seculo VIII. in illud illatas; aliis contra repugnantibus, obsistentibusque in ea certa possessione, incertò admodum id statui posse. Disputatum utrinque acriter est; atque in ipso disputationis æstu ab optimo & prudentissimo ejus Urbis Antistite Francisco Pertusato, qui multum ejus eruditioni atque doctrinæ deferebat, rogatus Saxius sententiam est: illamque probavit adeo sapientissimus Judex, ut in eamdem facile iverit, dum illud verum S. Augustini Corpus pronunciaret (34). Neque ignoro, minus firmis innixam fundamentis visam aliquibus esse eam Saxii lucubrationem; sed, ut alieno verbo utar, qui suffragium tanto judicio probatum damnat,

(33) Vide Opusculorum collectionem ab ipso curatam ad Tomum XV.

(34) Hoc ipsum testatus est Franciscus Pertusatus Episcopus tum Ticinensis ad Saxium scribens pridie Idus Quintiles anno MDCCXXVIII. in hæc verba „ Sapiens tua sententia me maxime in eorum partem „ inclinat, qui repertum hoc volunt esse Sancti Augustini corpus; at„ que intra paucos dies sententiam ipsam pronunciabo „. Editum deinde est una cum aliis Saxii suffragium in *Collectione Actorum atque allegatorum* hac super re.

næ ille Judicis potius prudentiæ videtur detrahere, quàm Saxii doctrinæ (35). Quamquam aliter, quin etiam magnifice de hac scriptione plures senserunt, & inter ceteros ex Minimorum Ordine Clarissimus P. Roma; quinimo ea facile judicio ipso dirempta quæstio est, a quo provocare licuit nulli. Sed in altera paulo post instituta controversia Saxii ipsa sententia judicii instar fuit, quæ adversarios confixit. Objecerant nonnulli (joco, an serio, incertum est) Sacrarum Literarum, si fas est dicere, expertes, respersam hæresi Ambrosiani, ut vocant, Confractorii formulam, in qua Christi Corpus triticea nube in Eucharistia involutum *frangi* aperte Liturgici libri nostri affirmant. Non tamen lædi, aut aliqua ex parte imminui eorum auctoritatem passus est Joseph; quare sapienter ultus injuriam, hæresis suspicionem abstersit omnem, atque datâ ad Amicum Epistolâ docuit, eum loquendi morem inductum, & servatum ab Orthodoxis Patribus, imo a Chri-

(35) Magnifice de hac scriptione senserunt complures, atque inter ceteros ex Minimorum ordine Cl. P. F. Joseph Roma, Augusta Taurinorum scribens anno insequente in hæc verba, quæ fideliter ex Gallico epistolæ sermone reddo. „ Tuo ad me missa est nomine Dissertatio „ *de Identitate Corporis S. Augustini*. Ego jam singularem in modum, „ te tuamque eruditionem admirabar; parva ejus temporis more, quæ „ me superiore anno Mediolani detinuit conceptam de tua doctrina, ac „ probitate opinionem confirmavit: sed tui Operis lectio eam auxit „ quam maxime. Optimæ notæ Viri, quos lectionis ejusdem partici„ pes feci, in hoc conveniunt, Dissertationem tuam plura aliorum „ scripta hac super re edita longo intervallo superare „.

a Chriſto ipſo, & Apoſtolo eam uſurpatam formulam: Docuit tempus, quo opportune ea videtur Ambroſianæ Liturgiæ illata, quoque ea ſenſu intelligenda ſint verba: Meminit ex Mabillonio diverſas, in quas Scriptores, damnato Berengario, diſtracti ſunt ſententias. Demum Romanas cæremonias, Græcas, & veteres Gallicanas eodem laborare vitio, ſi tamen hoc vitium Adverſarii audent appellare, luculenter oſtendit. Itaque hac ſcriptione *hebetatam telorum aciem* Lypſienſes ipſi confeſſi ſunt, *quibus formula ipſa fuit attentata, & collabefacta*. Hujus pretium molem voluminis ſuperat. Bis prælo commiſſum eſt Mediolani, & deinde Calogierianæ Opuſculorum collectioni inſertum (36).

Sed hæc Achaica veluti tela ille in hoſtes certo ictu contorſerat. Iſto tamen excedentem prælio nova excepit pugna, in qua Eſerninum invida ſors cum Pacidiano compoſuit. Anno inſequente dentatâ chartâ rem agi plures admirati ſunt, eoque inuſitatius, quòd melle litum gladium ſemper ille conſueſſet hoſtibus intentare. Rem paucis exponam, ut ab utroque contendentium accepi. In quodam Virginum Collegio, cui nomen S. Mariæ ad Stellam, convenerant Præſides, de rerum

 admi-

(36) Vide ad Tomum XIV. Opuſculum IX. ſic inſcriptum: *Joſeph Antonii Saxii SS. Ambroſii & Caroli Oblati Collegio & Bibliothecæ Ambroſianæ Præfecti Epiſtola ad Amicum pro vindicanda formula in Ambroſiano Canone ad Miſſæ ſacrum præſcripta*: Corpus tuum frangitur Chriſte.

administratione ipsis commissa acturi. Eos inter duo aderant, quorum alteruter priorem sibi sedem deberi contendebat; Metropolitanæ Basilicæ alter Canonicus Ordinarius, ut vocant, alter Ambrosianæ Antistes. Neuter de suo jure decedere voluit; quare mox instituta quæstio est, uter alteri præemineret. Clariss. Nicolao Sormano, Saxii Collegæ, & in Ambrosiana Bibliotheca tum Doctori, nunc Præfecto delata ab Ambrosianæ Antistite provincia est, ut tuendam ejus dignitatem in se reciperet. Ipsum Canonici in ea Basilica honorarii nomen, quo Bibliothecæ Doctores utuntur atque gloriantur, plura insuper collecta ex veteri ejus Archivo monumenta, eidem facile sumendas has defensionis partes persuasere. Verùm cum Metropolitani Collegii majestatem observaret æque ac coleret, itemque vindicare a veterum Monachorum molestiis Ambrosianæ Basilicæ jura statuisset, conscripta Dissertatione parem inesse utrique litigantium dignitatem contendit in speciem; re autem vera (ut ipsemet (37) testatus est) ut vulneribus illatis antiquitus Ambrosianæ Basilicæ Collegio mederetur.

(37) Juvat Cl. Nicolai Sormani testimonium audire, qui in Libro Italico *de Origine Apostolica Ecclesiæ Mediolanensis* ad pag. 223. hæc scribit, & sententiam meam confirmat: „ Sed hodiernus Adversarius „ (Anonymus scilicet Vercellensis) veterem alium (Saxium) imitatus est, qui anno hujus seculi XXXIV. in Causa a nobis pro Canonicis Sancti Ambrosii adversus Monachos suscepta, ignarus quomodo rationi obsisteret, eam omisit, atque intactam, ut dicitur tabulam relinquens, ad ejus coronam deformandam incubuit „ .

tur. Infeliciter cessit consilium; & imminutam splendoris speciem non ferens Ordinariorum Cœtus, Saxium impulit, ut pro eodem staret. Non audebat ille impositum onus suscipere, sed pudebat recusare; utrinque enim latêre periculum arbitrabatur, aut propter Collegæ, aut propter rogantium imminuendam existimationem. Tamen sibi & gloriosum ducens, nec Collegæ molestum sartam tectamque conservare Metropolitanæ Basilicæ dignitatem, cui quidquam detrahi ne ipse quidem Sormanus voluit, raptim elucubravit observationes nonnullas (38), quæ, cum propter angustias temporis minus depascere offerentis sese ultro responsionis luxuriem sibi licuisset, expertes minime aculei visæ sunt; reapse tamen nihil defensionem contra Monachos a Collega institutam lædebant. Nam & ea dumtaxat delibavit tractanda, quæ Metropolitanæ jura oppugnare videbantur, integris iis omnibus relictis atque intactis, quæ Ambrosianæ contra veteres Adversarios defenderent. Sic utrique honestum certamen fuit; exitus tamen pugnæ utrinque incertus: cum sublatâ postmodum dissidii causâ, neutri adjudicata fuerit victoria, & pares Sapientum calculi in Operis utriusque judicio fuerint. Quare verum

(38) Harum Observationum titulus hoc modo conceptus est: *Dissertatio Historica ad vindicandam veritatem, contra Allegata in causa Præcedentiæ. Mediolani 1733. in 4.*

rum certe fuit Lypſienſium judicium, utrumque Opus eâdem cerâ veluti laudantium, dum pronunciavere de Clariſſimorum Pugilum pugna celebre illud, & in rem aptiſſimum effatum. *Non opis eſt noſtræ tantas componere lites*.

Sed venio jam ad Opus plane palmarium, illuſtrata ſcilicet *de Regno Italiæ* Sigonii Opera (39), quæ licèt prius edita in lucem ſint, quàm poſtrema a nobis relata Ordinariorum defenſio, tamen hoc loco commemorare viſum eſt, ut contentioſum ab illo ſuſceptum ſcribendi genus uno veluti impetu perſequerer. In Sigonianorum Operum editione cùm illuſtria aliorum, tum præclara certe Saxii merita extitere. Etſi enim detectis plane ætatis obſcuriſſimæ tenebris in priſcis evolvendis, comparandis, digerendis monumentis ſplendido labore verſatus eſt Mutinenſis ille egregius Scriptor; deſiderabant tamen nonnulli aut exactius in lutulentis cautiùs conſulendis fontibus judicium, & frequentiùs adhibendam ſpongiam cenſebant in texenda factorum ſerie, & rerum ipſarum, locorum, perſonarumque deſignatione. Mederi hiſce incommodis ſtatuit Saxius: Facem præferebant plura poſt Sigonium edita in lucem integerrimæ auctoritatis

(39) *Caroli Sigonii Hiſtoriarum de Regno Italiæ Libri viginti in hac nova editione a multis mendis expurgati, & a Clariſſimo Viro Joſepho Antonio Saxio Collegio & Bibliothecæ Ambroſianæ Præfecto notis illuſtrati. Mediolani 1732. in fol.*

ritatis testimonia a Baronio, Peregrinio, Mabillonio, Pagio, Bacchinio; alia suppetebant prolata ex Archivis ἀνέκδοτα; & in disponendo temporum ordine, Theseus illi præcipue fuit vivens adhuc Literariæ Reipublicæ bono, illique amicissimus P. F. Bernardus Maria de Rubeis, ut sæpe mihi idem Joseph confessus est candide. Quare longum sit complecti, quibus ille in rebus de nobilissima ac Historiæ parte est optime meritus. Nam & Langobardorum res gestas solerter excutiens Epocham regni Rodoaldi cum Legum edictis conciliavit: Adaloaldi nativitatem triennio ante, quàm ceteri censuere, contigisse ostendit, licèt serius per literas S. Gregorius Theodelindæ matri de illa gratularetur, ex quibus complures perperam posterius Agilulfo datam prolem evincebant. Sic ad annum DCCLVII. regni consortem factum probavit postremum eorum Regem Desiderium, prolatâ chartâ, ex qua nonnisi sub anni præcedentis exitum interiisse Aistulfus dicendus est; quare de causa felicius etiam, quàm ceteri, annum designavit, quo Rachisius regia se dignitate abdicaverat. Deinde quàm feliciter, Agnelli præsertim ductu, tamquam tradito ab Ariadna filo, ex multis tricis evaserit in statuendis origine, numero, ac tempore Exarchorum Ravennatum nemo est qui ignoret. Hinc geminas Eutichii Præfecturas contra plurimos Scriptores meminit; & tem-

& tempus indicavit, quo opportune Plato eamdem provinciam ingredi potuit, ne antiquorum Scriptorum monumenta convelleret. Quantum deinde subsidii atque opis eidem attulit Carolinus Codex, atque antiquæ tabulæ in statuendo Langobardici Regni ad Carolum Magnum translati initio contra Pagium aliosque! Vindicavit strenue Mediolanense marmor, seu sepulcralem Inscriptionem Bernardi Regis Italiæ, ejus regni Epocham stabiliens: Sic ex Andreæ coævi Scriptoris, imo oculati testis Chronico designavit locum, ubi Ludovicus II. Imperator interiit, ante hoc seculum, seu ante editam a Burchardo Menkenio Rerum Germanicarum collectionem, Historicis omnibus vel inexploratum, vel prætermissum. Omitto quæ de Epocha Caroli Crassi, de Arnulpho Italiæ Regibus adnumerando, de Hugonis regni primordiis altius repetendis, ejusque Epocha duplice, de Mediolanensi Lotharii coronatione erudite adnotavit: collocatas in bono lumine ex Bisantina Historia res Græcorum gestas pro Italia vel retinenda, vel recuperanda: sacri Belli felices, infaustosve exitus: emendatam ex Pagio Romanorum Pontificum chronologiam, sed Mediolanensium præsertim Antistitum felicius quàm a ceteris digestam. Illustrasset etiam quàm libentissime Othonis IV. Epocham, si citius in potestate habuisset optimum ex S. Georgii ad Palatium Tabulario deprom-

ptum

ptum monumentum; quamquam debere illud diutius Literariæ Reipublicæ noluit, lucemque hanc Historiæ attulit, dum Historiam Mediolanensem Typographicam publici juris fecit. Certe in eo Opere patuit, quantum ille eruditionis hausisset ex Rerum Italicarum Scriptoribus, quibus edendis, illustrandis, augendisque tam sedulam operam impenderat. Mirari tamen præsertim subit hoc loco laboriosum ab illo susceptum onus; dum, ubicumque res ferret, conatus est in ipsos fontes digitum intendere, unde Sigonius hausisse videbatur; tum etiam exactam diligentiam in postremis præsertim recensendis libris, in quibus aut vitiatus, aut diversimode elatus Sigonii sensus in lucem prius prodierat; idque MSSrum maxime auxilio, epistolarumque Vincentii Pinelli Bibliotheca in Ambrosiana delitescentium: tum insuper insignem solertiam in excutiendis antiquitatis monumentis, in nobilissimo Monachorum S. Ambrosii Archivo latentibus, quæ singulari diligentia in ordinem redegit Clariss. D. Laurentius de Georgiis eidem Præfectus iis diebus, nunc vero Abbas; Vir certe, ut eum Saxius non minus vere, quàm magnifice appellavit, *præclaris omnibus dotibus, ac præsertim antiquitatis studio & peritia excellenter instructus*. Postremo coronidis loco apposuit, veluti Operi colophonem, Indicem copiosissimum, sin minus novo, certe laudabili consilio, eorum

præsertim imitatione dignissimum, qui ad Historias conscribendas animum appulere.

Sic exaggerata firmiter famâ & cùm patriæ, tum externæ eruditionis partâ gloriâ, cessare aliquantulum illius opera visa est per annos nonnullos, quibus a prælo exercendo abstinuit. Quamquam remotum a communi luce molitus opus, totum se in Ecclesiasticæ antiquitatis commentationes abdidit: sic nihil, ut videbatur, agens, agebat tamen, urgebatque propositum. Fervebant Nobilium quorumdam Virorum ex Metropolitanæ Basilicæ Collegio studia, ut quod esset ab Odæi curis vacuum & reliquum tempus, illud fovendæ, quam privata primum ac diuturna lectione comparaverant, sacræ eruditioni attributum, & tamquam sepositum haberent. Optabant unum aliquem in hujusmodi tractatione antesignanum veluti, & ducem, qui ordine universa digereret, & ea in medium promeret, quæ varia dumtaxat lectione conquiri solent; ex quorum deinde comparatione & examine veritas tamdem emergit. Incurrit statim in oculos Saxii fama & virtus, eoque uti Interprete voluerunt. Haud fefellit ille quam animo imbiberant opinionem, & prima Ecclesiasticæ Historiæ secula aggressus evolvere, implicita quæque & dubia ex optimorum Scriptorum fide concinne explicavit, dubia a certis secernens, eaque omnia describens, quæ ad Apo-

stolos

ſtolos primum, deinde ad Summos Pontifices, Imperatores, mox ad Concilia, perſecutiones Tyrannorum, Catholicorum Scripta, & Ordinum Eccleſiæ politiam, atque Hæreſes pertinerent. Cujuſcumque ſeculi diſputationibus faſtigium quodammodo impoſuit, de Mediolani Epiſcopis diſſerens, & Diſſertationem adnectens, quæ vel in exponenda prima Eccleſiæ Liturgia, vel Fidelium pœnitentiæ ratione, vel in precibus, quas deinde Canonicas Horas appellavimus, in Baptiſmi, & Confirmationis ritibus, vel Sacrorum Ordinum cœremoniis explicandis verſabantur. Commentationes haſce ad ſeptimum uſque Eccleſiæ ſeculum felici labore Joſeph provexit, geminumque conflavit juſtæ Volumen Hiſtoriæ (40). Oneravit interim hanc non levis momenti, quæ biduum ſingulis hebdomadis eum prælegentem tenuit, curam pluries interjecta diverſi generis elucubratio: Nam cum per id temporis Sacram Deo Virginem, quam per XXX. annos ad ſanctitatis diſciplinam inſtituerat, mors oppreſſiſſet, ejuſdem mores atque virtutes brevi quidem, ſed ſucci plenæ ſcriptioni conſignare ſtatuit, quo labor ad ſe unum, fructus verò & exemplum ad omnes perveniret. Quapropter in Epiſtolæ morem ea omnia comple-

(40) Teruntur multorum manibus MSS. hæc volumina; utpote in jure ſunt tum Canonici Joſeph Mariæ ipſius Nepotis, cùm eorum omnium Nobilium Virorum, qui Saxium prælegentem audivere,

xus eſt, quæ illius ſanctimoniam ex ipſo fonte hauſtam præferrent, & ejuſdem Amitæ legenda obtulit conſolationis in ſpeciem; reipſa tamen ceteris Deo dicatis Virginibus incitamentum (41). Paulo poſt, cum depoſito Ambroſianæ Eccleſiæ clavo vigilantiſſimus Gubernator, qui diu eidem aſſederat, Benedictus Cardinalis Odeſcalchus, languentibus diuturno corporis ſtupore viribus, morbo ſuccubuiſſet: nihil antiquius habuere nobiliſſimi ejuſdem Conſanguinei, capti Joſephi eruditione ac ingenio, quàm ut huic inſtruendorum Funebrium provincia demandaretur. Paruit ille triſtiſſimo quidem imperio, obſequii tamen exhibiturus pignus dumtaxat; cum animo reluctante inferias Parenti cogeretur perſolvere, cui plaudere viventi maluiſſet. Templum igitur, quod S. Joannis *ad Concham* dicimus, in quo tumulandæ fuerant amantiſſimi Archiepiſcopi exuviæ, eo quòd in illius jure ejuſdem domus contineretur, (ſe enim abdicaverat paucis ante annis nobiliſſimæ hujus Eccleſiæ adminiſtratione) atris aulæis obductum in funebrem pompam compoſuit. Ejus potiſſimum ornamentum erant Pontificiæ Virtutes, quæ con-

(41) Habemus vitæ hujuſmodi ſeriem in Libello, cui titulus: *Breve Ragguaglio della vita, e virtù di Suor Maria Geſuanna Monaca nel Venerando Monaſtero delle Celeſti di Milano morta nel giorno 30 di Marzo 1738., diſteſo in una lettera alla Molto Rev. Madre Suor Laura Giovanna Pecchia Monaca nel Venerando Monaſtero di S. Cattarina in Brera del Sig. Dottore Gioſeffo Antonio Saſſi Prefetto della Biblioteca Ambroſiana. In Milano, preſſo Gio. Battiſta Ghiſolfi in 4.*

concinne appictæ Pastoralium Virtutum specimen exhibebant, inito inter Avunculum Innocentium XI. Pont. Max., & Filium ex Nepte Benedictum pulcherrimo certamine (42). Ingeniosam comparationem aptis Inscriptionibus expressam consequuta laus ansam Eminentissimi Cardinalis Cajetani Stampæ, & Mediolani Archiepiscopi Nobilissimo Fratri dedit, ut triennio post (breve nobis scilicet ex ejusdem administratione gaudium fuit) in Templo Maximo nobiles, & Principe dignas inferias adornandas eidem deferret. Par erat Civium in tristissimo pari spectaculo de Saxii ingenio expectatio, quam paria etiam subsequuta præconia sunt; imo pari ferme invento ille & expectationi satisfecit, & laudes fuit promeritus; nam Majorum virtutes Nobilissimi Archipræsulis dotibus auctas cumulatasque in dolentis Urbis oculis defixit, & Amplissimo Cardinali non sine lacrymis, & dolentis animi significatione magnifice parentavit (43). Fuerat enim

Caje-

(42) Hoc funebre spectaculum cum descriptum a Saxio esset pluribus Mediolanensium Civium amoris significationibus ornatum atque auctum, ideo causam illi dedit, ut ampliori titulo Descriptionis frontem insigniret in hunc modum: *Pietas & Amor Mediolanensium in obitu Eminentissimi Cardinalis Benedicti Herbæ Odescalchi olim Mediolani Archiepiscopi, & Funebris Apparatus virtutibus Innocentii XI. Magni Avunculi ac ejusdem Benedicti invicem comparatis instructus &c. Mediolani 1741. per Joseph Ricchinum Malatestam in 4*

(43) Anno insequente edita Descriptio est hoc titulo: *Specimen virtutis avitæ stemmati Nobilissimæ familiæ de Stampa inscriptum, auctum virtutibus Caroli Cajetani Stampæ S. R. E. Presbyteri Cardinalis Tituli Sancti Alexii Archiepiscopi Mediolani, atque expressum in Funebri Apparatu Solemnium Exequiarum, quæ in Templo Maximo celebratæ eidem fuere*

XII.

Cajetanus Stampa in Viri ingenium & probitatem animatus, ut qui maxime; idque ex eo præsertim perspectum omnibus fuit, quòd ejus comitate & prudentia in sedandis Sacrarum quarumdam Virginum plusquam fœmineis dissidiis uti voluit, abstractumque aliquando ex sacro Viglevani otio (44), in diffidentium campum, veluti pacis sequestrum, feliciffime conjecit. Deinde cum ex pestilenti quodam Libro Mediolani edito erupturum in animarum perniciem videretur malum, eumdem habuit Catholici integerrimi dogmatis eximium propugnatorem. Hujus autem facti seriem hìc placet obiter exponere, cum Saxii famæ labem aliquam imperitorum hominum ea occasione rumor afflaverit. Nonnulla de Religione scripserat, quæ Religioni habita deinde sunt adversaria, quàm maxime præstans ingenio, & Catholicus cetera Auctor. Ejus Liber Pontifici Summo Benedicto XIV. legendus fuit oblatus; additumque commendationis loco, quòd Saxii suffragio jampridem probatus foret, sive id falso disseminatum esset, sive ab aliis falso dictum id Auctor accepisset; neque enim in honestissimum

mum

XII. Cal. Februarii MDCCXLIII. describente Josepho Antonio Saxio Bibliothecæ Ambrosianæ Præfecto. Mediolani 1743. Apud Beniamin de Sirturis in 4.

(44) Cum ibidem totus in cœlestium rerum explicationem abditus exercendis in pietate iis Monialibus vacaret anno MDCCXLI. paulo ante Idus Octobris Mediolanum revocatus est ex tempore per certum nuncium ab Eminentissimo Archipræsule missum. Paruit autem e vestigio, & in Urbem reversus, Deumque Deo anteferens feliciter dissidia composuit.

mum ejus notæ hominem cadit mendacii suspicio. Addidit sane haud contemnendam commendationem ipsum Saxii judicis nomen; quare humanissime responderat Scriptori Benedictus, gratam ejus Libri lectionem fore, cui calculum suum adjecisset Saxius, *Vir*, ut ipsum Pontificium præconium exponam, *cujus singularia merita, & eximia esset literatura*. Interim suboffensi intempestivis Scriptoris, quæ in Libro occurrebant, sententiis Lectores, aliquam de ipsius integritate, & religione commoverant suspicionem; & ne plura persequar, Sacræ Romanæ Congregationis decreto ademptus est piorum manibus Liber. Pupugit eo tempore Saxium injecta suî mentio in Literis ad Summum Pontificem datis, atque ut omnem existimationi suæ inustam maculam abstergeret, se Cajetano Stampæ Archiepiscopo de afflicto judicio purgavit nobili Ἀπολογία (45); miniatam ceram apponens iis omnibus Scriptoris dictis, quæ censoriâ virgâ digna, & sanæ doctrinæ ac eruditioni adversari videbantur: quam quidem adeo probatam Vindobonæ fuisse, ut in omnium ore fuerit, testatus est literis suis ea ex Urbe scribens Dominicus Columbus; atque ita apud Pontificem Maximum valuisse declarant Josephi Puteobonelli tum Mediolani Archiepiscopi Electi literæ anno inse-

(45) Preclarum hoc integerrimæ doctrinæ testimonium asservatur MStum penes alibi memoratum Saxii heredem.

insequente Roma Pridie Kal. Augusti ad Saxium datæ, ut optimam de ejusdem integerrima eruditione opinionem animo altius imbiberet.

Hæc agentem, prælegentemque Ecclesiasticæ Historiæ seriem repentinus morbus ferme oppressit: tantaque perturbatio ejus valetudinis fuit, ut manum de tabula tollere cogeretur. Nam cum stomacho esset languenti, pluteoque affixum veluti trabali clavo assidua teneret aut lectio aut scriptio: satis vehementer, diuque ægrotavit; donec ancipiti Medicorum curatione adhibita, ex eo incommodo tamdem emersit, ita tamen ut numquam pristinam firmitatem, atque bonam corporis habitudinem revocaverit. Oppressit nihilominus hærentes morbi reliquias vis animi, qui otii nescius novis studiis, solatii veluti loco, indulsit. Auctus Sacra Romana Purpura Joannes Baptista Barni, Patriam, a qua diu Legationibus Pontificiis implicitus abfuerat, recreaturus erat adventu suo, dum ex Hispanica Aula reverteretur. Civitas universa sibi, & Amplissimo Cardinali gratulari voluit partum decus. Hinc Civici Concilii verbis Laudensis Orator Saxium rogavit, ut dignam Purpurato Principe, dignam Patria pompam instrueret. Adornavit illico splendidissimum triumphum (46), in quo apte illius

(46) Inscriptiones & Symbola, quæ pompam hanc conflavere edita typis sunt in Libro, cui titulus: *Tributi d'ossequio della Città di Lodi all' Emo Sig. Cardinale Gio. Battista Barni per la di lui esaltazione alla Sacra Porpora. Milano 1744. in 4.*

illius Legationes, Majores, atque Virtutes, suum tamen maxime ingenium eminerent.

Exinde animum appulit ad Typographicæ Mediolanensis Historiæ impolita adhuc, quæ improbo labore per annos complures congesserat, monumenta in ordinem redigenda. Scilicet cum versanda quotidie pulverulenta volumina in demandata Bibliothecæ Præfectura videret, noluit eam evolvendorum librorum curam esse frugis expertem. Referebat igitur in schedas ab ipsis provinciæ suæ primordiis Auctorum nomina, qui seculo XV. commentationes suas Mediolanensium Typographorum diligentiæ commisissent; solerter addebat annum, quo in hac Urbe emissa in lucem fuissent Veterum scripta: neque satis sibi factum ratus eâ eruditionis copiâ, qua auctus cumulatusque a prædivite hujusmodi opum Ambrosiana Bibliotheca discesserat, contrahebat undique quæ in rem facerent subsidia: fretus cùm Amicorum opera, qui in exteris etiam regionibus adjutricem porrigebant manum; tum præsertim Nobilissimorum hujus Urbis Civium, (ut mirifica sunt hoc in genere Patriciorum nostrorum studia) & Patrum in primis Societatis Jesu humanitate, quorum utrique cum pervias illi amplissimas, & optimis Libris refertas Bibliothecas facerent, complementum interim meditato Operi favore suo afferebant. Verùm cum cresceret sub

manus veluti voluminis moles, & nova quotidie erumperent paternæ Literariæ Historiæ indicia, solerter persequebatur reperta veluti illustrium Virorum vestigia, quibus in eorum vitæ cubilia ingrederetur. Inusitatas itaque indagans vias, & nondum tritas, ex ipsis etiam MStis Operibus, & Literis præsertim, rerum obscuros eventus, & Scriptorum mores scrutatus est, quæ longe seposita ab hominum memoria, & Eruditis ipsis incognita, ex Lypsiensium testimonio videbantur. Sic uno impetu feliciter collectam diuturnis vigiliis eruditionem effudit; ediditque *Mediolanensem Historiam Literario-Typographicam* (47), cujus lineamentis nisi eorum pigmentorum ferme, quæ inventa nondum sunt, florem & colorem videmus defuisse; gavisique sunt Insubres, hac in parte Historiæ se nihil debere Transalpino Typographicorum Annalium Scriptori: Imo veterem æque ac recentem Civium suorum literaturam illustratam Saxio gratulati sunt; qui in ipso Operis Prodromo Opusculum *de Mediolanensibus Studiis* (48) adjunxit, pro quo septemdecim

(47) *Historia Literario-Typographica Mediolanensis, in qua de studiis literariis antiquis & novis in hac Metropoli institutis: de tempore inducta Mediolanum Typographia: & primis hujus Artis Opificibus: de Viris doctrina illustribus, qui Seculo XV. in eadem Urbe floruere, atque eorumdem MSStis Operibus in Ambrosiana Bibliotheca servatis disseritur. Adjecta sunt Appendix Epistolarum, quæ libris, tunc ibidem editis, affixæ legebantur, & Catalogus Codicum Mediolani impressorum ab anno MCDLXV. ad annum MD. Auctore Joseph Antonio, Saxio Sanctorum Ambrosii & Caroli Oblato, Bibliothecæ Ambrosianæ Præfecto.*

(48) Hæc Saxii elucubratio lucem vidit primùm anno MDCCXXIX. in for-

decim ante annis in lucem edito gratias habuerant immortales.

Vulgata hujus Hiſtoriæ fama, ſtatim exorta eſt ea, quæ imitatio virtutis dicitur, æmulatio. Quod ad Typographicam laudem attinet, primas antea Brixianis detulerat Eminentiſſimus Princeps, Brixianorum, exterorumque, & Literarum præſertim bono natus, ac nuper acerbiſſimo ereptus fato Angelus Maria Cardinalis Quirinius. Hinc propoſiti tenax eruditiſſimas literas raptim elucubratas, ut erat ad intelligendum promptus, ad judicandum paratus, ad ſcribendum expeditus, Saxio dedit, quibus aſſertum ſuis decus vindicare contendit. Acceptæ Epiſtolæ ſtatim ille reſpondit (49); & modeſtiæ ſuæ item, ac alienæ Dignitatis memor ita contentioſum funem duxit, ut partam Patriæ gloriam conſervaret: fuitque præclara utriuſque pugna, humanitatis & virtutis indicium; utinam eorum magiſtra tenebrionum, qui male feriati, conviciiſque liberaliter indulgentes virus chartis allinunt, & putant ſe perbelle dicere, cum fœdius in ſcommata inania ut plurimum,

 & ra-

forma octava, ut dicitur, ſummoque excepta plauſu. Præfixa deinde eſt Typographicæ Hiſtoriæ, ſive ad explenda eorum vota, qui deeſſe prioris editionis exemplaria dolebant, ſive ad Hiſtoriæ ipſius, ut ita dicam, optimum complementum; præſertim cum ſecundis curis eam auxiſſet.

(49) Utraque ſucci æque ac dignitatis plena Epiſtola edita eſt in calce ipſius Typographicæ Hiſtoriæ; & primum etiam educta in lucem fuerat in 4.

& rationibus destituta erumpunt intemperanter!

Post hæc impetus animi ad scribendum, & ardor mentis ad gloriam incitari in Saxio visus est vehementiùs: scilicet cum ex ipsa virium deflorescentium jactura antecaperet cogitatione impendentem interitum, defuturi temporis damnum ipsa lucubrationum festinatione reparare conabatur. Cum per id temporis juxta vetus Bibliothecæ Ambrosianæ institutum, Typographiam excitare funditus, & ad omnem lautitiem ornatam, ejusdem tutelæ Præfecti statuissent, adnitente inter hos præsertim Vitaliano ex Comitibus Borromeis præstantissimo Præsule, ut ille est Federici Institutoris laudum æmulus, & in literas fovendas amplificandasque animatus, demandatum Saxio fuit, ut ex ampla uberrimaque MSrum supellectili egregium aliquod Opus seligeret, quod nascenti Typographiæ commendationem afferret. Oculos ille in *S. Caroli Homilias* conjecit, aggressusque eas notis illustrare, brevi ad umbilicum eas perduxit, Præfationemque addidit numeris absolutam omnibus (50).

Pro-

(50) Geminum est hujus editionis genus: in fol. prima ad summam lautitiam comparata; altera minoris impendii in 4. ut vocant: utraque eodem tempore ex Typographia dumtaxat Bibliothecæ Ambrosianæ prodiit hoc titulo insignis: *S. Caroli Borromei S. R. E. Cardinalis Archiepiscopi Mediolani Homiliæ, nunc primum e MSS. Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ in lucem productæ, Joseph Antonii Saxii Præfatione & Annotationibus illustratæ. Mediolani MDCCXLVII.* In quinque autem distributæ sunt volumina; quorum in postremo additi leguntur Sermones a S. Carolo ad Angelicas Monasterii S. Pauli Mediolani habiti; qui tamen antea ad annum 1720. Patavii Cominiano prælo suppositi fuerant.

Prodiit in lucem exoptatum Opus ea pompa, ut cum Clarissimo Scriptore loquar, quæ Regiam Parisiensem Typographiam deceret. Mox Homiliis *Noctes Vaticanæ* veluti cumulus accessere, illius itidem commentationibus, & Præfatione auctæ (51). Sed dum irrequieto labore fatigaret Typographos, Mediolanensis Ecclesiæ caussam suscepit, oppugnatam hoc tempore summis viribus, & præstantissimorum Scriptorum auctoritate. Vindicavit scilicet Mediolanens. Apostolicæ decus Ecclesiæ (52), probans S. Barnabæ adventum in regiones has nostras: ea tamen inita defensionis ratione, ut licèt monumentorum inopiam fateretur, possessionem tamen integram retineret. Plures ea Commentatio habuit, eosque magni nominis laudatores: Gabrielem autem cumprimis Verrum, Urbis nostræ lumen, & Senatorem præstantissimum,

(51) In hac Præfatione de Vaticanæ Academiæ Instituto eruditè disseruit; atque complura tricis implexa, & Academicorum nomen suo in lumine collocavit. Libri autem hujus Titulus est: *Noctes Vaticanæ, seu Sermones habiti in Academia, a S. Carolo Borromeo Romæ in Palatio Vaticano instituta. Præmittitur Opusculum Augustini Valerii, inscriptum Convivium Noctium Vaticanarum. Omnia nunc primum e MSS Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ eruta Joseph Antonius Saxius Præfatione & Notis illustravit. Mediolani MDCCXLVIII.* Egregium hoc Opus geminâ formâ excusum, quemadmodum Homiliæ, publicâ luce donatum est, & magno apud Eruditos in pretio fuit.

(52) Inscriptus est hic Libellus: *Vindiciæ de Adventu Mediolanum S. Barnabæ Apostoli*. Mediolani primo impressus fuit in 4. anno MDCCXLVIII. Editus autem seorsim est ab Archipræsulum Mediolanensium Serie, cum ingravescens in dies morbus spem adimeret, ut sæpius dicebat, hujus Historiæ perficiendæ. Cum verò vitam eo usque produxerit, ut eamdem absolutam hæredi relinqueret; inde Editor subjectam prælo Archiepiscoporum Mediolanensium Seriem Historico-Chronologicam iisdem Vindiciis secundò prolatis in lucem, veluti nobili Prodromo ornavit.

mum, æque in politioribus Literis, atque in Jurisprudentia summa cum laude versatum, qui mirum elegantemque in modum Scriptoris decora complexus, in Epistola ad hunc data, quam *Vindiciis* ipsis præfixam legimus, hæc ad ipsarum commendationem literis consignavit: *Vera, solida, probata omnia: elegans sermo, certus ordo atque perspicuus, eruditio summa & perfecta, claritas denique cum brevitate conjuncta. Vindicias agis modestissime, neque lacessis quempiam acerbius. Singulis respondes, omnibus occurris. Nihil ab historica integritate alienum, nihil non ad Dialecticas leges exactum, nihil non aptum ad persuadendum affers: qua re declaras, abs te veritatem quæri, non gloriolam captari.* Verumtamen eam causam non pleno, ut ajunt, pede ingredi visus est aliquibus Saxius. Suum cuique omnino judicium; atque *hac plane de causa*, ut Casa scripsit, *difficillimum puto omnibus æque placere*. Hoc verò constanter affirmare possum, quod cum objecissent nonnulli, eum in conscriptis *Vindiciis* plus voluntati Mediolanensium obsecundasse, quàm menti suæ, quæ certe ab iis dissentiret, quæ scripsisset: hanc ille veluti candori, & fidei suæ objectam maculam detestatus est omnino; mecumque triduo ante obitum diu conquerens super hac, ut ille appellabat, fraude, affirmavit aperte, atque, ut solebat, candide, se illud ipsum, quod literis mandasset,

pla-

plane ſentire; imo eos de ſe ipſo male nimis ſenſiſſe, qui putaſſent, potuiſſe ſcientem ſe, prudentemque mentiri.

Quod reliquum vitæ fuit, id omne in *Archiepiſcoporum Mediolanenſium* Acta ad rectæ Chronotaxis leges ſtatuenda & ordinanda contulit (53). In quorum ſerie diſponenda cum alii quoque non infimi ſubſellii Scriptores naviter operam ſuam collocaſſent, Saxii certe diligentiam atque peritiam non ſuperarunt; qui ex fide veterum monumentorum cuncta exactiùs digeſſit, eamque in ſpem poſteros erexit, nihil amplius hac in parte a Mediolanenſibus, & exteris deſideratum iri. Huic ex multorum ſententia apprime convenit illud Homeri: *Tarda & ſera nimis, ſed famâ & laude perenni*. Neque puto, minus laudabile hoc Opus fore, quàm commendandam Operis cauſam extitiſſe. Hæc autem ea fuit; quòd cum illuſtrandi Ambroſiani Ritus conſilium cepiſſet Joſeph Cardinalis Puteobonellus, atque Operis moliendi Architectum Saxium deſignaſſet; is in certa quædam Capita meditati Operis molem diſtribuit univerſam,

quæ

(53) Atque hoc Opus eſt Saxii Poſthumum, quod nunc luce donatur, tribus voluminibus in 4. comprehenſum hoc titulo. *Archiepiſcoporum Mediolanenſium Series Hiſtorico-Chronologica*, ut ex hujus voluminis fronte videre eſt. Hanc ſumma diligentia texuit, revocavitque ad examen Catalogum præſertim editum a Papebrochio, & Galeſinio, quos ex Criticæ artis regulis & Diplomatum fide conatus eſt vel ſequi, vel emendare. Penſum hoc, & vitæ ſub idem fere tempus exegit.

quæ deinde viritim divisa, multorum opera ac studio erant evolvenda. Reservaverat autem sibi Operis caput, *De origine, & Pastoribus Ecclesiæ nostræ* inscribendum: idcirco Vindicias primo de S. Barnabæ Mediolanum adventu scribere aggressus, collegit deinde quæ ad ceteros Antistites pertinerent; ne qui prætulisset ceteris ad scribendum facem, defuisse deinde exemplo crederetur.

Si quas, dum hæc elucubraret, succisivas deinde nactus fuisset horas, iis abuti sub vitæ exitum religioni sibi duxerat. Quare cum propter tempestatis hybernæ injurias raro ad Bibliothecam accederet; cumque puderet, nullum a se proditum monumentum extare sui erga Deiparam obsequii testimonium, quo certe ferebatur eximie: impellentibus etiam officiis Demarchi Alexandri Theodori Trivultii, Patricii Viri, religionis, & literaturæ fama celeberrimi, populos excitare novo Opusculo (54) conatus est, eorumque pietatem accendere, qui ad B. V. Mariæ imaginem colendam ad S. Celsi confluunt quotidie. Cycnea hæc veluti fuit Hominis cantio, & impendentis fati prænuncia. Revera dolore stomachi acrius recrudescente conflictatum cum se diceret appetente Vere, tamdem ad XIV. Kal. Majas An. MD-

(54) *Motivi per accendere sempre più fervorosa la divozione de' Popoli verso la B. Vergine, che si venera nella Chiesa dedicata al gloriosissimo di lei Nome presso S. Celso: Esposti da un Sacerdote Obblato divoto della medesima.*

MDCCLI. erupit nocturno tempore mali maturitas cum præsentissimo vitæ discrimine. Facta domesticorum concursatione, relevari aliquantulum est visus; sed Medicorum coacto concilio, anceps de ejus vita redditum responsum est. Quare Sacris Mysteriis expiatus, refectusque primùm, insequenti die certò audiit pronunciatam a Medicis mortis sententiam. Assidebant frequenter morituri lecto primarii hujus Urbis Equites, quorum sibi virtute sua ingenioque plurimos devinxerat, & vulgata morbi fama evocaverat: Consodalium Oblatorum, ejusque præsertim, qui sibi a Confessionibus erat, officia ad multam etiam noctem protracta non deerant. Demum tertia recurrente nocte, cum jam in præcordiis conceptam mortem contineret, vi mali ingravescente est obrutus, atque in Consodalis sui, aliorumque conspectu repente efflavit animam. Occupavit adstantes omnes ingens ex ejus interitu dolor, & Cives omnes deinde perculit emanans mortis rumor. Die postero qua per leges licebat pompa funus illi duxere Sacerdotes Oblati, delatumque in S. Sepulcri Templum cadaver dolentissimè tumulo intulere; retinuere tamen memoriam ejus meritorum alte animo infixam, & nulla umquam injuria temporum obliterandam. Hæredem postremis tabulis scripsit, cujus indolem atque ingenium exosculabatur, studiorum & arcanorum participem Joseph Mariam Fra-

tris Filium, a se Veterum monumentis evolvendis eruditum, probitatis suæ imaginem, in Canonicorum Collegium S. Georgii ad Palatium cooptatum. Huic Scripta, Librosque legavit, ac Museum præsertim, quod ex variis ac mirandis Naturæ veluti ludificantis partibus domi collegerat, literarii laboris solatium, & eruditi otii oblectamentum.

Incredibile dictu est, quantum suî desiderium moriens Civibus omnibus reliquerit, cum esset apprime omnibus Ordinibus carus cùm propter sapientiam & comitatem, tum propter morum integritatem singularem. In cujus quidem probitatis commendationem libentissime delapsum me gaudeo, ne suus detrahatur virtuti honos, aut comparatum tam longa ætate morum ornamentum intereat, injusto silentio consepultum. Fuit ille certe ad amussim religionis effictus, quod non minus ex domestico ipsius colloquio testatum erat, sed in ipsis Scriptis longe perspectissimum; absfuerunt enim ab ejus elucubrationibus dicteria omnino, atque aculeati sales, si unam excipias, quam celerrime concinnavit, & in qua non suum sequutus ingenium videtur, sed justum defendendi Nobilissimi Ordinis studium, cui nihil detrahi neque per speciem vellet. Quare cum sciret fervidum fortasse aliquibus id videri Scriptum posse, omni studio contendit, ne maledicendi stimulo potius, quàm

Cau-

Causæ serviviſſe crederetur: hinc ſemper eum, in quem ſcripſiſſe credebatur, favore proſequi conatus eſt, ut ſæpe affirmavit; mihique paulo ante vitæ exitum teſtatus eſt, *toto ſe in eum amore ferri*. Scio eam elucubrationem ab aliis in deteriorem partem fuiſſe acceptam; nec deerunt fortaſſe qui meam hanc ipſam teſtificationem reprehendant, licèt veriſſimam; ſed hoc in loco non ego defenſoris partes ſuſcipio, ſed Scriptoris. Certe mihi ejus ingenii & morum cumprimis conſcio, abſonum a fide non videtur quod dixit; eumque ſemper ſui ſimilem novi. Ceterum præter Scripta, pluribus etiam in locis, muniiſque innocens vitæ illius ratio eluxit; & quamquam laudis amans videretur, mercenario tamen præconio ſemper fuit infenſus. Fuci expers omnino creditus eſt; pecuniæ dumtaxat appetens, ut profunderet. Multis admirationi fuit, quòd cum non admodum opulenta ſtipendia faceret, tamen tantum in pios uſus ad plures annos expenderit, quantum facile annuos ei obvenientes reditus ſuperaret. Floret Viglevani Sacrarum Deo Virginum Monaſterium, quæ ex Sanctæ Thereſiæ inſtituto ad ſanctitatis normam formantur. Huic naſcenti Collegio Patronum attribuerat Saxium Georgius Cattaneus ex eodem Oblatorum Sodalitio, tum ejus Urbis Epiſcopus. Auxit ſingulare hoc vinculum erga domeſticos ſuos amor; nam cum Soror, & ex Fratre Filia idem inſti-

tutum professæ in ea se Claustra abdidissent, omni exinde tempore in susceptum patrocinium Saxius suum literarum studiis vacuum tempus, atque cogitationes convertit. Hæc illius redituum, ut alienis verbis utar, vorago fuit: huc ille quod reliquum necessarii sumptus faciebant, totum congessit, paratus omnia præter animam dare. Neque reditibus dumtaxat suis auxit atque ornavit Collegium; verùm etiam Virginum animis excolendis sedulo intentus (55), cum autumnalium feriarum tempore solutum Bibliothecæ curis haberet animum, illuc ferme quotannis convolabat, & sacrarum exercitationum adminiculo Virgines corroborabat nobilis institutor, & lectissimi gregis pastor optimus; atque has ille delicias, has ferias appellare consueverat (56): Quare grata viguit, atque nunc etiam viget apud eas Virgines Saxii virtutum memoria. Etenim cum resignato illius testamento quater mille librarum æris summam sibi ab co-

(55) Collegit diligenter, atque utiliter certe custodit laudatus Josephi Heres complurimas sacrarum meditationum sintaxes, per certam seriem de more dispositas, quas ille ad earum Virginum optimam institutionem elucubravit, desumptas ex appositis sacrarum Literarum historiis, & præsertim ex S. Evangelii Parabolis, in quibus cùm summa elucet Scriptoris pietas, tum insigne virtutis eminet magisterium.

(56) Lepide de hisce vacationibus ad eumdem aliquando scripsit Muratorius. Hic cum literas a Saxio accepisset, monente se propediem rus cogitare, in hæc verba respondit. *Rusticari ergo te velle dicis. Sed quodnam hoc rusticandi genus? Viglevanum secedere, atque illic in confessiones audiendas totos dies abdi. Rusticationem ego eam credo, quæ sinit nos libero apertoque cœlo frui. Hæc scribo valetudinis amantissimus tuæ; tacitus tamen tuæ pietati invideo.*

eodem legatam audivissent in Templi ædificationem conferendam, annuum piaculare Sacrum faciendum primo sponte decreverunt: deinde ne ullo umquam tempore illius meritorum recordatio obsolesceret, ejusdem Imagini appingendam, Auctore non satis certo concinnatam, hanc inscriptionem censuere.

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS SACR. THEOL. ET
J. U. D.
OBLATUS, AMBROSIANÆ BIBLIOTHECÆ PRÆFECTUS
MAXIMIS IMPENSIS LABORIBUS
AD LITERARIAM REMPUBLICAM INSTRUENDAM
PROTRACTIS AD ANNOS XL. PATERNI AMORIS CURIS
AD HASCE CARMELI VIRGINES
IN SUSCEPTA PERFECTIONIS SEMITA DIRIGENDAS.
AUCTIS NON PAUCIS
PROPRIO ÆRE
HUJUS MONASTERII ÆDIBUS
IMMORTALIS MEMORIÆ
OBDORMIVIT IN DOMINO ANNO MDCCLI.
ÆTAT. ANNOR. LXXVII.

Neque minores pro Sacrarum Virginum tutela Mediolani illum implicuerunt curæ. Earum Sanctimonialium ad-

m ni-

miniſtrationem, quas *Viſitationis* appellant, non recuſavit, plenam licèt ſacræ ſolicitudinis (57): plenum autem ſtomachi munus in Parthenonum aliorum compeſcendis diſſidiis in ſe recepit ſemel atque iterum Archipræſulum juſſu delatum (58). Cumulate vero implevit multarum in ſacram ejus diſciplinam ſe tradentium vota; & nobilium præſertim Matronarum ad plures annos audivit Confeſſiones in S. Sepulcri Templo, quarum cauſa numquam illum piguit a lectione & ſtudiis intempeſtive etiam avelli.

Tanta morum religio ac ſuavitas cum præclara eruditione conjuncta multos deinde pellexit, ut ad ejuſdem vel amicitiam ſe applicarent, vel aſpirarent ad magiſterium: victus ſcilicet Potentiorum precibus animum aliquando adduxit, ut nonnullos generis ſplendore

re

(57) Qui ex Sancti Franciſci Saleſii inſtitutionibus Præfecti, ut vocant, Spiritualis munus norit, is profecto intelliget, quot luſtrationibus, ſermonibus, & præſertim qua prudentia, & conſilio ea provincia conſtet. Strenue tamen etiam pene confecta ætate eamdem adminiſtravit Saxius; imo maximam pro eadem demandata veluti gratiam retulit, cum iiſdem Virginibus poſtremis tabulis legaverit ſacra univerſa Sanctorum lipſana, quibus ipſe laute admodum domi erat inſtructus, utpote comparatis, cum Romæ eſſet, & Procerum aliorum dono.

(58) Penè calamo exciderat ſingulare arreptum patrocinium Monaſterii S. Mariæ prope Clarium ad *Lepontias* a Saxio plane ſervati. Tenuis admodum atque anguſta cum illi res eſſet; inierat ſalutare conſilium Benedictus Cardinalis Odeſcalchus, ut vetaret ſubinde, novas alumnas earum Monialium numero accenſeri, & ſic perire ſenſim Parthenonis nomen cum Virginibus ſineret. Modeſte obſtitit Joſeph, quem illius procuratio tenebat obſtrictum; atque in tantum interpoſita conſilio mora profuit, ut paulo poſt ex inſperato legata Monaſterio a Negotiatore in Hiſpaniis extincto haud contemnenda pecuniæ ſumma, abjectum omnino illius extinguendi conſilium fuerit.

re præſertim claros ſolerter erudiret. Numeravit itaque Saxius primi nunc ſubſellii Equites diſcipulos ſuos: Joſeph Arconatum Vicecomitem a Conſiliis in Supremo Italico Concilio, & a penitioribus Mariæ Thereſiæ Reginæ Auguſtæ; Equitem ornatiſſimum D. Antonium ejuſdem Filium; Georgium Antonium de Clericis, ex Magnatibus Hiſpaniarum, Tribunum militum, pugnæ inſtruendæ Præfectum; Hermetem Stampam e Soncini Marchionibus, qui deinde in Olivetanorum Monachorum caſtra ſe recipiens magnam in Philoſophicis & Theologicis ſtudiis famam ſui nominis & ingens deſiderium, præcoce fato ereptus, ſuis, & omnibus reliquit; Comitem Herculem de Sola eruditione ſacra & profana hujus Urbis præclarum decus; Equitem Don Franciſcum Porrum, qui Societati Jeſu dato nomine Civitatem noſtram maxime ornat in præſens; & Servilianum Latuadam ſcriptis editis clarum, Virum, quem nonnulli honoris fortaſſe causâ Saxii pediſſequum appellarunt, & quicum certe ille joca ſeriaque, ut dicitur, quicum arcana, quicum occulta omnia. Plane numquam defatigatam in Joſephi ſtudiis adjuvandis hujus operam vidi; & poſtrema ætate, cum difficilis & gravis illi eſſet uſus manuum atque oculorum, Latuada ſuas manus atque oculos, mentem tamen Saxius ſcribendo accommodabat; neque enim verſatus tamdiu inter libros Scriptor ullam ſine linea diem patiebatur

tur effluere. Discipulorum suorum pellecturus deinde ingenium ipsâ discendarum rerum suavitate, modum excogitaverat, quo juvenum indolem laboris ut plurimum impatientem deciperet: scilicet Romanorum Historiam, qua nihil ad Nobilium præsertim mentes erudiendas aut ad laudem & morum honestatem, virtutumque normam accomodatius videtur existere, strictim complexus scripto, hoc illis offerebat terendum persæpe manibus, mentique altiùs infigendum, præter ceteras politioris literaturæ illecebras, quibus eosdem dimisit excultos. Neque præteribo tacitus studium fovendæ inter Optimates atque Illustres Viros eruditionis; quod ut pluribus testimoniis compertum est, dum auxiliariam veluti Nobilium manum contraheret pro illustranda Scriptorum de Rebus Italicis collectione, tum certe luculentissime probatum ex Amphictyonico illo, ut ita dicam, Ecclesiasticorum Virorum consessu, qui ad eum itare consueverant sacræ eruditionis ergo hauriendæ. Infinitum verò esset singulos recensere, eosque Eruditos Viros, qui vel ejus opem in promovenda studia paratam implorarunt, vel per literas interpellavere officii amicitiæque causa, vel colloquio ac eruditione delectati sunt. Optavere operam Saxii Transalpini complures, inter quos Lipsiensis Gottliel Cortius, Henricus Brencmannus Batavus, Christianus Gotlibius Schwartzius in Academia

Al-

Altorfina Norimbergensium Historiæ & humaniorum literarum Professor Publicus, Ernestus Salomon Cyprianus Saxoniæ Gothanæ Principis Bibliothecæ Præfectus, Gothofredus Philippus de Spannagel Vindobonensis Cæsareæ Bibliothecæ Præfectus, Abbas Tosinus Amstelodami degens, Georgius Conradus Sigler Herbipolensis, Joannes demum Jacobus Leo Tigurinæ Reipublicæ a Secretis. Omitto Italos, inter quos frequentiores literæ occurrunt Celeberrimi Muratorii, Petri Canneti Abbatis, Hieronymi Lilii Senensis. Infinitum deinde esset recensere Epistolas officii, & existimationis plenas ad eum datas, ex quibus facile constat, quo ille apud Clarissimos Viros loco esset. Mire in se animatos habuit ex Sac. Rom. Cardinalium Collegio Dominicum Passionei, Angelum Mariam Quirinium, Joachimum Besutium, Vincentium Gotti, Gibertum Borromeum, Jo. Franciscum Barbadicum, Marcellinum Corium, Aloysium Lucinum, Leandrum Portiam, aliosque; quibus omissis inofficioso tamen silentio non involvam Matthæum Petitdidier, Augustinum Calmet, in quorum benevolentiam, auctore Dominico Passioneo, Pontificio tum apud Helvetios Internuncio (59), irrepsit; aliosque ex quacumque pro-

(59) Quantum in commune vinculum quoddam literarum, & literatorum hominum incubuerit semper hic Princeps doctrina plane ac dignitate Eminentissimus Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, cùm abunde nuper

propemodum Religiosorum Hominum familia Eruditos complures: Conradum Janningum scilicet, Thomam Cevam, Joannem Chrysostomum Trombelli, Cœlestinum Lorefice, Gasparem Beretti, Thomam Minorellum, Benedictum Zuanelli, Bernardum Mariam de Rubeis, Paulum Quaglini, Peregrinum Orlandi, Josephum Ma-

nuper declaravit encyclicis datis per Europam literis egregiæ suæ in scientias amplificandas voluntatis prænuncias; tum hoc præsertim benevoli in Saxium animi testimonio. Placet primùm recitare ipsius doctissimi Petitdidier literas ad Saxium, quibus hæc Passionei officia facit testatissima.

Clarissimo & doctissimo Viro Josepho Antonio Sassi
Matthæus Petitdidier Episcopus Macrensis
Abbas S. Petri Senonensis in Lotharingia S.

„ Accepi, Vir Clarissime, literas tuas, quibus de quibusdam Opusculis „ meis ad te per Excellentissimum Dominum Nuntium in Helvetia „ transmissis gratias agis, meque pluribus tuæ in me amicitiæ ac be„ nevolentiæ testimoniis prosequeris. Jampridem mihi nota erant per „ eumdem Dominum Nuntium tua merita, quæ me impulerant, ut „ Romam pergens te inviserem: sed eo tempore quo transivi, Me„ diolano aberas. Jamvero quod pro exiguo munusculo tantas gratias „ agis, majori quàm par erat pretio illud comparas; insuper & tua „ Dissertatione gratiam cumulas. Eam certe cum accepero, & cum „ aviditate legam, & ut propensi in me animi tui testimonium ser„ vabo. Vale.

„ Dabam Senonis in Lotharingia 4. Junii Anni 1728.

Audi jam ab ipso Dominico Passioneo, quibus ille officiis Saxium Augustino Calmet commendaverit. Sic idem Uraniæ cum degeret Pontificius Internuncius ad Josephum scripsit V. Non. Octobr. Anno item MDCCXXVIII.

„ Distuli hactenus responsum literis tuis, quia quemadmodum pars li„ terarum tuarum continebat gratulationem suam de electione Ab„ batis Senonensis P. Augustini Calmet, in Matthæi Petitdidier locum „ nuper suffecti, ipsum Epistolæ tuæ autographon ad eum mittere „ volui, ut videret quanta ipse apud te in existimatione esset. Res„ pondit itaque ipsum remittens epistolam, addensque immortales „ gratias propter eximiam humanitatem tuam; seque profitetur pa„ ratissimum tibi gratificari &c.

Mariam de Stampa, Jacobum Laderchium, Franciscum ac Josephum Blanchinios, Joseph de Roma, Franciscum de la Porta, Celsum Migliavacca, ceterosque, quos consulto prætereo, ne nimius sim, non vero ut justa ulli laus detrahatur. Sileo seculi nostri lumen Apostolum Zenum, præstantissimos Medicos Vallisnerium, & Blancum, illum Patavinæ, hunc Taurinensis Academiæ decus, Scipionem Maffeum, Josephum S. Martiani Abbatem Commendatar. Malaspinam, Franciscum Arisium, Justum Fontaninium, Joannem Mariam Mazzuchelli, Laurentium Mehus, Paulum Gagliardi, Joannem Guascum, Cajetanum Vulpium, quos, Transalpinis omissis, nullo ordine nominavi, sequutus Epistolarum, pro ut mihi in manus venerunt, fidem. Postremò Nobilibus Viris apprime carum perpetua ferme Patriciorum nostrorum declaravere officia. Universa testis est Civitas, quemadmodum in deliciis fuerit Borromeæ præsertim Genti, & Cleliæ Grillæ, Caroli olim Neapolitanorum Pro Regis Nurui, & Sexus sui, ne dicam Literaturæ miraculo; Excellentissimis Comitibus Carolo Archinto, Carolo Pertusato, Antonio Simonettæ; & præstantissimis Equestris Ordinis Viris Constantio de Abdua, Theodoro Alexandro Trivultio, Vercellino Gregorio Viccecomiti, Hieronymo Puteobonello, Gabrieli Verro, Antonio Josepho a Turre Rezonici, Donato de

Silva, Paulo de Rio de Sylva, Xaverio Meltio, Fratribus de Herba, & Corbellis, Vermiis, Fanianis, aliisque, quos longum esset recensere. Hoc unum dicam, quod testatur in literis suis Muratorius, Serenissimos Principes Saxones, cum Mutina iter facerent, Saxii videndi & audiendi desiderio flagrasse; & Gallicarum Copiarum Ducem Noaillium multa de Saxio, & magna cum laude colloquutum cum eodem Atestinæ Bibliothecæ Præfecto. Quare & Renatus Card. Imperialis, & Serenissimus Lusitaniæ Rex Joannes V., ille quidem cum Legatus Pontificis, ut vocant, de Latere Mediolani Carolum Hispaniarum Regem, in Germaniam proficiscentem Anno MDCCXI. deduceret, Ambrosianæ Bibliothecæ originem & progressiones brevi Oratione Latina comprehensas a Saxio, dum eam inviseret, præsens audivit; hic cum regio, ut solebat, animo Bibliothecam Ulisippone instruendam curaret, Ambrosianæ ejusdem Ichnographiam, eâque elegantiorem descriptionem etrusco sermone conceptam multis post annis ab eodem accepit (60). Quot vero clarissimis honorificentissimisque

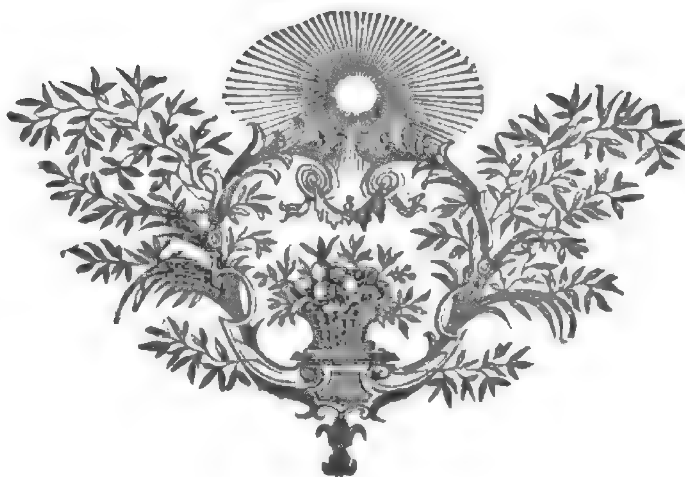
De-

(60) Habitam coram Legato Orationem inter cetera Josephi MSS. servat ejusdem Hæres, atque illius honorifice meminit Justinianus Chiapponi Massianensis S. Basilii Abbas in Libro, quem inscripsit: *Legazione dell' Emo e Revmo Sig. Cardinale Giuseppe Renato Imperiali alla Sacra Real Cattolica Maestà di Carlo Terzo Re delle Spagne l'anno 1711. in Roma presso Francesco Gonzaga*. Bibliothecæ verò descriptionem in Lusitaniam missam iisdem plane verbis conceptam Cl. Servilianus Latuada in suam, quam typis edidit, Mediolanensis Urbis descriptionem intulit.

Decretis ejus nomen honeſtatum voluerint complures in Italia Academiæ, ſupervacaneum non erit commemorare. Singularia penes me extant mandata literis præconia Equitis nobiliſſimi Joannis Franciſci de Semproniis, dum eum accenſeret Urbinatium Academicorum albo, quos *Aſſorditos* appellant; neque minus magnifice de eodem ſenſit Marchio Joannes Baptiſta Corteſius, in Mutinenſium *Diſſonantium* numerum cooptato. Idem præſtitit Abbas Joannes Peregrinus Dandi Forolivienſis penes Franciſcum Farneſium Parmæ & Placentiæ Ducem Theologus, dum *Honoris Literarii* Academiæ catalogo eumdem inferret; & Petrus Franciſcus Bottazzonius ſibi æque ac illi gratulatus, quòd nomen ſuum Academicorum elencho, quos *Diffettuoſos* vocabant, ſiviſſet apponi; ut omittam Marchionis Joannis Petri Lucini Mediolanenſis effuſas laudes, quibus illum proſequutus eſt *Philodoxorum* cœtui adnumeratum. Ambroſianæ demum Bibliothecæ Præſides renovato vetere inſtituto ſtatim ab obitu effingi ejus Imaginem, ceteriſque ſcientiarum fama præſtantibus Viris adjungi, publico decreto ſtatuerunt. Quamquam ut finis ſit, neglectis Italorum, quæ abunde ſuppeterent, teſtimoniis, ut ab omni aſſentationis ſpecie abſim, provocare potius placet ad Tranſalpinorum ſententiam: Trevoltianorum ſcilicet Patrum æquiſſimorum certe de Italorum literatura judicum, qua una Saxii laudes om-

nes

nes videntur comprehensæ. Illi ad Annum MDCCXLIX. de Saxii *Historia Mediolanensi Literario-Typographica* judicium ferentes, in hæc verba erupere: *Maxima est apud Italos hujus Scriptoris fama, suumque nomen in omnibus ferme per hosce dies Literariæ Reipublicæ monumentis legitur; eamque personam gerit, quam aliàs nos inter Chesnii, Mabillonii, & Balutii sustinuerunt.*

VINDICIÆ

DE ADVENTU MEDIOLANUM
S. BARNABÆ APOSTOLI,

AUCTORE

JOSEPH ANTONIO SAXIO

SS. AMBROSII ET CAROLI OBLATO,
COLLEGIO AC BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ
PRÆFECTO,

ITERUM IN LUCEM PRODUCTÆ

AD HUJUS OPERIS COMPLEMENTUM.

ILLUSTRISSIMIS ET EXCELLENTISSIMIS DD.

URBIS PRÆFECTO ET LX. DECURIONIBUS,

GENERALI MEDIOLANENSIS URBIS CONCILIO

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS

BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ PRÆFECTUS.

NOndum elapsum est sextum lustrum, ex quo, AMPLISSIMI PATRES, ad Excelsum Tribunal Vestrum accessi, faustum nuncium allaturus, me prosperè functum esse munere quod susceperam, vindicandi scilicet Aris Ambrosianis Corpora Sanctorum Protasii & Gervasii Martyrum, quos maximo Civium plausu, & undique strepentibus miraculis magnus Antistes Ambrosius, inclytæ hujus Metropolis constituerat Defensores. Pater Daniel Papebrochius, qui Bollando & Henschennio, immortalis nominis Viris, in adornandis ad prælum Sanctorum Actis successerat, primus contra nos vexillum erexerat, mordicus asserens, pretiosa hæc Tutelarium nostrorum Pignora cessisse Imperatori Federico Æno-

barbo in partem prædæ, cùm irâ in Mediolanenses conceptâ excandescens, barbarâ devastatione Templa & mœnia dirueret; atque inter cetera feralis odii experimenta Sacris quoque Lipsanis Altaria spoliaret. Contra hunc celeberrimum Scriptorem jussus fui in arenam descendere, in qua tam felici exitu depugnare mihi contigit, ut palinodiam publicis typis recantare (raro hisce temporibus honestæ moderationis exemplo) non erubuerit Adversarius ille doctissimus. Hanc ego palmam relatæ victoriæ ante EXCELLENTISSIMUM CONCILIUM VESTRUM *deponere necessarium tunc duxi; quippe ad commune bonum, splendoremque Patriæ triumphus iste spectabat, cui conservando augendoque, solicitudine omni ac vigilantia, non sine Exterorum invidia Vos præsidetis.*

Novum proximè transacto Ævo bellum exarsit, eòque acerbius, quòd lucidiorem a Mediolanensium Religionis Capite gemmam convellere niteretur. Subdidere faces excitando huic igni Scriptores illi, qui principem in Cœtu Literatorum locum tenebant, constanter affirmantes, Apostolicam a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis Originem frustra jactari. Mirum est, quantum hæc opinio mentes Eruditorum pervaserit: Ita enim eorumdem animo usque in hodiernum diem hæsit infixa, ut jam videatur aquam velle contundere qui desperatæ huic Causæ propugnandæ manum apponit; cùm patére omnibus credant, speciosum

hoc

hoc esse Civium nostrorum, affectantium gloriam acceptæ ab Apostolo Fidei, Commentum, Æsopianis fabulis accensendum.

Ne ultro serpat injuriosa ista primordiis nostris Opinio, curam iterum tutandi bujus Metropolis Aras mihi primò injecit amor Patriæ, dein nobile Eminentissimi Cardinalis & Archiepiscopi JOSEPH PUTEOBONELLI *consilium, qui rem grandem animo meditatus, Commentaria Ritûs Ambrosiani, hactenus intentata & votis omnium expetita aggressus est typis parare. Quandoquidem verò de Sanctissimo illo Apostolo agitur, qui primus in compitis nostris Christi vexillum fixit, & illatâ Evangelii luce densam infidelitatis caliginem perfregit, novam veluti Urbem in Mediolanensi Urbe condens, educenda mihi fuit in campum acies validissima argumentorum, quæ, non secus ac Cæsarum Romanorum* Legio Fulminatrix, *pectus intrepidum adversis ictibus objiceret; nec referre pedem sciret, nisi boste penitus dejecto ac profligato. Quamcumque tamen fortunam babiturus sit meus bic labor, eximii muneris loco mibi erit, testatum omnibus me fecisse, non adeo enervem viribus esse banc, tanto supra ceteras splendore illustrem Metropolim, ut in tam conferta manu Adversariorum, ad abolendum præcipuum ejusdem decus conspirantium, ignavi silentii pudorem pati possit.*

Ve-

Vestræ benignitatis ac dignationis opus erit, ILLUSTRISSIMI ET EXCELLENTISSIMI DD., *conatus sudoresque meos serena fronte excipere, meque inter Cives obsequiis vestris addictissimos, summoque Patriæ gloriæ amplificandæ studio incensos adnumerare.*

Ex Ædibus Bibliothecæ Ambrosianæ Pridie Idus Quintiles Anni MDCCXLVIII.

VINDICIÆ
DE ADVENTU MEDIOLANUM
S. BARNABÆ APOSTOLI.

Traditio Mediolanensium proponitur, & propugnatur.

CAPUT I.

Anctum Apostolum Barnabam primum fuisse, qui in hanc Metropolim ac Provinciam Evangelii lumen intulerit, Ecclesiæque Mediolanensis Sedem succedentibus Episcopis fixerit, constans apud nos est Traditio, veterum Annalium auctoritate firmata, & Scriptorum, non Mediolanensium modò, verum etiam exterorum, dignitate & doctrina illustrium, nec ulla studii Partium, vel erga Patriam amoris suspicione laborantium, testimonio suffulta. Notum est quid nobis favorabile de hac re a Cæsare Baronio in Annalibus exaratum fuerit sub annum Christi LI.; Ante ipsum tamen sententiam suam protulerat Jacobus Pamelius Burgensis Canonicus in editis ab ipso Li-

Liturgicis Eccleſiæ Latinæ libris (*a*); Sanctum Barnabam *Mediolanenſium Apoſtolum* appellans, ubicumque de eodem mentionem agit. In hac veluti Arce, nullis hoſtium aggreſſionibus tentatâ, diutiſſimè conquievimus; donec labente Seculo ſuperiore, & ineunte præſenti, Scriptores nonnulli, magni in Literaria Republica nominis, Papebrochius (*b*), Mabillonius (*c*), Tillemontius (*d*), Bacchinius (*e*), aliique recentiores minoris notæ, arma ſumpſere, ut decus hoc noſtrum non tam concuterent, ſed commentis etiam annumeratum prorſus delerent. Equidem, cùm hanc Provinciam Ritus Ambroſianæ Eccleſiæ illuſtrandi ſuſcepimus, mens fuerat in hoc limine Operis a diſceptationibus abſtinere; ratio namque Inſtituti noſtri ad Eccleſiaſticam Eruditionem locupletandam ſpectantis, contentioſum ſcribendi genus minimè poſtulabat. Attamen ex quo ſilentium hoc loco ſervatum, videri potuiſſet tacita quædam confeſſio, nos causâ penitus cecidiſſe, præſertim quia plurium mentibus adhuc inſidet opinio, nimis arduum eſſe, contorta in nos a laudatiſſimis Auctoribus tela confringere, neceſſarium cenſuimus Adverſariis occurrere, & quæ ad cauſæ noſtræ tutelam apta eſſe videbuntur, armamenta proferre. An-

(*a*) Tom. I. pag. 92. editionis anni MDLXXI. &c.
(*b*) In Actis Sanctorum Bollandi ad diem XI. Junii.
(*c*) In Muſæo Italico Tom. II. pag. 109. & ſeqq.
(*d*) In Notis ad Vitam Sancti Barnabæ.
(*e*) In Lib. de Eccleſ. Hierarch. originib. Part. II. pag. 341. & ſeqq.

Antequam autem ulterius progrediamur, monitos Lectores volumus, minimè nos prodire in hanc arenam, quasi pro aris & focis dimicaturos; quinimo candore illo, qui honestæ fidei Scriptores decet, profitemur, in densa primorum temporum caligine eam nobis lucem non affulgere, quæ tenebras omnes dispellat; nec ita nos patimur abripi gloriæ nostræ propugnandæ fervore, ut Traditionem istam venditemus, tamquam Oraculum aut Canonem, cui nefas sit contraire. Optimè novimus, in tenebricoso dumisque consito tramite securum pedem figi non posse; quamobrem transferre huc placet verba illa, quibus in Opusculo *de Historia Mediolanensi* vitam Sancti Barnabæ exorditur Carolus a Basilica-Petri, vir prudentiâ & doctrinâ spectabilis: „ Barnabam Apostolum in Urbe Mediolani „ Jesu Christi Evangelium prædicasse, Ecclesiæque Me„ diolanensi fundamenta jecisse, neque ex tam certis „ argumentis affirmare possum, ut certiora non cupiam; „ neque rursus (ùt mihi quidem videtur) ex tam in„ certis, ut ea quis, licèt gravis historiæ certæque stu„ diosus, sit aspernaturus „. His ita præmissis, ad prærogativam nostram fulciendam, unicam hanc basim statuimus, *ipsam* videlicet *Traditionem*; eam enim si *antiquissimam* esse, & continenti annorum serie in posteros transmissam, nullisque hactenus admotis ad illam di-

diruendam machinis, verè concussam & labefactatam fuisse ostenderimus, probus quisque intelliget, satis superque a nobis actum, ne vigens per tot secula ejusdem possessio, veluti umbra & fumus ab oculis evanescat.

Neque exemplis caremus. Gulielmus Cuperus Societatis Jesu profectionem Sancti Jacobi in Hispanias (prædicationis Evangelicæ causâ) contra Baronium, & Natalem Alexandrum propugnaturus, in Actis Sanctorum Bollandi ad diem XXV. Julii, paragraphum tertium instituit, hoc titulo: *Prædicatio Sancti Jacobi in Hispania potissimùm Traditione nititur*; Gaspar verò Sanctius, in disputatione de argumento eodem, Caput primum secundi Tractatus ita exorditur. „ Si pro *Hispanorum* causa nihil staret, præter Traditionem omni „ memoria superiorem, satis putaretur habere præsidii, „ quia communis conspiransque consensio, nullo interrupta tempore, eam habet auctoritatem, quam nulla nisi magna, aut inconcussa fides convellere, aut „ infirmare possit; quam si de medio tollas, cadant „ necesse est illorum plurima, quæ nunc religiosè servat Ecclesia „. Prælaudatus Natalis Alexander appulsum Beatæ Mariæ Magdalenæ cum Sorore ac Fratre in Gallias, licèt destitutum usque ad Seculum VIII. testimoniis Scriptorum, sola Traditione defendit, hæc in

Dis-

Differtatione XIII. Seculi I. Sectione I. fcribens: „ In „ veteri quidem Hiftoria Ecclefiaftica nullum eft hujus „ rei, & appulfus Sanctarum Sororum cum Fratre in „ Provinciam teftimonium; fed illius teftis eft Eccle- „ fiarum Provinciæ Traditio, iis fulta monumentis, „ quæ fimul fumpta non levis ponderis funt, & quibus „ nihil eft in Hiftoria Ecclefiaftica, quod exprefsè re- „ pugnet „. Et paulò poft profitetur, fufceptas fuiffe ab ipfo has partes, eo quòd „ Catholici ac religiofi „ Theologi officium effe duceret, Traditiones Ecclefia- „ rum, ubi de illarum originibus agitur, fequi potius „ quàm evertere „. Eamdem Traditionem Maffilien- fium propugnant Bollandi Sectatores ad diem XXII. Ju- lii in Actis Sanctorum, fed non adeo pugnaci calamo, ùt Natalis Alexander; contenti namque fuere hunc ti- tulum Differtationi ab ipfis vulgatæ apponere: *Poffeffio Provincialium hactenus verofimillima*: Subjungentes „ ni- „ hil in hac Traditione occurrere, quod verofimilitu- „ dinem fuperet; nihil quod probatis Ecclefiafticis mo- „ numentis repugnet; nihil quod cum ea appofitè non „ conveniat „. Quinimo Launoyum reprehendunt, qui primus contra illam vexillum erexit, Differtationem in lucem emittens *de commentitio Magdalenæ in Provinciam appulfu*; id enim erat (ùt ipfi ajunt) „ fundamenta „ fuffodere fidei & pietatis Provinciæ, erga Cœlites

b 2 „ fuos

„ suos Tutelares „ inanibus conjecturis, & falso Græcorum testimonio, qui eamdem Ephesi mortuam & sepultam voluere. Plura alia in promptu essent ejusmodi exempla; cùm Ecclesiæ permultæ, peculiaribus decoratæ ornamentis supra ceteras emicent, quorum nec origo patet, nec antiqua suppetunt documenta, sola est, memoriam omnem vincens Traditio, præsidium. Cur ergo Mediolano non liceat, quod Massiliæ in Galliis, Cæsaraugustæ in Hispaniis, totque aliis Ecclesiis licet, transmissâ scilicet a vetustis Majoribus ad hanc ætatem Traditione Apostolicæ originis, Ecclesiæ suæ gloriam tutari?

De Antiquitate hujus Traditionis.

CAPUT II.

JAm verò, ut quæ spopondimus impleamus, opus est compertum facere, Traditionem istam verè *antiquissimam* esse appellandam; Tillemontius namque, Bacchinius, aliique decus hoc explodunt, tamquam Inventum recentium Scriptorum, qui exornandæ Patriæ suæ cupiditate incensi antiquis illustribus Metropolis Mediolanensis prærogativis, hanc etiam splendidissimam addidere. Cl. Muratorius, in secunda Parte Primi volumi-

nis

nis Scriptorum Italiæ, vulgavit *Opusculum de Situ Civitatis Mediolani*, unà cum Vitis priorum Mediolanensium Antistitum ab Anonymo Auctore confectum: Quærens autem in Præfatione, quo tempore Historiam hanc ille scripserit, solidis fundamentis innixus statuit, eumdem Seculo IX. a Christo nato, vel saltem X. Opus suum exarasse; quinimo loquens de Barnabæ adventu in Italiam & Mediolanum, ibidem fusè descripto, subjungit, minimè censendum esse, ab Auctore isto primùm fluxisse opinionem fundatæ per Sanctum Barnabam Mediolanensis Ecclesiæ; siquidem quæ de hac Apostolica institutione retulerat, *ex diversis utriusque Linguæ paginis* se collegisse, Scriptor ipse testatur; quamobrem non veretur affirmare, *vetustissimam* hac de re *Mediolanensium Traditionem esse dicendam*. Et sanè jure optimo hæc vetustas asseritur; si enim ad superiores ætate *paginas Linguæ utriusque* provocat Scriptor ille, ut fidem suam liberet, rebusque ab ipso narratis auctoritatem conciliet, nullus dubio locus relinquitur, ab VIII. saltem Seculo repetendam esse Traditionis nostræ famam; præsertim, cùm antiquitatem istam nobis minimè invideat Bacchinius, qui scribens, *nihil* de adventu Barnabæ Mediolanum *inveniri in Ecclesiasticis documentis usque ad VIII. Seculum*, tacitè confitetur illa tunc extitisse (*a*).

Nec

(*a*) In Lib. de Ecclesiast. Hierarch. originib. Part. II. pag. 341. num. IX.

Nec quidquam negotii nobis facessit quorumdam responsio, paginas nempe ab Anonymo commemoratas nihil aliud esse, quàm fabulosos damnatosque Pseudo-Clementis & Dorothæi Codices, adeoque nullum adstrui posse ad vetustatem Traditionis nostræ comprobandam ex iis (ùt ajunt) quisquiliis solidum fundamentum, cùm inficiari minimè valeamus in hac Anonymi Mediolanensis Historia quædam occurrere, quæ memoratis apocryphis libris inserta leguntur.

Verùm, si rem sincerè expendamus, quis vadem se præbeat hujusmodi Adversariorum assertionis, cùm, Anonymo non indicante quænam paginæ illæ forent, quas ipse præ oculis habuit, incertum prorsus maneat, an Dorothæi tantùm Synopsi, an aliis etiam Græcis Codicibus, qui tunc superstites essent, usus fuerit Scriptor hic noster? Præterea clarum nimis est testimonium ejusdem profitentis, se non a Græcis solùm, sed etiam a Latinis (id enim exprimunt verba illa: *Utriusque linguæ*) documentis ea quæ scripserat derivasse. Quis autem ignoret, quàm multa apud nos extiterint historica monumenta, & elaborata ab antiquissimis Majoribus Chronica, Patriæ res gestas, Sanctique Barnabæ ad Mediolanensem Urbem adventum narrantia, quæ postmodum vorax tempus absumpsit? Longum Historicorum Catalogum contexuit Cl. Muratorius, in Præfatione

Primi

Primi voluminis *Scriptorum Italiæ*, ex ſolo Galvaneo Flamma deſcriptum, quorum vix nomen ſupereſt, paucaque admodum eorumdem ſcripta ad noſtra uſque tempora feliciter pervenere. Nonnulla etiam Calendaria & Hiſtorias, quæ ſummam antiquitatem ſapiunt, Gothofredus de Buſſero, quingentis ab hinc annis Vitas Sanctorum Mediolani ſcribens, retulit; earumque ſeriem & nomina Auctorum, ex ejuſdem autographo in Bibliotheca Metropolitanæ Mediolanenſis Eccleſiæ ſervato decerpta, ibidem adnotat laudatus Muratorius; dolens tot veteres Codices, e quibus plura diſcere potuiſſemus, jacturâ numquam reparandâ periiſſe.

Itaque quàm futili conjectura contra nos agunt, qui Anonymum ad Clementem tantùm & Dorothæum reſpexiſſe contendunt? Velle autem conſtanter aſſerere, etiam Latinos, quos ille conſuluit Scriptores a cœnoſis iis fontibus Hiſtoriam hanc ebibiſſe, nimis præjudicatam in Mediolanenſes mentem oſtendit, ſanæque Artis Criticæ fines longè tranſgreditur. Quis enim de Auctoribus eorumque ſcriptis, quæ oculos jam effugêre, abſque ullo fidei & antiquitatis illorum examine, juſtam ferre poſſit ſententiam? Præcipuè cùm apud omnes recepta ſit regula, potiorem fidem habendam eſſe iis, qui in Patria & de Patria ſcripſere, quàm exteris; niſi ad eam elidendam, contrarium aliquod inconcuſſæ veritatis teſtimonium emergat. Ve-

Verùm ut ad rem noſtram redeamus, ſi quis a nobis expoſcat, quid ex allatis hactenus ſit colligendum, nihil aliud dicimus, quàm quod primò comprobandum ſuſcepimus, Mediolanenſem nempe Traditionem de Sancto Barnaba, memoriam omnem præcedentium ætatum excedere, proinde verò *Antiquiſſimæ* titulum jure ac merito promereri.

An autem vetuſtior etiam Seculo VIII. ab ipſis Adverſariis ſtatuto, dicenda ſit hæc Traditio, affirmare non audemus; cùm deperditis, qui conſcripti de hac re olim fuerant, libris, nonniſi ſpiſſa undique occurrat caligo. Si vera foret Papebrochii opinio in Exegeſi ad Catalogum Mediolanenſium Antiſtitum impreſſa, Vitas nempe primorum Mediolanenſium Epiſcoporum, quæ in Ambroſiano Codice, unà cum eodem Catalogo leguntur, fuiſſe compoſitas Seculo VI., dilucidè comprobata foret ſuperior ad illud Seculum noſtræ Traditionis antiquitas; in ea namque diſertis verbis adventus Sancti Barnabæ in Italiam, & fundata ipſius prædicatione Mediolanenſis Eccleſia deſcribitur; nec dubio locus eſt, eamdem a Cive noſtro fuiſſe contextam. Attamen laudatus Muratorius in Præfatione jam memorata manifeſtè oſtendit, tantam huic Auctori antiquitatem immeritò affigi. Itaque alteram opinionem, ab eodem Papebrochio vulgatam in Commentariis Sancti Barnabæ

nabæ ad diem XI. Junii, referre lubet; data videlicet pace Ecclesiæ a Constantino Magno, quæsitos obtentosque fuisse a Mediolanensibus Civibus Sacros Cineres Sancti hujus Apostoli (non quidem corporis, intacti divinitus servati, sed rogi in quem conjectum a Judæis fuerat, ut flammis absumeretur); postmodum verò, cùm divina revelatione repertum esset Corpus integrum Salaminæ in Cypro, anno CDLXXVIII. missos fuisse a Civibus nostris in eam Urbem Legatos, ut Sancti Barnabæ Caput a loci illius Incolis impetrarent; idque, si non eodem tempore, saltem Seculo VII. (ùt verisimilius censet) contigisse asseverat. Certè tum Cineres, tum Caput Sancti Barnabæ Mediolani religiosè coluntur, eorumque Translationem celebravit solemni pompa Sanctus Carolus Borromeus, anno MDLXXI. XVIII. Calendas Octobris: quo die non habuit concionem jam paratam ob tarditatem horæ, quemadmodum constat ex Libris Arborum ab ipso manu propria conscriptis, qui in Bibliotheca Ambrosiana religiosè asservantur. Proinde si Papebrochio hæc docenti præbendæ sunt aures, justè inquirendum remanet, quid umquam in causa fuerit, cur tanta solicitudine, ac publicâ etiam instituta Legatione, Mediolanensis Ecclesia curaverit, ut S. Barnabæ reliquiis exornaretur? Porro non alia congruentior ratio obvia cuilibet fiet, nisi quòd emortua penè me-

memoria propagatæ in Urbe nostra ab hoc Apostolo Catholicæ Fidei, felicissimo accepto prædictæ Inventionis nuncio excitata revixerit, atque ad Sacrum hunc thesaurum comparandum Civium Mediolanensium animos inflammaverit. Hoc posito, quis non videt, altiores supra Seculum VIII. radices Traditionis suæ ostentare posse Mediolanensem Metropolim? Nihilominus sincerè profitemur, adnotata hoc loco ista fuisse, non ut infido nutantique huic lapidi, quem nullo veteri teste Papebrochius firmat, inniti nos velle aliquis credat; sed ut inde pateat, ad Traditionem nostram validiùs propugnandam arma peti posse ab ipso Adversario; cùm eidem Traditioni, ultra quàm nobis in animo sit, remotiora exordia is figere videatur.

Exploditur opinio, quæ initium Traditionis Mediolanensium antiquo Schismati Angilberti affigit.

CAPUT III.

AUctor recentissimus de Apostolatu Mediolanensi Sancti Barnabæ (*a*), ut antiquam Traditionem nostram enervet, eam ab infecta radice ortum habuisse contendit. Ad hanc autem statuendam opinionem præmittit,

(*a*) In Dissertatione peculiari, ab ipso conscripta;

mittit, Ecclesiam Mediolanensem divexatam fuisse a foedo Schismate, quod inceptum anno DCCCXLIV. eam per ducentos annos a Romanæ Sedis obedientia divulsam tenuit: idque firmare nititur auctoritate Sigonii, aliorumque non incelebrium Scriptorum, subjungens: „ Non multum a vero aberraverit, qui dixerit, „ opinionem de Barnabæ Apostolatu Mediolanensi, occasione relati Schismatis, atque a Schismaticis hominibus esse invectam; id enim semper in more fuit „ apud Schismaticos, suarum Ecclesiarum exordia ad „ Apostolos referre, ut collatâ cum Romana Ecclesia „ dignitate originis, ejus obedientiam speciosiùs abjicerent „; hujusque rei exempla producit. Equidem injusta hæc fama, non tam per ora hominum traducta fuit, sed etiam literis consignata ab exteris, domesticisque Scriptoribus. Refert illam Sigonius in Historia Italiæ ad annum DCCCXLIV. his verbis: „ Eodem anno „ Angilbertus Mediolanensis Archiepiscopus ab Ecclesia „ Romana, parum comperta de causa descivit; tantumque exemplo imposterum valuit, ut nonnisi post ducentos annos Ecclesia Mediolanensis ad Romanæ obedientiam auctoritatemque redierit „: Eamdem cæcis oculis amplexi sunt Morigia, Ripamontius, Ughellus, aliique.

Verùm quàm falsò hæc omnia prolata sint atque

ſcripta, ex infra adducendis luce clariùs patebit. Primò enim, ad mendacem famam Schiſmatis eo anno ab Angilberto excitati prorſus convellendam, abunde ſufficere poſſet tum veterum de illo Hiſtoriarum ſilentium, tum religioſiſſimæ vitæ integritas, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſervandæ ſtudium, quod Angilbertus ſexto poſt anno, ideſt DCCCL., oſtendit in Ticinenſi Concilio ab ipſo celebrato, in quo vigintiquinque Canones condidit ad mores tum Populi, tum Cleri componendos; & in altero pariter Ticinenſi habito anno DCCCLV.: quæ omnia refert Labbeus Tom. VIII. Conciliorum. Quinimo validiſſima ſuppetunt documenta, quæ puram putam fabulam eſſe, Schiſma memoratum evincunt. Plura eorum collegit Joannes Petrus Puricellus in Monumentis Baſilicæ Ambroſianæ: Nos pauca tantùm referemus, deſumpta ex Epiſtolis Summorum Pontificum, Conciliis, Hiſtoriiſque. Nicolaus I. Pontifex Maximus inſigne hoc teſtimonium de Thadone, (qui Angilberto defuncto ſuffectus fuerat Mediolanenſis Archiepiſcopus) inſeruit Decreto II. Concilii Romani III., anno DCCCLXIII. habiti in Lateranenſi Palatio his verbis: „ Sententiam, quam a Sede Apoſtolica in Engeltrudem „ uxorem Boſonis Sanctiſſimus Frater noſter Mediolanenſis Archiepiſcopus Thado, & ceteri Coëpiſcopi noſtri petierant emittendam, & nos divino ſuccenſi zelo

„ ſub

„ ſub anathematis obteſtatione canonicè protuleramus &c. Quando autem iſta contigerint explicat Nicolaus ipſe in Epiſtola LVIII. ad Epiſcopos, in Regno Ludovici Regis conſtitutos, quæ a Labbeo recitatur; in illa enim Summus Pontifex hæc ſcribit: „ Juſſum eſt, Mediolani „ Epiſcoporum Concilium fieri, ad quod ipſa (*nempe* „ *Engeltrudis adultera*) vocata, ſi certo tempore non „ occurreret, ab ipſo Sacrato Collegio vinculis anathe- „ matis vinciretur; quodque illâ ſtatuto tempore non „ occurrente patratum eſt, ſententiamque in ipſam a „ Synodo, *auctoritate noſtra convocata*, nos quoque, „ ùt Sacri Canones præcipiunt, conſenſu noſtro firma- „ vimus.

Anſpertus Thadonis ſucceſſor Synodum celebravit in Urbe Ticinenſi anno DCCCLXXVI., ut in Italiæ Regem Carolus Calvus inauguraretur; primum autem Canonem, omnium Epiſcoporum ſuffragiis accedentibus, condidit in hæc verba: „ Ut Sancta Romana Eccleſia, „ ſicut eſt Caput omnium Eccleſiarum, ita ab omnibus „ honoretur & veneretur; neque quiſquam contra jus „ & poteſtatem ipſius aliquid injuſtè agere præſumat: „ ſed liceat ei debitum tenere vigorem, & pro Uni- „ verſali Eccleſia Paſtoralem exhibere curam, atque ſa- „ cris precibus omnium pro omnibus interpellare Au- „ ctorem „. Subinde ſtatuere proſequitur: „ Ut honor

„ Do-

„ Domno & Spirituali Patri nostro Joanni Summo Pon-
„ tifici, & Universali Papæ ab omnibus conservetur;
„ & quæ secundùm sacrum ministerium suum auctori-
„ tate Apostolica decreverit, cum summa veneratione
„ ab omnibus suscipiantur, & debita illi obedientia in
„ omnibus conservetur „. Edita est hæc Synodus locupletior eâ, quæ apud Labbeum Tomo VIII. Conciliorum legitur, in secunda Parte Primi Voluminis Scriptorum Italiæ ex MS. Codice Bibliothecæ Ambrosianæ.

Summus idem Pontifex Joannes VIII. scribens *Reverendissimo, ac Sanctissimo Confratri Ansperto venerabili Archiepiscopo Mediolani* epistolam, numero CXXVII. apud Labbeum, hæc habet: „ Quoniam probata fides
„ *omnium Prædecessorum tuorum* erga Romanum Pontifi-
„ cem, tua Fraternitas omnimodis studeat eorum in
„ omnibus assequi vestigia „. Clariùs loquitur in altera epistola ad eumdem data, numero CCLVI. his verbis:
„ Decuerat te Frater carissime, pura animi sinceritate
„ eam reverentiam, eumque honorem Sanctæ Sedi Apo-
„ stolicæ, cui Deo auctore præsidemus, quotidie im-
„ pendere: quæ usque ad tua tempora *omnes tui Præ-*
„ *decessores laudabiliter viventes, huic Ecclesiæ obtulerunt*,
„ pronâ mentis devotione „. Quandoquidem verò Anspertus ipse contumax fuerat non adimplens ejusdem præcepta, eum inobedientiæ arguit, atque iterum præcipit,

ut

ut Rhodoaldum & Warlenum Monachos, quos injuſtè in carcerem conjecerat, ad eorum Monaſterium honorificè remittat.

Porro quis umquam ſomniare poſſit hæc omnia, tum in Conciliis, tum in Epiſtolis a Pontificibus Maximis tanta conſenſione pronunciata, componi poſſe cum Schiſmate bis centum annorum Eccleſiæ Ambroſianæ, incœpto ab Angilberto, atque ad ſubſequentes Epiſcopos Mediolanenſes non interrupta ſerie tranſmiſſo? Verum quidem eſt, Anſpertum hunc a Joannis VIII. obedientia receſſiſſe; de illo enim in eadem Epiſtola proximè allata, ita conqueritur Pontifex Maximus: „ Contra „ Sanctam Romanam Eccleſiam Matrem tuam non de- „ ſtitiſti nunc inobediens, nunc doloſus te patefacere „: Attamen privatum hoc fuit Anſperti piaculum, non univerſæ Mediolanenſis Eccleſiæ; ſiquidem, cùm eum contra monita ſua contumacem Joannes depoſuiſſet ab Epiſcopali dignitate in Synodo Romæ habita, epiſtolam dedit ad Clerum Mediolanenſem, quæ eſt CCXXI., data Indictione XIII., ideſt anno DCCCLXXX., & in Labbeo legitur; præcipiens „ ut omnes uno animo, uno- „ que voto convenientes, atque convocantes Paſtores, „ vel Populum Civitatis de electione alterius, qui de „ Cardinalibus Presbyteris, aut Diaconibus dignior fue- „ rit repertus, cum Chriſti ſolatio ad Archiepiſcopatus

„ ho-

„ honorem promoveret „: Quinimo Legatos se missurum testatur, qui vice Summi Pontificis, unà cum universo Clero electionem peragerent. Non igitur eo tempore Mediolanensis Ecclesia divulsa censebatur ab obedientia Romani Pontificis. Adde, Anspertum ipsum poenitentia ductum, se se Apostolicæ Sedi reverenter subdidisse, ùt ex epistolis ejusdem Joannis VIII., nempe CCLX. ad Anspertum, & sequenti ad Anselmum Mediolanensem Archidiaconum datis, Indictione XIV. idest anno DCCCLXXXI., in quibus & illum Archiepiscopum Mediolanensem appellat, & Anselmo jubet, ut *Ansperto Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Reverendissimo Archiepiscopo* obedientiam præstet, manifestè colligitur.

Daniel Papebrochius, cùm apertissimis hisce Summorum Pontificum testimoniis refragari minimè posset, alteram iniit viam, ut decantatum hoc Schisma Mediolanensis Ecclesiæ propugnaret. In Propilæo namque mensis Maji vitam Stephani IX. in qua diuturnæ istius Mediolanensis inobedientiæ fit mentio, commentariis illustrans hæc scribit: „ Conatur Puricellus defectionem „ Angelberti, totque Successorum explodere ùt com„ mentitiam; sed ejus rationes aliud non evincunt, „ quàm eam non fuisse *positivam*, ùt ajunt, quæ verè „ Schismaticos constitueret, sed merè *negativam*, sitam „ in omissione nuda petendi Pallii: & hac ipsa post an-

„ nos

„ nos circiter ducentum correctâ ab Heriberto, per„ mansit obedientia Mediolani „. Cur autem id excogitaverit, seu potius divinare contenderit Papebrochius, in causa fuit imago ære incisa memorati Heriberti Mediolanensis Archiepiscopi, ab Ughello inserta Tomo IV. Italiæ Sacræ, quæ Pallio amictum hunc Antistitem repræsentat; quamobrem subdit: „ Hoc mihi argumento „ est, primum hunc fuisse, qui usum petendi Româ „ Pallii in signum subjectionis, per annos ferè ducen„ tum prætermissum, renovavit anno X. Episcopatus „ sui, Christi MXXV. „. Ut autem omnia novæ huic suæ opinioni accommodet, usque ad Angilbertum excurrit, hujus (ùt falsò creditur) seditionis auctorem, eumque, ait, fretum gratia Lotharii Italiæ Regis, parum benevoli erga Gregorium IV. Summum Pontificem, eò quòd Patri ejus Ludovico Pio, contra rebelles filios impensè faveret, neglexisse Pallium petere a Romano Pontifice „ injuriam dissimulante Gregorio, ne „ Lotharium graviùs irritaret: cùmque eâ pervicacia „ longo XXVIII. annorum, quibus præfuit tractu, ve„ luti in jus præscriptum transisset, Successores Episco„ pos simili modo potiùs abstinuisse a Pallio, quàm il„ lud cum subjectionis professione peterent „. Universam tamen hanc conjecturarum struem, ingeniosè a Papebrochio contextam funditus evertit Historia Pontifi-

cum Tungrensium, Trajectensium, & Leodiensium Episcoporum, quam tribus voluminibus comprehensam publici juris fecit Joannes Chapeaville Leodii anno MDCXII. Siquidem in ea legitur epistola Ratherii, Veronensis Episcopi ad Joannem XII. Summum Pontificem scripta, & relata ab eodem Chapeaville in adnotationibus ad Caput XLV. pag. 179., in qua Ratherius loquens de Hilduino, e Veronensi Sede ad Archiepiscopalem Mediolani Cathedram assumpto, testatur „ se reversum „ a Romana Sede, peracta Legatione, tulisse privile„ gium pro jam dicto Domino Hilduino actum, cum „ *Archiepiscopali Pallio* „. Non igitur primus fuit Heribertus, qui in subjectionis Ecclesiæ Romanæ signum, Archiepiscopale Pallium petierit; Hilduinus enim eodem insignitus a Pontifice Maximo Joanne XII., ferme integro Seculo Heribertum antecessit.

Itaque subverso undequaque fundamento Schismatis Mediolanensis, quod omnino fictitium esse hactenus comprobavimus, corruat necesse est, substructa eidem calumnia nobis afficta, quòd nempe tunc primùm apud nos cusa sit fabula institutæ a Sancto Barnaba Ecclesiæ Ambrosianæ, ad obvelandam nobili hoc titulo arrogantis criminis fœditatem. Sed etiam hoc omisso, quis defæcatum ferens animum suadere sibi valeat, excogitatum fuisse a Civibus nostris gloriosum commentum Apo-

sto-

ſtolicæ Originis ſub medium Seculi IX., quo defectionem a Romanæ Sedis obedientia molitus dicitur Archiepiſcopus Angilbertus; cùm jam compertum fecerimus, Adverſariis etiam conſentientibus, centum ſaltem annis antea, nempe Seculo præcedente invaluiſſe apud nos famam de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum?

Probè tamen animadvertimus, quid ab aliquibus reponatur, parum videlicet intereſſe, utrum uno vel altero Seculo audiri cœperit ignota ſuperioribus ætatibus hujuſmodi opinio, dummodo palam fiat, eam in Mediolanenſium officina fuiſſe conflatam. Verùm qui ita differunt, conanturque univerſam aſſertæ hujus gloriæ invidiam in Cives noſtros refundere, obliviofos ſe eſſe fateantur neceſſe eſt; cùm ipſimet tanto verborum ſtrepitu damnent *Synopſim de vita & morte Prophetarum, Apoſtolorum, & LXXII. Diſcipulorum* inſertam Tomo III. Bibliothecæ Patrum, & ſub falſo Dorothæi Epiſcopi Tyrii & Martyris nomine vulgatam; in ea namque iſta leguntur: „ Barnabas cum Paulo verbi miniſter conſtitutus, primus Romæ Chriſtum prædicavit, & poſtea „ Mediolanenſium Epiſcopus factus eſt „. Equidem hanc hiſtoriam, rejectam in cenſum fabularum a Bellarmino, Poſſevino, Labbeo, aliiſque omnibus eruditis Viris minimè nos tueri contendimus. Qui tamen eamdem confinxiſſe creditur in gratiam Conſtantinopolitanæ Eccle-

siæ, Primatum antiquitatis supra Romanam jactantis, se illam scripsisse testatur, *Philoxeno & Probo* Consulibus, id est anno DXXV., ùt Conradus Janingus in Vita Sancti Metrophanis ad diem IV. Junii in Actis Sanctorum Bollandi adnotavit, seu DXXVI. ùt vult Gulielmus Cave in Historia literaria Seculi III. Proinde, licèt infirma admodum sit ejusdem auctoritas, ad Traditionem nostram validè confirmandam, id tamen apertissimè evincit, non primò hanc vocem audiri Mediolani cœpisse, atque a Civibus nostris fuisse transmissam ad exteros Scriptores, qui eam credulo calamo libris suis inseruere; cùm Auctor ille Græcus origine, ac remotissimè a nobis positus illam vulgaverit, quatuor centum integris annis ante somniatum Schisma Angilberti; sique divinare liceat, eam non proprio cerebro effinxerit, sed ex aliqua renascente, post repertum Salaminæ Sancti Barnabæ Corpus, famâ ejusdem itinerum per Italicas ac Insubricas oras, literis consignaverit. Sed hæc somniis accenseat qui velit; neque enim pedem hìc figimus, cùm nobis satis sit, inventæ primùm Mediolani hujus (ùt Adversarii decantant) fabulæ probrum Metropoli nostræ appictum abolevisse.

Au

An Traditioni Mediolanensi quidquam officiat silentium Sancti Ambrosii.

CAPUT IV.

DEpulso ab hac Metropoli (clarè satìs, ùt arbitramur) dedecore obstinatissimi Schismatis a memorato Archiepiscopo instituti, & confictæ a nostris Civibus Apostolicæ Originis Ecclesiæ Mediolanensis, seriò expendendum remanet, an argumenta ab insignis eruditionis Viris superiùs memoratis producta tanti ponderis sint, ut non extenuare solùm, sed etiam prorsus convellere valeant vetustissimam, quam ostendimus Mediolanensium Traditionem. Primum quo nostrum decus adoriuntur laudati doctissimi Scriptores, est ineluctabile testimonium Sancti Ambrosii, qui in Sermone contra Auxentium *de tradendis Basilicis*, hæc habet: „ Absit „ ut tradam hæreditatem Patrum, hoc est hæreditatem „ Dionysii, qui in exilio causâ Fidei defunctus est, hæ„ reditatem Eustorgii Confessoris, hæreditatem Miroclis, „ atque omnium retro fidelium Episcoporum „. Silentium hoc celeberrimi hujus Mediolanensis Episcopi de Sancto Barnaba, tamquam Achillem fortissimum, in aciem educunt, atque uno omnes ore deprædicant, de

Tra-

Traditione noſtra conclamatum jam eſſe. Quid enim (ajunt) opportunius erat ad proterendam Arianorum inſolentiam, quàm Apoſtolicam vocare hæreditatem illam Portianæ aut Novæ Baſilicæ, in alterutram quarum ſe intrudere conabatur Arianorum protervia? Num fortè ſatis non fuiſſet Ambroſio unicum Barnabæ nomen exprimere, ut nefas eſſe comprobaret, relictam ſibi ab Apoſtolo hæreditatem ad Catholicæ Fidei hoſtes transferre? Præterea ſi ortum duxiſſet Mediolanenſis Eccleſia a Sancto Barnaba, quis non videt, quamdam injuriæ ſpeciem præferre potuiſſe formulam illam Ambroſii: *atque omnium retro fidelium Epiſcoporum*, ac ſi Apoſtolum, multò excellentiorem Epiſcopis Dignitate & munere, cum univerſo Prædeceſſorum ſuorum Cœtu involvere ac confundere voluiſſet? Proinde Bacchinius in hæc verba erumpit: „ Prodigio ſimile eſt, quòd & „ Barnabæ hæreditatem non dixerit, quem recentiores „ Eccleſiæ Fundatorem laudant, ſed nec de Barnaba „ tamquam Eccleſiæ ac Metropolis Mediolanenſis primo „ Epiſcopo, verbum habeat Ambroſius, qui diverſis in „ locis eumdem Barnabam laudat (*a*).

Pace tamen tot inſignium Virorum ſincerè profitemur, ab hac exaggerata adeo Ambroſii taciturnitate nihil nos commoveri; facilè namque ab hoc intorto contra

(*a*) In Lib. de Eccleſ. Hierarch. origin. Part. II. pag. 344.

tra nos telo in tutum evadimus, si dicamus, Sancti Ambrosii ævo memoriam excidisse conditæ a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis. Neque hoc censeri debet effugium gratuitò emendicatum, ut ictûs validissimi vim declinemus. Quot enim alia, ipso Metropolim hanc administrante, ignorabantur, quæ tamen primis Ecclesiæ seculis in Urbe nostra, ac sub Civium omnium oculis, summa cum laude ac celebritate contigerant? Sanctorum Protasii & Gervasii certamen pro Catholica propugnanda Fide, & suscepta intrepide Martyrii corona in Neroniana persecutione, notissima certè esse debuerant, ac omnium non tam laudibus quàm admiratione commendata: Et tamen Sancti Ambrosii ætate adeo ignotum id erat, ut ipsemet proferre illa debuerit: „ Evasimus, fratres, non mediocrem pudoris sarcinam: „ Patronos habebamus, & nesciebamus. Invenimus unum „ hoc, quo videamur præstare Majoribus. Sanctorum „ Martyrum cognitionem, quam illi amiserunt, nos „ adepti sumus (a).

Hujusmodi exemplo utitur Gaspar Sanctius apud Bollandianos ad diem XXV. Julii §. III. ut prædicationem Sancti Jacobi in Hispania tueatur; postquam enim ista præfatus fuisset hæc subdit: „ Quàm multa olim „ contigerunt illustria, quæ tamen diu latuerunt in te-

„ ne-

(a) In Epistola ad Marcellinam Sororem Clas. I. num. XXII. Editionis Parisiensis anni MDCXC.

„ nebris, neque de illis quidquam esset posteris com-„ pertum, nisi longa post secula, revelatione aliqua „ seu cœlesti signo, aut speciali aliqua providentia in „ lucem & cognitionem hominum forent evocata!

Neque soli Sancti Martyres isti fuere, quorum celebria Mediolani edita Christianæ fortitudinis experimenta antiquitas oblivione contexerit. Sancti quoque Nazarius & Celsus, in hac Metropoli carcerem & tormenta perpessi, gladiis carnificum gloriosè caput obtulerant: Et tamen Sancti Ambrosii ævo adeo ignoti erant, ut Paulinus Scriptor vitæ ejusdem, de Sancti Nazarii Corpore primùm e terra eruto, hæc narret: „ Qui quan-„ do sit passus, usque in hodiernum diem scire non „ possumus „: De utroque autem loquens subdit: „ Co-„ gnovimus a Custodibus loci ipsius (ubi cœlesti lumine afflatus S. Ambrosius latêre compererat Sanctos hos Martyres) „ quòd a Parentibus suis illis traditum sit, „ non discedere de loco illo per omnem generationem „ & progeniem suorum, eò quòd thesauri magni in „ eo loco positi essent „. Quinam autem forent thesauri ibidem reconditi, longissima annorum series prorsus in tenebris sepultum reliquerat.

Hisce positis, quæ certissimis testimoniis constant, nescimus, quomodo *prodigii loco* habendum sit Sancti Ambrosii silentium de erecta a Sancto Barnaba Ecclesia Me-

Mediolanensi; cùm verisimillimè credi possit, inter alia præcedentium seculorum præclara monumenta, quorum notitia prorsus obliterata fuerat illius ætate, etiam adventum Sancti hujus Apostoli decursu temporum obsolevisse. Quinimo admirabilius cuique cordato viro videbitur, quòd tanta oblivio de rebus gestis a Sanctis Martyribus, quos memoravimus, Mediolanensium mentes invaserit, ut tempore Sancti Ambrosii nihil de iisdem resciretur. Protasius namque & Gervasius in hac Metropoli ortum duxerant; domicilium, cognatos, affines, parentesque suos Vitalem ac Valeriam martyrii laurea decoratos habuerant; atque ipsi quoque simili laude Carnificum securibus percussi, generosè in omnium civium conspectu vitam expleverant. Sancti verò Nazarius & Celsus, alienigenæ quidem, sed Catholicæ Fidei professione, palam & constanter actâ in hisce nostris compitis, noti, illustre suî spectaculum fecerant, rapti ad Judicum tribunalia, ferali sententia damnati, occisi, atque hìc sepulti. Et tamen nulla eorumdem recordatio, quam (ùt vidimus) *sarcinam pudoris* vocabat Ambrosius, vigebat etiam apud Majores. Quid mirum igitur, si Ecclesiæ Mediolanensi conditæ a Sancto Barnaba, qui exter origine, nec diuturno incolatu nobiscum versatus, martyrium & sepulcrum in Insula Cypri obtinuerat, æquali cum laudatis Martyribus fato,

memoria omnis concidisse credatur?

At inquient nonnulli, facile credi posse, antiquos aliquos Martyres, insignis etiam nominis, gloriosoque acto certamine celebres, in oblivionem decidere potuisse, cùm tot illustres Fidei Catholicæ Pugiles, subsequentibus seculis, Tyrannorum gladiis vitam objecerint, deque Crucibus, equuleis, bestiis, ac rogis nobilem postmodum triumphum retulerint; adeoque mirum non esse, si strepens auribus eorumdem fama, ac prope obversans oculis fulgor generosæ illorum victoriæ, veterum Heroum splendidæ quamvis pugnæ memoriam obruerit: arduum tamen creditu nimis videri, tam altis tenebris circumfusum fuisse nomen illius, qui primus Mediolanensem Urbem Evangelica luce illustraverat, ut ignotum esset Ambrosio; totaque Civitate sub Christi vexillis militante, is a quo tanti momenti beneficium profluxerat, cunctos lateret.

Plura hìc reponi possent, si de Martyribus Mediolanensibus agitanda quæstio foret. Dubium enim adhuc est, an verba illa, quæ Sanctus Ambrosius protulit in Sermone ad Populum, postquam reperta Sanctorum Protasii & Gervasii Corpora in Ambrosianam Basilicam transtulisset, nempe quòd „ sterilem Martyribus Ecclesiam Mediolanensem jam plurimorum matrem filiorum lætari Passionis propriæ fecerint & titulis & exem-

„ plis,

„ plis „ an, inquam, hæc verba referenda sint ad tempus, quo Sancti illi Martyres passi sunt, an ad illud, quo eorumdem Corpora fuerunt inventa: Siquidem Puricellus qui primam partem tueri conatur, rem tamdem in ancipiti relinquit; Papebrochius verò postremam constanter propugnat. Sed etiam hoc omisso, novum-ne est, insignium Virorum, qui opus aliquod primò aggressi sunt, ac etiam perfecere, memoriam consenuisse, ac tamdem in interitum fuisse prolapsam? Quot Urbium, nunc florentissimarum, origo & Conditor ignoratur? Ea est humanarum rerum vicissitudo ac conditio, ut nihil edacis temporis injurias effugiat. Ne tamen a proposito nostro longiùs aberremus, oblivio de Sancti Barnabæ adventu in Majores nostros inducta, ejusdem generis exemplo potest validè confirmari.

Ortum duxerat Sanctus Barnabas in Insula Cypro, eamque Apostolicis excultam sudoribus Christo sacraverat; in Urbe verò Salaminæ gloriosi certaminis contra Judæos pro Catholica Fide palæstram nactus, & Martyrii coronam adeptus, sepulcri quoque honorem receperat. Nihilominus tam celebria Sancti hujus Apostoli Acta, & relictum ibidem pretiosum Sacri Corporis monumentum, temporum succedentium malignitas adeo densâ caligine obtexerat, ut Revelatione cœlitus facta opus fuerit, ad accepti primùm Baptismatis, & reconditi

diti apud eam Urbem tanti thesauri memoriam Civibus renovandam. Cùm enim Fullo in Antiochenam Sedem nequissimè intrusus, Ecclesias Salaminæ & Cypri ad suam trahere jurisdictionem conaretur, hunc titulum praetendens, nempe Antiochenam Ecclesiam *Apostolicam & Patriarchicam esse*, atque inde in Cyprum transmissum fuisse Evangelicum lumen; Anthemium, qui tunc Salaminæ Episcopatum gerebat ad Synodum Constantinopolim evocavit. Hæsit ad hoc mandatum Anthemius iis præsidiis destitutus, quibus Ecclesiam suam exemptam a novo eo jugo comprobare posset. Verùm ex inopinato Sanctus Barnabas eumdem in somnis admonuit, bono animo esset; locumque indicavit, ubi proprium Corpus latebat, jussitque ut ad Concilium proficisceretur ac responderet, Ecclesiam quoque suam *Apostolicam esse*. Hæc omnia, prout prædixerat Sanctus Apostolus, prosperè contigere, reperto ejusdem Corpore, obtentaque favorabili sententia, omnium qui in Synodo aderant Episcoporum suffragio. Narrantur ista fusiùs ab Alexandro Monacho, Scriptore Seculi V., vel saltem eidem proximi, nec non a Cedreno, & Baronio ad annum CDLXXXV. Porro si quæ ab hoc Sancto Apostolo gesta fuerant tantâ solemnitate in ea Insula, quæ natale illi solum extiterat, & in ea Urbe, quæ ejusdem nobile Martyrium viderat, & sacrum Corpus,

di-

divino miraculo (ùt proximè innuimus) intactum a flammis rogi servatum possidebat, in omnimodam oblivionem proruerant, monstri-ne loco haberi debebit, memoriam de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum, sub IV. Seculi finem penitus intercidisse? Miror equidem ego, Papebrochium summæ perspicacitatis in rebus antiquis virum, dum Mediolanenses argueret, minimè animadvertisse ad hoc celebre exemplum, Sancti Ambrosii silentium opponens, tamquam decretoriam contra ipsos sententiam.

Eadem oblivio post plurium seculorum seriem sese adeo Toletanorum Civium mentibus superfuderat, ut prorsus nescirent, quis primus ex Evangelicis præconibus Catholicæ Fidei doctrinam antiquis incolis enunciasset, eosque sacro Baptismatis lavacro tinxisset; cùm ecce fortuitò ingressus Parisiensem Sancti Dionysii Basilicam Seculo XII. Raymundus Toletanus Antistes, ibidem reperit Sancti Eugenii Martyris Corpus, agnovitque, illum fuisse primum Apostolum Toletanæ suæ Ecclesiæ. Referuntur ista in Actis Sanctorum Bollandi ad diem XXV. Julii, ex Gaspare Sanctio in hæc verba:
„ Ignotum fuerat Toleto, prima se accepisse Evangelii
„ semina ex Eugenio, quem suum nunc Apostolum at-
„ que Præsulem implorat, donec post millesimum ac
„ centesimum annum, Raymundus Toletanus Antistes,
„ dum

„ dum Sancti Dionysii, religionis gratiâ, Templum in-
„ greditur, Eugenii, quem Episcopum Toletanum tum
„ primùm agnovit, Corpus invenit.

Probè novimus, Joannem Baptistam Solerium Societatis Jesu, in Commentariis ad Usuardi Martyrologium, impressis Tomo II. Supplementi Bollandianæ Collectionis, ubi de hoc Sancto Eugenio, ad diem XIII. & XV. Novembris agit, in dubium revocare, an hic Eugenius Toletanus Episcopus fuerit, & an missus sit *a Petro vel Clemente cum Areopagita trans Alpes*. Attamen certum est, ejusdem memoriam solemnem recoli in Toletano Breviario, tantaque in veneratione apud illam Ecclesiam habitum fuisse, ut hujus Apostoli & Antistitis sui sacra etiam Lipsana a Gallis tamdem impetraverit. Testis est Baronius in Martyrologii notis ad diem XV. Novembris hæc scribens: „ Celebrior translatio fa-
„ cta est Corporis ejusdem Sanctissimi Martyris ex Gal-
„ liis in Hispaniam, cùm nostra ætate anno Domini
„ MDLXV. amplissimo apparatu ac religiosissimo cultu,
„ non rheda aliqua triumphali, sed (quod omnem ex-
„ cedit pompæ amplitudinem) regiis humeris, in suam
„ antiquam nobilissimam Toletanam Sedem Sacer Anti-
„ stes & Martyr illustris delatus est. Siquidem Rex Ca-
„ tholicus Philippus II. se sacræ subdidit sarcinæ, ovans-
„ que & exultans, humili obsequio augustior redditus,
„ in prædictum locum evexit.

Hinc

Hinc verò evinci arbitramur, ignorationem de Sancto Barnaba primo Ecclesiæ Mediolanensis Institutore subsannandam minimè fore, tamquam inane cerebri Inventum, ut Traditioni nostræ tutum aliquod propugnaculum pararemus, cùm tot alia suppetant exempla; nec adeo sereni affulserint dies Insubricæ Ditioni per tria illa secula, quæ Ambrosii ævum præcessere, ut nulla rebus actis sub initium promulgati Evangelii affundi potuerit caligo, quæ notitiam eorumdem obnubilaret, feræque demum posteritatis oculis prorsus subduceret.

Ad id verò, quod ab aliquibus objici fortasse posset, prædicationem scilicet Sancti Barnabæ in hac Metropoli minimè revelatam postmodum fuisse vel divino afflante Spiritu, vel cœlesti aliqua admonitione, sicuti cetera quæ enunciavimus, intrepidè respondemus, nihil hoc Traditioni nostræ prorsus officere; cùm (ùt jam ab initio sumus professi) illam jactare nolimus, veluti extra omnem dubitationis aleam, telique jactum constitutam; sed tantùm comprobare nitamur, Sancti Ambrosii silentium non esse illud oraculum, quod nos tamquam causâ dejectos, ab eadem propugnanda inglorium pedem cogat referre; neque necessarium minimè sit cœlitus immissum signum ad ea, quæ ignota erant, revelanda, quemadmodum proximè vidimus in Tole-

tana

tana Corporis Sancti Eugenii Martyris Inventione accidisse. Ceterum de fundata a Beato Petro Apostolo Cathedra Antiochena, siluit Sanctus Lucas; siluit de prædicatione Sancti Jacobi in Hispaniis, & de institutis ibidem a Sancto Paulo Ecclesiis Rodericus Toletanus, Hispanicarum rerum diligentissimus Scriptor; nihilque de Sancto Dionysio Areopagita primo (ùt dicitur) Galliarum Apostolo, usque ad VIII. ferme Seculum scriptis prodidere illius Regni Auctores: Nihilo secius Traditiones illæ simul cum aliis pluribus viguere ac vigent, celebribus Viris easdem impigrè tutantibus, quamvis nulla cœlesti revelatione firmatas; cùm longævi hujus silentii causa rejiciatur vel in Scriptorum inopiam per prima & superiora secula, vel in ferale bellum Catholicis libris indictum a Tyrannis Barbarisque, qui eos igne absumpserunt. Quid ni ergo idem a Mediolanensibus opponi possit Sancti Ambrosii silentio? Prætersquamquod si ingenuis defæcatisque oculis percurrere velimus Sancti Ambrosii verba, clarè perspiciemus, non eam fuisse Sancto Antistiti mentem, ut juris sui propugnandi fundamenta a primis Ecclesiæ hujus exordiis repetere vellet; cùm eidem tantùm sufficeret, egregios eos Præsules, qui eodem seculo contra Arianos strenuè depugnaverant, recensere, ut ipse quoque acceptam ab illis hæreditatem tueretur intrepidè ac conservaret.

Ce-

Ceteroquin quærendum esset, cur Sancti Anatalonis, aut alterius, qui Ecclesiam hanc instituisset, mentionem ibidem non egerit Ambrosius; cùm procul dubio Ecclesiasticæ hæreditatis gloria illi debeatur, qui primus eam instituit, atque ad Successores transmisit. Itaque quomodocumque Sancti Ambrosii silentium spectetur, nihil securi ex ipso erui potest, quod Mediolanensium Traditioni diem dicere valeat, aut eam in fumum dissolvere.

An Traditionem Ecclesiæ Mediolanensis de Sancto Barnaba infringat Epistola Decretalis Innocentii I. Summi Pontificis.

CAPUT V.

VAlidius testimonium nobis objicitur, quod videri posset, extremam falcem ad Traditionis nostræ radicem immittere: Neque enim agitur de Ambrosio Episcopo nostro Sanctissimo tantùm silente, sed de Pontifice Maximo, apertam contra nos aliosque sententiam pronunciante. Is est Innocentius I., qui in Epistola Decretali anno CDXVI. data (ùt Pagius, aliique Viri eruditi animadverterunt, quamvis prima sit, quæ a Labbeo refertur) scribens ad Decentium Eugubinum

Episcopum, eique de aliquibus Ecclesiasticis Institutis interroganti respondens decernit, id ab omnibus debere servari, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est; atque hæc statim subjungit: „ Præsertim cùm sit manifestum, in omnem Italiam, „ Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, Insulas„ que interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos „ quos Venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus Successo„ res constituerint Sacerdotes: Aut legant, si in his Pro„ vinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur do„ cuisse. Quod si non legunt, quia nusquam inveniunt, „ oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custo„ dit, a qua eos principium accepisse non dubium est: „ ne, dum peregrinis assertionibus student, caput in„ stitutionum videantur omittere „. Itaque aut falsi (quod absit) arguendus est Innocentius, aut commentitia dicenda est prædicatio & institutio Ecclesiæ Mediolanensis, peracta a Sancto Barnaba Apostolo.

Bollandistæ, quos propugnantes Sancti Jacobi in Hispaniis prædicationem, eadem Innocentii Summi Pontificis auctoritas ferit, Mediolanensem Sancti Barnabæ Traditionem opponunt Baronio, Hispanicam respuenti; atque asserunt, afferendam esse hujus Epistolæ explicationem etiam ab ipso, qui eamdem contorquens contra Hispanos admittit, Barnabam *in Liguria prædicasse Evan-*

ge-

gelium, nobilissimamque Ecclesiam Mediolanensem erexisse. Quomodo enim affirmare potuisset *certa atque indubitata fide* id constare, si vim habere debuissent verba illa Innocentii: *aut legant si in his Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse*? Porro ipsi Bollandistæ arbitrantur, totum hoc ratiocinium eludi posse a Baronio, & Mediolanensibus, reponendo: *Innocentium hìc tantummodo loqui de strictè dictis Apostolis, quibus Sanctus Barnabas non est adnumerandus*; fatentur tamen effugium hoc gratis quæri, cùm Romanus ille Hierarcha, absque ullo *majoris* vel *minoris* discrimine clarè affirmet, nullum Apostolorum in Italia, aliisque Occidentis Provinciis docuisse. Quamobrem, ut suam de Sancto Apostolo Jacobo sententiam tueantur, Cardinalis de Turre-Cremata, Archidiaconi, Præpositi Mediolanensis, aliorumque Interpretum expositionem hujus Epistolæ, insertæ per compendium Juri Canonico, parte prima Decreti, distinctione XI. *Quis nesciat*, amplectuntur; scilicet Innocentium significare solùm voluisse „ neminem „ Apostolorum in nominatis ibidem Regionibus Eccle„ sias instituisse, aut docuisse, nisi a Petro accepisset „ potestatem; hæc enim soli Petro tamquam totius Ec„ clesiæ Capiti, ejusque in Sede Apostolica Successoribus „ a Christo concessa est; ceteris autem Apostolis depen„ denter a Petro, qui proinde omnium Ecclesiarum

„ Fundator dici poteſt „ . Idque confirmant teſtimonio Stephani VI. Papæ relato a Baronio ad annum DCCCLV., qui ad Baſilium Imperatorem ſcribens hæc habet: *Inſtitutio, & Sacerdotium omnium, quæ in Orbe ſunt Eccleſiarum, a Principe Petro ortum accepit*; itemque Sancti Leonis Magni Sermone III. in Anniverſario Aſſumptionis ſuæ, ubi ita loquitur : „ Huic Viro (Sancto Pe- „ tro) conſortium potentiæ ſuæ tribuit Divina dignatio, „ & ſi quid cum eo commune ceteris voluit eſſe Prin- „ cipibus, numquam niſi per ipſum dedit quidquid aliis „ non negavit „ . Eo enim ſenſu quem ſupra dixerant, intelligenda eſſe affirmant adducta verba Summorum Pontificum . Proſequuntur ſubinde in hujus explicationis firmamentum placita Theologorum proferre, quæ refert Bellarminus Tomo I. & II. Controverſiarum , communi conſenſu aſſerentium *datam reliquis Apoſtolis ſummam poteſtatem , & univerſalem toto Terrarum Orbi prædicandi facultatem, ſed dependenter a Petro*. Plura alia inſignium Virorum exempla adducunt paragrapho XIII. Alexandri nempe , Macedi , Baronii , & Natalis Alexandri , qui conſiderata mente Innocentii , minimè abſterrentur a tutanda tum Sancti Jacobi , tum Sancti Pauli in Hiſpaniis prædicatione . Nihil igitur injuriæ infertur Pontificiæ Innocentii auctoritati , ſi Mediolanenſis etiam Eccleſia in rem ſuam trahat favorabilem hanc interpreta-

tio-

tionem Epiſtolæ Innocentii, qua tot Scriptores eruditiſſimi a Traditionibus aliis antiquis propugnandis minimè deſtitere.

Porro Gulielmus Cuperus in Actis Bollandianis ad diem XXV. Julii partem hanc Diſſertationis ſuæ claudit his verbis: „ Si Epiſtola Innocentii crude ac ſtricte in„ telligatur, ſane non video, quomodo cum divinis Sa„ cræ Scripturæ teſtimoniis, & receptiſſimis quorumdam „ populorum Traditionibus conciliari poſſit. Nam Pau„ lus in Inſula Melitenſi, & Urbe Romana Chriſtianam „ Fidem docuit, ùt ex Actis Apoſtolorum Capite XX„ VIII. colligitur. Concors fere Interpretum, & ipſo„ rum etiam Adverſariorum ſententia eſt, Sanctum Pau„ lum in Hiſpania prædicaſſe: *& tamen fuit alius Apo„ ſtolus a Petro, nec fuit Succeſſor ejus*, ùt doctiſſimus „ Cardinalis de Turre-Cremata ad Cap. *Quis neſciat* ſo„ lerter obſervavit &c. Admiſſa Melitenſi, Romana, „ & Hiſpanica Sancti Pauli prædicatione, quomodo ve„ rum erit, neminem ex Apoſtolis præter Petrum in „ Italia, Gallia, Hiſpania, Africa, Sicilia, & interja„ centibus Inſulis docuiſſe, niſi verba Innocenti uno „ vel altero modo accipiantur, pro ut hoc paragrapho „ explicata ſunt „? Idem de Traditione noſtra nos affirmamus.

An

An omissio nominis Sancti Barnabæ in Catalogo antiquo Episcoporum Mediolanensium, nostram Traditionem evertat.

CAPUT VI.

PRogredimur ad reliquos propulsandos impetus, quibus Adversarii decus istud Ambrosianæ Ecclesiæ subrui posse arbitrantur. Primus qui occurrat est Joannes Mabillon, Vir doctissimus, & famæ immortalis. Is amplioris antiquæ eruditionis colligendæ causa Italiam circumiens, Mediolanum se contulit, atque Ambrosianam Bibliothecam invisens, ibidem inter Codices Manuscriptos Catalogum legit Mediolanensium Antistitum, eumque descripsit, edìditque postmodum in lucem Parisiis in altera Musæi sui Italici parte. Animadvertit verò, in eo scriptum quidem occurrere nomen *Barnabæ* ante *Anatalonem*, sed *manu recentissima*, ùt ipse adnotavit, adjectum. Quamobrem comparans omissionem nominis Sancti Barnabæ in perantiquo hoc Catalogo cum silentio Sancti Ambrosii in Concione adversùs Auxentium, innuere videtur, serò admodum enatam esse opinionem de Sancti Barnabæ Adventu in hanc Insubrum Metropolim. Mirum est, quantum ista celeberrimi hu-

jus

jus Scriptoris prælo vulgata opinio animi addiderit nostri Ævi eruditis viris, ut Traditionem Mediolanensium, tamquam posteriorum ætatum Inventum securiùs exploderent.

Attamen, si veritati consonat conjectura, quam in Notis ad hanc Episcoporum Mediolanensium nomenclaturam exposuit idem Mabillon, priorem nempe illius partem concinnatam fuisse post obitum Frontonis, adeoque Auctorem ejusdem floruisse Seculo VI. quid nobis molestiæ infertur, qui sæpius candidè palam fecimus, nullum, ante Seculum VIII., vetustum documentum suppetere, quo longius retrahi possit nostræ Traditionis antiquitas? Certè si a Scriptore tam vetusto (ùt creditur) eadem manu, qua ceterorum Antistitum exaratum fuisset Barnabæ nomen, nemo non videt, inde capi potuisse non modicum præsidium ad Apostolicam Ecclesiæ nostræ originem firmius vindicandam. Itaque expendendum est, quid in causa fuerit, ut in eo Catalogo Barnabas omitteretur. Si Adversarios audiamus, in promptu responsio est, quòd adventus Sancti Barnabæ Mediolanum conficta postmodum fabula sit. Non ita nos, saniore (ùt putamus) consilio statuimus; siquidem nodum istum ab ipsis intextum facili manu dissolvimus eodem titulo, quo silentium Sancti Ambrosii diluimus, videlicet usque ad Seculum VI. perdurasse oblivionem insti-

institutæ a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis. Sed ne videamur unico hoc clypeo obliteratæ apud nos memoriæ de Sancti Barnabæ adventu, obtundere velle tela, quibus Traditio Ecclesiæ Mediolanensis configi ac convelli creditur, ecce quid de hoc Catalogo senserit Ludovicus Antonius Muratorius, pro sua celebri, qua in Literis præstat, eruditione clarissimus, qui eidem opponit alterum vetustiorem, ubi & nomen Sancti Barnabæ præfixum legitur, & ejusdem ad Mediolanensem Urbem adventus describitur. Quamobrem in calce Præfationis ad Opusculum *De Situ Civitatis Mediolani*, impressum Tom. I. Parte II. *Scriptorum Italiæ*, hæc habet:
„ Quum ex Ambrosianæ Bibliothecæ Codice, in quo
„ Opusculum nunc edendum legitur, Mabillonius pri-
„ mo, tum Papebrochius supra memoratum *Catalogum*
„ *Archiepiscoporum Mediolanensium* hauserint, ac æneis
„ etiam typis jamdiu consignarint, perductum ab Ana-
„ talone primo Episcopo ad Joannem usque Vicecomi-
„ tem; & ex iis alter inde prorsus Barnabam Aposto-
„ lum excludat, alter vero ejus nomen *manu recentissi-*
„ *ma* adjectum affirmet: non ingratum Lectoribus fue-
„ rit, si èt ego alterum similem Catalogum nunc pri-
„ mùm depromam, sed uberiorem, & fortassis hacte-
„ nus editis præferendum. Illum ego olim describebam
„ ex pervetusto Codice Manuscripto Bibliothecæ Metro-
„ po-

„ politani Capituli Mediolanensis, scilicet ex eo ipso,
„ qui Beroldi de Liturgia Mediolanensis Ecclesiæ bene
„ meriti Scriptoris (floruit is circiter annum MCXXX.)
„ Libros universos complectitur; subjunctus quippe est
„ eisdem Libris. Quare Catalogum hunc pluris faciam,
„ breviter indicabo. Qui a Mabillonio, & a Papebro-
„ chio publici juris est factus, seriem Archiepiscoporum
„ continuat ad *Philippum* usque *de Lampugnano*; tum lo-
„ quitur de Joanne Vicecomite, saltu videlicet facto ab
„ anno MCCVI. ad MCCCLIV. Ad annum, inquam,
„ MCCCLIV., ut enim hoc obiter notem in utraque
„ editione tum Mabilloniana, tum Papebrochiana idem
„ Joannes obiisse dicitur anno MCCCLV. quum tamen
„ certissimè constet, accidisse illius mortem anno ante-
„ cedenti. Hujusmodi autem sphalma, nonnullæque aliæ
„ notæ planè indicant, Ambrosiani Codicis Catalogum
„ antiquitate Metropolitano Catalogo, quem editurus
„ sum, concedere. Igitur hic noster præterquam quod
„ omnia exhibet, quæ in Ambrosiano leguntur usque
„ ad supra memoratum Philippum; pluribus etiam huc
„ & illuc additis, deinde a quopiam continuatore tan-
„ tummodo deductus est ad annum usque MCCLI. Ibi
„ autem nonnulla habentur, quibus emendare liceat U-
„ ghellum in Catalogo Archiepiscoporum Mediolanen-
„ sium. Exempli gratia, hic negat, Ubertum de Pito-

„ vano S. R. E. Cardinalium albo inscriptum: quod tamen Catalogus noster apertissimè tradit. Præterea Gerardi de Sessa, & Henrici de Septara, ejusque Successoris annos parum accuratè recenset, ut alia omittam. Age vero, inspiciat Lector Catalogum nunc mihi edendum, & ex antiquiori, ùt arbitror, Codice depromptum. Illic profecto in ipso exordio deprehendet, minimè desiderari Sanctum Barnabam, cujus nomen, utpote *recentiori manu* additum Ambrosiano Codici, propterea Mabillonius explodere videbatur, quasi vel ipsis Mediolanensibus antiquis nequaquam probaretur. Imo ejus adventus Mediolanum in eodem Catalogo multis verbis statuitur, non Libello tantùm, quem nunc proferimus, laudato, sed etiam Hieronymo (Clemente) ac Dorothæo (Auctoribus tamen hac in re apocryphis) ad ejusdem adventus confirmationem allatis. Quare videas, Ambrosiano Catalogo ex una incuria primitus adjectum non fuisse Barnabæ nomen.

Si nobis liceat aliquid doctissimi hujus Viri scriptis superaddere, censeremus non incongruum esse opinari, recentiorem eum Scriptorem, qui exarando prædicto Catalogo manum apposuit, illum inchoasse ab eo Episcopo, qui fixam habuit apud nos sedem; idem enim passim peractum videmus in Catalogis plurium Insubri-

cæ

cæ Provinciæ Ecclesiarum, quæ licèt (Ughello teste) primum Institutorem Sanctum Barnabam habuisse glorientur, tamen Episcoporum seriem ab eo tantùm Præsule deducunt, quem Sanctus Apostolus ad stabilem Dominici Gregis curam eisdem Pastorem reliquit, cùm Apostolicum ministerium aliò Sanctum Barnabam avocaret. Verùm quæcumque tamdem causa fuerit, cur nomen Sancti Barnabæ minimè descriptum sit in Mabillonii Catalogo, certum est in vetustiori, quem edidit Muratorius, expressum legi eadem antiqua manu; adeòque regulam eamdem sequi possumus, quam sibi ipsi præscripsit idem Vir doctissimus (*a*) in dubitatione non absimili, an nempe Mediolanensis Ecclesia *quatuor Temporum* jejunia antiquitus observaret, cùm plura Ambrosiana Missalia MSS. de illis silerent; siquidem duobus inventis Codicibus non modicæ vetustatis, in quibus adnotabantur, ista subjungit: *Equidem novi èt ego; pluris faciendos in hanc rem duos Missales rem affirmantes, quàm decem omnino silentes.*

Antequam manum hinc removeamus, occurrere necessarium ducimus cuidam difficultati, quam nobis Adversarii objiciunt, quærentes, unde nam Mediolanensi Civitati innotuerit Apostolica Ecclesiæ suæ institutio; cùm enim deperditæ de Sancti Barnabæ adventu memo-

g 2 riæ

(*a*) De Italia medii Ævi Tom. IV. Dissert. LVII.

riæ adſcripſerimus veterum ſeculorum ſilentium, neque ulla cœlitus immiſſa lux affulſerit, quæ longævas in hac re tenebras diſſiparet, confictum id fuiſſe a noſtris Civibus jactitant, ut inclytæ Urbis gloriam amplificarent. Huic cavillationi obvium eſſet reſpondere, Mediolanenſibus rem hanc innotuiſſe ex vetuſtis membranis, annoſiſque Codicibus, qui aut neglecti, aut ſepulti jacuerant rudibus iis temporibus, Gothica & Longobardica feritate Italicas Provincias occupante. Porro antiquiſſimis hiſce libris uſum ſe fuiſſe profitetur Anonymus, qui ſæpius memoratum *Opuſculum de ſitu Civitatis Mediolani* conſcripſit; idque in Literariis rebus continuâ experientiâ edocemur, cùm tot effoſſa e ruderibus monumenta, ereptæque a denſi pulveris & tinearum ludibrio chartæ, ignota prorſus Majoribus noſtris nomina & res geſtas in lucem eduxerint. Sed placet ea ſolùm reponere, quæ Gaſpar Sanctius edidit, & ex eo Bollandiſtæ in ſuam de Sancti Jacobi Hiſpaniarum Apoſtoli Diſſertationem tranſtulere, videlicet, non aliud initium exhibere poſſe reliquas omnes Traditiones, quæ humanæ tantùm ſunt, nec divinitus confirmatæ; nimiùmque rigidi cenſoris eſſe, Canonicæ fidei pondus deſiderare, atque aliquid certum exigere, in quo curioſus animus acquieſcat, ubi de Traditionibus agitur, quæ ſcriptis poſt plura ſecula teſtimoniis nituntur; cùm illud *de Apoſtolis aliis* (paucis

admo-

admodum exceptis) *Provinciarum nulla possit ostendere*. Donec igitur evidenti aliqua ratione Mediolanensium Scriptorum auctoritas elidatur, aut eductum ex probatis superiorum temporum documentis quidquam veritati manifestè repugnans falsi nos arguat, immerito antiqua hac gloria spoliamur; præsertim cùm (ùt Sanctius laudatus prosequitur) vacillare non debeat indigenarum fides, sed *potiùs æquum sit existimare, res suas melius quàm alios, habuisse exploratas*.

Quid evincat contra Mediolanensem Traditionem Sermo Sancti Petri Damiani Episcopi & Cardinalis.

CAPUT VII.

POstremum argumentum, quo tamquam triario milite in arenam evocato, dirui a fundamentis Apostolicæ nostræ Originis laudem putat recentissimus Scriptor supra memoratus, est Concio habita publicè in frequentissima Civium nostrorum corona a Sanctissimo Antistite Petro Damiani. Missus is fuerat a Nicolao II. Pontifice Maximo ad Mediolanenses Legatus anno MLIX., ut ab Ecclesiæ nostræ vultu fæces turpissimas simoniæ atque incontinentiæ in Sacris Ministris detergeret, eam-

que

que non habentem maculam aut rugam pristino decori restitueret. Quid actum sit per id tempus in hac Metropoli, narrat ipsemet Petrus in Opusculo V., quod tertio ejusdem Operum volumini insertum legitur: Ait enim, cùm primùm Mediolanensem attigit Civitatem, exceptum se fuisse eâ reverentia, quæ Legatum Summi Pontificis decebat. Verùm „ post diem alterum, factio-
„ ne Clericorum, repentè in populo murmur exortum,
„ non debere Ambrosianam Ecclesiam Romanis Legi-
„ bus subjacere, nullumque judicandi vel disponendi jus
„ Romano Pontifici in illa Sede competere: nimis enim
„ indignum putabatur, ut quæ sub Progenitoribus suis
„ semper extitit libera, ad propriæ confusionis oppro-
„ brium nunc alteri, quod absit, Ecclesiæ esset subje-
„ cta „. Itaque convocato Clero, ipsoque etiam Archiepiscopo Vidone a sinistris collocato (dexteram enim occupabat Anselmus Lucensis Episcopus, postmodum sub nomine Alexandri II. ad supremam Ecclesiæ Romanæ dignitatem evectus, qui alter erat ex Pontificiis Legatis) refert, suggestum se conscendisse, ac sermonem in hæc verba inchoasse: „ Noverit caritas vestra, dilectis-
„ simi &c. „ Plura hic congerit Sanctus Cardinalis ad Apostolicæ Sedis prærogativam supra ceteras commendandam, & subinde ista prosequitur: „ Ut autem omis-
„ sis aliis ad id, quod nunc agimus, veniamus, non
„ de-

„ debet ignorare ſancta veſtra devotio, quia Beati Apo„ ſtolorum Principes Petrus & Paulus, ſicut per ſuum „ ſanguinem Romanam Eccleſiam conſecrarunt, ita „ mox inter ipſa naſcentis Fidei rudimenta, hanc Me„ diolanenſem Eccleſiam per ſuos diſcipulos lucrati ſunt „ Chriſto. Nazarius quippe Martyr inſignis (ſicut Scri„ pturæ teſtantur) Petri auctoritate, Baptiſma a Lino „ ejus Succeſſore ſuſcepit, qui poſtmodum cum Beato „ Celſo in hac Sancta Urbe Martyrio coronatus eſt. „ Sancti vero Martyres Protaſius atque Gervaſius Bea„ tum Paulum Apoſtolum, Magiſtrum ac Præceptorem „ habuiſſe noſcuntur, ſicut Beatus Ambroſius èt ipſe „ teſtatur, *iſti ſunt*, inquit, *qui monita mea ſecuti, reſ„ puentes prædia & divitias, ſecuti ſunt Domini noſtri „ veſtigia*. Sicut ergo Salvator noſter binos ante faciem „ ſuam diſcipulos miſit, ita quodammodo uterque San„ ctus Apoſtolus, ex magiſterio ſuo in hanc Urbem „ prædicatores Sanctæ Fidei geminos deſtinavit. Cùm „ ergo veſtræ ſalutis auctores ex Romanæ Eccleſiæ pro„ dierint diſciplina, conſequens eſt juxta æquitatis ordi„ nem, ut Eccleſia Romana Mater, Ambroſiana ſit „ filia „. Addit etiam Sancti Ambroſii exemplum, qui Nicolaitarum ſorde infectam hanc Urbem dolens, cùm eam ſolus coërcere non poſſet, Sedis Apoſtolicæ quæſivit auxilium, miſſiſque Româ a Siricio Papa (ùt optabat)

bat) tribus Legatis, eorum ope a Grege suo exitialem hunc morbum depulit extinxitque. Postmodum subdit: „ Scrutamini itaque Scripturas vestras, & per quod vul- „ tis, diligenter inquirite; & si non potestis apud vos „ metipsos invenire quod loquimur, mendacii arguite; „ si autem potestis, nolite veritati resistere, nolite Ma- „ trem vestram crudeliter impugnare, sed ex cujus ube- „ ribus lac suxistis Apostolicæ Fidei, ejus semper gau- „ dete solidis doctrinæ cœlestis cibis recreari.

Sermo iste a tantæ dignitatis ac doctrinæ Præsule Mediolani habitus, in publico Cleri totius Populique conventu, ipsoque etiam Archiepiscopo adstante, quemlibet, primæ frontis aspectu, rapere posset in adversam Traditioni nostræ opinionem. Quid enim clarius ad eam falsi arguendam dici potest, quàm in ipsis nascentis Fidei rudimentis susceptam fuisse a Beatis Apostolorum Principibus Petro & Paulo curam lucrandi Christo Cives Mediolanenses, missosque ideo in hanc Metropolim quatuor eos Martyres, ut fugata Gentilitatis caligine serenum eidem Evangelii lumen illucere juberent, Christianæque Religionis prima ibidem jacerent fundamenta? Præterea cùm Sanctus ille Antistes, ut fidem dictis suis faceret, ad ipsas Mediolanensium Scripturas provocasset, paratum etiam se offerens excipiendæ lubenti animo mendacii notæ; cur educta minimè fuere vetera docu-

menta,

menta, quorum testimonio, allata a Pontificio Legato Scripturarum auctoritas infringeretur, suaque Sanctum Barnabam institutæ primùm hujus Ecclesiæ inconcussa laus & gloria maneret? Demum Arnulphus, Historiarum Mediolanensium Scriptor, præsens omnibus quæ Mediolani tunc agebantur, dum Cives suos objurgat, quòd tam facile ob pauca Pontificii Legati verba passi essent inveterata hujus Ecclesiæ jura confringi, seque Romanarum Legum jugo subdidissent, prætermisso prorsus Sancti Barnabæ nomine, ad conciliandam Mediolanensi Ecclesiæ venerationem, solam Ambrosii auctoritatem armavit, ita enim Caput XIII. Libri III. Tomo IV. Scriptorum Italiæ impressi exorditur: „ O insensati Mediolanenses, quis vos fascinavit? Heri clamastis unius „ Sellæ Primatum; hodie confunditis totius Ecclesiæ statum: verè culicem liquantes, & camelum glutientes. „ Nonne satiùs vester hoc procuraret Episcopus? Forte „ dicetis: Veneranda est Roma in Apostolo: Est utique, sed nec spernendum Mediolanum in Ambrosio „. Porro si tunc Traditio de Sancti illius Apostoli adventu in hanc Urbem viguisset, nonne gloriosius erat asserere, *sed nec spernendum Mediolanum in altero Apostolo Barnaba*?

Hæc omnia sincerè proferre voluimus, ne arguamur, aliquid a nobis esse dissimulatum, quod Traditionem Mediolanensem vehementiùs impeteret, aut sub-

dola taciturnitate prætermisisse periodos illas, a quibus patentem contra nos ferri sententiam comperiebamus. Ceterùm, cùm plura hic discutienda occurrant, inquirendum primò est, unde-nam Sanctus Petrus Damiani historiam eam hauserit, qua fidenter adeo narrat, baptizatum a Sancto Lino (Beato Petro Apostolo jubente) Nazarium; & Sanctos Protasium & Gervasium, magisterio Sancti Pauli de Fide Christianaque disciplina instructos, missionem accepisse ab Apostolorum Principibus, ut Cives Mediolanenses Christi vexillis, prædicatione sua adoptarent. Sane Joannes Pinius ad diem XXVIII. Julii in Actis Sanctorum Bollandi, dum agit de Baptismo Sancti Nazarii (quem a Sancto Petro Apostolo baptizatum tradit Menologium Cardinalis Sirleti, a Canisio editum; Menologium verò Basilii Imperatoris a Sancto Lino Patriarcha Romano, & Martyrologium Adonis a Sancto Clemente sacris undis ablutum referunt) parvî facit auctoritatem memorati Ostiensis Episcopi, illum Sancto Lino constanter tribuentis, *ob ætatem Auctoris, qui Seculo demum XI. floruit*. De missione autem Sancti Nazarii Mediolanum a Principe Apostolorum facta, altum est in antiquis minùs vitiatis nostri hujus Sancti Martyris Actis silentium. Legitur inter Opera Sancti Ambrosii Sermo in Natali Sanctorum Nazarii & Celsi Martyrum, olim eidem Sancto Episcopo adscriptus, sed reje-

rejectus ad suppostititios in editione Parisiensi anni MDCXC.: Auctorem tamen ejusdem esse *antiquum*, *æstimationem meritum*, *ac fide dignum*, concordes tradunt Tillemontius, & Pinius jam laudatus. In eo autem Sermone, licèt describantur Sancti Nazarii nativitas, Parentum conditio, peregrinationes susceptæ, Martyrium Mediolani consummatum, ejusdemque sepulcrum in hac Metropoli, ne verbulum tamen occurrit, quo accepta primùm jussu Sancti Petri, Catholica Fides à Civibus nostris, eidem Martyri debeat referri. Et tamen hunc Sermonem recitatum fuisse in Sancti Nazarii Templo censet Clariss. Muratorius; nec refragatur Pinius loco prædicto.

Sanctus Ennodius Ticinensis Episcopus complexus est carmine laudes Sanctorum Martyrum Nazarii & Celsi; eorumque Martyrium, sepulcrum, & Corporum revelationem Sancto Antistiti Ambrosio factam commemorans, prorsus silet de Sancti Petri mandato hisce Martyribus injuncto, ut primis Evangelii radiis hanc Urbem illustrarent. Itaque, cùm Sanctus Petrus Damiani in sermone suo hæc proferat „ Nazarius Martyr insignis (sicut Scripturæ testantur) Petri auctoritate „ Baptisma a Lino ejus Successore suscepit „, incertum adhuc remanet, quænam sint hæ Scripturæ, quo tempore exaratæ, & quem habuerint Auctorem. Bollandi-

h 2 stæ,

stæ, qui Acta omnia Sancti Nazarii tum MSS., tum edita perlustrarunt, pro certo habuere, eadem condita fuisse post Paulinum Vitæ Sancti Ambrosii Scriptorem, qui de Sancto Nazario loquens, ait: *quando sit passus, usque in hodiernum diem scire non possumus*; miranturque, unde tot ac tanta scire potuerint, qui hujus Sancti Martyris vitam, & peregrinationes quamplurimas retulerunt; ac postmodum fatentur, vix se invenire ubi firmum pedem figant, cùm *omnia quæ narrantur, incerta nitantur auctoritate*. Idem sensit etiam Tillemontius, qui in Notis ad Sanctorum Nazarii & Celsi memoriam testatur, Acta sub nomine Metaphrastis vulgata, Eruditorum omnium consensu falsa & apocrypha judicari: De iis autem, quæ apud Mombritium leguntur, nullam inveniri posse Historiam, ait, illâ deteriorem; eamque scœnicam narrationem Pinius vocat. Proinde eruditi hi Viri metrico tantùm elogio Ennodii, & Auctori Sermonis Sancto Ambrosio attributi, fidem se præstare profitentur. Cùm ergo manifeste pateat, nihil de Apostolatu Mediolanensi Sancti Nazarii in illis reperiri, nullam nos inferre injuriam putamus Sancto Petro Ostiensi Episcopo & Cardinali, si quæ ad historiam pertinent, desumpta credule ab ipso fuisse ex fæculentis fontibus asseramus.

De hoc autem clariùs edocemur, dum quæ prosequitur Sanctus ille Episcopus, ad justum examen vocamus:

mus: inquit enim, Sanctos Martyres Protasium atque Gervasium „ habuisse Præceptorem Beatum Paulum Apo„ stolum, sicut Beatus Ambrosius & ipse testatur his „ verbis: *Isti sunt qui monita mea secuti respuentes præ„ dia & divitias, secuti sunt Domini nostri vestigia* „. Porro Epistola *ad Fratres Italiæ*, quæ Sancto Ambrosio adscripta fuit, & cui inseritur libellus Philippi de eorumdem Vita & Martyrio, inventus in sepulcro, cùm primùm reperta fuere Sacra illorum Corpora, a Benedictinis Monachis Sancti Mauri in postrema Operum hujus Sancti Doctoris editione, inter supposititias numeratur, utpote contraria referens iis, quæ Sanctus Ambrosius ad Marcellinam Sororem scripsit *de Sanctorum Protasii & Gervasii Corporum Inventione*. Tillemontius in notis ad Sanctos hosce Martyres plura enunciat, quæ illius falsitatem aperte demonstrant. In hac igitur Epistola, verba a Sancto Petro Damiani allata leguntur, tamquam a Sancto Paulo pronunciata, cùm in somnis Sancto Ambrosio apparuisset: Et tamen genuina ejusdem Sancti Episcopi nostri Epistola ad Marcellinam, nihil de hac visione, nihil de libello invento ad illorum Martyrum capita refert, quæ certe Ambrosius comperta Sorori fecisset, si vera narrasset supposititiæ illius Epistolæ Scriptor. Quamobrem manifestum hinc redditur, præstitam fuisse a Sancto Petro Damiani fidem apocryphis

Scrip-

Scriptis, quæ olim sinceræ veritatis oracula censebantur.

Neque minùs ignotum nobis est, ex quo Auctore Sanctus Petrus Damiani desumpserit exemplum Sancti Ambrosii, qui „ cùm Nicolaitarum sordem ad multo- „ rum fœtere perniciem in hac Urbe doleret, eamque „ per se solus coërcere non posset, Sedis Apostolicæ mox „ quæsivit auxilium, cui videlicet is, qui tunc præerat „ Papa Siricius, tres personas, Presbyterum Diaconum „ & Subdiaconum ad correctionem ulciscendi hujus sce- „ leris destinavit. Cum his itaque Beatissimus Pontifex, „ quos corrigere non potuit, velut scatentem vermibus „ sentinam ex Urbis hujus sagena projecit „. Cùm in hac Sancti Præsulis narratione plurimùm perturbatus sit rerum ac temporum ordo, ut ad indagandam veritatem expurgatâ sentibus viâ incedamus, duæ distinguendæ sunt epochæ. Jovinianus, qui sub exitum Seculi IV. enatam in ipsis Ecclesiæ incunabulis Nicolaitarum hæresim reviviscere in Italia jussit, omnem castitatis ordinem subvertens, ac docens, nullum meriti apud Deum discrimen esse inter Matrimonium & Virginitatem, non Mediolani, sed Romæ impudentiæ suæ teterrimum venenum evomere cœpit. Contra hoc monstrum Ecclesiastici anathematis fulmen armavit Siricius Pontifex Maximus; coactoque Presbyterorum ac Cleri Urbis Concilio, perfidum illum castitatis hostem, incentoremque profli-

gandæ

gandæ a Virginibus pudicitiæ damnavit anno CCC-LXXXIX. ùt Monachi Benedictini Sancti Mauri in Chronologica Sancti Ambrosii Vita, ab ipsis adornatâ testantur, seu anno sequenti, ùt Baronius in Annalibus Ecclesiasticis adnotavit. Cùm verò Româ expulsus Jovinianus Mediolanum se recepisset, Siricius literas ad Mediolanensem Ecclesiam eodem anno direxit, per Fratres & Presbyteros suos Crescentem, Leopardum, & Alexandrum, in quorum præsentia Sanctus Ambrosius Synodum plurium Antistitum celebravit, Sedisque Apostolicæ judicio, suffragiis omnium consentiens, Jovinianum ejusque Sectatores Episcopali feriit sententiâ. Leguntur Epistolæ Siricii & Ambrosii de hisce habitis Conciliis apud Labbeum & Baronium; qui tamen perperam tradit, Jovinianum ejusque asseclas e Mediolanensi Cœnobio prodiisse; atque eosdem confundit cum Sarmatione & Barbatiano, quos ad Vercellensem Urbem postmodum profectos, Ambrosius, datâ ad eam Ecclesiam Epistolâ, inde etiam expellendos curavit, quemadmodum paulo infra ostendemus. Itaque clare constat, in primo eo Sectæ Nicolaiticæ exordio, neque illius tabe infectam fuisse hanc Metropolim, neque ab Ambrosio rogatum Siricium Summum Pontificem, ut auxilium ferret laboranti suo Gregi, a quo grassantem hanc pestem amovere ipse solus minime potuisset.

Post

Poſt ſeptennium circiter, nempe anno CCCXCVI., novum contra continentiam bellum exarſit, flammas ſubdentibus Sarmatione & Barbatiano prædictis, qui verè in Mediolanenſi Monaſterio religioſam vitam ducebant; ſed diſciplinæ pertæſi, ac fœda Joviniani pice correpti, contaminare ceteros conabantur. Deſcribit eoſdem tacito nomine Sanctus Ambroſius in Commentariis ad Pſalmum XXXVI., inquiens, eos valedixiſſe jejuniis, continentiæ renunciaſſe, indulſiſſe deliciis, & Cœnobio relicto evaſiſſe luxuriæ magiſtros, diſſeminatores incontinentiæ, incentores petulantiæ, obtrectatores pudoris. Pullulantem hanc hæreſim vigilantiſſimus Paſtor Ambroſius adeo exagitavit, ut ejuſdem præcones coacti ſint Vercellas profugere; ibique etiam eoſdem perſecutus eſt Ambroſius, ſcribens ad Vercellenſem Eccleſiam, Epiſcopo tunc carentem, „ ut attentè caverent a duobus „ illis (verba ſunt ejuſdem Antiſtitis) vaniloquis ho„ minibus, qui nullum eſſe abſtinentiæ meritum effu„ tiebant, nullam frugalitatis, nullam Virginitatis gra„ tiam; pari omnes æſtimari pretio; delirare eos, qui „ jejuniis caſtigant carnem ſuam, ut menti ſubditam „ faciant „. Ad extirpandum tamen perniciosum hoc germen nec Concilium adhibuit Sanctus Præſul, nec Apoſtolicæ Sedis opem imploravit, ut ex ejuſdem Vitæ Scriptoribus manifeſtiſſime evincitur. Cùm igitur undequa-

quaque in Sancti Petri Damiani Oratione ad Mediolanenses habitâ nutet historica veritas, miramur, eamdem nobis objici, tamquam ineluctabilem scopulum, ad quem allisa Traditio nostra de Sancto Barnaba prorsus discindatur, atque infelici absorpta naufragio, extollere ampliùs caput non valeat.

At, inquiunt, cùm Legatus ille Pontificius publico apertoque sermone Clerum & Populum adstantem incitasset, ut *Scripturas* scrutarentur, sique dissonum aliquid ab ejus dictis invenirent, *mendacii* eumdem *arguerent*; cur annosas chartas, quæ Apostolicam originem testabantur, minimè protulere? Antequam huic prævalidæ (ùt creditur) interrogationi satisfiat, præmittendum est, multis ab inde superiorum ætatum annis insulsam eam opinionem altè insedisse animo Mediolanensium, quòd Sanctus Ambrosius Mediolanensi Clero hujus Metropolis facultatem indulsisset uxorem ducendi, ea tamen conditione, ut prima conjuge mortua, Sacerdotium amitterent, si alteri jungerentur. Refert illam Landulphus Senior, acerrimus incontinentium Sacerdotum patronus, eodem seculo scribens, ubi enim *de Monogamis Sacerdotibus secundùm doctrinam Beati Ambrosii* agit Libro I. Historiæ Mediolanensis Cap. XI. hæc habet: „ Transactis annorum multis curriculis, vivente tamen Beato „ Ambrosio, gravissima dissensio inter Monogamos, &

„ alios ſub Virginitate aut Caſtitate degentes, in Syno-
„ do coram Apoſtolico orta eſt .... Quod factum,
„ Apoſtolico imperante, & multis Catholicis Epiſcopis
„ exhortantibus, in judicio Beati Patroni noſtri Ambro-
„ ſii a partibus ambabus datum eſt, affirmantibus, quid-
„ quid ipſe diceret tenerent, & firmum atque ſanctum
„ haberent. At Beatus Ambroſius, cognoſcens ſenſus
„ humanos pronos ad peccandum, maximè propter in-
„ continentiam; ſciens aliquem neque Virginitatem ne-
„ que Caſtitatem, niſi a Deo habere poſſe; quod in
„ Libro de Officiis jam dictaverat, ait: *de Monogamia*
„ *Sacerdotum quid loquar? quando una tantùm permittitur*
„ *copula, & non repetita*; & ſic dicens omnem diſſen-
„ ſionem compeſcuit „. Hanc conſuetudinem perduraſ-
ſe annis ſeptingentis uſque ad tempora Alexandri Papæ, quem Civitas Mediolani genuerat, tradidere Scriptores alii proximorum temporum, qui ſuis Patriæ Hiſtoriis fabellam hanc ineptiſſimam inſeruere; inter quos numeratur Bernardinus Corius, cujus volumen Hiſtoricum Sacra Indicis Congregatio meritò ob id cenſuit proſcribendum.

Porro his præmiſſis, nemo eſt qui non videat, nodum iſtum ſpecie tenus inextricabilem, levi manu diſſolvi. Quid enim commune habebat Apoſtolica origo Eccleſiæ Mediolanenſis cum Nicolaitica vigente tunc hæ-

reſi?

resi ? Controversiæ cardo, quæ per id tempus fervebat, non in eo versabatur, ut palam fieret, quis primus Evangelii lucem in hanc Metropolim intulisset; sed quis Clerum nostrum facultate donasset ineundi conjugia. Cùm autem stulta persuasio animos occupasset, id a Sanctissimo Episcopo Ambrosio fuisse statutum, insana Clericorum factio justam hanc (ùt ipsis videbatur) caussam prætendens, populi tumultum excitavit, ac clamare compulit „ non debere Ambrosianam Ecclesiam Ro-
„ manis Legibus subjacere; cùm nimis indignum esset,
„ ut quæ sub Progenitoribus semper extiterat libera, ad
„ propriæ confusionis opprobrium, alteri (quod absit)
„ Ecclesiæ foret subjecta.

Idem responsum intrepidè objicimus testimonio Arnulphi Mediolanensis Historici, qui omisso Sancto Barnaba, Civibus suis venerandum Sancti Episcopi Ambrosii nomen in memoriam revocat, ut eos pudere faciat de nimia facilitate, qua Romanæ Sedis mandata receperant; cùm enim mendaci ea opinione depravaretur, fluxisse videlicet a Sancti illius Antistitis & Doctoris declaratione libertatem conjugii Sacerdotum, quibus ipse favebat, quid opus erat ad primævum hujus Ecclesiæ Conditorem confugere, a quo certò constabat, minimè inductam esse in Mediolanensem Clerum hanc facultatem ? Proinde schismaticus iste Auctor gloriam omnem

nostræ Metropolis repetebat a Sancto Ambrosio, qui insignium operum doctrinæque amplitudine non tam Mediolanensi, sed universæ Ecclesiæ ita præluxerat, ut aboleri non deberent, atque in contemptum trahi, quæ ab ipso fuerant instituta. Hinc autem manifestè patet, quantum allucinentur qui ex hoc Mediolanensium Civium & Arnulphi silentio existimant, ignotam fuisse per ea tempora Traditionem de Apostolica Origine Ecclesiæ Ambrosianæ; speciosius namque & efficacius (ùt ait recentissimus Auctor supradictus) fuisset nomen Barnabæ Legatis Pontificiis memorare, si verè monumenta ad id comprobandum tunc extitissent, eoque veritatis præsidio munita judicassent, quæ absque sibilis & ludibrio possent proferri. Verùm id prorsus alienum erat a controversia, quæ agitabatur, quamque satis erat (ut causam suam tutarentur incontinentiæ fautores) firmare auctoritate antiquissima Sancti Ambrosii, a quo initium sumpsisse insulsum hoc privilegium tradebatur. De reliquo, viguisse Seculo XI. in nostra Metropoli hanc Traditionem, apertè docet Landulphus Senior, editus Tomo IV. Rerum Italicarum, & Arnulpho coævus, qui primum Historiæ suæ Librum claudens, Orationi seu Rhythmo adjecto finem his verbis imponit:

Rogo

Rogo Deum, qui huc misit Barnabam Apostolum
Postea & qui direxit inclytum Ambrosium
Det mihi suave loqui nostrorum dissidium.

& Libro II. Cap. XV. disertè inter cetera scribit, Metropolim Insubrum a Sancto Barnaba primordia Fidei recepisse.

Ceterùm, quàm parvì factum a Mediolanensibus fuerit Præludium illud Cardinalis Ostiensis de invecta primùm in hanc Metropolim a memoratis Sanctis Martyribus Evangelica luce, ipsiusmet Legationis exitus docet. Siquidem Vido Archiepiscopus, Clerus, ac Populus ejuravere quidem Simoniæ ac Nicolaitarum hæresim, quæ jamdiu invaluerat; sed Traditionem de Sancti Barnabæ Apostolatu tum eo seculo, tum subsequentibus constantissimè retinuere; quin ullum umquam verbum de novis a tanto Præsule propositis veluti Ecclesiæ Mediolanensis Fundatoribus, SS. Nazario, Protasio, & Gervasio, aut lingua aut calamo a Majoribus nostris expressum, in tot annorum serie, ac Codicum antiquorum numero nobis invenire licuerit. Poterat igitur hic recens Scriptor labori calami parcere, ac silentio comprimere oratoriam eam declamationem, qua Traditioni nostræ insultare videtur, dum ait: „ Tam

„ fiden-

„ fidenter itaque S. Petrus Damiani in Urbe Mediola-
„ nensi, universo Clero & Populo circumstante, e sug-
„ gestu ausus est contra hujusmodi Apostolatum decla-
„ mare, propositis veluti Ecclesiæ Mediolanensis Fun-
„ datoribus, SS. Nazario, Protasio, & Gervasio? Et
„ nemo unus eum mendacii redarguit? Quin omnes
„ unanimiter in ejus sententiam concesserunt, & refra-
„ ctarios annos, eo argumento quod Barnabam Medio-
„ lano pellebat, quodque alioquin tam facile expugna-
„ re poterant, eâ prolatâ sententiâ: *Et nostra Ecclesia*
„ *originis apostolicæ est*; eo inquam argumento convi-
„ cti, ac veluti de Cœlo tacti, adeo benevolè depo-
„ suere „? Porro, quid opus erat Chartas producere, ut mendacem facerent Pontificium Legatum Cives nostri; cùm præcipuum Legationis momentum foret, non de primordiis hujus Ecclesiæ discutiendis agere, sed de extirpanda Hæresum peste, quæ hìc grassabatur? Satis autem efficax ad eam prorsus ab hisce compitis eliminandam stimulus erat Clero ac Populo Mediolanensi, auctoritas insignium eorum Antistitum, quos Nicolaus II. istuc direxerat, ipsaque etiam proposita criminum fœditas, sacrorum Canonum decretis repugnans; quin curam gerere deberent propugnandæ Apostolicæ originis, cujus gloriæ possessione a jam superioribus seculis fruebantur, & in qua postmodum, nulla habita Sermo-
nis

nis Sancti Petri Damiani ratione, sed perpetuo S. Barnabæ cultu, succedentes Posteri se se confirmavere.

Superest expendendum, quanti sint faciendi clamores, quos edidisse populum tradit Cardinalis Ostiensis, videlicet nullam judicandi aut disponendi vim Romano Pontifici in hac Sede competere, quæ semper extiterat libera, nec alteri Ecclesiæ subjecta. Ex hisce namque prolatis publicè a Plebe Mediolanensi verbis, novum argumentum capit Scriptor recentissimus toties memoratus, ut opinionem suam confirmet de longo Schismate nostræ Ecclesiæ a Romana. Sed quis inconditi rudisque vulgi vocibus fidat? Præcipuè cùm ad hanc libertatem decantandam incitarentur a Clericis, qui Sacerdotalis continentiæ frænum excusserant, & ad remota secula protrahi cupiebant pravæ illius consuetudinis inveteratam licentiam. Verùm quàm mendax fuerit hæc populi declamatio, luce meridiana clariùs ostendunt Sancti Ambrosii Antistitis nostri Acta, & Historiæ omnes tam superiorum ad illius ætatem, quàm subsequentium Mediolanensium Episcoporum, quæ summam Apostolicæ Sedi reverentiam obedientiamque testantur; nosque etiam Capite III. luculentis documentis ostendimus. Quamobrem ex hactenus allatis compertissimum fieri arbitramur, nihil prorsus roboris inesse Sermoni Cardinalis Ostiensis, quem nobis tanto eloquentiæ apparatu

Apo-

Apoſtolicæ noſtræ Originis oppugnator ultimò exhibuit, ac ſi graviſſimi ſanctiſſimique illius Præſulis irrefragabili teſtimonio (ùt ſuperius innuimus) evulſa a fundamentis foret Traditio noſtra, campuſque omnis præcluſus, deſperatam hanc cauſam in poſterum patrocinandi.

An ſerò inductus in Urbem Mediolanenſem S. Barnabæ cultus, commentitium arguat ejuſdem Adventum.

CAPUT VIII.

ARgumentum aliud negantis naturæ ad Traditionem Mediolanenſium quatiendam armatur, ſilentium videlicet Liturgicorum voluminum, in quibus nulla per plura retro Secula Sancti Barnabæ memoria, aut præſtiti cultûs indicium, imo nec nomen ipſum occurrit. Porro (inquiunt) quî fieri poteſt, inclytam hanc Metropolim adeo accepti beneficii immemorem ingratamque extitiſſe, ut tamdiu diſtulerit Eccleſiæ ſuæ Conditori honorem in Templis deferre, totque aliis in Calendaria & Miſſalia relatis Sanctis Viris Fœminiſque, hunc unum, ob promulgatam Fidem & Sacra Inſtituta præ ceteris procul dubio colendum, præterierit atque neglexerit? Aut quæ ſolidi teſtimonii auctoritas antiqua huic

huic Ecclesiastico decori prætendi valeat, si Ecclesia ipsa Mediolanensis, cujus præcipuum munus esse debuisset, illud publicè ad Aras testari, silere vetustos Liturgicos Codices, præscriptasque in Divinis Officiis preces carere Barnabæ nomine per tam longa temporum intervalla permisit?

Ne huic conjecturæ (quam validissimam putant qui nostram impetunt Traditionem) refellendæ quidquam studii impendamus, causæ nostræ patronum habemus Danielem Papebrochium, infensum alioquin adversarium gloriæ Mediolanensium in hac de Apostolica origine concertatione. Is igitur, cùm Sancti Barnabæ Apostoli Acta peculiari commentario illustranda, ad diem XI. Junii, quo memoria ejusdem colitur, suscepisset, a cultu ipsi ab Ecclesia præstito exordium ducens hæc habet: „ Laudatissimus in Actis Apostolorum Barnabas, „ èt ipse cum Paulo Apostolus Gentium, extra Patriam „ Cyprum, nullum, qui quidem doceri possit, cultum „ in alia aliqua Ecclesia habuit, aut locum in anti„ quiori Occidentalis Ecclesiæ Martyrologio; sed neque „ Orientalis, nisi admodum serò, additus Sancto Bar„ tholomæo Apostolo; quem hoc die præcipuè colunt „ Græci, a Latinis dilatum ad mensem Augusti „ & post pauca: „ Mirum porro est, quàm similis fortuna „ fuerit utriusque Apostoli, in adipiscendo seriùs cultu,

„ tam apud Græcos, quàm apud Latinos; & quòd ne-
„ que Hieronymianum Martyrologium, neque vetera
„ Sacramentaria, Barnabæ aut Bartholomæi memine-
„ runt „. Quærens autem, quis primò Barnabæ nomen Sacris Fastis inscripserit, Florum designat, indeque ait, *passim quaquaversum invaluisse, ut Sanctus Barnabas Calendariis insereretur*. De hoc postremo non ita sensit Joannes Baptista Solerius in Notis ad Usuardi Martyrologium, quæ in primo supplemento Junii leguntur; tribuit enim ipse hanc laudem Bedæ, nisi antiquius Bedâ sit *Martyrologium Romanum parvum*, a quo disertè *Barnabas* memoratur; cujusque ætatem Seculo VIII. affigendam censet idem Solerius in Præfatione, idest ad annum DCCXL. Quidquid tamen de hoc sit, compertum habemus, usque ad eos annos Sanctum Barnabam in omnibus Orientis & Occidentis Ecclesiis, unâ exceptâ Cypro, peculiari cultu caruisse, nec ejus nomen in Martyrologiis aut Liturgicis Libris fuisse antea conscriptum. Quocirca quis jure arguere valeat ingratæ erga Conditorem suum oblivionis Ambrosianam Ecclesiam, aut Sacrorum Codicum silentium eidem objicere, tamquam falsò venditatæ Apostolicæ Originis manifestum indicium, cùm id commune fuerit ceteris omnibus & Latinis & Græcis extra Cyprum Ecclesiis; nec ullus hactenus illas ausus sit incusare de tarditate præ-

stiti

ftiti honoris tam benemerito Apoftolo, ob prædicatum unà cum Paulo, tanto peregrinationum labore, Gentibus Evangelium? Imo ex hoc alieno filentio non modicum caufæ noftræ putamus præfidium accedere; fi enim Ecclefiæ plures, quæ Divino Sacrofanctæ Scripturæ teftimonio certiffimè noverant, prima Catholicæ Fidei femina, fuæque Inftitutionis fundamenta jacta fuiffe a Sancto Apoftolo Barnaba, abfque debitæ venerationis injuria, per tot feculorum feriem, ejufdem natalem diem, facrarum precum & Sacrificiorum cultu vacuum reliquere; quid dedecoris inuri debet Ecclefiæ Mediolanenfi, aut quid fabulofæ gloriæ eidem exprobrandæ colligi poteft, ex eo quòd paffa fit tamdiu filere in hac Metropoli Templa ac Odea, quin nomen Conditoris fui in Civium auribus refonaret, folemnique Pfalmorum recitatione celebraretur, cùm de adventu in Infubrum Regionem Sancti illius Apoftoli, ferò admodum a vetuftis repertis Annalibus, atque humanâ tantùm præditis fide admonita fuerit?

Quamvis ne verum quidem eft, fegnem illam extitiffe in conferendo debitum Sancto Barnabæ honorem, ftatim ac intellexit primæva Evangelii femina, Crucifque Sanctiffimæ Vexillum fe ab ipfo accepiffe. Servatur apud Nobiliffimum & Patricium noftrum Equitem Don Carolum Abbatem Trivultium, Antiquitatum Pa-

triæ Cultorem eximium, Ambrosiano-Monasticum Missale, Sæculo saltem IX. exaratum, ùt docent tum notæ cantûs, quem vocant firmum, eâ formâ compositæ, quæ olim in usu erat, antequam Guido Aretinus Monachus meliorem canendi methodum excogitaret, tum memoria Pontificum ac Principum, ex antiquissimo Instituto in Canone Missæ ante Consecrationem peragenda; siquidem ibidem preces Sacerdos fundit *pro Imperatore*, *ac Rege Franciæ*, quod certè non nisi ad tempora Carolina referri potest. Liturgico hoc Codice utebatur Cœnobium Clivatense, quod a Desiderio Langobardorum Rege conditum dicitur in Diœcesi Mediolanensi: neque ambigendum est, ibidem Ambrosianum Ritum viguisse tunc temporis, cùm ex Epistolis autographis Sancti Caroli Borromei in Ambrosiana Bibliotheca servatis, & Cardinalis etiam Sirleti assertione constet, nullam antiquitus, etiam Monachorum Ecclesiam, in Archiepiscopi nostri ditione, alio Ritu celebrare Sacra potuisse, nisi Ambrosiano; ac Seculo tantùm XIII. vel etiam seriùs cœpisse aliquas ex Religiosis Familiis dispensationem a Summo Pontifice obtinere, ut ab eo declinarent, ac Romanum amplecterentur. Præclarum hujus rei testimonium exhibet Constitutio Francisci Picolpassi Mediolanensis Archiepiscopi (ex cujus Nobilissima Familia per maternum latus Lambertinis conjuncta

pro-

prodiit BENEDICTUS XIV. feliciter regnans) edita anno MCDXL. circa reformationem Officii Ambrosiani (de qua inferiùs sermo redibit) & typis vulgata a Clarifs. Muratorio inter Antiquitates Medii Ævi Dissertatione LVII., quæ hoc exordium habet: „ Franciscus Dei „ & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus, universis & singulis Dominis „ Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Archipresbyteris, „ ceterisque Ecclesiarum Civitatis & Diœcesis Mediolanensis Prælatis, ac Clericis aliis tam Secularibus quam „ Regularibus, nec non Abbatissis, Priorissis, Monialibus, & Religiosis, ac Deo dicatis Ordinum quorumcumque, Divinum Officium, sive Horas Canonicas juxta Ritum Beatissimi Pontificis & Patroni nostri Ambrosii observare debentibus, & ad talia obligatis, salutem in Domino „. Itaque in eo Missali, charactere prorsus eodem, præscripta occurrit sub die XI. Junii Missa in honorem Sancti Barnabæ Apostoli, desumenda quidem ex Communi Apostolorum, sed duabus propriis Orationibus ab aliis Missis distincta. Quinimo, si admittenda sit conjectura Papebrochii, qui in Notis ad Acta Sancti Barnabæ memorat Codicem, in Gallia scriptum septingentis saltem annis antea, in quo continetur: *Sermo legendus in Natali Sancti Barnabæ Apostoli*; ac subinde hæc habet: „ Apparet, quòd ibidem

„ dem cœptus sit solemniùs celebrari Natalis (Sancti
„ Barnabæ) priusquam in Romana Ecclesia; idque
„ verisimiliter, *exemplo Mediolanensis Ecclesiæ*, quæ ab
„ illo se institutam prætendit, & in ejus die propriam
„ Missam cum speciali Præfatione usurpat „: Si hæc,
inquam, admittere debeamus, gloriari possumus, Ecclesiam nostram inter Occidentales primam fuisse, quæ sacrum cultum huic Apostolo non modò instituerit, sed ad remotas etiam Provincias exemplo transmiserit. Neque hoc abludere a veritate censemus; cùm enim septingenti antiquitatis anni, Codici Gallico a Papebrochio adscripti repeti debeant a Seculo XI., Missale proximè enunciatum, nostroque adhuc Ævo superstes, longè illo antiquius esse ex allatis superiùs Notis, ejusdem vetustatem comprobantibus, manifestum fieri arbitramur.

Testis quoque antiquissimi cultûs Sancto Barnabæ exhibiti ab Ecclesia Mediolanensi in solemnibus Sacris, est Beroldus Cæremoniarum Ecclesiæ Ambrosianæ accuratus Scriptor circiter annum MCXXX., cujus lucubrationes edidit Muratorius post Dissertationem LVII. Antiquitatum Italiæ Medii Ævi. Is in paragrapho inscripto: *Incipit Ordo qualiter denarii omnium Festivitatum dividuntur*, Festos dies recenset, in quibus Archiepiscopus denarios erogare tenebatur; ordine sequenti:
„ In primis Nativitas Innocentium, Circumcisio Do-
„ mini,

„ mini, Purificatio Sanctæ Mariæ, Ascensio Domini,
„ Sancti Barnabæ Apostoli &c.

In calce ejusdem Dissertationis sæpius laudatus Muratorius Codicem Ambrosianæ Bibliothecæ refert, saltem ante annos DC., nempe Seculo circiter XII. scriptum, videlicet: „ *Manualis de singulis Dominicis, &* „ *Festivitatibus in circuitu anni*. Inter cetera ad diem „ Sancti Barnabæ tres (duæ ibidem solùm leguntur) „ tantùm Orationes assignantur „ sed postmodum subdit: „ nihil aliud peculiare ibi occurrere; quod indi- „ cio esse potest, eo tempore nondum invaluisse opi- „ nionem de fundatione Ecclesiæ Mediolanensis, per „ ipsum (Apostolum), ùt a multis Seculis traditur, „ facta „. Equidem animadversio illa, a tam erudito claroque Viro scripta & vulgata, *nondum* nempe *invaluisse opinionem de fundatione Ecclesiæ Mediolanensis per Sanctum Barnabam facta*, non parum nos percellit; ad recentiores namque ætates Traditionem nostram amandare videtur. Sed quis jure possit exigere, ut in Sacris Ecclesiæ precibus aperta tunc fieri deberet mentio de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum; cùm etiam in præsentiarum nullum de hac re verbum ferant quatuor Orationes, quæ in Missa atque Horis Canonicis recitantur? Imo in Præfationibus ipsis, in quibus postremis hisce Seculis Acta Sanctorum, de quibus Festum

agi-

agitur, referuntur, nihil antiquitus omnino exprimebatur. Hujus rei testem habeo MS. Missale Ambrosianum, a septingentis & amplius annis in pergamena exaratum, in quo, cùm omnibus Sanctis per annum decurrentibus suæ Præfationes addantur, nihil umquam de eorum gloriosissimè gestis describitur, sed tantùm de iis, quæ ad genericam vel Martyrii vel Fidei confessionis laudem pertinent, mentio habetur. Validiùs confirmatur hic ritus Præfationibus Missarum Sancti Ambrosii & Sancti Augustini, quæ in memorato Liturgico Codice exaratæ leguntur: In illis enim omnino silentur, quæ acta ab ipsis fuere in hac Civitate, & per universum terrarum orbem erant adeo celebria. Profero Præfationem Missæ de Sancto Ambrosio, prout ibidem jacet: „ Per Christum Dominum nostrum. In cu-
„ jus salutifera opportunitatis resurrectione magnis exul-
„ tationibus atque gaudiorum lætitia totius mundi or-
„ bis exultat. Quo etiam sacratissimo sinceritatis die
„ almificus Antistes Ambrosius ætherium migravit ad
„ regnum. Quem infantum caterva sacri baptismatis
„ perfusione dicata tribunali throno decibiliter conse-
„ dentem suis digito parentibus insignabat. Et quia
„ jam ætate vergentes obtecta piaculis lumina gestabant
„ natorum munda corda ferentium creduli demonstra-
„ tione pariter & animo existebant. O quam digna
„ pa-

„ pastoralis actio declaratur in populis, quæ gloriosius „ in vita fulgidis prædicationum usibus rutilabat. Et „ ideo cum Angelis.

Hoc posito antiquissimo testimonio, quis nobis jure objicere valeat silentium de adventu Sancti Barnabæ Liturgicorum Codicum, veluti argumentum, quo spes omnis intercidatur propugnandæ intrepido vultu Traditionis Mediolanensium? Interim admiramur, tam accuratum celebremque Scriptorem minimè advertisse ad ea quæ jam professus fuerat in Præfatione ad Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*, Traditionem nempe nostram evulgari cœpisse ante Seculum IX. vel saltem X., quo scribebat prædicti libelli Auctor Anonymus. Ut verò ad controversiam nostram redeamus, plurimum ad enervandam opinionem recentis Barnabæ cultûs, instituti ab Ecclesia Ambrosiana, confert etiam hic Codex a Ludovico Muratorio memoratus, cùm illum a sexcentis ante annis, non incœptum apud nos (quemadmodum superiùs comprobavimus) sed perseverantem ostendat.

Alterum Liturgicum Mediolanensis Ecclesiæ librum custodit Ambrosiana Bibliotheca, manu in pergamena exaratum Seculo XI., & quidem antequam hæresim suam Berengarius evulgaret circa annum ML.; id enim colligimus ex Canone Missæ, a quo prorsus abest formula illa, qua ad Confractorium nunc utimur: *Corpus*

tuum frangitur Christe; quæque inducta in Canonem fuit, postquam Nicolaus II. Pontifex Maximus ad omnes Italiæ, Galliæ, & Germaniæ Ecclesias transmisit exemplar *Juris jurandi*, *manu propria subscripti* a Berengario in Concilio Romano, quo inter cetera profitebatur, Corpus Christi *in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & Fidelium dentibus atteri*, ùt testatur Sanctus Lanfrancus eidem Synodo præsens. Aliud etiam indicium, quo antiquitas memorati nostri Codicis comprobatur, est Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum, quæ instituta est sub initium Seculi XII. in Ambrosiana Ecclesia, atque affixa Feriæ II. post Dedicationem Ecclesiæ Majoris, nempe post Dominicam III. Octobris, cùm Mediolanensem Infulam gereret Jordanus Archiepiscopus, anno MCXX. e vivis ereptus. Quanta solemnitate ista celebraretur, narrat coævus Beroldus, cujus verba refert Puricellus in Dissertatione Nazariana Cap. XCVI.; cujusque opus typis evulgavit Muratorius post prædictam Dissertationem LVII. Antiquitatum Medii Ævi: „ siquidem præcedente die omnia tintinnabula Ecclesiarum pulsabantur, & Matutinum Defunctorum publicè cantabatur. Simili etiam „ modo, facto mane, Missa ubique Defunctorum tantùm, voce excelsa celebrabatur. His verò finitis, & „ sonito signo, universus Clerus Urbis conveniebat in

„ Ec-

„ Ecclesiam Æstivam cum Præsule suo, ut valeret cum „ Processione in Ecclesiam Hyemalem „. De hoc tamen solemni Instituto Liturgicus iste Codex omnino silet, cùm Calendaria subsequentium temporum ad diem prædictum illud enuncient. Itaque in hoc antiquo Ambrosiani Ritûs volumine legitur Missa in Sancti Apostoli Barnabæ honorem condita, cum quatuor Orationibus & Præfatione; Epistola verò, & Evangelium idem sunt cum iis, quibus utitur etiam in hodiernum diem Mediolanensis Ecclesia.

Plùra alia hìc attexere prætermittimus (ne prolixa enumeratione tædium creetur Lectoribus) testimonia veterum Codicum Seculi XII. XIII., aliorumque subsequentium usque ad nostram ætatem, in quibus non tam Barnabæ nomen descriptum in Calendariis, sed etiam statutus precum ordo ad Horas Canonicas persolvendas, & Sacra facienda, in Anniversario ejusdem Natali die, adnotatus occurrit. Aliquos eorum nobis obtulit Bibliotheca Ambrosiana; nonnullos alios inspeximus asservatos in Sacrariis Ecclesiarum hujus Urbis, ac præsertim in prædivite antiquorum voluminum Bibliotheca Metropolitanæ Basilicæ. Unum memorare sat erit, Calendarium nempe Sitonianum, publici juris jam factum in secunda Parte Tomi II. Rerum Italicarum a Clariss. Muratorio, qui eidem antiquitatem septem cen-

tum annorum tribuit, adeoque Seculo saltem XII. est adscribendum. In eo Sancti Barnabæ Natalis dies annunciatur ad III. Idus Junii his verbis: *Sancti Barnabæ Apostoli in domo Archiepiscopi*. Eadem verba *in domo Archiepiscopi* refert alterum Calendarium, præfixum Missali pergameno Bibliothecæ Ambrosianæ, circa Seculum XIV. conscripto. Ut verò compertum fiat, cur formula prædicta apposita sit in relatis Calendariis, aliisque in Bibliotheca Ambrosiana extantibus post nomen Sancti Barnabæ, lubet hic referre, quod Gothofredus de Bussero Seculi XIII. Scriptor adnotavit in prægrandi volumine MS. de Vitis Sanctorum, in memorata Bibliotheca Metropolitani Capituli custodito, ubi agit de Sancto Barnaba; Ejus autem verba hæc sunt: „ Sanctus „ Barnabas habet quinque Ecclesias, & Altaria quatuor, „ scilicet: Ecclesia Sancti Barnabæ inferior & superior „ *in domo* Domini *Archiepiscopi* unà cum Sancto Ana„ talone: item ad Canonicam in Brolio apud Hospita„ lem Guifredi: item in Monasterio de Gratasolio: „ item in Loco Valentrasca de Canobio: item in Loco „ Cremellina de Garlate. Item Altare ad Sanctum Jo„ annem in Conca: item & Altare ad Sanctum Geor„ gium in Palatio: item & Altare ad Sanctum Nabo„ rem, ubi est Caput ejusdem Apostoli: item & Alta„ re in Ecclesia Sancti Sepulcri de Berenio „: Hinc verò

verò discimus, celebriorem hujus Sancti Apostoli Festivitatem, quæ Mediolani tunc vigeret, peractam esse in Ecclesiis Archiepiscopalis Palatii. Diximus *celebriorem*, nam in Calendario pergameno Bibliothecæ Ambrosianæ, scripto anno MCCCLXXXI. ad diem XI. Junii ista adnotantur: *Sancti Barnabæ Apostoli: Ad Sanctum Naborem est Festum*. Neque omittendum est, Gothofredum de Bussero duxisse ortum suum Mediolani anno MCCXX., ùt ipse testatur in Memoria Sanctæ Pelagiæ ad numerum CCCXXXIV. sui Operis; quam ob rem cùm tot Ecclesias atque Altaria in Mediolanensi Urbe ac ditione enumeret, quæ certè ante illius ætatem condita fuisse dubitare non possumus, manifesti erroris coarguuntur, qui ob recenter inductum in hanc Metropolim Sancti Barnabæ cultum, Traditionem nostram enervare contendunt.

Neque cultus iste Sancto Barnabæ præstitus ab Ecclesia Mediolanensi ea celebritate, quam nuper retulimus, umquam defecit; quinimo incrementum accepisse intelligimus ex pergameno Missali, quod minio auroque eleganter depictum olim Lateranensibus Clericis Regularibus, Sancti Barnabæ Templum situm extra muros Mediolani incolentibus inserviebat, emptumque fuerat ab illius Cœnobii Præposito anno MCCCCLXXI. pretio non modico, ùt ipsemet in prima pagina adnotatum

tatum reliquit; & nunc in Ambrosiana Bibliotheca servatur: In hujus namque Calendario adnexo dies Natalis Sancti Barnabæ, non secus ac ceteri Festi dies de praecepto, rubro charactere ab aliis distinguitur. Eodem colore descriptum reperitur in altero Calendario Ambrosiani Missalis, prælo impressi in pergamena anno MDXXII., quod pariter in memorata Bibliotheca custoditur. Item in Breviario Ambrosiano, edito Venetiis anno MDXXXIX.; nec non in altero Mediolani impresso, anno MDLVII.: quæ omnia tenet Ambrosiana Bibliotheca. Quinimo in Manuali juxta Ritum Ambrosianæ Ecclesiæ, inter ceteros Natalis etiam Sancti Barnabæ Apostoli dies hoc signum ✠ præfert, subjuncta hujusmodi adnotatione *Mediolani tantùm*. Quapropter credere par est, hisce exemplis permotum Sanctum Carolum Borromeum voluisse, ut quod in Urbe Mediolanensi jam invaluerat, in omnes quoque Ecclesias suæ Provinciæ propagaretur, ita ut Festum Sancti Barnabæ de præcepto recolerent. Proinde in Concilio Provinciali VI. Titulo *De diebus Festis* Decretum edidit: „ Dei
„ munere beneficioque cum Ecclesia Mediolanensis prædicatione Sanctissimi Apostoli Barnabæ primùm Fidei mysteriis imbuta, tum aliæ pleræque hujus Provinciæ Civitates, Evangelii lumine illustratæ, causam omnem Festi illius diei præcipuè colendi habent.
„ Quam-

„ Quamobrem dies ejus Natalis, qui est III. Idus Ju-
„ nii, ut de more aliorum dierum Festorum, qui a
„ Clero Populoque ex præcepto coluntur, piè ac reli-
„ giosè sanctificetur, Episcopus curet, ubi in sua Diœ-
„ cesi non colatur sanctificeturve „. Porro etiam Franciscus Picolpassus Mediolanensis Archiepiscopus, pietate & doctrina spectatissimus, in Constitutione superiùs indicata *circa Reformationem Officii gloriosissimi Pontificis, & Patroni nostri Ambrosii*, supra centum ante annos inter cetera Decreta hoc condidit, ut in vigiliis dierum solemnium Vespertina Officia decantarentur in Basilica Cathedrali, & in aliis etiam Ecclesiis; recensens verò Sanctorum præcipua Festa, in quibus agendæ erant vigiliæ, includit Natalem diem *Sancti Barnabæ primi Archiepiscopi Mediolani*.

Hinc autem facilè quivis intelliget, quàm parum de rebus nostris edoctus esset (aliàs ob eruditionis amplitudinem commendatissimus Scriptor) Jo. Mabillon, qui in altera sui Musæi parte pag. CIX. hæc habet:
„ In Missali anni MDLX., & deinceps extat Missa
„ propria de Sancto Barnaba Apostolo, de quo in Præ-
„ fatione legitur: *Hic Ecclesiæ Mediolanensis primus Ponti-*
„ *fex eam miraculis insignivit &c.*, sed tamen in Canone
„ Missæ nulla ejus mentio „; quibus verbis innuere videtur, serò admodum inductum fuisse in Liturgicos Ambro-

brosianos libros cultum Sancti Barnabæ; præsertim cùm statim subdat: „ In Catalogo (quem integrum refert) „ Mediolanensium Antistitum perantiquo, manu recen- „ tiori Barnabæ nomen primo loco positum est „ . Siquidem non modò in vetustissimis Codicibus ad res Liturgicas peragendas manu conscriptis, quos huc usque produximus, sed etiam in Missali Zarotti, primùm in lucem typis emisso anno MCDLXXV. aliisque subsequentium ætatum, propria de Sancto Barnaba Missa oculis omnium percurrenda exhibetur, ad diem XI. Junii. Nec Missalia tantùm, sed Breviaria quoque Seculo XV. prælo excusa, proprias de Sancto Barnaba Canonicas Horas præferunt. Unum servat Bibliotheca Ambrosiana in pergamena, impressum anno MCDLXXXVII., in quo tres Lectiones, Orationes quatuor, & Hymnus in hujus Sancti Apostoli laudem confectus, die Natali ejusdem, ad divinum Officium persolvendum, Mediolanensi Clero præscribuntur. Quod verò ad Canonem attinet, minimè inficiamur, non nisi in Missali anno MDXCIV., edito a Gaspare Vicecomite Mediolanensi Archiepiscopo reperiri Barnabæ nomen: Id tamen in recentissimi cultûs argumentum trahi non potest, cùm Ecclesiæ Romanæ, & aliarum antiquus fuerit ritus, eos tantùm Apostolos in Canone invocare, quos propria voce Dominus Jesus ad excelsum illud munus

nus

nus gerendum assumpsit designavitque. Quamobrem nullus datus est locus Sancto etiam Matthiæ in precibus ante Consecrationem, in quibus, post Sanctos Petrum & Paulum Ecclesiæ Principes, alii singillatim Apostoli enumerantur. Romana postmodum Ecclesia adjecit Litaniis post Consecrationem recitandis Sanctum Matthiam & Barnabam: Ambrosiana tamen, quæ non nisi labente Seculo XVI. Sanctum Barnabam (ùt diximus) Canoni inseruit, nomen Sancti Apostoli Matthiæ ibidem adhuc omittit. Ceterum Litaniæ præscriptæ ad Triduanas agendas supplicationes post Ascensionem Domini, inter alios Sanctos, quorum patrocinium imploratur Sanctum Barnabam recensent in vetustissimis MSS. omnibus Codicibus, non secus ac in earumdem Rogationum libris, seorsim prælo in lucem eductis, centum & amplius annis ante Archiepiscopum nostrum Gasparem Viccecomitem, qui primus Sanctum hunc Apostolum in Ambrosianam Liturgiam invexit.

Jam verò ut vela tamdem contrahamus, cùm omnium Martyrologiorum silentium ante Bedam, vel *parvum Romanum* clarè indicet, Seculo tantùm VIII. incœpisse cultum Sancti Barnabæ in iis etiam Ecclesiis Asiæ, quæ certo certius noverant, se ab hoc Apostolo fuisse institutas; cùm Gallicanæ Ecclesiæ visæ fuerint sequi exemplum Mediolanensis in colendo celebriùs San-

cti Barnabæ Natali, idque etiam ante Ecclesiam Romanam, ùt Papebrochius superius relatus verisimiliter tradit; cùm nostræ Urbis ac Diœcesis Liturgici Codices, qui ceterorum miserrimam cladem (ob temporis edacitatem, aut Custodum incuriam) evaserunt, a remotissimis Seculis diem Sancto Barnabæ dicatum, Missæ propriæ Sacro, Divinisque Officiis solemniter apud nos celebratum fuisse testentur: profectò ignoramus, quid validi argumenti ad nostram convellendam Traditionem capi valeat ex hujusmodi cultûs tarditate, quæ per octo Secula universo Orienti atque Occidenti communis fuit; cujusque labem (si quæ possit excogitari) vel prima, vel saltem inter primas ab Aris suis depulit Mediolanensis Ecclesia. Quin etiam ad eam roborandam, novum hinc præsidium suppetere Mediolano putamus. Pater Honoratus a Sancta Maria in Dissertatione II. Tom. II. Art. IV. *de Criticæ regulis* hæc scribit: „ Fontes Traditionum Ecclesiasticarum appello Auctores Ecclesiasticos, qui nobis illas tradiderunt, Martyrologia, Breviaria, aliosque Libros, Ecclesiæ usui delectos „. Sanè hisce Fontibus Mediolanensem Ecclesiam minimè carere jam vidimus, cùm ejusdem Seculi IX. (cui affigit laudatus Muratorius memoratum sæpius Anonymi Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*) Liturgicus quoque Codex a nobis productus fuerit, Missam

San-

Sancti Barnabæ cum duabus propriis Orationibus referens. Itaque coævi sunt Libri Historici & Sacri, Traditionem hanc nostram, & cultum illius Apostoli in Ambrosiana Ecclesia enunciantes. Num verò superiore ad IX. Seculum tempore nomen Sancti Barnabæ in Missalibus, aut Breviariis insertum jam foret, absumptis senio aut ætatum injuria Libris huic Ecclesiæ inservientibus, nec nos divinare, nec Adversarii possunt manifesto argumento refellere. Id certò constat, testimonio Sacrorum Codicum, quos obvios facere cuilibet possumus, honorem in Templis a summa vetustate Conditori suo præstitum, & conservatum in Ecclesia Mediolanensi, imo etiam solemniori celebritate auctum, in hodiernum usque diem perseverasse. Quam ob rem Traditio Mediolanensis ex hac parte in tuto prorsus est posita.

Coronidis loco attexere lubet, quæ Metropolis nostræ Magistratus statuêre, ut Sancti Apostoli Barnabæ venerationem cultumque a Majoribus acceptum publicè testarentur. Ultra enim supra memoratas a Gothofredo de Bussero Seculi XIII. Scriptore Ecclesias & Altaria (ante illius certè ætatem Patrono & Institutori suo, a Mediolanensibus dicata) altera postmodum Seculo XIV. ædificari cœpit Ecclesia in Mediolanensis Urbis confiniis, Sancto Barnabæ sacra; eaque custodiæ Canonico-

rum Lateranensium tradita est (neque enim Benedictinos Monachos ibidem inhabitasse, ut aliqui opinantur, ullum in præclarissimi illius Ordinis Historiis vestigium occurrit). Perstitere in adnexo Cœnobio Regulares Canonici usque ad annum MD., quo tempore in Commendam abiit, donec liberali Alexandri Taëgii, Præpositi Commendatarii, cessione oblata est anno MDXXXVIII. nascenti Clericorum Regularium Sancti Pauli Decollati Congregationi, qui ab eadem Ecclesia nomen *Barnabitarum* accepere.

Nec desiderari venerationis suæ erga hunc Sanctum Apostolum publicum testimonium passi sunt Mediolanenses Principes, ac Generale Decurionum Civitatis nostræ Concilium. Siquidem in veteribus Statutis legitur celebratus hujus Sancti dies festus more peculiarium Civitatis Festivitatum, nempe cum ejusdem Oblatione. Extat in Ambrosiana Bibliotheca Codex MS., in quo continentur *Statuta Communis Mediolani*, promulgata a Joanne Galeatio Vicecomite, primo Mediolani Duce, anno MCCCXCVI., & nuperrimè illustrata in peculiari eruditissima lucubratione de *Ortu & Progressu Juris Mediolanensis*, typis edita a J. C. C. ac Reg. Fisci Patrono (nunc in Amplissimum Senatorium Cœtum cooptato) Comite Gabriele Verro, non minus sanguinis quàm ingenii claritate spectatissimo, mihique nexu singularis ami-

amicitiæ conjuncto. In prædicto autem manu exarato Volumine, ubi de diebus festivis celebrandis agitur, adnotatum est: *Die XI. de mense Junii, Sancti Barnabæ Apostoli*. Cùm verò Oblationes, quæ per Commune Mediolani fieri debebant, Statuta designent, inter alias ea recensetur, quæ in Patroni nostri honorem præstabatur, his verbis: *Fratribus Minoribus* (idest in Basilica Sanctorum Naboris & Felicis, nunc Sancti Francisci) *pro Festo Sancti Barnabæ die XI. Junii, libræ quinquaginta tertiolorum*. Religiosa hæc institutio, cujus originem ignoramus, usque in hodiernum diem perdurat: nisi quòd Præfectus Urbis & Ædiles non amplius procedunt ad illud Templum; sed ad Sancti Barnabæ Fontem prope Eustorgianam Basilicam, subsequentibus Artium Universitatibus cum earum Vexillis, solemni ritu se conferunt: Ex quo enim Cardinalis Federicus Borromeus hanc curam Primoribus Civitatis injecit, ut locum illum ornamentis augerent, ædificata est publicis expensis ibidem Ecclesia, & quotidianum Sacrum institutum.

Sed jam opus est anchoram in portu figere, & (navigantium more, qui in litore considentes emensum feliciter mare scopulis & syrtibus frequens sibi invicem gratulantur) faustum quoque nobis diem illum auspicari, quo damnata ad quisquiliarum tenebras Apostolicæ Originis Traditio, reliquarum quæ jam receptæ sunt

con-

consortio restituatur. Nec inani spe ducimur: Cùm enim palam fecerimus, *antiquissimæ* Titulum jure ipsi deberi; nullo umquam tempore obsolevisse apud nos Sancti Barnabæ cultum; inextricabiles prima fronte difficultatum nodos facili manu posse dissolvi; nihilque ex Historiis tum Sacris tum profanis erutum hactenus fuisse, quod eam proterere valeat aut enervare: quî fieri potest, hanc solam Mediolanensium, tot præsidiis testimoniis documentisque roboratam, infelicis adeo conditionis putari, ut caput attollere in Literatorum choro nequeat absque verecundia? Præsertim cùm nihil inverisimilius videatur, Apostolum Barnabam, sui juris relictum a Paulo, cum quo diuturnam Missionis Evangelicæ societatem habuerat, tamdiu voluisse morari apud Cyprum, parvi ambitus Insulam, quæ non primò Christi vexillo adscribenda erat, sed tantùm confirmanda in sanctis hujus militiæ præceptis; quin eum alliceret amplissimus Italiæ, penè sub oculis jacentis campus, ut eum fœcundo Divinæ Fidei semine impleret, divitemque messem Magistro suo consecrandam pararet. Sanè Genuensis Civitas, maribus hisce finitima summæ gloriæ loco habet, se a Sancto hoc Apostolo aquis baptismalibus fuisse respersam.

Verùm, ne a superius [illegible] [illegible] dissimulamus, sincerè iterum profitemur, traditionem nostram, tamquam in-

indeficientis veritatis oraculum, minimè a nobis venditari: Quamobrem iisdem doctissimi Episcopi Novariensis Caroli a Basilica-Petri verbis Dissertationem istam absolvimus, quibus eamdem inchoavimus, nempe: „ Sanctum Barnabam Apostolum in Urbe Mediolani „ Jesu Christi Evangelium primùm prædicasse, Eccle- „ siæque Mediolanensis fundamenta jecisse, neque ex „ tam certis argumentis affirmare possum, ut certiora „ non cupiam; neque rursus (ùt mihi quidem videtur) „ ex tam incertis, ut ea quis, licèt gravis Historiæ „ certæque cupidus, sit aspernaturus.

F I N I S.

SE-

SERIES CAPITUM.

SYL-

SYLLABUS
Rerum Memorabilium.

B

CA-

N

O

P

R

S

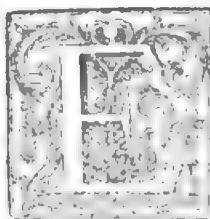
ANTISTITUM OMNIUM
SANCTÆ MEDIOLANENSIS ECCLESIÆ
HISTORIA
CRITICO-CHRONOLOGICA.

IN ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIUM

HISTORIAM

JOSEPH ANTONII SAXII

PRÆFATIO.

Piſcopalis Eccleſiæ Mediolanenſis Dignitas quàm altæ originis ſit, quantoque inſignium ornamentorum ſplendore ſemper refulſerit, nemini Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ pervolvendæ ſtudio amoreque vèl leviter ſuccenſo incompertum eſſe arbitramur. Acre quidem bellum motum eſt ſub exitum Seculi XVI., vexillum attollentibus Viris in Literariâ Republica celeberrimi nominis famæque immortalis Mabillonio, Tillemontio, Bacchinio, aliiſque, ut Cives noſtros ab avitæ gloriæ poſſeſſione depellerent, quæ per Majorum manus tradita, Sancto nempe Apoſtolo Barnaba Duce Evangelicam facem in hac Metropoli primò illuxiſſe, jactaque ab ipſo fuiſſe fundamenta Eccleſiæ Mediolanenſis, inviolatâ temporum ſerie ad nos uſque pervenerat. Enerves utique niſus erant, qui-

bus defixam hanc in adjacentium Ecclesiarum atque Exterorum mentibus persuasionem quatere ac diruere contendebant; cùm nonnisi fallacibus conjecturis, atque argumentis minimè vim facientibus certamen istud institueretur. Verùm quia tam insignium Scriptorum auctoritas cæco quodam ductu eò quamplures pertraxerat, ut Apostolicam Ecclesiæ nostræ originem etiam in derisum injuriosè traducerent, necesse fuit *Vindicias de Adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli* e Bibliothecæ Ambrosianæ prælo in publicam lucem proferre, ut impactam immeritò calumniam excogitati recenter ad superbam ostentationem splendidi hujus honoris, constantissimâ supra decem Secula Traditione prorsus a nobis abraderemus.

Sed omissis hisce controversiis molestiâ invidiâque refertis, certo certius est, Metropolitanam Mediolanensem Ecclesiam maximâ apud omnes nationes in existimatione, quavis ætate extitisse. Neque defuere antiqui recentesque Antistites nostri, cunctis iis egregiè implendis muneribus, quibus primariæ huic Insubrum Sedi reverentiam simul amoremque remotarum etiam gentium conciliarent. Porro, si Sanctimoniam spectemus, quoto numero, quantisque illustrium virtutum exemplis sacros Fastos implevere! cùm usque ad triginta quinque Sanctorum albo adscriptos universa ferme colat Ecclesia,

præ-

præter eos, qui privatis Martyrologiis, *Beati* laude ac titulo, inserti leguntur, duosque alios *Laurentium*, ac *Thomam*, quos inveteratâ consuetudine, ab Archiepiscopis in Visitationibus approbatâ, tamquam Sanctos Laurentiana hujus Urbis Basilica, quo die natalis eorumdem memoria recurrit, solemnium Officiorum Sacrorumque veneratione prosequitur.

§. II.

QUàm verò vigiles fuerint Mediolanenses Præsules in repellendis ab electa hac Domini vinea Hæresum monstris, ne ad ea tempora recurramus, quibus imperterritus ille Gregis hujus Pastor Ambrosius admirabili constantiâ, furentibus ipsis Cæsaribus, trucesque minas spirantibus frontem objecit, longèque a finibus illis Arianam luem fugavit exturbavitque, unum sat est memorare Sancti Galdini Archiepiscopi exemplum; qui, cùm animadvertisset, Catharorum colluviem unà cum militum turmis secretò in Metropolim illam irrepsisse, tantâ in eos sermonum acrimoniâ invectus est, ut depascente viscera Apostolicæ declamationis fervore, inflammatum caritate spiritum emiserit, atque animâ pro Ovibus suis conservandis positâ, in ipso suggestu ad perenne Domini sui gaudium evolaverit.

rit. Neque præclaram hanc folicitudinem Catholicæ tutandæ Religionis passi sunt Archipræsules Mediolanenses, ut in angustis tantùm Diœcesis nostræ limitibus eluceret. Celebre est in Historiis, exceptum admiratione bonorum omnium, Sancti Dionysii testimonium, qui ab Arianorum Patrono Imperatore in Armeniam exilio pulsus, ibidem propiore Martyribus loco (ùt eum laudavit Ambrosius) vitam deposuit. Quòd si Secula etiam viciniora perscrutemur, quid illustrius, quàm Obertum Archiepiscopum, simul cum primoribus Metropolitanæ Ecclesiæ Mediolanensis Canonicis in fœdissimo Ænobarbi Schismate, legitimo Pontifici Alexandro profugo comitem se dedisse, ac quinquennem in Galliis voluntarium recessum pati, mortemque extra Patriam, Beneventi obire elegisse, ne de vultu quidem Cæsaris Idolum agnosceret, aut eidem obsequi cogeretur? Hìc autem irasci meritò fas est nonnullis nostris, nec infimi subsellii Scriptoribus, qui nimis præfidenter, inexploratâ Causâ sententiam e trivio certè haustam in nitidissimas alioquin paginas suas intulere, Ecclesiam nempe Mediolanensem per longissimum ducentum annorum spatium, contra Romanam Sedem teterrimum Schisma conflasse, eidemque obedientiam perfrictissimè denegasse. Iniquam injustamque hanc famam optimè dispulit falsique coarguit Puricellus, nosque etiam suo

loco,

loco, & *in Vindiciis de Sancto Barnaba*, luce meridianâ clarioribus documentis prorsus contrivimus; ibique etiam exile illud fulcrum infregimus, quo sustentare aliqua ex parte ruentem hanc fabellam nisus est doctissimus Papebrochius *in Exegesi*, asserens, Schisma Mediolanensium non fuisse *positivum*, sed *negativum*.

§. III.

CEterùm quàm fideli obsequio Apostolicam Sedem coluerint Antistites nostri, abundè docent susceptæ in arduis Ecclesiæ negotiis nomine Summorum Pontificum Legationes ad Reges Cæsaresque, ac felicissimè expletæ; propugnata in Conciliis eorumdem auctoritas, necnon præstita quoque armorum subsidia, cùm tyrannicâ rabie a Schismaticis Principibus infestissimè opprimerentur. Horum autem exempla non rarò Lectoribus offeret præsens Historia. Illud peculiari ac æternâ etiam dignum est memoriâ, ad nutum Urbani II. Pontificis Maximi, Crucem contra Turchas Catholicis omnibus regionibus indicentis, Anselmum IV. Archiepiscopum ducem se fecisse quinquaginta mille Italis militibus, ab ipso collectis improbo labore, inter quos septem mille Mediolanensium numerabantur; initoque in Oriente cum Infidelibus prælio, pro Catholica Fide gloriosè ibidem occubuisse.

§. IV.

HActenus tamen ea tantùm connotavimus, quibus Mediolanenses Archiepiscopi sese strenuos Orthodoxæ Religionis propugnatores, Sanctæque Matris Ecclesiæ obsequentissimos Filios comprobavere. Verùm non minore supra ceteros præstantiâ eminuerunt in manutenenda aut restituenda quæ decidisset Ecclesiasticâ primorum temporum disciplinâ. Facilè omittimus præclara illa nostrorum Præsulum Acta seorsim enarrare, qui continuatâ ferme usque ad octavum Seculum serie, ita virtutum omnium & Sanctimoniæ splendore effulserunt, ut ab illorum met obitu Sacris Aris donari, & Cœlitum Catalogo inscribi meruerint: Ipsi enim, uti procul dubio notum cuilibet esse potest, tantâ vigilantiâ diligentiâque ad excolendum Dominicum hunc agrum incubuere, infundendis æternæ vitæ seminibus, atque succrescentibus extirpandis zizaniis semper intenti, ut (quantum vires ferrent in calamitosa Barbarorum irruptione) numquam passi sint, ad eum salutiferis fructibus refertum servandum, solicitudinem suam desiderari. Admiranda certè subsequentium Mediolani Archiepiscoporum sedulitas fuit, qua impensè curavere, ut Clerus præsertim Ambrosianæ Ecclesiæ, candore morum, cul-

cultuque vitæ ad sacras omnes Canonum Leges compositæ, familiarem ac perennem sibi redderent laudem, olim a Sancto Basilio Magno tributam Sacerdotibus hujus Metropolis, in Armeniam missis a Sancto Ambrosio, ob transferendum inde Mediolanum Corpus Decessoris sui Sancti Dionysii; rescribens namque ad eumdem, illos tamquam Clericalium virtutum magistros & exemplaria commendavit.

§. V.

PORro in hac morum integritate perseverasse Clerum hujus Metropolis Seculo XI., testis est Landulphus Senior, editus inter *Scriptores Italiæ* Tom. IV., qui in nostra Urbe degens, eodemque tempore Historiam suam scribens, Libr. II. Cap. XXXV. post plura in ejusdem commendationem relata, sic prosequitur: *Quid multa? Omnes ita vivebant in Domibus propriis, quasi in alienis; circa Divina Officia soliciti, circa usus Ecclesiæ & suorum accuratissimi. Intantum enim in Clericali habitu longâ Seculi vetustate ac usitatione multis transactis temporibus, vultu, habitu, incessu erant nutriti, ut si aliquem Chori Ambrosiani totius in Burgundia, aut in Teutonica, aut in Francia Literarum studiis deditum invenires, etiamsi non ultra vidisses, de hujus Ecclesiæ usibus*

bus aliquantulum notus, sine mora kujus esse Ecclesiæ affirmares. Illustrius testimonium nobis reliquit Cardinalis Ostiensis Sanctus Petrus Damiani, qui Legatus Mediolanum missus Anno MLIX. a Nicolao II. Pontifice Summo, cùm primò ingressus est Templum Maximum, admiratus decorem & majestatem Mystarum psallentium & Sacra peragentium, exclamasse traditur a Tristano Calcho ad eum Annum: *Nusquam, testor Deum, tam honestum, tam venerandum Sacerdotum Collegium agnovi*.

§. VI.

GLoriam hanc non modicè denigravit protervia plurium Clericorum, qui falsò prætendentes acceptam a Sancto Ambrosio facultatem, sese illicito connubio Fœminis adstringebant. Non omnes tamen Altaribus addictos Dei Ministros ista incontinentiæ pestis infecerat; memoratus namque Landulphus, licèt acerrimus Sacerdotum uxoratorum Patronus, sincerè fatetur, alterum in hac Urbe eorumdem genus tunc extitisse, qui inviolatam castimoniam profitebantur & propugnabant. Inter eos autem celeberrima est Arialdi memoria, qui sæpiùs exprobratâ publicè indignâ eâ Connubiorum licentiâ, tamdem truci sed gloriosâ morte, per Sicarios illatâ occubuit, atque Anno MLXVI. ab Alexandro II.

Pon-

Pontifice Maximo, Mediolani morante, Sanctorum Martyrum Catalogo est adscriptus. Vitam hujus Sancti Martyris, & Herlembaldi Cottæ vulgavit Puricellus, multa referens, quæ in illa etiam morum depravatione Ecclesiam Mediolanensem, ejusque fideles Ministros plurimùm exornavere.

§. VII.

EVulsis radicitus ab hoc feracissimo Domini agro zizaniis, quæ superseminaverat hostis antiquus, nihil omisere subsequentes Antistites, ut primæva viriditas Ecclesiasticæ disciplinæ, bonorumque operum fœcunditas Mediolanensi Clero restitueretur. Et sanè, quònam respexere tot edita ab ipsis Decreta & Constitutiones, tot celebrata Concilia ac Synodi, quarum numerus usque ad septimam supra trigesimam jam excrevit, nisi ut pars illa in primis Dominici gregis, Clericalis nempe Ordo, detersâ omni rubigine ac depravatâ Seculi contagione, in speculum purioris sanctimoniæ efformaretur, atque in imitationis exemplum populis eluceret? Nulla tamen nitidior hac in re lux refulsit eâ, quam Magnus ille veteris disciplinæ instaurator Carolus Borromeus in nostram Ecclesiam invexit. Is enim Clerum suum præclaris adeò Sanctionibus, omnimodam sancti-

moniam ſpirantibus, inſtruxit, Regulis communivit, vitæque ab ipſo integerrimè ductæ exemplis informavit, atque inſuper pretioſo Doctrinæ quovis in genere patrimonio ditavit, ut jam nomen ipſum hujus Eccleſiæ venerationem ingerat Exteris omnibus; illudque aureum Volumen a Sancto Carolo editum, inſcriptumque *Acta Mediolanenſis Eccleſiæ*, in quo ſimul cum aliis ſaluberrimis Paſtoralibus admonitionibus deſcriptæ ſunt Clericales Inſtitutiones, ac quidquid excogitare valuit mens indefeſſa tanti Præſulis, ad rectam præſcribendam Eccleſiaſticorum munerum adminiſtrationem, a peregrinarum etiam nationum Epiſcopis ſummâ ſolicitudine ac ſumptibus comparetur.

§. VIII.

DEerat hoc unum implendis Sancti Caroli votis, ut nempe vigens in Clero primis Eccleſiæ Seculis Communis vita, in Canonicorum ſaltem Collegiis refloreret. Acuebat illius animum, in egregium hoc Opus ſatis jam ſuperque propenſum, inductæ in Ambroſianam, Nazarianam, Laurentianam, aliaſque Mediolani Baſilicas hujus praxis, exemplum præcedentium Archiepiſcoporum expirante Seculo decimo; multòque magis pio imitationis deſiderio ſuccendebatur, inſpectis Brevibus

bus Literis, ab Eugenio III. expeditis ad Obertum Archiantistitem nostrum Anno MCXLIX., quibus summoperè laudans Summus ille Pontifex captum consilium instituendæ in primario Metropolitani Templi Clero vitæ Communis, facultatem impertitur colligendi in unum redditus omnes Canonicorum eidem inservientium, ut simul cubare, mensæque simul valeant assidere. Itaque opportunam occasionem nactus restitutæ salubritatis aëri post teterrimam Luis cladem, agere cum Canonicis Ordinariis Borromeus Antistes cœpit; eosque in plena Concione ferventissimè adhortatus est, ut in hanc commendatissimam utilemque fraternæ caritatis communionem convenirent. Verùm, cùm gravia objici difficultatum momenta a potiori eorumdem parte intelligeret, a proposito destitit, Divinæque voluntati, ùt refert Glussianus Libro V. Cap. II. propriam obsequentissimo sacrificio dicavit. Non ita facilè exaruere jacta a Sanctissimo Pastore semina Ecclesiasticæ perfectionis; quinimmo transmissâ veluti in Successores omnes hæreditate spiritûs Caroli, Clerus Mediolanensis semper vividiùs effloruit, fructusque uberrimos edidit, ad pinguia Ovibus tum Metropolis, tum Diœcesis, æternæ salutis pascua paranda.

§. IX.

§. IX.

PRæter egregias res geſtas in propugnanda Catholicâ Fide, inſtaurandoque cultu Eccleſiaſticæ diſciplinæ, plura alia ſplendida honeſtamenta propriæ Dignitati conjuncta illuſtre Archiepiſcoporum Mediolanenſium nomen quovis tempore reddidere. Et ſanè, quàm inſigne Antiſtitum noſtrorum decus fuit, antiquiſſima ea conſuetudo, qua recèns inſtituti hujus Eccleſiæ Epiſcopi, non præſentes a Summo Pontifice, ſed per Legatum tranſmiſſo Mediolanum Pallio decorarentur? Memorat hunc morem Seculo VI. vigentem Sanctus Gregorius Magnus; ſcribens enim ad Conſtantium, nuper electum in Eccleſiæ Ambroſianæ Antiſtitem, hæc ait in Epiſtola, quæ eſt prima libri IV. Editionis Pariſienſis: *Præterea Pallium, ad Sacra ſolemnia utendum, ex more tranſmittimus*. Glorioſius eſt, quod Urbanus II. Pontifex Maximus ſuæ inſeruit Epiſtolæ, ad Arnulphum III. Mediolani Archipræſulem miſſæ, & a Papebrochio *in Exegeſi* relatæ; inquit enim: *Pallium Fraternitati Tuæ, præter conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ, quæ nulli hoc Dignitatis genus, niſi præſenti concedit, Literis Tuis exorati, ex Apoſtolicæ Sedis benedictione tranſmittimus*. Equidem de ſingulari hujuſmodi honore conſervando plurimùm ſoliciti

citi fuere Mediolanenses Antistites. Inter alia, quæ hoc loco innui possent exempla, referre placet illud Robaldi Archiepiscopi, utpote majori celebritatis strepitu editum. Post arreptam a Sancto Bernardo Carævallensi Abbate fugam ab ipsi oblata Infula Mediolanensi, suffectus fuerat Cleri suffragiis memoratus Robaldus, Albanensis Episcopus; cùmque Pisas profectus ad Generale Concilium intellexisset, Innocentium II. ibidem morantem, velle illum propriis manibus Pallio insignire, noctu inde excessit, Mediolanum reversus. Ægerrimè tulit hunc secretum recessum Pontifex Maximus, minasque intentabat. Verùm Sanctus Bernardus, eodem pacatiore per Epistolam reddito, obtinuit, ut ad Robaldum ab Innocentio Pallium transmitteretur, quemadmodum ipsemet Sanctus Abbas in Epistola tunc scripta ad Mediolanenses testatur, inquiens: *En ad complementum, Pallium præstò est, plenitudo honoris*. Nemo tamen pompa solemniore Pallium a Clemente VI. Summo Pontifice, per duos Episcopos Cumanum, & Cremonensem missum recepit Anno MCCCXLII., quàm Joannes II. Vicecomes; indictâ namque peculiari utriusque Cleri Supplicatione a Templo Maximo, ad Basilicam Sancti Ambrosii, ipse collo illud appensum gestans præcessit, comitantibus Episcopis, atque innumeris Nobilium Civium & exterorum turmis in plausus effusis.

Non

Non minori ſplendore exornavit Dignitatem Mediolanenſium Præſulum, vetuſtiſſimum jus ſeſſionis ad dexteram Summi Pontificis, cùm ipſo præſente Concilia celebrarentur. Nota ex Hiſtoriis ſunt ea Concilia, quæ convocavit Pontifex Maximus Symmachus, apud Theodoricum Regem Gothorum de falſo crimine accuſatus. Iiſdem Romæ interfuit Laurentius Epiſcopus noſter circa Annum D., primoque loco ſedit atque ſubſcripſit. Obſtitere quidem poſtmodum Epiſcopi Aquilejenſes & Ravennates, hunc ſibi locum ex privilegio uterque vindicare ſtudens; ſed irrito ſemper conatu, ùt eruditè docet Puricellus *in Vita* ejuſdem *Laurentii*, Cap. XXIV., noſque compertum fecimus, ubi de Heriberto Archiepiſcopo Mediolani egimus.

§. X.

CItra omnem dubitationis aleam verſatur excelſum decus illud, quo per longum ævum inſigniti fuere Mediolanenſes Archiepiſcopi, præſidendi videlicet Comitiis Italicorum Principum & Procerum, cùm de eligendo Italiæ Rege conſilia agitarentur, illumque ſuffragio ſuo deſignandi confirmandique. Nota hæc adeò ſunt, ut de iis teſtimonia congerere idem foret, ac in meridiana luce facem accendere. Difficilius eſt fontem indi-

indicare, unde in Antistites nostros tantæ honorificentiæ jus dimanaverit. Sigonius ad Annum DCX., Mediolanensium Annalium fidei innixus, hujus splendidi Privilegii Sanctum Gregorium Magnum auctorem facit; sed falsò, ùt *in Annotationibus* ibidem commonstravimus. Fusiùs opinionem hanc solidis argumentis evertit Clariss. Muratorius Tom. II. *Anecdotorum*, ubi agit *de Corona Ferrea*, Cap. XV. Alii Privilegium hoc profectum esse a liberali Caroli Magni beneficentia erga Præsules Mediolanenses asserunt; sed nullo allato sinceræ fidei Documento, aut Scriptore. Itaque cùm in obscuro vagemur, tutius nobis videtur opinari, ex consensu ipso Optimatum Italicorum jus illud tributum fuisse Ambrosianæ Ecclesiæ Archiepiscopis, qui potentia, divitiis & auctoritate supra ceteros tunc excellebant. Extat in Collectione *Scriptorum Italiæ* Tom. II. Concilium Ticinense, coactum Anno DCCCLXXVI., quod integrum ex MSto Codice Bibliothecæ Ambrosianæ, Præfatione & Annotationibus a nobis illustratum primò evulgavimus. In eo Anspertus Mediolanensis Antistes eligit in Regem Italiæ Carolum Calvum, præstitis invicem juramentis fidelitatis, quæ ibidem leguntur: Cùm autem neminem enunciet, cujus beneficio aut privilegio hæc auctoritas in ipsum defluxerit, conjici posse satis dilucide arbitramur, ab iisdem met Proceribus & Episcopis Comitia

constantibus, fuisse jus illud Ansperto, tamquam omnium Primati concessum.

§. XI.

AN verò Archiepiscopus hic noster Regem illum Ferreo quoque diademate redimiverit, quemadmodum Scriptores plures contendunt, cùm Acta memorati Concilii, & alterius Pontigonensis, in ejusdem confirmationem celebrati, nihil de hoc innuant, mutæque etiam sint coævorum Historiæ, ab eo asserendo abstinemus. Quomodolibet autem ista se habuerint, certum est, Berengarium I., ab Anselmo Antistite Mediolanensi in Regem Italiæ Anno DCCCLXXXVIII. electum, fuisse ab eodem Ferreâ Coronâ præcinctum; ac deinceps omnes Mediolani Archiepiscopos hoc jure fruitos esse, etiam cùm depulso Arduino, Arnulphus II. Italiæ Regnum in Germaniam transtulit, electo in Regem Henrico I., illius Provinciæ Rege, ac postmodum Imperatore. Præclarum hujus rei testimonium est Diploma Nicolai V., relatum a Raynaldo ad Annum MCDLII., num. II. Fridericus III. ad Imperium delectus, Romanum iter aggressus fuerat, ut Augustalem Coronam reciperet de manu Summi Pontificis. Verùm quia, vetere Instituto, præire debuerat Langobardici Regni Co-

Corona, ab Archiepiſcopo Mediolani Regiæ cervici imponenda, ipſe verò ob juſtas cauſas, præſertim peſtis per Inſubricam regionem ſerpentis, ad noſtram Urbem accedere nollet, ſupplicem Libellum obtulit Nicolao, ut ab eodem, utroque diademate redimiretur. Ne tamen ullæ moverentur querelæ, Pontifex Maximus Breves Literas expedivit Anno præcedente MCDLI., XV. Calendas Aprilis, in quibus poſt enunciatum benignum a ſe præſtitum aſſenſum juſtis Friderici petitionibus, iſta ſubjungit: *Per hanc tamen traditionem & aſſignationem noſtram, non intendimus juri aut conſuetudini dicti Regni Lombardiæ, aut prædicto Archiepiſcopo* (Nicolao Amidano) *quo ad factum dictæ Coronationis, niſi pro hac vice dumtaxat in aliquo eſſe derogatum; immo illud illæſum inviolatumque manere decernimus per præſentes*.

Neque tantùm jus præcingendi Ferreâ Coronâ Reges, in Italicis aut Germanicis Comitiis electos, ſed etiam alterum offerendi Summo Pontifici Principes promotos ad Solium Regale, Archiepiſcopo Mediolanenſi competebat, ut Romæ aureo Imperii diademate ab illo redimirentur. In hujus honoris certiſſimum documentum, non aliud proferimus, quàm teſtimonium Conradi, qui poſt Henricum I. Auguſtali Coronâ donandus, in alma Urbe atque in Epiſcoporum Concilio ibidem collecto reſidebat. Audito enim tumultu, excitato a

Ravennensi Episcopo, ùt superiùs innuimus, illum his verbis sedavit: *Certum quidem est, quia sicut privilegium est Apostolicæ Sedis, Consecratio Imperialis, ita Ambrosianæ Sedis privilegium est, electio & consecratio Regalis. Unde ratum videtur, ut manus quæ benedicit & priùs Coronam Regni imponit, si præsens fuerit, repræsentet Regem ad Imperium promovendum Sancto Petro & ejus Vicario; quatenus Ambrosiano testimonio jure possit imperare, qui ab Ambrosiana Consecratione didicit & cœpit regnare*; ùt refert Arnulphus coævus Libr. II. Cap. IV., editus Tom. IV. *Rer. Italicar.*

§. XII.

AD augendum Archiepiscopalis hujus Dignitatis splendorem accessit Civile regimen & imperium in hanc ipsam Metropolim, atque amplam illius ditionem. Quando autem primò cœperint Antistites nostri tam illustris generis jus exercere, si Puricellum in antiqua Eruditione præstantissimum consulamus, Diploma indicabit, ab ipso *in Monument. Basil. Ambr.* recitatum, in quo Carolus Magnus universæ hujus Metropolis plenam dominationem Petro Archiepiscopo ac Successoribus liberali dono elargitur. Verùm, cùm Papebrochius *in Exegesi*, aliique ætatis nostræ Viri eruditi hujusmodi Chartam

tam ad apocrypha retrudant, tutum in ea pedem figere non valemus. Itaque, ut securiùs Epocham istam statuamus, ad ea tempora recurrendum est, idest ad Seculum XI., circa quod Italicæ Civitates, absentibus, seu parùm de Italia solicitis Germanis Regibus, sese in Reipublicæ speciem composuere, Municipalia Statuta condentes: Cùmque in Urbe Mediolanensi nemo inter Cives dignitate aut opibus æquari Archiepiscopo valeret, illum Reipublicæ Caput constituerunt, qui præsideret communibus Consiliis, aliorumque nomine jura in populum distribueret, & frœno quodam publicæ privatæque auctoritatis seditiones compesceret, enatis præsertim paucos post annos Civilibus discordiis, quæ Patriæ sinum miserrimè lacerabant. Diffidia tamen illa, annorum decursu acerbiùs recrudescentia, novum Antistiti Mediolanensi decus peperere: Cùm enim acerrima contentio exarsisset inter Plebem ac Nobiles, atque utraque Pars suos Patronos & Duces haberet, Plebeja Pars victoriam supra æmulos adepta, quamplures Nobiles Mediolano expulit, ipsumque relegavit Archiepiscopum Leonem de Perego, qui pro illis stabat; nec umquam revisere potuit Sponsam suam Ecclesiam, defunctus post exilium ferme septenne, in Palatio sui juris, extra Urbem Mediolanensem. Fervente igitur Civili hoc bello, Otto Vicecomes, delectus a Summo Pontifice in Medio-

diolani Archiepiscopum, sed a Turrianis qui Plebi favebant repulsus, armorum vi opus habuit, ut sibi viam ad Ecclesiæ suæ solium aperiret. Inita est pugna Anno MCCLXXVII. ad Oppidum Decii, fractisque copiis Turrianæ Familiæ, ipsoque etiam Duce capto, victor Mediolanum ingressus, universo plaudente populo, suam Sedem recepit. Præmium autem diuturni exilii, prospերique postremi certaminis fuit, absolutum in hanc Metropolim Provinciamque imperium, quod per non modicam annorum seriem in Archiepiscopis subsequentibus perseveravit, ùt suis locis liberiore calamo enarrabimus.

Recenseri quoque hìc fusè posset splendidissimum aliud decus, quo insignita fuit postremo hoc Seculo Ecclesia Mediolanensis, facultas nempe ab Apostolica Sede benignissimè collata singulis ex Primario Metropolitanæ Basilicæ Clero, Infulam & reliqua Episcopalia indumenta deferendi in Sacris Solemnibus peragendis, publicis Supplicationibus, aliisque Ecclesiasticis implendis muneribus tum in hac Metropoli, tum in Diœcesi universa. Verùm cùm fulgor iste honoris planè eximii excelsique, in omnium oculis obversetur, satis esse censuimus, illum hoc loco indicasse: Inde enim arguere cuilibet fas est, quot illustribus prærogativis enituerit semper Ecclesia Ambrosiana, quam Supremus Hierarcha

cha Clemens XI. dignam existimavit, ut tanto munere donaretur.

§. XIII.

PRæmissis turbulentis Rerum publicarum negotiis, superius relatis, quibus intermissa fuit Ambrosianæ Ecclesiæ administratio, arbitrari quispiam posset, defuisse Præsulibus nostris tempus aut animum, seriam constantemque diligentiam impendendi, ut Grex iisdem a Domino commissus, subsidiis, institutionibus, exemplisque instructus, ad æternæ vitæ quietem securo tramite progrederetur. Quàm gravi tamen præjudicatæ mentis errore laboraret, qui hanc sibi cogitationem obrepere sineret, universa hæc evincit Historia. De Ecclesiastica Disciplina, quavis ætate ab Archiepiscopis nostris in Clerum inductâ confirmatâque, aliqua sub initium hujus Præfationis innuimus: Ex hac verò Sacerdotum castigatæ vitæ ratione quantum pendeant populi mores ac salus, nemo est qui ignoret. De altera verò Pastoralis Officii cura, quæ pauperes respicit, vix enarrari, vel etiam credi potest, quàm profusâ largitate eorumdem indigentiæ tum animarum, tum corporum semper subvenerint Mediolanenses Antistites. Unum vel alterum exemplum huc revocare sat erit; cùm plura alia insignia

gnia paternæ erga egenos caritatis nostrorum Præsulum testimonia, sicuti etiam reliqua omnia, quæ ad implendam optimi Pastoris provinciam spectant, aut desiderari queant, admirabili sedulitate ab ipsis præstita, hasce paginas evolventibus passim occurrent.

Obstinata viginti annorum annonæ penuria sub initium Seculi XI. miserâ vastitate Italiam omnem perculerat. Promotus ad hanc Sedem Heribertus Archiepiscopus, ne Oves suas teterrima fame consumi videret, horrea & Arcas aperuit tam effusâ liberalitate, ut singulis diebus summo mane octo mille panes, octoque leguminum modios distribui in pauperes jusserit; singulis verò mensium Calendis propriâ ipse manu largam nummorum stipem, novasque vestes iisdem sit elargitus. Quodque admirationem ac laudem plurimùm auget, non modico temporis spatio, sed per octennium sui regiminis, quo pertinax ea calamitas substitit, in eâdem subsidiorum largitione constantissimè perseveravit. Narrat hæc coævus Scriptor Landulphus Senior *in Historia Mediolanensi*, editâ Tom. IV. *Scriptor. Italiæ*. Non minori significatione animi ad relevandam egestatem Civium propensissimi emicuit caritas Joannis II. Vicecomitis, Archiepiscopi simul & Domini Mediolani; in æquali namque propemodum famis per Urbem hanc tristissimè desævientis infortunio, quadraginta paupe-

rum

rum millia quotidie, publici ærarii impensis, ali mandavit: Restituta autem agris fœcunditate non refriguit in Antistite Vicecomite erga inopes amor & cura; continuato enim more, quoadusque in vivis superfuit, sexaginta pauperibus dietim in Archiepiscopalibus Ædibus victualia & nummos subministravit. Quamvis verò temporum inconstanti vicissitudine a Principatu hujus Metropolis deciderint Archiepiscopi, nobilis tamen hæc consuetudo, veluti pretiosa Majorum hæreditas, adeò immota Successorum animis inhæsit, ut ferme neminem ex iis, qui diutiùs apud nos moram duxere, reperias, cujus nomen, aliquo insigni edito liberalitatis in pauperes experimento, seu constructo in eorumdem gratiam Ædificio illustratum in posterorum memoria non perennaverit.

§ XIV.

JAm verò ut ad ea, quæ nos impulere ad hanc spartam adornandam, sermonem convertamus, illud in primis incitamento nobis fuit, nullum hactenus prodiisse Scriptorem, qui fideli calamo, plenâque & compositâ ad rectum temporum ordinem narratione, res præclarissimè quavis ætate ab Archiepiscopis Mediolanensibus gestas, eorumque splendidissima decora complecte-

retur. Etenim si antiquissimos consulamus Catalogos, vix nudum nomen, annique regiminis ac mortis occurrunt. Quæ autem subsequentium annorum descripta in pergamenis Codicibus historica monumenta ad nos pervenerunt, cùm parcè de Præsulibus nostris loquantur, diluendis remotæ antiquitatis tenebris, explendoque desiderio Lectorum uberiora expetentium, tenuem admodum facem prætulere. Conati postremis hisce Seculis quamplures sunt, fusiores Elenchos, ac etiam Vitas Mediolanensium Antistitum latino italicoque idiomate contexere; verùm, cùm multa, proprii ingenii meditatione excogitata, aut ex vulgari falsa opinione, & minime probatæ fidei documentis Historiisque deprompta in lucem produxerint, modicam sane apud eruditos Viros auctoritatem ac laudem sibi conciliaverunt. Duos præterire non possumus, verè doctrinâ optime instructos, & famâ percelebres, *Petrum Galesinium*, & *Ferdinandum Ughellum*: Primus enim a Sancto Carolo Borromeo jussus, *Tabulam Archiepiscoporum Mediolanensium* digerere, inserendam *Actis Mediolanensis Ecclesiæ*, ex Decreto Concilii IV. Provincialis ab ipso celebrati, eamdem concinnavit: Cùm tamen illa ætas inopiâ MStorum Codicum adhuc in privatis scriniis latentium plurimùm laboraret, in chronologicis notis, Factisque etiam nostrorum Præsulum, minus appositè ac strictim relatis, passim

sim cæspitavit. Accuratiore liberioreque stylo intulit *Ughellus* in magnum ac laudatissimum illud Opus *Italiæ Sacræ*, quod ipse incredibili labore perfecit evulgavitque, Vitas Mediolanensium Antistitum, adjectis etiam ad eas illustrandas pluribus documentis nondum editis Summorum Pontificum, Regum, & Præsulum. Attamen cùm in tam ampla rerum per tot Seculorum seriem gestarum messe versaretur, neque is unus, præsertim natione alienus, longeque ab hac Urbe domicilio sejunctus, universam materiem colligere potuerit, atque ad exactas veritatis lances ea quæ scribebat expendere, mirum non est, si dignissimus ille conatus, non vulgaribus certè historicis mercibus dives, permultis quoque nævis, præcipuè in Epochis statuendis inspersus prodierit, & delicatis nostri ævi oculis elimatioris scriptionis desiderium reliquerit.

Hac igitur tempestate, qua cujusvis regionis Incolæ, excussis publicis privatisque Archivis, atque eductis in lucem, e ruderibus reconditæ antiquitatis, solidioribus monumentis, Ecclesiam & Patriam quisque suam compstissimè exornatam in publicum conspectum proferre gloriosâ quadam æmulatione contendit, nobis pudori vertebamus, solam Ambrosianam Ecclesiam, ubique gentium celebratissimam, inculto laceroque amictu adhuc neglectam jacere; nemine propitiam manum ad-

movente, ut fulgor eximius, quo illam cumulavere præstantissimi ejusdem cultores Archiepiscopi, pompam suî faceret; disjectoque velo incuriæ vetantis, ne integer omnino prodiret, reverentiam a populis, & imitationem a posteris Præsulibus promereretur. Proinde inspirari nobis alacres spiritus sensimus, ad hoc præstandum grati animi obsequium Ecclesiæ ac Metropoli nostræ, universam Archiepiscoporum Mediolanensium Historiam condendo; licèt conscii optime essemus tenuitatis ingenii nostri, viriumque diuturnis laboribus, provectoque senio jam attritarum.

§. XV.

UT autem quid egerimus in præsenti Opere (qualecumque demum illud sit) parando, Deoque benignè annuente ad umbilicum pene deducto, paucis exponamus: In primis ad securiorem adstruendam fidem rebus enarrandis, curæ nobis fuit, Archiva præsertim Cœnobiorum diligenter scrutari, ut si quæ superfuere injuriis bellorum & temporum, seu potiùs rudium ætatum negligentiæ atque inscitiæ, Diplomata & Chartæ, in publicam lucem produceremus; quanti enim in re historica pretii sint hujusmodi merces, eruditi ævi nostri Viri manifestum reddunt, quorum genio nihil gra-

tius

tius arridet, quàm eas e secretioribus latebris erutas, justisque Voluminibus comprehensas, in commune Literariæ Reipublicæ bonum prælo evulgare. Præterea abstinuimus a Cognominibus Familiarum apponendis ad nomina veterum Antistitum. Quamvis enim exemplo suo præiverint Galesinius, Ughellus, aliique Scriptores nostri, eadem intrepidè referentes, sequi tamen maluimus antiquum Ecclesiæ morem, quo etiam in Dypticis, Sacris Codicibus, aliisque historicis monumentis, nudo tantùm nomine baptismali, Ecclesiæque cui præsidebant, Episcopi recensentur. Insignis certè doctrinâ & Infulâ Novariensi Carolus a Basilica-Petri, ubi de Familia sua *in Fragmentis* agit, Sanctum Geruntium Mediolanensem Antistitem, eidem gratuitò assignatum, se minime inter Gentiles suos agnoscere candidè profitetur. Immo Libr. II. *Novariæ Sacræ*, loquens *in Sancti Agabii Vita*, de Tabella Episcoporum illius Urbis, Prædecessoris sui Francisci Bossii jussu descriptâ, temeritatis damnat eos, qui cognomina in illam intulerant, subjungens, *quæ neque Inscriptionibus, neque in Scriptis ullis, neque in Novariensibus, neque in aliarum Urbium Episcopis probari possunt*.

Multò minus insequi voluimus Ughelli vestigia, qui ut peculiari aliquo testimonio diligentiam suam compertam faceret, gentilitia Scuta incidi curavit, ac singulis

Epi-

Episcopis præposuit: In nostris autem exordium cepit a Sancto Mona, sub exitum Seculi II. delecto in Mediolanensem Antistitem. Quàm longè tamen a vero distet opinio ista, eruditi nostri temporis Viri optimè norunt. Siquidem seriùs admodum invaluere hujusmodi Familiarum tesseræ, institutæ circa Seculum XI., quemadmodum inter ceteros Araldicos Scriptores docuit celeberrimus P. Menetrierius; seu potiùs restitutæ post irruptionem Barbarorum, ùt eruditè contendit Clarissimus sanguine & doctrinâ Comes Gabriel Verrus, nunc in Amplissimum Senatorium Ordinem meritò cooptatus, in suo Tractatu *de Titulis & Insigniis temperandis*, recentissimè in hac Urbe typis vulgato.

Pari adducti ratione, Antistites nostros usque ad Seculum VIII. *Episcopi* solummodo nuncupatione produximus; quamvis ab ætate saltem Sancti Ambrosii Metropoliticum jus exercuerint, ipso manus ultro dante Bacchinio, qui in Dissertatione *de Ecclesiasticis Originibus* nonnisi eo tempore institutas fuisse Metropoles omni eruditæ contentionis nisu evincere studet. Quod ad rem nostram attinet, antiqui MSti Mediolanensium Episcoporum Catalogi, in Ambrosiana Bibliotheca atque alibi asservati, quorum aliquos Papebrochius *in Exegesi*, & Mabillonius *in suo Musæo Italico* typis evulgavere, in iis recensendis *Episcopi* tantùm nomen adhibuerunt. Quin

etiam

etiam postremus hic Auctor animadvertit, a Gallicanis Præsulibus *Archiepiscopi* titulum seriùs quoque fuisse passim usurpatum; licèt nonnulli ex Scriptoribus eodem multò antea illos aliquando decoraverint.

§. XVI.

DEmum sedulitatem omnem impendimus, ut Chronologicæ notæ, quæ Historiarum veluti oculi sunt, enunciatis eventibus, præsertim electioni ac morti nostrorum Antistitum rectè adaptarentur: Hactenus enim absque Duce probatæ fidei vagati sumus, ignari, cui ex tot temporis recentioris Scriptoribus & Catalogis invicem diversa tradentibus manum daremus, ut tutò incedere nobis liceret. Itaque coævorum MStos Codices, necnon Diplomata & Chartas, quotquot propitia fors obtulit, consuluimus, ut ex genuinis iis fontibus puriorem Chronologiam hauriremus. Nec infeliciter cessit hic labor; inde enim nonnulla eruimus, quorum ope diligentissimi etiam Papebrochii Catalogum plurium veterum Archiepiscoporum Mediolanensium, ab aliquibus mendis in annorum computo expurgare valuimus. Quidquid hac in re pro viribus nostris actum sit, unico intuitu Lector intelliget in Tabella, hujus Operis fronti præfixa, ubi annos Electionis, Regiminis, & Mortis

Ar-

Archiantiſtitum Eccleſiæ Ambroſianæ ſeorſim deſignavimus, addito etiam Sepulcri loco.

§. XVII.

ADmonere inſuper Lectorem, neceſſarium ducimus, in hac deſcribenda Hiſtoria minimè nobis placuiſſe eam methodum, quæ familiaris ac propria eſt condentium Elenchos aut Synopſes, ut videlicet preſſo ſuccoſoque calamo referant Acta, poſterorum memoriæ conſignanda. Nos, ut quemlibet, cui gratus eſſe queat labor hic noſter, moleſto incommodo levaremus aliò divertendi, ad uberiorem relatæ rei notitiam captandam, liberiorem narrationem latiùs excurrere ſivimus, ex Eccleſiaſticis profaniſque Annalibus decerpentes quæ opportuna videbantur, ut primo aſpectu de origine ac circumſtantiis tot repentinarum viciſſitudinum per annorum ſeriem occurrentium, ſatis ſuperque Legentes inſtruerentur. Non ideo tamen hujuſmodi libertate utentes, quidquam de Inſtituti noſtri ratione detraximus; ſed potiùs exiſtimavimus, ſuſceptum a nobis tramitem brevibus hiſce eruditis morulis planiorem amœnioremque per eum incedentibus reddendum fore.

§. XVIII.

IN eorumdem quoque Lectorum gratiam, alterum nobis innasci desiderium persensimus, videlicet exornandi hunc nostrum laborem jam ferme absolutum novo, nec alieno prorsus a semita quam terebamus, apparatu Ecclesiasticæ eruditionis. De illo conscios privatim fecimus quamplures ex doctis hujus Metropolis Viris, qui non modò favorabilem calculum suum meditamentis nostris præbuere, sed etiam stimulos addiderunt, ut quod mente conceperamus, calamo quoque perficeremus. Quænam nobis mens esset, facilè palam depromimus. Cùm de Archiepiscopis Mediolanensibus ageremus, obviam se nobis semper exhibuit peculiaris solicitudo, qua adlaboravere, ut mysticus iste Ambrosianæ Ecclesiæ campus sedulò a selectis Colonis excoleretur; amplificatis autem Urbis hujus mœniis, & succrescente Christifidelium numero, memores Evangelicæ a Patrefamilias prolatæ querelæ: *Messis quidem multa, Operarii autem pauci*, in Cleri subsidium Regularium Ordinum Alumnos aut advocavere, aut sese ultro offerentes extentis brachiis sunt amplexi, ut sudores suos unà cum illo, ad uberiores Sanctorum operum & pœnitentiæ fructus maturandos, impenderent. Itaque non-

nisi rem Civibus nostris gratam, & in non mediocrem laudem gloriamque Mediolanensium Antistitum redundaturam nos facturos censuimus, si, cui ex illis accepta hæc ad animæ proventum auxilia debeantur, enunciaremus. Nulli idcirco diligentiæ & labori pepercimus, ut ex penitioribus Archivis Regularium Familiarum, quibus nunc affluit Metropolis ista, edoceremur, quo Seculo, quove Anno huc penetravissent; inde enim compertum illico reddebatur, quis Archiepiscopus eas certa Sede donaverit, & in auxiliares veluti copias admiserit, ad repellendam ab Ovili suo, publicis Concionibus, privatisque exemplis, ac precibus diu noctuque ad Deum effusis, infernalium Luporum infestissimam rapacitatem. Neque omnino reconditæ Eruditionis fructu caruit suscepta a nobis hæc cura: Nonnullos namque Regulares Cœtus in lucem educere licuit, *Basilianos Armenos*, *Pauperes Catholicos*, *Fratres de Pœnitentia*, vulgò appellatos *de Sacco*, seu *Sacchettos*, quos omnes diuturnissimo contubernio incolas & Sacrorum Ministros in Ecclesiis Cœnobiisque suis habuit Civitas Mediolanensis; cùm tamen nulla in Patriæ Historiis mentio illorum occurrat, nomenque ipsum mage eruditis nostri temporis Civibus peregrinum aliquid insonare videatur. Hac verò occasione, ut justis Lectorum votis obsequeremur, non refugimus laborem exquirendi

indi-

indicandique obſcuriores fontes horum, aliorumque remotæ ætatis Ordinum Religioſorum; recentiorum namque clara cuilibet, modicè quamvis in Libris verſato, innoteſcunt exordia & Inſtitutores, quin iſta ſingillatim recenſentes, inutili pondere Chartas oneraremus.

Conſultò etiam omiſimus ea omnia excellentium virtutum & Sanctimoniæ Acta, quæ privatam Antiſtitum Mediolanenſium vitam Deo acceptiſſimam, atque admirabilem populis præſtitere; in illum enim unicè ſcopum curas noſtras intendimus, ut, quid præclari egerint tamquam fideles Dei Miniſtri in Archiepiſcopali Ambroſianæ Eccleſiæ regimine, in publicam lucem educeremus, ad excitandam gratam Civium recordationem, nobilemque ſtimulum glorioſâ eâdem ſemitâ ſemper incedendi Succeſſoribus adjungendum. Ceterùm niſi Opus iſtud quavis ſuî parte Dignitati argumenti reſponderit, ſaltem animum & conatum inſerviendi, uſque ad ultima ſenectutis confinia, gloriæ Mediolanenſis Eccleſiæ ac Metropolis, in pretio futuros, nobis non inani ſpe pollicemur.

ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIUM
CHRONOLOGICA TABULA
EMENDATA.

S. BARNABAS APOSTOLUS

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
S. ANATALON.	53.	——	——	8.	——	——
S. CAJUS.	61.	——	——	24.	——	——
S. CASTRITIANUS.	97.	——	——	41.	——	——
S. CALIMERIUS Martyr.	138.	——	——	53. incomplet.		
S. MONAS.	193.	——	——	59. incomplet.		
S. MATERNUS.	282. circiter.			22. incomplet.		

ECCLESIÆ MEDIOLAN. INSTITUTOR.

OBIIT An.	mens.	die	TUMULUM recepit	VACAVIT SEDES Ann.	mens.	dieb.
61.	Septem.	24.	Brixiæ in Ecclesia S. Floriani in Monte; postmodum in Ecclesia Cathedrali.			
85.	Septem.	24.	In Hortis Philippi; postmodum in Basilica Naboriana.	12. circiter.		
138.	Decem.	1.	In Cæmeterio Romano; postmodum in Ecclesia S. Joannis ad Concham.			
191.	Julii	31.	In Cæmeterio Caji; postmodum in Ecclesia S. Calimerii.	1.	6.	—
251.	Mart.	25.	In Cæmeterio Caji; postmodum in Ecclesia S. Vitalis: demum in Basilica Metropolitana.	32. circiter.		
303.	Julii	17.	In Basilica Naboriana, seu S. Francisci.			

S. MI-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS An.	mens.	die	SEDIT Ann.	mens.	dieb.
S. MIROCLES.	303.	——	——	12.	——	——
S. EUSTORGIUS I.	315.	——	——	16. Incomplet.		
S. PROTASIUS.	331.	——	——	22. incomplet.		
S. DIONYSIUS.	352.	——	——	4. incompl. Mediol. 10. in Exilio.		
S. AMBROSIUS.	374.	Decem.	7.	23. incomplet.		
S. SIMPLICIANUS.	397.	——	——	3.	4. circiter.	

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An.	mens.	die	TUMULUM recepit	VACAVIT SEDES Ann. mens. dieb.
315.	Novem.	30.	In Basilica Portiana, seu S. Victoris.	
331.	Septem.	18.	In Basilica Regum, seu S. Eustorgii.	
352.	Novem.	24.	In Basilica Portiana, seu S. Victoris.	
365.	in Exilio.		Ex Armenia translatus est in Ecclesiam S. Dionysii; postmodum ad Basilicam Metropolitanam.	9. occupata ab Auxentio Ariano, usque ab Anno 355., quo in exilium pulsus est S. Dionysius.
397.	April.	4.	In Basilica Martyrum, seu S. Ambrosii.	
400.	August.	15.	In Basilica Virginum, seu S. Simpliciani.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS* An. menſ. die	*SEDIT* Ann. menſ. dieb.
S. VENERIUS.	400. Auguſt. ——	8. incomplet.
S. MAROLUS.	408. Maji ——	15. incomplet.
S. MARTINIANUS.	423. —— . ——	13. incomplet.
S. CLICERIUS.	436. Januar. ——	3. incomplet.
S. LAZARUS.	438. —— . ——	11. incomplet.
S. EUSEBIUS.	449. —— . ——	17. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menſ.	die.	recepit.	Ann.	menſ.	dieb.
408.	Maji	4.	In Baſilica Apoſtolorum, ſeu S. Nazarii.			
423.	April.	23.	In Baſilica Apoſtolorum, ſeu S. Nazarii.			
435.	Decem.	29.	In Baſilica S. Stephani.			
438.	Septem.	20.	In Baſilica Apoſtolorum, ſeu S. Nazarii.			
449.	Mart.	14.	In Baſilica Apoſtolorum, ſeu S. Nazarii.			
465.	Auguſt.	6.	In Baſilica Laurentiana.			

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS* An.	mens.	die	*SEDIT* Ann.	mens.	dieb.
S. GERUNTIUS.	465.	—— .	——	5. incomplet.		
S. BENIGNUS.	470.	—— .	——	8. incomplet.		
S. SENATOR.	477.	—— .	——	3. incomplet.		
THEODORUS I.	480.	—— ;	——	10. incomplet.		
LAURENTIUS I.	490.	April.	——	22.	3.	circiter.
S. EUSTORGIUS II.	512.	—— ;	——	6. incomplet.		

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An.	mens.	die	*TUMULUM* recepit	*VACAVIT SEDES* Ann.	mens.	dieb.
470.	Maji	5.	In Basilica S. Simpliciani.			
477.	Decem.	13.	In Basilica S. Simpliciani.			
480.	Maji	29.	In Ecclesia S. Euphemiæ.			
490.	Mart.	27.	In Basilica Laurentiana, ad S. Hyppoliti Sacellum.			
512.	Julio exeunte.		In Basilica Laurentiana, ad S. Hyppoliti Sacellum.			
518.	Junii	6.	In Basilica Laurentiana, ad S. Xisti Sacellum.			

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS* An. menſ. die	*SEDIT* Ann. menſ. dieb.
S. MAGNUS.	518. —— . ——	13. incomplet.
S. DATIUS.	530. —— . ——	22. incomplet.
VITALIS.	552. —— . ——	4. incomplet.
S. AUXANUS.	566. —— . ——	2. incomplet.
S. HONORATUS.	568. ineunte.	2. incomplet.
LAURENTIUS II.	573. —— . ——	19. 7. ——

TABULA CHRONOLOGICA

OBIIT An. mens. die	TUMULUM recepit	VACAVIT SEDES Ann. mens. dieb.
530. Novem. 1.	In Basilica Regum, seu S. Eustorgii.	
552. Januar. 14. vel post Nonas Februarii, juxta Pagium.	In Basilica S. Victoris, translatus ab Urbe CPlitana.	
555. —— . ——	In Ecclesia S. Vitalis; nunc dirutâ.	11. circiter, occupata ab Episcopo Schismatico, Paulini Aquilejensis ordinatore.
567. Septem. 3.	In Basilica S. Stephani.	—— . 4. circiter.
570. Februar. 26.	Genuæ; trãslatus postmodum ad Ecclesiam S. Georgii ad Noxetam, dein ad Basilicam Eustorgianam.	3. circiter.
593. ineunte.	Genuæ, in Ecclesia Sancti Syri.	

CON-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
CONSTANTIUS.	593.	—— .	——	8. incomplet.		
DEUSDEDIT.	601.	Septem.	16.	28.	1.	14.
ASTERIUS.	630.	Januar.	28.	10.	5.	7.
FORTIS.	641.	—— .	——	3.	—— .	——
S. JOANNES I.	645.	—— .	——	10. incomplet.		
S. ANTONINUS.	655.	—— .	——	2.	—— .	——

TABULA CHRONOLOGICA;

OBIIT An.	mens.	die	*TUMULUM* recepit	*VACAVIT SEDES* Ann.	mens.	dieb.
600.	Septem.	3.	Genuæ in Ecclesia Sancti Ambrosii.	1.	——.	13.
629.	Octobr.	30.	Genuæ in Ecclesia Sancti Syri.	——.	2.	29.
640.	Julii	4.	Genuæ in Ecclesia Sancti Syri.	——.	6. circiter.	
644.	—— .	——		——.	6. circiter.	
655.	Januar.	2.	In Ecclesia Sancti Michaëlis; postmodum in Basilica Metropolitana.			
657.	Octobr.	31.	In Basilica S. Simpliciani.	——.	1.	——

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
S. MAURICILLUS.	657.	—— .	——	10.	4.	——
S. AMPELLIUS.	668.	—— .	——	5. incomplet.		
S. MANSUETUS.	672.	—— .	——	9. incomplet.		
S. BENEDICTUS I.	681.	—— .	——	44.	—— .	——
THEODORUS II.	725.	—— .	——	14.	—— .	——
S. NATALIS.	740.	Mart.	——	1.	2.	——

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			*TUMULUM*	*VACAVIT SEDES*		
An.	menſ.	die	recepit	Ann.	menſ.	dieb.
668.	Mart.	31.	In Eccleſia Sancti Satyri.			
672.	Julii	8.	In Baſilica S. Simpliciani.			
681.	Februar.	19.	In Baſilica S. Ambroſii; poſtmodum in Baſilica S. Stephani.			
725.	Mart.	11.	In Baſilica S. Ambroſii.			
739.	—	—	In Eccleſia Monaſterii Auronæ, nunc Monialium S. Auguſtini in Porta Nova.			
741.	Maji	13.	In Baſilica S. Georgii ad Palatium.	—	3.	—

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
ARIFREDUS.	741.	Auguſt.	—	—	9.	—
STABILIS.	742.	Auguſt.	12.	2.	4.	—
LÆTUS.	745.	Maji	—	13.	11.	—
THOMAS.	759.	Septem.	23.	24.	—	8.
PETRUS I.	784.	Mart.	—	22. incomplet.		
OLDEPERTUS.	805.	—	—	8.	7.	—

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An.	mens.	die	*TUMULUM* recepit	*VACAVIT SEDES* Ann.	mens.	dieb.
742.	—	—	In Basilica Sancti Nazarii.	—	3.	—
744.	Decem.	13.	In Basilica S. Ambrosii.	—	5.	—
759.	April.	4.	In Basilica S. Ambrosii.	—	5.	19.
783.	Octobr.	1.	In Basilica S. Ambrosii; postmodum in Laurentiana.	—	5. circiter.	
805.	Maji	15.	In Basilica S. Ambrosii.			
814.	—	—	In Basilica S. Ambrosii.			

AN-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
ANSELMUS I.	814.	——	——	5.	incomplet.	
BONUS.	818.	——	——	4.	incomplet.	
ANGILBERTUS I.	822.	Julii	18.	1.	2.	22.
ANGILBERTUS II.	824.	Junii	——	36.	——	——
THADO.	861.	Novem.	9.	8.	incomplet.	
ANSPERTUS.	869.	——	——	13.	incomplet.	

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An. mens. die	TUMULUM recepit	VACAVIT SEDES Ann. mens. dieb.
818 depositus Aquisgrani; postea Mediolanum redux anno 822., obiit die 11. Maji.	In Basilica S. Ambrosii.	
822. Januar. 25.	In Basilica S. Ambrosii.	—— . 5. 23.
823. Octobr. 9.	In Basilica S. Ambrosii.	—— . 8. circiter.
860. Decem. 13.	In Basilica Sancti Nazarii.	—— . 10. 27.
869. Maji 26.	In Basilica S. Ambrosii.	
881. Decem. 7.	In Basilica S. Ambrosii.	—— . 3. circiter.

AN-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
ANSELMUS II.	882.	Martii	6.	14.	6.	22.
LANDULPHUS .	896.	Octobri ineunte .		3.	incomplet.	
ANDREAS .	899.	Novem.	30.	6.	3.	——
ATTO .	906.	——	. ——	12.	6.	circiter.
GARIBERTUS .	918.	Decemb.	—	2.	8.	——
LAMPERTUS .	921.	Octobr.	4.	9.	8.	15.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menſ.	die	recepit	Ann.	menſ.	dieb.
896.	Septem.	27.	In Baſilica S. Ambroſii.			
899.	—— .	——	In Baſilica S. Ambroſii, ad S. Marcellinæ Sacellum.			
906.	Februar.	28.	In Baſilica S. Ambroſii.			
918.	Septem.	—	In Baſilica Metropolitana, fortè Româ translatus.	—— .	3. circiter.	
921.	Auguſt.	—	In Eccleſia S. Stephani ad Fontem, prope Baſilicam Metropolitanam.	—— .	2. circiter.	
931.	Junii	19.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.			

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
HILDUINUS.	931.	Junio exeunte.		5.	——	26.
ARDERICUS.	936.	Auguft.	13.	12.	2.	——
ADELMANUS.	948.	——	——	5.	——	——
VALPERTUS.	953.	——	——	18.	——	——
ARNULPHUS I.	971.	Decembri exeunte.		3.	4.	——
GOTHIFREDUS.	975.	Julii	28.	5.	1.	22.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menſ.	die	recepit	Ann.	menſ.	dieb.
936.	Julii	24.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.	—	—	19.
948.	Octobr.	13.	In Baſilica Nazariana, ad S. Lini Sacellum.			
953. Archiepiſcopatum dimiſit; & anno 956. obiit.						
971.	Novem.	6.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.	—	2. circiter.	
975.	April.	16.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.	—	3.	12.
980.	Septem.	19.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.			

NOMINA	*ELECTUS* An. menſ. die	*SEDIT* Ann. menſ. dieb.
LANDULPHUS II.	980. Septem. ——	18. —— . ——
ARNULPHUS II.	998. Septem. 18.	19. 9. 6.
HERIBERTUS.	1018. Junio exeunte.	27. incomplet.
WIDO.	1046. Julii 18.	26. incomplet.
GOTHOFREDUS.	per ſimoniam intruſus.	numquam reſedit.
ATHO.	1072. Januar. 6. legitimè.	numquam conſecrationem recipere potuit.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An.	mens.	die	*TUMULUM* recepit	*VACAVIT SEDES* Ann.	mens.	dieb.
998.	Septem.	14.	In Ecclesia S. Celsi.			
1018.	Junii	23.	In Basilica Portiana, seu Sancti Victoris.			
1045.	Januar.	16.	In Basilica S. Dionysii.	1.	6.	2.
1071.	——	——	In Bergolii Oppido apud Derthonam.			
1075. anathemate perculsus, obiit extorris & profugus.						

THE-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS* An. menſ. die			*SEDIT* Ann. menſ.		dieb.
THEDALDUS.	1075. intruſus.			10. incomplet.		
ANSELMUS III.	1086.	Julio ineunte.		7.	5.	4.
ARNULPHUS III.	1093.	Decem.	6.	3.	9.	19.
ANSELMUS IV.	1097.	Novem.	2.	3.	10.	28.
GROSSULANUS.	1102.	—— .	——	9.	4.	——
JORDANUS.	1112.	Januar.	1.	8.	9.	3.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An. menf. die	TUMULUM recepit	VACAVIT SEDES Ann. menf. dieb.
1085. Maji 25., depofitus a Sede anno 1080.	In Aronæ Oppido, ad oras Verbani Lacus.	1. circiter.
1093. Decem. 4.	In Bafilica Nazariana.	
1097. Septem. 24.	In Monafterio Clivatenfi, Diœcefis Mediolan.	——. 1. 7.
1101. Septem. 30.	Conftantinopoli, in Monafterio S. Nicolai.	1. circiter.
1112. Januar. 1. declaratur per fimoniam electus. Obiit anno 1117. 6. Augufti.	Romæ, in Monafterio Sancti Sabæ.	
1120. Octobr. 4.	In Bafilica S. Ambrofii.	——. 1. 13.

OLRI-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS* An. mens. die	*SEDIT* Ann. mens. dieb.		
OLRICUS.	1120. Novem. 17.	5.	6.	11.
ANSELMUS V.	1126. Junii 30.	10.	1.	14.
S. BERNARDUS.	1134., deposito Anselmo V.	fugâ elapsus oblatam dignitatem recusavit.		
ROBALDUS.	1135. Julii 29.	10.	4.	26.
OBERTUS I.	1146. Januar. 22.	20.	2.	6.
S. GALDINUS Valvassorius de Sala, S. R. E. Cardinalis.	1166. April. 18.	10.	——	——

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An.	mens.	die	*TUMULUM* recepit	*VACAVIT SEDES* Ann.	mens.	dieb.
1126.	Maji	28.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana.	——	1.	2.
1136.	August.	14. postquam dejectus fuisset a Sede, anno 1133.	Romæ, ubi captivus detinebatur; In Ecclesia S. Jo: Lateran.			
1145.	Decem.	30.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana.	——	——	23.
1166.	Martii	28.	Beneventi, in Ecclesia Sanctæ Sofiæ.	——	——	20.
1176.	April.	18.	In Ecclesia S. Theclæ; postmodum in Basilica Metropolitana.	——	2.	13.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
ALGISIUS.	1176.	Julii	2.	8.	4.	26.
UBERTUS I. Cribellus, S. R. E. Cardinalis, poſtmodum Urbanus III. Pont. Max.	1185.	Januar.	9.	2.	9.	10.
MILO de Cardano.	1187.	Decem.	5.	7.	8.	8.
OBERTUS II. de Tertiago.	1195.	Septem.	8.	——	9.	5.
PHILIPPUS I. de Lampugnano.	1196.	Julii	10.	10.	4.	7.
UBERTUS II. Pirovanus, S. R. E. Cardinalis.	1206.	Decem.	11.	4.	3.	2.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			*TUMULUM*	*VACAVIT SEDES*		
An.	menſ.	die	recepit	Ann.	menſ.	dieb.
1184.	Novem.	28.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.	——.	1.	11.
1187.	Octobr.	19.	Ferrariæ, in Eccleſia Cathedrali.	——.	1.	16.
1195.	Auguſt.	13.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.	——.	——.	26.
1196.	Junii	13.		——.	——.	26.
1206.	Novem.	17.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.	——.	——.	24.
1211.	Martii	13.	In Eccleſia Hyemali, ſeu Baſilica Metropolitana.	——.	1.	20.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
GERARDUS de Seffa, S. R. E. Cardinalis.	1211.	Maji	4.	——.	7.	11.
HENRICUS I. Septala.	1213.	Novem.	4.	16.	10.	12.
GULIELMUS Ruzzolius.	1230.	Octobr.	14.	10.	5.	15.
LEO Valvaflorius de Perego.	1241.	Junii	15.	22.	4.	1.
OTTO MAGNUS Vicecomes.	1263. ab Urbano IV. Summo Pontifice.			32. incomplet.		
RUFINUS Frixetus.	1295.	Octobr.	21.	1.	1.	16.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An.	mens.	die	TUMULUM recepit	VACAVIT SEDES Ann.	mens.	dieb.
1211.	Decem.	15.	Cremonæ.	1.	10.	19.
1230.	Septem.	16.	In Oppido Brebbiæ; postmodum in Basilica Naboriana.	—.	—.	28.
1241.	Martii	28.	In Monasterio Caræ-vallensi.	—.	2.	18.
1263.	Octobr.	16.	In Oppido Lignani, in Ecclesia S. Ambrosii.			
1295.	August.	8.	In Basilica Metropolitana.	—.	2.	13.
1296.	Decem.	7.				

FRAN-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
FRANCISCUS I. Parmenſis.	1296.	——	——	12. incomplet.		
CASSONUS Turrianus.	1308.	——	——	9.	——	——
AYCARDUS Antimianus.	1317.	Septem.	—	22. incomplet.		
JOANNES II. Vicecomes.	1342.	Auguſt.	6.	12.	2.	——
ROBERTUS Vicecomes.	1354.	——	——	7. incomplet.		
GUILIELMUS Puſterla.	1361.	——	——	9.	4. incompl.	

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An. menſ. die	*TUMULUM* recepit	*VACAVIT SEDES* Ann. menſ. dieb.
1308. —— . ——	In Baſilica Metropolitana.	
1317. Archiepiſcopatum dimiſit; dein Infulâ Aquilejæ ornatus obiit an. 1319. menſe Auguſti.	Florentiæ, in Eccleſia Fratrum Minorum.	
1339. Auguſt. 10.	In Baſilica Naboriana, nunc S. Franciſci.	2. 11. 26.
1354. Octobr. 5.	In Baſilica Metropolitana.	
1361. Auguſt. 8.	In Baſilica Metropolitana.	
1370. Decemb. —	Avenione, in Eccleſia PP. Ordinis Prædicatorum.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS* An. menſ. die	*SEDIT* Ann. menſ. dieb.		
SIMON de Borſano, S. R. E. Cardinalis.	1370. Decembri exeunte.	10. incomplet.		
ANTONIUS de Salutio.	1380. —— ; ——	21.	—— .	——
PETRUS II. FILARGUS S. R. E. Cardinalis; dein Alexander V. Pont. Max.	1402. —— ; ——	7. incomplet.		
FRANCISCUS II. Creppa.	1409. Novem. 23.	5. incomplet.		
BARTHOLOMÆUS Capra.	1414. Februar. 7.	19.	7.	23.
FRANCISCUS III. Picolpaſſus.	1435. —— . ——	7.	3.	5.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An. menſ. die	*TUMULUM* recepit	*VACAVIT SEDES* Ann. menſ. dieb.
1380. Archiepiſcopatu forte ſpoliatus; obiit anno 1381. Auguſti 27.	Niciæ in Provincia.	
1401. —. —	In Baſilica Metropolitana.	1. —. —
1409. Junii 26. electus in Summum Pontificem; obiit 4. Maji 1410.	Bononiæ, in Eccleſia Fratrum Minorum.	
1414. ineunte.		—. 1. circiter.
1433. Septem. 30.	In Urbe Baſileenſi.	2. circiter;
1443. —. —	In Baſilica Metropolitana.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menſ.	die	Ann.	menſ.	dieb.
HENRICUS II. Rampinus, S. R. E. Cardinalis.	1443.	Auguſt.	24.	6.	10.	10.
JOANNES III. Vicecomes.	1450.	Auguſt.	3.	2.	7.	—.
NICOLAUS Amidanus.	1453.	Martii	26.	—.	11.	23.
TIMOTHEUS Maffeus.	1454.	Martii	29.	Archiepiſcopatum a Nicolao V. ſibi delatum repudiavit.		
GABRIEL Sfortia.	1454.	Junii	21.	3.	2.	22.
CAROLUS I. de Forlivio.	1457. Octobri ineunte.			4. incomplet.		

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menf.	die	recepit	Ann.	menf.	dieb.
1450.	Julii	4.	Romæ, in Ecclesia S. Clementis.	—.	1. circiter.	
1453.	Martii	3.	In Basilica Metropolitana.	—.	—.	22.
1454.	Martii	21.	In Basilica Metropolitana.	—.	—.	8.
				—.	2.	23.
1457.	Septem.	12.	In Ecclesia B. V. Mariæ Coronatæ.	—. circiter.	—.	20.
1461.	—.	—	In Ecclesia S. Celsi.			

NOMINA	*ELECTUS* An. menf. die	*SEDIT* Ann. menf. dieb.
STEPHANUS Nardinus, S. R. E. Cardinalis.	1461. ——. ——	23. —— . ——
JOANNES IV. Arcimboldus, S. R. E. Cardinalis.	1484. ——. ——	4. incomplet.
GUIDO ANTONIUS Arcimboldus.	1488. Aprili exeunte.	9. 6. circiter.
OCTAVIANUS Arcimboldus.	1497. Octobri exeunte.	nondum exacto menfe.
HYPPOLITUS I. Eftenfis, S. R. E. Cardinalis.	1497. Novem. 18.	23. incomplet.
HYPPOLITUS II. Eftenfis, S. R. E. Cardinalis.	1520. ——. ——	30. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An. menſ. die	*TUMULUM* recepit	*VACAVIT SEDES* Ann. menſ. dieb.
1484. Octobr. 22.	Romæ, in Baſilica Vaticana.	
1488. Archiepiſcopatum dimiſit; & Romæ obiit anno 1491. 2. Octobris.	Romæ, in Eccleſia S. Auguſtini.	
1497. Octobr. 18.	In Baſilica Metropolitana.	
1497. Novem. —	Romæ.	
1520. Archiepiſcopatum dimiſit; & eodem anno obiit die 3. Septembris.	Ferrariæ, in Eccleſia Cathedrali.	
1550. Archiepiſcopatum dimiſit cum jure regreſsûs; & obiit anno 1572. die 2. Decembris.	Ad Urbem Tiburtinam, Româ translatus, in Eccleſia Sancti Franciſci.	

JOAN.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS*			*SEDIT*		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
JOANNES ANGELUS Arcimboldus.	1550.	Februar.	5.	5.	2.	1.
PHILIPPUS II. Archintus.	1556.	——	——	2. circiter.		
S. CAROLUS Borromeus, S. R. E. Cardinalis.	1560.	Februar.	11.	24.	8.	23.
GASPAR Vicecomes.	1584.	Novem.	29.	10.	1.	13.
FEDERICUS I. Borromeus, S. R. E. Cardinalis.	1595.	April.	24.	35.	4.	27.
CÆSAR Montius, S. R. E. Cardinalis.	1632.	Novem.	28.	17.	8.	18.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An.	mens.	die	TUMULUM recepit	VACAVIT SEDE Ann.	mens.	dieb.
1555.	April.	6.	In Basilica Metropolitana.			
1558.	Junii	21.	Bergomi; postmodum in Basilica Metropolitana, ad S. Catharinæ Sacellum.			
1584.	Novem.	3.	In Basilica Metropolitana.	——.	——.	25.
1595.	Januar.	12.	In Basilica Metropolitana, ad S. Agnetis Sacellum.	——.	3.	12.
1631.	Septem.	21.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	1.	2.	7.
1650.	August.	16.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	1.	10. circiter.	

AL-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	*ELECTUS* An.	mens.	die	*SEDIT* Ann.	mens.	dieb.
ALPHONSUS Litta, S. R. E. Cardinalis.	1652.	Junii	——	27.	2.	circiter.
FEDERICUS II. Vicecomes, S. R. E. Cardinalis.	1681.	Junii	25.	11.	6.	12.
FEDERICUS III. Caccia, S. R. E. Cardinalis.	1693.	April.	11.	5.	9.	3.
JOSEPH I. Archintus, S. R. E. Cardinalis.	1699.	Maji	18.	12.	10.	22.
BENEDICTUS II. Herba Odescalcus, S. R. E. Cardinalis.	1712.	August.	18.	24.	5. incomplet.	
CAROLUS CAJETANUS Stampa, S. R. E. Cardinalis.	1737.	Martii	31.	5.	8.	23.
JOSEPH II. Puteobonellus, S. R. E. Cardinalis.	1743.	Junii	15. quem Deus diu servet incolumem.			

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT An.	mens.	die	TUMULUM recepit	VACAVIT SEDES Ann.	mens.	dieb.
1679.	August.	28.	Romæ, in Ecclesia S. Caroli ad Cursum; dein in Basilica Metropolitana.	1.	9.	28.
1693.	Januar.	7.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	——.	3.	4.
1699.	Januar.	14.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	——.	4.	3.
1712.	April.	9.	In Basilica Metropolitana, ad S. Catharinæ Sacellum.	——.	4.	8.
1737. Januar. ineunte Archiepiscopatum dimisit; & an. 1740. 13. Decembr. obiit.			In Ecclesia S. Joannis ad Concham.	——.	3.	circiter.
1742.	Decemb.	23.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	——.	5.	23.

PRÆSULUM NOMENCLATURA,

QUOS A NONNULLIS SCRIPTORIBUS

IN MEDIOLANENSIUM ANTISTITUM NUMERUM RELATOS,

NOS IN HAC SERIE HISTORICA

Ab eorumdem Tabula expunximus.

MARINUS, post S. Monam intrusus An. 251. ad implendam lacunam annorum 32. Sedis vacantis. Tom. I. pag. 35.

OROSIUS, post Sanctum Miroclem An. 315. a Galesinio & Ughello falsò enumeratus. Tom. I. pag. 50.

JULIUS, post Sanctum Eustorgium I. An. 331. etiam a Baronio admissus. — — — Tom. I. pag. 56.

AUXENTIUS Arianus, invasor ab Anno 355. post pulsum Sanctum Dionysium, usque ad Annum 374. — — — — — Tom. I. pag. 70.

NATALIS Episcopus Toletanus, qui exulante S. Dionysio dicitur vicario nomine Ecclesiam Mediolanensem administrasse. Tom. I. pag. 71.

AUXENTIUS junior, seu MERCURINUS, ope Justinæ Imperatricis, tempore S. Ambrosii, intrusus. — — — — — Tom. I. pag. 80.

S. GUNDULPHUS, a Papebrochio post Vitalem admissus An. 555. — — — Tom. I. pag. 179.

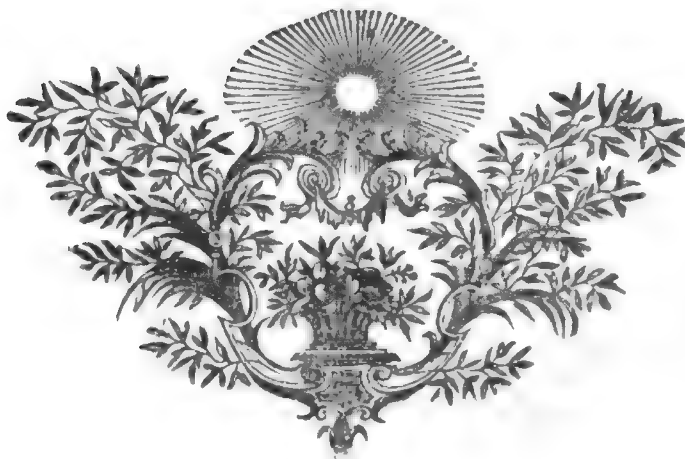
SABINUS a Petro Paulo Bosca post eumdem Vitalem intrusus, ad lacunam implendam. — — — — — — — Tom. I. pag. 180.

S. ARSATIUS, post Sanctum Auxanum Anno 567. donec clariora emergant Documenta. — — — — — — — Tom. I. pag. 182.

FRONTUS, qui Anno 570. Sedem simoniacè invasit, usque ad Annum 581., quo obiit Genuæ captivus. — — . — — Tom. I. pag. 190.

OLDOBERTUS Marionius, a Galesinio additus, post Thomam Anno 783. —— Tom. II. pag. 274.

MANASSES Episcopus Arelatensis, post Ardericum An. 948. intrusus a Berengario Rege. — — — — — — — Tom. II. pag. 347. & seqq.

AR-

ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIUM
INDEX ALPHABETICUS.

A

AR-

CA-

INDEX ALPHABETICUS.

S. GAL-

G

H

I

L

LAU-

INDEX ALPHABETICUS.

P

R

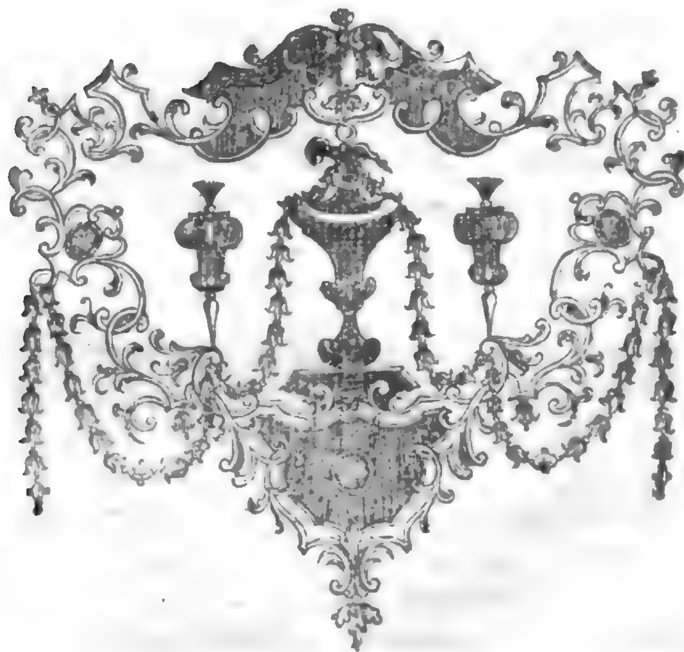
S

S. SIM-

INDEX ALPHABETICUS.

T

V

INDEX

INDEX CHRONOLOGICUS
ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIUM,
Qui in hoc primo Volumine continentur.

S. MAN-

INDEX CHRONOLOGICUS.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS
ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIUM,

Qui in hoc primo Volumine continentur.

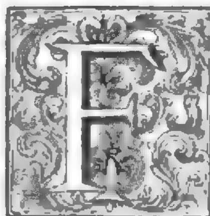
S. MA-

ME-

MEDIOLANENSIUM ANTISTITUM *HISTORIA* CRITICO-CHRONOLOGICA.

DE SANCTO BARNABA.

Irmatâ satis superque (ut nobis videtur) in Vindiciis de Adventu Mediolanum S. Barnabæ jamdiu in lucem editis Traditione antiquissima institutæ ab eodem Apostolo Ecclesiæ Mediolanensis, superest statuenda Epocha tantæ gloriæ, qua nos donavit egregius ille Præco Evangelii, ut inde chronologicam succedentium Episcoporum Mediolanensium Historiam contexere valeamus. Verùm cùm omnia obsita sint densa caligine, nec Scriptis de Sancto Barnaba per ea tempora confectis, utpote in apocryphorum classem passim rejectis, minimè adhibenda sit fides, nonnisi conjectando verisimilius aliquid nobis figendum relinquitur. Varias in hac re opiniones protulere Patriæ nostræ Scriptores: Alii enim Sancti Apostoli Barnabæ adventum in hanc Metropolim, secundo Claudii Imperatoris anno adscribunt; alii verò quarto, aut quinto. Carolus a Basilica-Petri (a) pro ea, qua semper se gessit,

(a) *In Histor. Prov. Mediol., & Vitis XI. prior. Episcopor. Mediol., ubi agit de S. Barnaba.*

prudentia in ſcribenbo, ubi de hoc Sancto Apoſtolo agit, ita loquitur: *Quo anno fuerit adventus Barnabæ, equidem dicere non poſſum; ſed tamen ſub Claudio fuiſſe, facile noſtris affirmantibus conceſſerim*: Baronius verò in Annalibus, nonum Claudii annum deſignat.

Nos, qui mortem Chriſti Domini affigimus Anno XXIX. Æræ vulgaris, juxta Chronologiam, quam recentiores Scriptores Henſchennius (1), Papebrochius (2), Emmanuel a Scheleſtrate (3), Cardinalis Noriſius (4), & Pagius (5) amplexi fuere, altiùs rem exordimur. Certum eſt ex Apoſtolicis Actis, directos fuiſſe a Domino Noſtro Jeſu Chriſto Apoſtolos ſuos primò *ad Oves Iſraël, quæ perierant* (6); adeòque janua ad prædicandum Gentibus Evangelium minimè reſerata eſt, niſi Anno XL., quo Sanctus Petrus Romam ſe contulit, duodecim nempe annis poſt Chriſti obitum, quibus præceptum fuiſſe Apoſtolis a Domino, ne diſcederent ab Jeroſolymæ confiniis, tradit Apollonius Martyr, iis temporibus proximus. His poſitis, quamvis a tempore in Almam Urbem delati Principis Apoſtolorum pateret aditus ad haſce noſtras regiones, nihilominus adventum Sancti Barnabæ Mediolanum ſtatuere non poſſumus, niſi Anno LII.: Siquidem ex iiſdem Actis Apoſtolorum colligimus, individuum comitem illum fuiſſe Sancto Paulo in ſuis itineribus; donec ob cauſam ibidem aſſignatam Cap. XV., ſeſe invicem disjunxere Anno Chriſti LI., Paulo in Aſiam proficiſcente, Sancto verò Barnaba Cyprum adnavigante. Ex hac

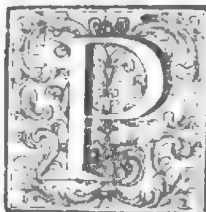
autem

(1) *In Act. SS. ad diem XXV. Martii.*
(2) *In Act. SS. ad diem XXIX. Junii.*
(3) *In Antiquitatib. illuſtrat.*
(4) *In Cœnotaphiis Piſanis.*
(5) *In Critica Baronii.* (6) *Matth. X. v. 6.*

autem Insula in Italiam facilè trajicere potuit, & Mediolanum proficisci Anno sequente.

Etiam de tempore, quo moram duxit in hac Metropoli Sanctus Barnabas, secura non suppetunt monumenta. Communiùs tradidere Scriptores nostri, degisse hunc Sanctum Apostolum apud nos annis VII.; sed cùm hic numerus annorum desumptus sit ex falso Dorotheo, non facilè admittitur ab Eruditis; Præterquam quod repugnaret Epochæ Anatalonis, & subsequentium Episcoporum, ùt progrediendo videbimus. Pauciori itaque tempore Mediolani constitisse Sanctum Barnabam nos opinamur, cùm more Apostolico, institutâ istâ Ecclesiâ, eique Episcopo relicto, credibile sit, illum aliò excurrisse ad disseminandum Evangelium ceteris Urbibus ac Provinciis, in fœcundo præsertim Italiæ solo, & flexili incolarum indole. Verùm, tacente Scripturâ reliquum itinerum, quæ suscepit Apostolus Barnabas, postquam sejunctus est a Sancto Paulo, ac Cyprum adiit, nec tutum aliquod lumen suppeditantibus antiquis Historiis, nihil tamquam certum fundamenti loco hìc statuere volumus. Imo miramur, Ughellum in Catalogo Mediolanensium Episcoporum intrepidè affixisse Sancti Barnabæ adventum in Insubriam Anno Christi XL., ejusque Sedem extendisse usque ad Annum LIII., quo consecratum in hujus Ecclesiæ Antistitem afferit Sanctum Anatalonem, cùm tamen nullo id testimonio confirmet.

SANCTUS ANATALON.

Rimum, qui Episcopali auctoritate in Mediolanensi Ecclesia resederit, fuisse Sanctum Anatalonem, unanimi consensu Scriptores nostri, atque Exteri tradidere; quòd enim Sanctus Barnabas ante illum adscribi debeat nostris Catalogis Episcopi titulo, si rem æqua lance expendere volumus, evinci minimè potest; ex Apostolico namque Instituto, qui missi fuerant ad prima Fidei fundamenta jacienda, se minimè ut Episcopos Ecclesiarum gerebant, sed consecrato in Antistitem Sacerdote alio, ad inferendum in reliquas regiones Evangelii lumen progrediebantur, solusque Apostolorum Princeps Petrus Sedem fixit Antiochiæ primò, dein Romæ, utpote Caput Orientalium atque Occidentalium Ecclesiarum, a Christo Domino constitutum. Non aliâ igitur ratione in Catalogis Mediolanensium Episcoporum legitur primò adnotatus hujus Urbis Antistes, Sanctus Apostolus Barnabas, nisi ut ad posteros transmitteretur memoria, ab ipso fuisse institutam Ecclesiam istam, quæ subinde inter omnes Occidentis, post Romanam, in tantam gloriam excrevit.

Antequam quidquam de Sancto Anatalone loquamur, præmittendum est, recentissimum Scriptorem Historiæ Brixianæ Joannem Mariam Biemmi, accuratum sanè atque eruditum, in dubium revocasse, an Sanctus Anatalon verè fuerit Episcopus Brixiæ, ac etiam Mediolani; censet enim, unum eum fuisse ex iis Episcopis, qui vagi, & nulli Ecclesiæ affixi, ab Apostolis

ad

ad Nationes mittebantur, ut cæcæ Gentilitatis tenebras a populis dispellerent, lucemque illis Evangelii, prædicationibus impertirentur. De hisce tamen Apostolicis Missionibus in Langobardiæ Urbes directis nullum testimonium affert; Traditio autem nostra antiquissima refert, unà cum Sancto Barnaba Mediolanum venisse Sanctum Anatalonem ejusdem Discipulum; & ista priùs convellenda erat, antequam opinionem suam palam exponeret. Fundamentum, cui innititur, est fallax persuasio, quòd fama de Sancto Anatalone Episcopo & Mediolani & Brixiæ emerserit solummodo tempore Sancti Caroli Borromei; quamvis subinde asserat, traditam fuisse a Jacobo Malvecio (a), Scriptore multò anteriore ad Sanctum Antistitem Borromeum, tamquam securam in Brixiensibus Chronicis. In hac controversia, quam movet eruditus Biemmius, nostrî non est, illius Urbis Patronum agere, præsertim cùm non longè abludat ab ejusdem sententia P. Franciscus Antonius Zacharias Societatis Jesu, Vir eximii ingenii profundæque eruditionis, in Serie Episcoporum Cremonensium, ab ipso egregiè illustrata. Tantùm dolemus, dejectum primo Auctore de Sede sua fuisse Sanctum Anatalonem, quem concors omnium Scriptorum calamus, & vetustissima primorum nostræ Ecclesiæ sex Antistitum Historia, sexto circiter Seculo contexta, antiquissimo Catalogo Bibliothecæ Ambrosianæ adnexa, atque edita Tom. I. Part. II. *Scriptorum Italiæ*, inter Mediolanenses Episcopos primum enunciant. De Sancto autem Barnaba, quem ambo isti Scriptores repellunt a nostra Ecclesia, tamquam minimè ab ipso instituta, nolumus hìc inani labore verba prodigere, cùm hanc nobis gloriam

(a) *Inter Rer. Italic. Script. Tom. XIV. Distinct. III. Cap III.*

riam abundè asseruerimus, difficultates omnes in adversum allatas diluentes, in *Vindiciis de Adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli, &c.* in lucem typis emissis Anno MDCCXLVIII.

Sed, ut primi nostri Antistitis Anatalonis Historiam retexamus, fuit ille natione Græcus, & Sancti Barnabæ Discipulus. Quantâ autem sanctimoniæ & virtutum laude floruerit, facem aliquam nobis præfert Auctor Historiæ sex priorum Mediolanensium Episcoporum superiùs relatus; ait enim, ipsum *caritatis igne fervidum, virtutum nitore splendidum, jugis parsimoniæ ac vigiliarum instantiâ, Deique verbo indesinenter intentum, id effecisse, ut commissum sibi Gregem & assiduis orationibus ad alta subveheret, & admonitionibus saluberrimis, ex profano simulacrorum ritu eruere non cessaret*. Cùm autem copiosam esse messem videret, paucos verò Operarios, præter Cajum condiscipulum, & Magistri Barnabæ cohæredem, quem semper suo lateri in opus verbi promulgandi comitem adscivit, & Presbyterum consecravit, aliquot etiam *ex iis, qui crediderant, Fidei Christianæ decore ornatos, & omni morum honestate probatos, instituit Diaconos*. Moram ipse trahebat in suburbano Civitatis Loco, ob Paganorum rabiem ac fœditatem evitandam, ibique administrando Sacri Baptismatis Sacramento, & Missarum, orationumque solemnia cum his, qui Fide juncti erant, sub dio celebrabat. Dum autem Pastor iste Sanctissimus ad amplificandum Crucifixi Domini regnum ferventissimè insisteret, crudelissimi Neronis persecutio contra Christianos acerbiùs incruduit, adeo ut qui sacro lavacro intincti fuerant, latebras & cavernas quærere debuerint, ubi excubias suas agerent in Divinis rebus, & furorem sævientium Præfectorum saltem ad tempus vita-

vitarent. In ista debacchantium Infidelium ferali barbarie, Scriptores aliqui tradidere, Sanctum Anatalonem fuisse pro Christi Fide martyrio coronatum. Carolus a Basilica-Petri in ejusdem Vita illos innuit, sed calculum suum minimè adjicit; & rectè, cùm Auctor antiquissimus prædictæ Historiæ, qui funus Sancti hujus Pastoris refert, de relicta sub Carnificum ferro vita, ne verbum quidem protulerit.

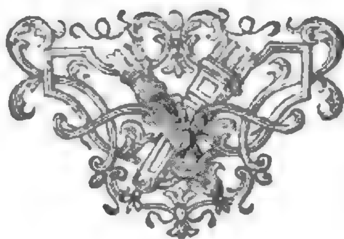
Mediolanensem Ecclesiam simul cum Brixiensi rexit usque ad obitum, qui contigit VIII. Calendas Octobris; ibique sepulcro datus traditur in Sancti Floriani Monte. Sacrum ejus Corpus a priori tumulo translatum est ad Ecclesiam Majorem Anno MDLXXII., nuncque in eadem colitur, piâ Brixiensium veneratione. Ambrosiana Ecclesia, quæ Sanctum hunc Episcopum suum Officio tantùm *Pontificis & Confessoris* prosequitur, minimè recolit solemnem ejus memoriam die, quo obiit, sed subsequenti; translatus enim est ejusdem cultus ob Sanctæ Theclæ sacrum eum diem, cujus nomini dicata erat Ecclesia Cathedralis Æstiva. Innuere tantùm opus est, lubentissimè a nobis omitti Epigramma, quod Sancto huic Episcopo contexuisse Sanctum Miroclem, inter illius Successores septimum, tradunt Ughellus, Bosca, aliique passim Mediolanenses Scriptores, tamquam jubente ipso descriptum sub picta Imagine Sancti Anatalonis; illud namque, veluti commentum recentiorum temporum, ad fabularum classem rejiciunt Viri omnes nostræ ætatis Eruditi.

Tempus, quo Ecclesiæ Mediolanensi præfuit Sanctus Antistes Anatalon, si consulamus antiquissimum Catalogum Bibliothecæ Ambrosianæ, editum & illustratum a Daniele Papebrochio

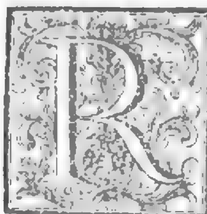
chio Societatis Jesu, ante Tomum VII. Maji, in Actis Sanctorum, annos tresdecim absumpsit. Auctorem hujus Catalogi sexto Seculo vixisse, idem eruditus Scriptor asseruit. Multò recentiorem ætate illum fecit Clariss. Ludovicus Antonius Muratorius Tom. I. Part. II. *Scriptor. Italiæ*, in Præfatione ad Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*; difficultates tamen, quas objicit celeberrimus iste Auctor, ut opinionem Papebrochii convellat, ad lancem veritatis libratæ non ita nos commovent, ut recedere a prolato illius judicio debeamus; a postremis namque adnotatis in Catalogo Episcopis Mediolanensibus, in quorum Chronologia palmares occurrunt errores, argumentum capit, minimè adscribendam esse Anonymo Catalogi Scriptori antiquitatem illam, quam venditat Papebrochius. Non hac viâ incessit insignis hic ejusdem Commentator, sed ad pronunciandam sententiam suam de tam remota a nostris temporibus illius ætate, se adductum ait ex diversis formulis antiquioribus, quibus is utitur in exprimendo Sepulcri loco, in quo uniuscujusque Antistitis Corpus tumulatum fuit; inviolatâ enim lege semper hanc vocem adhibet *Depositus est*, usque ad Seculum sextum: Hinc verò occasionem capit judicandi, fuisse diversum Catalogi Auctorem, qui ab eo Seculo prosequens Mediolanensium Præsulum Seriem, hac semper recentiori formulâ utitur *sepultus est*. Nihilominus hunc numerum annorum Sancto Anataloni tributum cœcis oculis amplecti minimè valemus; siquidem cùm superiùs comprobaverimus, Epocham adventûs Mediolanum Sancti Barnabæ figi non posse, nisi Anno Christi LII., Historia verò primorum sex Mediolanensium Antistitum, adnexa eidem Catalogo, fortè ab

co-

eodem Auctore contexta, & eodem caractere in pergamena conscripta, clariùs indicet initium & finem Sedis Anatalonis, idest ab Anno VII. Claudii, nempe Æræ vulgaris XLIX., usque ad VIII. Neronis, scilicet ejusdem Æræ LXI.; intelligi nequit, quomodo, antequam Sanctus Barnabas Crucis vexillum in hac Metropoli defigeret, Episcopus sederit in Mediolanensi Ecclesia Sanctus Anatalon. Hunc scopulum animadvertens Papebrochius, in Commentariis suis ad memoratum Catalogum hanc clausulam apponit: *Quis autem spondere in re tam antiqua, sub fide testis tantò posterioris auserit?* quo loquendi modo videtur erroris arguere Auctorem Catalogi, in primis annis computandis. Itaque decurtandam censemus notam Chronologicam annorum XIII., & revocandam ad annos VIII., commutatâ litterâ X, in V. (qui error facilè irrepere potuit in calamum amanuensis) videlicet ab Anno LIII. ad LXI., quo Sanctus Anatalon traditur obiisse. Sed hæc nonnisi ad proferendum quod nobis verisimilius videtur, scripta fuisse candidè profitemur; cùm in nocte concubia ambulemus, nullâ historicâ face rectam viam indicante.

SANCTUS CAJUS.

Omana in Urbe genitus Sanctus Cajus (quidquid asserant Scriptores aliqui, a confictis Flavii Dexteri Chronicis decepti, natione fuisse Hispanum) Sancti Barnabæ Apostoli Discipulus fuit; ejusdemque per Italiam itinerum Socius, Mediolanum unà cum illo adiit, multumque profuit in iis Christianæ Fidei primordiis, ut Evangelii lumen per hanc Metropolim propagaretur. Post obitum Sancti Anatalonis, regendi hujus Gregis curam suscepit, Clero, quem instituerat Prædecessor, & parvo eorum Christifidelium cœtu, qui Evangelio parebant, adnitentibus. Cœpit itaque Decessoris sui vestigia sanctissimè relegere, numquam desistens a Divini verbi prædicatione, exhortationibus ac precibus ad Deum effusis, ut Idôlis inservientium corda flecteret ad Fidei obedientiam præstandam, excutiendumque ignominiosum tyrannidis jugum, quo Dæmon illos premebat, ut gloriosam filiorum Dei libertatem consequerentur. Solatus est Deus ejusdem vota ac solicitas preces; siquidem plures ex Civibus, sanguine ac opibus claros, sacro baptismate ablutos Christi vexillo descripsit. Inter eos recensentur Vitalis & Valeria nobilissimo ex genere orti, eorumque filii Protasius & Gervasius. Illorum exemplum secutus est etiam Philippus (cui Oldanæ Familiæ cognomen tradidere nostrates Historici) unà cum filiis Portio & Fausta, Vir ob pia officia nascenti hùic Ecclesiæ præstita celeberrimi apud nos nominis. Ejusdem Domum, Urbis mœnibus adjacentem

San-

Sanctus Cajus in Ecclesiam commutavit, quæ primò dicata fuit SS. Martyribus Nabori & Felici, nunc sub Seraphici Patris Sancti Francisci nomine in magnificum Templum evasit: Hortum verò eidem Domui adnexum, in Cœmeterium Christifidelium convertit, appellatum postmodum *Polyandrium Martyrum*. Advenientibus autem Paschalibus solemniis, ut eos, quos Evangelio acquisiverat, sacris undis ablueret, ad vicinum Fontem perrexit, peractoque jejuniorum cursu, solemni cæremonià ipsum benedixit, cunctosque Cathecumenos, invocato Trinitatis nomine, Baptismatis lavacro intinxit, ac manus impositione sanctificavit. Divinis subinde libatis Mysteriis, ac prece iterum fusà, supremo Pastori novum hunc Gregem commendavit. Peracta hæc sunt in Ecclesia ab ipso benedicta in Domo Philippi, cùm in Neroniana sævissima persecutione minime locus daretur palam exercendi Apostolici officii ministeria.

Præclara hæc initia felici exitu coronavit Deus; siquidem Vitalis, quem Auctor Historiæ vocat *Civium Mediolanensium maximum*, Ravennam profectus martyrii palmam recepit, & ejusdem religiosissima uxor Valeria in reditu Mediolanum gravissimè cæsa, in hac Metropoli martyrium consummavit. Protasius autem & Gervasius comprehensi jussu Præfecti Urbis, equuleis & flagellis acerbissimè torti sub ferro carnificum gloriosè cervices reliquere; eos verò, Corporibus deinde inventis, in Defensores hujus Ecclesiæ nostræ sibi adscivit Sanctus Ambrosius. In hisce desævientium Tyrannorum turbinibus constitutus Cajus suscepti Pontificatus Sedem firmiter tenuit, & nunc Idololatras divinà exardens caritate avocare ab inani cultu contendens, nunc invisens latibula, ubi se condiderant infirmæ adhuc Ecclesiæ tenel-

la membra, nunc ſuaviſſimo ſacræ lectionis atque in longum tempus productæ orationis pabulo Oves ſuas paſcens, nihilî faciens vitæ periculum, cujus diſpendium pro Chriſti Fide enixè potiùs optabat, quidquid Paſtoralis ſui muneris eſſet, diligentiſſimè implebat.

Captus amore ac deſiderio inviſendi Apoſtolorum Principes Petrum & Paulum, qui Romæ tunc degebant, iter ad illam Urbem iniit Cajus, quinto Epiſcopatus ſui anno; ſed cùm non longè abeſſet, Divino lumine interiùs effulgente intellexit, crudeliſſimi Neronis juſſu, martyrii coronâ fuiſſe jam redimitos. (Contigit illuſtris iſte Natalis Apoſtolorum Anno Chriſti LXV.) Romam tamen progreſſus eſt, ut cum Sanctis Lino, Clemente, aliiſque Fidei primis Athletis, & Apoſtolorum Diſcipulis pia colloquia miſceret, atque ab ipſis conſtantiam in Evangelio propugnando, ac in laboribus ſui muneris patientiam ediſceret; quemadmodum Hiſtoria noſtra enarrat.

Mediolanum reverſus Divino plenus ſpiritu ſolicitam Gregis ſui curam exercere proſecutus eſt, alios Idôlis ſervientes ad veri Dei cultum capeſſendum invitans, alios (ut jam egerat) ſub Crucis vexillo militantes ad pugnam pro Fide Catholica impigrè ſubeundam confirmans. Sanè impius Nero per omnes Urbes ſæviſſimæ perſecutionis Edicta promulgaverat, Mediolani verò Anolino Præfecto Cæſaris mandata crudeliſſimè exequente, in ea opinione fuit Ughellus, etiam Sanctum Epiſcopum Cajum exquiſitis tormentis tentatum, inter Martyres Chriſti glorioſâ cæde fuiſſe connumeratum. Ambroſiana nihilominus Eccleſia illius memoriam *Pontificis & Confeſſoris* tantùm titulo quotannis veneratur. Auctor ſanè noſter refert, Sanctum Cajum ab Æditiuis Idolorum

lorum fuisse fustibus maceratum, eumque Paganos persæpe nefariis manibus ab Urbis mœnibus violenter abstraxisse; sed de martyrio prorsus silet.

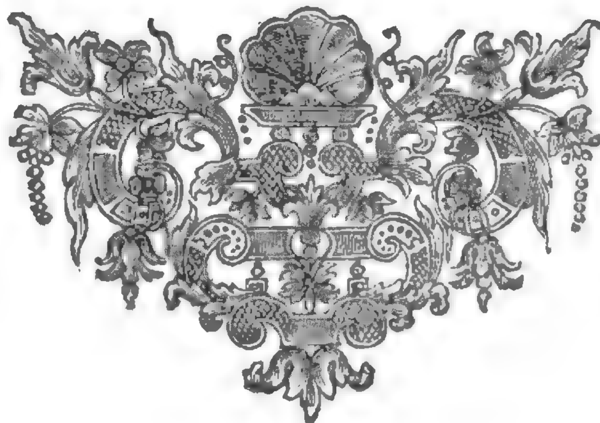
Consummato itaque Episcopalis sui Officii cursu, post actam solicitam curam non tam Gregis Mediolanensis, sed etiam Urbium adjacentium, quievit in osculo Domini, sepultusque est in Horto Philippi.

Diem mortis Sanctissimi hujus Præsulis multò discordes retulere Historici nostri; neque mendo caret etiam Ughellus, qui Anno LXXXIX. eum martyrii palmâ insignem in pace obdormivisse testatur die XXVII. Septembris. Nos, qui Bibliothecæ Ambrosianæ Catalogum præ oculis habemus ac sequimur, constanter affirmamus, Papebrochio etiam approbante, expletum fuisse a Sancto Cajo vitæ curriculum die XXIV. Septembris Anni LXXXV. Neque de hoc ambigi potest, cùm vetusta Historia sæpius memorata primorum Antistitum Mediolanensium clarè asserat, Sanctum Cajum decessisse *quinto Domitiani anno*, qui minimè incœptus est, nisi mense Septembri Anni LXXXV.

Tempus etiam regiminis hujus Episcopi in dubium vocatur; quidam enim duos supra viginti annos eidem attribuunt; alii verò XXVII., inter quos Carolus a Basilica-Petri, qui per errorem ab Eusebio haustum censuit, quintum Domitiani annum nonnisi Anno Christi LXXXVIII. decurrisse. Catalogus noster XXIV. annos Sedis huic Episcopo assignat; ab Anno nempe LXI. ad annum LXXXV., cui nos subscribimus contra Galesinium, tresdecim tantùm annos eidem assignantem.

Jacuere sacra hujus Præsulis ossa ubi primùm deposita fuerant, usque ad Annum MDLXXI., quo Sanctus Carolus Borro-

romeus ſolemni ſupplicatione eadem tranſtulit die XIV. Septembris, & in ea ipſa Baſilica, quæ jam decorabatur nomine Sancti Franciſci, depoſuit. Feſtum tamen diem Sancti Caji Ambroſiana Eccleſia celebrat V. Calendas Octobris, cùm dies ejuſdem Natalis, & ſequens impediantur a Sanctæ Theclæ, & Sancti Anatalonis annuâ memoriâ ac cultu.

SAN-

SANCTUS CASTRITIANUS.

Erò admodum in Sede Mediolanenſi datus eſt Succeſſor Sanctus Caſtritianus. Hujus tam diuturnæ vacationis annorum XII. in cauſa fuit ſæviſſima rabies, qua poſt ſublatum e vivis Neronem Domitianus exarſit, omneſque conatus intendit, ut Chriſtianum nomen e terris eraderetur. In hoc tam ferali diſcrimine Grex Mediolanenſis vigilantiſſimo ſuo Paſtore orbatus diſpergi cœpit, ac ſeſe in latebris, ubicumque tum intus, tum foris occultavit, ac longiùs etiam ſe proripuit, ne Sacra Divina Myſteria ab impiis conculcarentur, ipſique Chriſtifideles præda infelix fierent inhiantium eorum ſanguini Tyrannorum. Perduravit hæc immanis Perſecutio uſque ad tempora Nervæ ad Imperium evecti, qui cùm mitioris indolis eſſet, barbara Domitiani Edicta abolevit, libertate etiam datâ iis, qui in exilium acti fuerant, Urbes proprias adeundi. Exiluit Clerus ac populus Mediolanenſis, Deoque gratias agentes e latibulis prodiere, qui profugi hinc inde diſperſi erant, atque in hanc Metropolim confluxerunt. Primum igitur quod aggreſſi ſunt, id fuit, ſibi Rectorem deligere, a quo ſalutis paſcua ſuſciperent. Inter Eccleſiaſticos autem Viros majori virtutum ſplendore fulgebat Caſtritianus, quem Sanctus Cajus juvenem ſagacis animi, ac doctrinæ ſacræ intentum perſpiciens, in Clericorum cœtum adſciverat, eumque in omni morum honeſtate ac inconvulſæ Fidei conſtantia præclarum, gradatim ad Sacerdotalis officii culmen evexerat. Hunc ergo, veluti in certa-

ta-

taminibus pro tutando Evangelio exercitatum, in optimum Christiani prælii Ducem uno pariter consensu Clerus omnisque Christicolarum cœtus sibi enixis votis poscebat. Restitit ille quamplurimùm, profundâ animi demissione illius gravissimi oneris fugam suadente. Eludere nihilominus haudquaquam valuit fervida desideria collecti Gregis, qui oculis in ipsum semper intentis eò devênit, ut, cùm precibus Castritianum flectere minimè posset, vim adhibuerit. Itaque volens nolensque capitur, trahitur, Deo disponente Mediolanensis Ecclesiæ Præsul effectus Anno XCVII.

Statim ac clavo regendo manum admovit, in pleno Fidelium conventu habitam fuisse a Castritiano Orationem omni Divinæ caritatis in ipso ferventis gratiâ redundantem, refert vetustus Auctor ejusdem Vitæ. Cùm verò interfecto nequissimo Cæsare Domitiano suavius imperium gereret Nerva, Divini cultûs amplificandi curam suscepit Castritianus; proinde Domum Philippi jam superiùs laudati, quam Sanctus Cajus orationis Sedem fecerat, ad immolandam Deo hostiam, & conficienda pro Fidelibus Sacramenta consecravit. Neque satis habens, aperuisse Ovibus suis sacrum christianæ Religionis asylum, duas alias Ædes Portii & Faustæ, Philippi filiorum, in Ecclesias convertit. Postmodum, quæ Portii erat, in insignem Basilicam transiit, quam Sanctus Ambrosius incoluit, cùm Arianæ perfidiæ protervia illam invadere conaretur, nunc *Sancti Victoris* appellata; Faustæ autem Ecclesia usque ad ætatem Sancti Caroli stetit, prope Templum Sancti Francisci.

Breve nimis tempus datum est clementiori in Catholicos Cæsari Nervæ, ut regnaret; quocirca iterum timor invaserat pectora Sectatorum Christianæ Legis, ne Trajanus Successor, in filium

filium a Nerva sene adoptatus, equuleos, cruces, atque ignes denuo contra eosdem expediret. Contigit tamen, ut frémente jam ipso ac minitante carceres, & mortem iis, qui cultum Idôlis præstare respuebant, a crudeli hoc proposito removeretur ab Epistola Plinii Asiæ Proconsulis, qui de placida Christifidelium conversatione, vitâque omnium scelerum experte eumdem certiorem faciebat. Quamobrem illâ acceptâ mitigatus Imperator jussit, ne iis vis inferretur, ac tantummodo, si accusarentur, in illorum delicta Judices sententiam proferrent. Opportuna fuit Castritiano Lex ista, securiùs namque fervidi animi sui desideria explere potuit in abstrahendis a cæca superstitione Idolatris, in augenda caritate erga Deum suis in Ovibus, iisque frequentium concionum robore armandis ad omnes Gentilium insultationes impigrè tolerandas. Et sanè non deerat occasio, garrientibus undique, & minitantibus Infidelibus faces etiam subdere novis Christianorum Ecclesiis; iis præsertim, quibus profanarum Ædium cura incumbebat, ne cultus Deorum imminueretur. Adjuvit Pastoralem Castritiani solicitudinem Deus, eidem sanitatum gratiam impertiens; advecti namque ad Sanctum hunc Præsulem non tantùm ex Urbis mœnibus, verùm etiam ex Suburbanis, & Subriensibus viculis Infirmi quique, restitutæ sospitatis donum protinus recipiebant. Addita sunt quoque miracula, quibus orante Castritiano, cœcis visus, surdis auditus, mutis loquela reddebatur; spiritibus quoque immundis de obsessis corporibus exire coactis, atque ad infernales suas domos propulsis; stupente Gentilium turbâ, quæ ignara mysteriorum Dei, Apollinem descendisse in terras impiè blasphemabat. Narrat hæc omnia antiquus Auctor Vitæ Castritiani, quem jam superiùs in-

nuimus; quique prosequitur referre, Beatissimum hunc Sacerdotem mirificis effulsisse virtutibus, quarum exemplo commoti plurimi, verum lumen adepti sunt, & abdicatis superstitionibus patriis, sese Christi vexillo adjunxere, suavissimo odore summæ sanctimoniæ, caritatis frugalitatisque a Castritiano diffuso unumquemque ad optimam Christianæ vitæ frugem adtrahente.

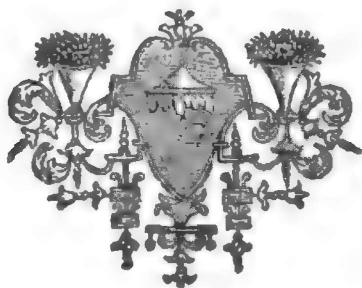
Præsentiens Præsul iste proximum obitûs sui diem, Presbyteros & Diaconos, quos de omni credentium multitudine selectos consecraverat in ministerium Ecclesiarum quas erexerat, convocavit, atque enixè cohortatus est, ut stabiles firmique in Fide perstarent, præsagiens etiam sæviores ultra quàm credi poterat, adversùs Dei Ecclesiam Persecutiones, non modico post tempore excitandas; & futurum etiam, ut furibundi Tyrannorum Ministri non solùm vivos, sed quoque mortuos insectarentur, tumulos subruentes, & arida busta flammis consumenda tradentes, ne ulla Christifidelium vestigia in terris relinquerentur. Obiit itaque Sanctus Castritianus Anno CXXXVIII., Calendis Decembris, quo die Ecclesia Ambrosiana ejusdem memoriam semper celebravit; postquam rexisset Mediolanensem Ecclesiam, ut tradit Auctor memoratus, *Annis XLI.*; *sepultus a Discipulis in Cæmeterio, quod dicitur* Romano, *eâ scilicet viâ, qua Romam tenditur, haud longe ab Arcu triumphali*. De Arcu isto sermonem habet Acerbus Morena, jam editus inter *Scriptores Italiæ*, in narratione excidii ab Ænobarbo Imperatore huic nostræ Metropoli illati.

Hunc Sepulcri locum censuere Scriptores nostri, fuisse *Cæmeterium Peregrinorum*, eâ in areâ patens, ubi nunc surgit Ecclesia appellata *Sancti Joannis ad Concham*. Verùm, cùm a vetusto

tusto nostro Auctore *non longè ab Arcu triumphali* stetisse dicatur hoc Cœmeterium, diversum procul dubio fuisse videtur ab altero Cœmeterio, dicto *Peregrinorum*; Arcus enim triumphalis inchoabat ab eo campo, quem nunc occupat Cœnobium Monialium Sancti Lazari, atque in longum protendebatur, usque ad Nosocomium Leprosorum; Cœmeterium verò Romanum in eo jacebat terræ spatio, quod excurrit a Basilica Nazariana, ad Sancti Calimerii Templum. Ista prorsus non congruunt Cœmeterio Peregrinorum, quod recentiori postmodum tempore Advenis tumulandis apertum fuisse dici debet, cùm nota sit Eruditis omnibus Lex Romanorum *de non sepeliendis Corporibus intra Urbem*, renovata etiam ab Adriano. Istud autem Cœmeterium intra Urbis tunc angustioris mœnia extabat, non longè a Romana Porta, ubi nunc colitur Sanctus Victor in parva sua Ecclesia. Itaque testimonio tam antiquo freti asserere possumus, non primò sepultum fuisse Sancti Castritiani Corpus in hoc Peregrinorum Cœmeterio, sed translatum ab altero jam dicto, ad Sancti Joannis ad Concham Ecclesiam, subinde ædificatam, quando primum *locum hominibus diu incognitum Deus tamdem notum fecit*, sexto videlicet Seculo, quo Auctor ille vivebat.

Ex hucusque allatis corrigendi sunt Galesinius in Tabula Episcoporum, Actis Ecclesiæ Mediolanensis inserta, & Ughellus; primus enim annos tantùm XII. Sedis Castritiano adscribit; imò pejori errore Ecclesiam ipsam Sancti Joannis ad Concham ab eodem constructam tradit; Templa enim palam erigi non cœpêre, nisi tertio Seculo sub Philippis Imperatoribus, qui aut Christiani erant, aut Christianis faventes: Superiori autem ætate nonnisi in privatis Domibus consecrabantur Oratoria, quæ

Domus, *Ecclesiæ*, ideſt Congregationes Fidelium appellabantur; hoc verò nomen *Domus* uſque ad noſtra tempora ſervatum fuit in Cathedralibus Urbium Baſilicis, quæ antonomaſticè *Domus*, vulgò *Duomo* nuncupantur: Id autem ex Scriptoribus Eccleſiaſticis Juſtino, Euſebio, aliiſque conſtat. Ughellus verò Anno CXXXI. defunctum hunc Epiſcopum Caſtritianum ſcribit. Quod tamen nobis admirationem ingerit, eſt, ſub initium Vitæ Sancti Caſtritiani doctum certè Scriptorem iſtum, ſequentem periodum exaraſſe: *Hic primus fuit, qui poſt Domitiani Imperatoris excidium, quod Chriſtianis Templis intulerat, eadem Templa, novaque iterum excitanda curavit*. Etenim Domitiano imperante Chriſtiana Religio vix e cunabulis emergere incipiebat, atque ideo nulla extabant publica Templa. Lapſus eſt in nomine optimus Vir, Domitianum ſcribens pro Diocletiano, a quo verè everſa ſunt Templa Chriſtiana; ſed ob longam temporis intercapedinem ab uno ad alterum Cæſarem excuſari non poteſt, ut cuilibet vix de cortice Hiſtorias libanti patet.

SAN-

SANCTUS CALIMERIUS.

Estituta Sanctissimo Pastore ac Patre Castritiano infans adhuc Ecclesia Mediolanensis, anxiis precibus a Domino expetebat, ut, moto jam ab Adriano Cæsare in Christianos bello, eum Antistitem elargiretur, qui tenello timidoque Gregi cœlestem ingereret spiritum ad fortiter perferendos ignes, equuleos, cruces, ac bestias pro Fidei Catholicæ integritate propugnanda, cùm jam Persecutionis turbo & procella Cisalpinas has terras concutere minaretur. Post diutinas igitur effusas in conspectu Domini orationes, nemine ex modico eo Cœtu quemquam proponente, Divino procul dubio afflatu permoti omnes, Calimerium sibi in Episcopum constituendum acclamavere.

Progenitus fuerat Calimerius ex Græca gente; cùmque fureret Gentilium insana tyrannis in patriis Locis, Romam adolescens profugerat, ibique Telesphorum Summum Pontificem virtutum omnium splendore ornatum nactus, ab eo veluti filius habitus, atque Divinis informatus fuit Mysteriis. Plurimam ibidem addiscendis sacris præsertim scientiis operam dedit hospes Calimerius, tantumque profecit, ut exemplo foret præclaræ virtutis omnibus, qui sub Telesphori disciplina castigatissimam vitam ducebant. Per decennium in ea Metropoli commoratus est, donec increbrescente sævissimâ Adriani Cæsaris Persecutione, in qua, post patratam plurium illustrium Christifidelium stragem, Telesphorus ipse, utpote eorum Antistes præcipuus, a Deorum ina-

inanium Sacrificulis petebatur ad necem, quam etiam paulo inde generosè obivit martyrio coronatus, sese illinc proripere statuit Calimerius. Profugus igitur ac nescius quò pergeret, Deo iter dirigente, Mediolanum advênit, ubi illum benignè Castritianus excepit, ac non multò post, probatâ ejusdem constantiâ in omni patientia & Fidei documentis, adoptavit in Clerum Ecclesiæ, quæ a memorata superiùs Philippi conditoris filia, Faustæ nomen acceperat. Quanta ibi solicitudine in Divinis obsequiis, quantoque mutuæ caritatis affectu in fraternis præstandis officiis se exercuerit, verbis exprimi minimè posse Auctor noster profitetur. Itaque, cùm (ut in exordio narrationis hujus retulimus) Calimerium universus Clerus & populus in Episcopum deposceret, ad ipsum accessere supplices, ut in solatium lacrymarum, quas hactenus effuderant, onus hoc gratanter susciperet; repugnante autem illo pertinaciter, more insignium Virorum, qui honores veluti pestem refugiunt, atque in data repulsa perseverante, opus fuit, ut catenis revinctus ab Ovibus suis in Ecclesiam traheretur, Episcopali benedictione sacrandus, eâque susceptâ vinculis est absolutus Anno CXXXVIII.

Neque frustratus est Calimerius opinionem ab universo illo Christianorum cœtu conceptam de optimè sudoribus suis excolenda Vinea, quam plantaverat Dominus. Siquidem (ut prosequitur Auctor prædictus) ubique præsens erat eripiendis a Diaboli laqueis Idolorum cultoribus, accendendis ad sanctarum rerum amorem Christifidelibus, inflammandisque ad alacriter suscipiendam pugnam contra Idololatras, crudelissimis cruciatibus ac cædibus conantes, eos abducere a Crucifixi Domini militia & cultu, atque insolenter adigere ad thura incendenda fictitiis Deo-

rum

rum ſimulacris, iiſque impia ſacrificia immolanda. Demum narrationem ſuam claudit aſſerendo, linguam nullam retexere poſſe, quot per ipſum Baptiſmi lavacro abluti fuerint, quotque ſimul animæ & corporis integram ſalutem receperint. Cùm autem iſta minimè effugere poſſent oculos Paganorum, adeòque in odium eorum, vindictæ deſiderio flagrantium, incidiſſet Calimerius, ait memoratus Scriptor, non jam, ut aliàs Antiſtitem noſtrum in latebris delituiſſe, ſed intrepidè & palam exprobraſſe profanos ritus, atque aliquando ad arguendam Gentilium inſaniam Tribunalia ipſa penetraſſe, paratum dura quævis & aſpera perferre pro Chriſto. Quamobrem ſæpe accidit (quemadmodum ſubinde proſequitur vetuſtus Auctor), ut, cùm in carcerum anguſtias ſeſe inſinuaret, ad Chriſti militum ibidem degentium animos acuendos ad omnium pœnarum tolerantiam, ipſe quoque vinctus cum illis detineretur: Flagellis etiam non raro acerbiſſimè cæſus eſt, aliiſque cruciatuum generibus duriſſimè tortus. Sed Deo extremum impediente ſupplicium, ne perterrefactas Oves, abſque Duce immatura adhuc mors Calimerii relinqueret, effectum eſt, ut fremens impietas, cùm minarum terrore inflictiſque etiam verberibus ejuſdem Antiſtitis conſtantiam in incœptis frangere nequiviſſet, carpento ſuperimpoſitum ſimul cum aliis Chriſtifidelibus longè relegatis in exilium abigeret.

Contempto nihilominus odio & furore Gentilium, poſt aliquam in exilio moram ductam, ad ſuum Mediolanenſe Ovile reverſus eſt Calimerius; quapropter exacerbatis vehementiùs animis eorum qui Idôla colebant, per Urbis Præfectum Literas ad Commodum Cæſarem tranſmiſerunt, ut conſcium eum facerent, adeſſe Mediolani quemdam nomine Calimerium, maleficorum

om-

omnium principem, Deos per plateas temerariè blasphemantem, ac totam pene Liguriam ab eorum debito cultu avertentem: *dedecus esse Reipublicæ, si ab uno diris omnibus devovendo Sene, Deorum magna potentia derideatur, atque ab uno jugiter derisa, turpiter ab omnibus derideatur*. Allatum est Imperatoris rescriptum, quo præcipiebatur, ut *ubicumque inventus fuisset, sine mora puniretur*. Evulgatâ per Urbem hujusmodi sententiâ, sese Calimerius recepit in Cœmeterium Romanum; sed quamvis in recónditis latibulis positus Sicariorum rabiem elusisset, cohibere tamen minimè potuit æstuantem Divina caritate animum linguamque, quin ad proximum Apollinis Fanum excurreret, ut Sacerdotes, qui Idôlo illi sacrilega adolebant thura, acerrimè objurgaret, omnique conatu studeret, a superstitioso eo cultu illos abstrahere, & ad veri Dei cognitionem amoremque traducere. Attamen illi eumdem apprehensum multis undique plagis perfodêre; imo memores, plurimos ex Collegis suis ad Fidem Christi attractos, aquâ salutaris fontis, propria Calimerii manu ablutos fuisse, ut vindictam agerent de tam turpi probro, (quemadmodum ii blaterabant) Sanctum Præsulem adhuc seminecem, ante illorum pedes jacentem, in proximi putei profundum inversis immersum pedibus barbarè interemerunt. Refert hæc omnia sæpius laudatus Auctor ejusdem Vitæ.

Extractum e puteo a Discipulis, sepultum fuisse in Cœmeterio Caji tradunt Papebrochius & Ughellus, ex Ferrario in Catalogo Sanctorum. Cur autem tam longè a loco mortis transtulerint Sancti Calimerii Martyris Corpus, qui ejusdem funus tunc curavere, cùm sub oculis esset Cœmeterium Romanum, in quo illud condi facilè poterat, non alia ratione id peractum fuisse

cen-

censemus, nisi ob præsagium a Castritiano moriente antea prolatum, scilicet Deorum cultores etiam sepulcra Martyrum eversuros, ut cum sacris ossibus eorum pariter memoria omnino aboleretur; timeri autem prudentissimè id poterat ab efferatis contra Calimerium Sacerdotibus vicinæ Ædis Apollini sacræ, nunc Sancto Apollinari dicatæ.

Ut verò ad Calimerium revertamur, acceptum Episcopale munus summa cum laude administravit *per curriculum annorum circiter quinquaginta trium*, idest ab Anno CXXXVIII., usque ad pridie Calendas Augusti, Anni CXCI., quo in computo multùm aberravit Ughellus, qui ejusdem obitum statuit pridie Nonas Augusti, & annum designat CLXXXVI. Ædificata postmodum fuit Ecclesia, quæ gloriosum hujus Sancti Episcopi & Martyris nomen & Corpus etiam in præsentia retinet; sed quo tempore, designare non possumus. Certum est, multò antequam regimen Ecclesiæ Mediolanensis teneret Laurentius I. Episcopus, illam fuisse extructam, cùm Sanctus Ennodius Ticinensis Antistes in altero ex Epigrammatis ad ejusdem laudem conscriptis narret, ipsum Laurentium restaurandæ illi Ecclesiæ jam vetustæ & fatiscenti manum admovisse; vivebat autem Ennodius sub initium Seculi sexti, quo etiam Laurentius. Itaque verisimiliter credi potest, circa finem Seculi quarti, vel initium quinti erectum fuisse Templum, Sancto Calimerio dicatum, quod deinde Seculo sexto incipiente refectum fuerit a Laurentio, qui sedit ab Anno CDXC., ad Annum DXII., ut suo loco dicemus.

Carolus a Basilica Petri in Vita Sancti Calimerii, testem afferens Donatum Bossium in Chronicis Mediolanensibus ad Annum CLXXXIV. scribit, Corpus Beati hujus Martyris sub Francisco

Sfortia Mediolani Duce inventum fuiſſe *in puteo quodam in Confeſſione*, ſive Sacello ſubterraneo Eccleſiæ ipſi Martyri dicatæ extra Portam Romanam. Hoc teſtimonium Boſſii libenter amplectimur, ſi de inventione hujus ſacri Corporis *in Confeſſione* loquamur; non ita, ſi de loco loci, ideſt *in puteo*, ſermo ſit; hoc enim quàm falsò prolatum fuerit ab hoc Auctore, confundente Martyrii locum cum Sepulcro, Calimerii corpori alibi a ſuis Diſcipulis dato, ex allatis conſtat. Fidem autem omnem excedit, Oſſa Sancti Calimerii, eruta a Cœmeterio Caji, cùm transferrentur ad Eccleſiam illius nomini dicatam, iterum in puteo recondita fuiſſe. Id procul dubio memoriâ dignum eſt, tantam fuiſſe erga ſanctiſſimum hunc Martyrem ſuum Ambroſianæ Eccleſiæ venerationem, ut Thomas Archiepiſcopus in perenne ſui erga ipſum cultûs teſtimonium, VIII. Seculo Aram majorem Ædis Calimerio ſacræ, aureo, ut vocant, pallio donaverit. Cardinalis verò Federicus Borromeus in Concilio Provinciali VII., ſolemnem Corporis Translationem celebravit Anno MDCIX., ac ſub eodem Altari recondidit. Extat hujus rei memoria lapidi inſculpta his verbis;

COR-

CORPUS S. CALIMERI EPISCOPI MEDIOL. ET MARTYRIS
SUB HOC ALTARI QUONDAM RECONDITUM
EX VARIIS LAPIDEIS ÆNEISQUE INSCRIPTIONIBUS
ACCURATE RECOGNITUM
FEDERICUS CARDINALIS MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
INDE AMOTUM
SOLEMNIQUE PROCESSIONE CIRCUMLATUM
PRÆSENTIBUS EPISCOPIS PROVINCIALIBUS
IN CONCILIO PROVINCIALI SEPTIMO
SUB HOC EODEM ALTARI HONORIFICE COLLOCAVIT
ANNO MDCIX. DIE XXXI. MAJI.

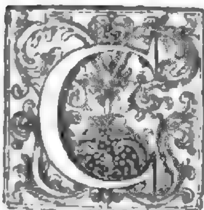
Antequam susceptam de rebus præclarissimè gestis ab hoc nostro Episcopo narrationem absolvamus, recensendum hìc est, quod laudatus proximè Carolus a Basilica-Petri, in ejusdem Vita scriptum reliquit, nempe *Sanctum Calimerium Christi Fidem ad Transpadanos propagasse, iisque eo tempore Fidem recipientibus, ad eos confirmandos, eorumque progressum adjuvandum, Martianum, comitem Discipulumque suum, Derthonam legavisse*. Porro, si vetera monumenta scrutemur, multò ante Sancti Calimerii ætatem Derthonensibus Evangelii lumen affulserat; Sanctus enim Martianus, qui illis, nondum elapso Seculo Christi primo, datus Episcopus fuit, & Baronio ac Bollandistis testibus obiit Anno CXX., in longo, quo sedit, temporis spatio, eos Divinis omnibus My-

ſteriis imbuerat. Attamen, ne fidem doctiſſimo huic Scriptori omnino denegemus, iſta innuimus, videlicet fieri potuiſſe, ut ferventibus ubique Cæſarum in Chriſtifideles Perſecutionibus, & debacchante in hiſce regionibus Infidelium protervià, primævus Grex ille Chriſtianus hinc inde diſperſus, locum Idololatris dederit, Tranſpadanas oras profanâ eorum ſuperſtitione iterum inficiendi; adeoque opus fuerit noſtro Antiſtiti illuc mittere alterum Martianum diſcipulum ſuum, ad eas ab hac peſtifera fæce expurgandas. Ceterùm, cùm nulla nobis in hac re fax hiſtorica illuceat, de hujuſmodi conjectura judicium Lectori relinquimus. Certè hanc Calimerii legationem prorſus ſiluit Auctor noſter antiquus.

SAN-

SANCTUS MONAS.

Um nondum ſubſidiſſet ira Gentilium, qua contra Calimerium efferbuerant, ejuſque memoriam paſſim execrarentur, ob relatam ab ipſo, in tot contra Idololatras certaminibus glorioſè actis, palmam invictæ conſtantiæ, abſtinuit quoque Chriſtifidelium Cœtus per annum unum cum dimidio, a novo Antiſtite ſibi deligendo. Pacatis poſtmodum aliquantulum rebus, extinctoque etiam nequiſſimo Cæſare Commodo, in Sacram Portii Ædem convenêre Clerus & Populus, ut Deum deprecarentur, eoque auſpice dignum Calimerii Succeſſorem huic Eccleſiæ præficerent. Aderat inter Eccleſiaſticos Viros, Presbyteros, & Diaconos, Monas. Hunc a teneris uſque unguiculis, nobili ac Conſulari genere ortum, Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſtudiis informaverat Calimerius, præſertim cùm Parentes ipſi eumdem adhuc infantem Altaribus obtuliſſent, ac conſecraſſent. Præclariſſimam indolem ſortitus Monas ſcientiis addiſcendis totum ſe addixit, adeo ut Philoſophica facultate inſtructus, inter æquales ſuos excelleret. Multò autem magis ad Divina penetranda Myſteria animum convertit, præſentem ſe aſſiduè faciens in primævis Eccleſiis, cùm Sacræ pſalmodiæ a Chriſtifidelibus decantarentur, aut peragerentur a Sacerdotibus Immaculati Agni ſacrificia. Incontaminatam interim vitam ducebat, ceteris factus exemplum patientiæ in laboribus, pudicitiæ in moribus, ac religionis in omnibus, quæ ad Divinum cultum ſpectabant. Ornatum itaque hunc Virum tot virtutibus, vitæque

inte-

integritate conſpicuum, cenſuit Præſul Calimerius, promovendum eſſe ad Eccleſiaſticos gradus, eumque Diaconi officio conſecratum, Eccleſiæ Portianæ miniſteriis addixit. Nulla proinde dubitatione angebantur collecti Chriſtifideles, quin in unum Monam electionis ſuffragia conferrent. Dum verò proſequerentur incœptas preces pſalmoſque, ac Sacra Hoſtia immolaretur, Deus ipſe manifeſto ſigno comprobavit, quàm placitus eidem foret Monæ in Mediolanenſem Epiſcopum delectus; ſiquidem *aureo quodam nitore circumfuſum*, & veluti nubis umbraculo tectum undique *ſplendore vallari* univerſus ille Chriſtifidelium Cœtus Monam aſpexit. Tum verò ſtupore correpti quotquot aderant, invicem de hoc miraculo ſermocinabantur. Quid multa? Una vox inclamantium auditur: *Dignus honore Monas*. Pavidus ad hunc clamorem Monas, atque ignorans, quid circa ipſum ageretur, pauliſper conſtitit; ſed cùm voces allatæ ingeminarentur, intellexit, ſe depoſci ab univerſo Grege in Paſtorem. Igitur ex imo pectore alta trahens ſuſpiria *immeritum ſeſe atque inofficioſum* profiteri cœpit; inſtantium tamen Fratrum precibus victus, ac de cœleſti ſigno edoctus, Dei arbitrio ſe commiſit, & in Epiſcopum paſſus eſt conſecrari.

Quæ fuerint primordia hujus Sancti Antiſtitis, quàmque ſplendida inſignium operum ſerie regimen ſuum illuſtraverit, deſcribere ſuperſedemus, cùm ſatis ſit dicere, eumdem, Deo afflante, ſuamque voluntatem manifeſtè prodente, fuiſſe delectum. Peculiare illud eſt, quod ad nos tranſmiſit ejuſdem Vitæ Auctor antiquus, videlicet, mortuis clariſſimis Monæ Parentibus, cùm hæreditario jure devoluta ad ipſum fuiſſent prædia, & opimi inclytæ ſuæ Domûs Cenſus, ſtatim eorum partem divenditam ab

hoc

hoc Sancto Præsule fuisse, ut illam in eleemosynam pauperibus erogaret; *reliquâ verò Matrem suam Ecclesiam, cujus erat excubitor, donasse, ut redditus inde sumendi, Confratrum usibus, & eorum necessitatibus communes existerent*; atque ideo cunctos in tribus Ecclesiarum, quæ tunc extabant, Ordinibus distributos Dei Ministros ad sui præsentiam congregavit, subrogavitque iis, quos aut mors aut ferrum absumpserat, novos sacros Operarios, qui Altaribus inservirent, & opus Dei uno corde atque animo administrarent. His in Urbe nostra peractis, sese ad extramuranas Oves suas in rectam semitam dirigendas convertit; cùmque eas verbi Dei pabulo, Mensæque Eucharisticæ pretiosis dapibus deficientes inspiceret ob inopiam Sacerdotum; implorantibus ab ipso Christifidelibus, ut Ducem aliquem illis assignaret, qui eos Divina Mysteria doceret, & necessariis ad animæ salutem spiritualibus cibis reficeret, libentissimè Monas assensit, & Parœcias erexit, Magistros Ministrosque Sacros distribuens, qui eorumdem curam gererent, atque ad Aras operarentur, *subministratis* etiam *sumptibus*, ad hoc grande Opus perficiendum *necessariis*; cùm subinde, retento primitivæ Ecclesiæ more, qui tunc a Dæmoniaca servitute redempti, jugo Christi suavissimo levissimoque colla submitterent, quæcumque possidebant divendentes, receptum pretium & census suos *communi usui libentissimè exponerent*. Adnotari hoc loco debet, nostrates Historicos institutionem Parœciarum a Sancto Mona peractam, transtulisse ad nostram ipsam Metropolim; Galesinius verò & Ughellus enormi exaggeratione eas excrescere faciunt usque ad numerum CXV., cùm tamen notum sit, Mediolanensem Urbem eâ ætate admodum angustam fuisse; omnesque intelligant, obstrepentibus undique Persecutio-

num

num Edictis, minimè credibile esse, tot Ecclesias erectas, tantumque Dei Ministrorum populum hic adstitisse, qui illis regendis assignarentur. Auctor noster vetustus de tribus tantummodo Ecclesiis in Urbe extantibus mentionem agit, cùm ait, congregatum fuisse a Sancto Mona in unum corpus Clerum illarum; & de Forensibus tantùm Parœciis, ad Christifidelium in Vicis Pagisque dispersorum commodum divisim institutis memoriam reliquit.

Apostolico subinde fervens spiritu, „ circumquaque positos „ Pagos, Oppida, Castellaque peragrans (verba sunt memorati Auctoris, digna quæ hìc inserantur) „ maximas Idololatrarum „ prædas Sponsæ Christi, ac Reginæ reportabat Ecclesiæ. Et „ jam non tam Mediolanensibus Civibus, sed universis etiam Pa„ stor is operam dabat Liguribus, prædicando sedulè & Evan„ gelicam sementem indifferenter largus fœnerator omnibus com„ modando; baptizando passim quoscumque suaserat, & Christi „ populum Censor illustrissimus recensendo; profana demum toto „ conamine destruendo, & Christi Sacraria dedicando, (ita ut) „ Oppidanorum seu Agricolarum non parva multitudo Christi „ per eum signaculo insigniretur.

Præter Idololatriæ funditus extirpandæ laborem, altera perniciosior lues emersit, ad quam avertendam ab hac Mediolanensi Metropoli plurimum sudorum curæque impendere debuit Sanctus Monas: „ Valentinus & Cerdon, Hebion, Cerinthus, aliique „ complures veritatis inimici, in ipsa etiam Romana Arce virus „ suum evomuerant, & diversis in locis zizaniorum dolo pura „ verbi Dei semina maculatant, & areas Dominicas adulterini „ lollii admixtione fœdaverant. Itaque Sanctus Monas cum coævis

„ vis atque Confratribus ſuæ Metropolis, more vigilantis Agri-
„ colæ, excutere ac proturbare de ſuorum Collegio manipulo-
„ rum mala ſemina procurabat. Imo ut Paſtor eximius, inſidia-
„ tores Gregis Chriſti clamoribus ſimul atque inſectationibus
„ præveniens, longiùs effugabat, commonens & inſtruens ſuos
„ ſequaces, cum hujuſmodi nullam habere communionem. Quin
„ etiam, ſicubi aliquos fortè ipſorum obvios habuiſſet, digna
„ objurgatione refellere, & cominus perurgendo proſternere ſa-
„ tagebat „. Hucuſque Auctor memoratus.

Antequam e vita migraret Sanctus Monas, ſolari voluit Deus egregium hunc Præſulem, ac gloriæ ſuæ fidelem Miniſtrum inexpectato melioris ſortis dono, Philippis Patre & Filio Auguſtis ad Cæſareum thronum evectis, qui, niſi firmam pacem Eccleſiæ attulere, ſaltem paucis iis ſeptem incompletis annis Imperii, aliquantulum reſpirare Chriſtifideles ab anteactis Tyrannorum vexationibus permiſerunt. An autem publicè profeſſi fuerint Catholicam Legem hi Cæſares, noſtra non eſt hìc diſcutere. Fervet apud Eruditos controverſia, eorumque communior ſententia eſt, illos ſecretò quidem, non tamen apertè Religionem noſtram amplexatos fuiſſe. *Octuagenarius* erat Monas, *referentibus iis, qui paterna illud noſſe traditione potuerunt*, quemadmodum tradit Auctor Hiſtoriæ prædictæ. Non multò tamen longiùs vitam produxit: Quamobrem præſagiens vicinum obitum ſuum, Diſcipulos coram vocavit, de proxima nova Perſecutione (Decii nempe peſſimi Cæſaris) commonuit, armavitque fervido ſermone ad tutandam etiam inter Cruces & gladios Chriſtianam Fidem, qua, Deo largiente, decorati hactenus fuerant; ac poſt aliquod tempus, iis vix per-

ſentientibus, ſenio reſolutus obdormivit in Domino, VIII. Calendas Aprilis, Anni CCLI.

Mediolanenſem Eccleſiam rexit annis LIX. incompletis. Papebrochius in Commentariis ad antiquum Catalogum Bibliothecæ Ambroſianæ, Sancti Monæ obitum figit Anno CCXLVIII.; ſed quo documento decurtet illius Sedis tempus, in Catalogo aſſignatum, quem ipſe illuſtrat, ubi adnotantur Anni LIX., prorſus nobis ignotum eſt; nihil enim ibidem ad hanc firmandam ſententiam ſuam exaratum legitur. Itaque, cùm nihil obſtet, integrum eidem Antiſtiti hunc annorum numerum tribuimus, ab Anno nempe CXCIII., uſque ad Annum CCLI. Galeſinius Monam ſediſſe ait ſub Eleutherio Pont. Max., qui jam obierat, multò antequam ipſe in Epiſcopum deligeretur.

Auctor Hiſtoriæ ſæpiùs adductæ aſſerit, Sancti Monæ Corpus fuiſſe *Prædeceſſorum ſuorum tumulis adjunctum*, ideſt in Cœmeterio Caji, ſeu in Hortis Philippi; ſubjungitque, ſepulcri illius locum, tempore, quo ſcribebat, Chriſtifidelibus adhuc fuiſſe ignotum. Heribertus de Antimiano Archiepiſcopus noſter Sanctum Monæ Corpus poſtea invênit, depoſuitque in Eccleſia Sancti Vitalis Anno MXXX., IV. Idus Octobris; ex qua Translatione arbitramur cum Carolo a Baſilica Petri, Eccleſiam Ambroſianam deſumpſiſſe occaſionem ſtatuendi eumdem diem, ad memoriam ſolemnem Sancti Monæ celebrandam. Aliam celebriorem Translationem hujuſmodi Sacrorum Oſſium peregit Sanctus Carolus Borromeus, cùm, dirutâ Æde Sancto Vitali ſacrâ, illa in Metropolitanam Baſilicam invexit; eique ſacræ pompæ ſe interfuiſſe teſtatur prædictus Epiſcopus Novarienſis. Acta eſt ſolemnis iſta Supplicatio a memorata Eccleſia

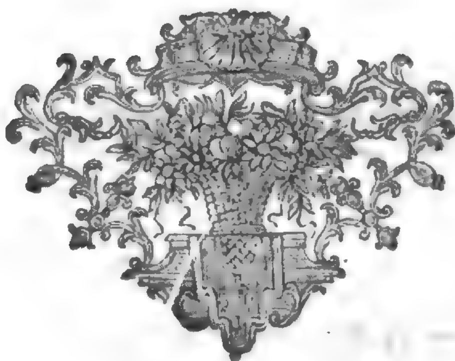
ad

ad Templum Maximum, Sacram Arcam, in qua Sancti Monæ Offa pridie condiderat propriis manibus Sanctus Carolus, gestante ipso, unà cum Famaugustano Episcopo, Visitatore Apostolico, die VI. Februarii, Anno MDLXXVI. Statim ac verò deposita hæc fuit in Ara Majore, idem sanctus Antistes Concionem e suggestu habuit, in laudem sancti hujus sui Prædecessoris; vespere autem, antequam in Confessione reconderetur, altero eloquenti Sermone Famaugustanus Præsul populum accendit ad exhibendam Sancto huic Mediolanensi Episcopo & Civi peculiarem venerationem. Narrat hæc fusiori calamo Giussianus in Sancti Caroli Vita, ad annum prænotatum.

Omittere non debemus, post obitum Sancti Monæ intrusum fuisse ab aliquibus in seriem Mediolanensium Antistitum quemdam MARINUM; occasionem captantes amplissimi hiatûs Sedis vacantis, qui inter Monam, & Maternum ab antiquis etiam Catalogis adnotatur. Hermannus Chrombachius, vindex acerrimus undecim mille Virginum, cum Sancta Ursula Coloniæ Agrippinæ interfectarum, speciosam fabellam cerebro suo dictante adornavit; ait enim, Anno CCXXXV. hanc Virginum cohortem cum ipsarum Duce Ursula Romanum iter suscepisse, ubi exceptæ a Cyriaco Summo Pontifice, Pontiani Successore, martyrium earum suumque divinitus præsentiente, Coloniam postmodum adierunt; subjungitque, in itinere Italico comites se illis dedisse nonnullos Episcopos hujus Provinciæ, inter quos MARINUM Mediolanensem enumerat. Equidem a pluribus antea Seculis invaluerat opinio de tanto Virginum numero; nec displicuerat Mediolanensibus Scriptoribus mentio MARINI Episcopi, utpote quæ apta videbatur implen-

dæ lacunæ, quam superiùs enunciavimus, teste Papebrochio in Exegesi: Itaque Hermannus Chrombachius, Vir alioquin eruditissimus, eam totis lacertis propugnare contendit, duobus in lucem emissis Voluminibus; sed infelici conatu: MARINUS enim ab ipso in scenam protractus, ignotus omnino fuit omnibus antiquis ac etiam recentibus Catalogis Mediolanensium Antistitum; sicuti etiam Pontifex Maximus Cyriacus, cùm certo certius sit (ut ait Pagius ad Annum CCCLXXXIII.) Pontiano Summo Hierarchæ defuncto, statim successisse Sanctum Antherum. Præterea commentitium esse Episcopum Mediolanensem MARINUM, prorsus evincit Series Chronologica nostrorum Antistitum, ex qua constat, Sanctum Monam Anno CCXXXV., & multò etiam post, Ecclesiæ nostræ præfuisse. Demum lapsus est Chrombachius, enormi anachronismo prævenens annum, quo verè Sancta Ursula cum sociis Virginibus martyrii palmam recepit; Eruditi enim Viri omnes, inter quos Pagius, gloriosam earum mortem consignant Anno CCCLXXXIII., vel biennio post: Tunc verò notum toti terrarum Orbi est, in Mediolanensis Ecclesiæ Solio celebratissimum Sanctum Doctorem & Episcopum Ambrosium consedisse. Quapropter explodi omnino debet a numero nostrorum Antistitum fictitius iste MARINUS. Refert Petrus Paulus Bosca in Martyrologio Ecclesiæ Ambrosianæ ad diem XXIII. Julii, Eminentissimum Alphonsum Littam Mediolani Archiepiscopum incensum fuisse desiderio obtinendi Corporis Sancti Marini, quem audierat inter Episcopos nostros connumerari. Scripsit itaque Anno MDCLXXIV. ad Coloniensem Nuncium Apostolicum, qui ut obsequens esset Cardinalis Littæ petitionibus,

nibus, curam illius inquirendi memorato Patri Hermanno Chrombachio se dedisse respondit. Verùm spes ista optimi nostri Pastoris prorsus evanuit, ùt ex Literis, quas recitat idem Bosca, a Chrombachio datis ad Apostolicum Nuncium constat, cùm, omni adhibita diligentia, se nihil de hisce Reliquiis in Coloniensibus Ecclesiis reperisse testetur.

SAN-

SANCTUS MATERNUS.

POst Sanctum Monam, usque ad Sanctum Ambrosium perturbatam admodum Historiam Episcoporum Mediolanensium in recentioribus Catalogis atque Scriptoribus, non sine justa aliqua indignatione & inspicimus, & dolemus. Perculit non parum historica hæc labes etiam oculos Caroli a Basilica Petri, sæpiùs laudati; quamobrem in Vita Sancti Materni ita scribit: *alii Episcopos silentio prætereunt, alii adjiciunt falsos, neque in eorum ordine constituendo conveniunt*. Attamen ipse quoque in texenda Chronologica Serie succedentium Antistitum non modicè lapsus est, ùt manifestum progrediendo faciemus. Quod in rem præsentem e tenebris erui debet, id est, quamplures Sancto Monæ successorem adscribere Sanctum Miroclem, inter quos esse videtur quoque Tillemontius in Notis ad SS. Naborem & Felicem, ac etiam antiquus Catalogus, a Papebrochio illustratus ante Tomum VII. Maji, quamvis id corrigisse opinetur idem Papebrochius non Auctoris nostri culpâ, sed erroneâ alicujus Scioli interpolatoris sententiâ. Itaque rectiùs sensit prædictus Carolus a Basilica Petri, qui Sanctum Maternum, primum post Monam Episcopum Mediolanensem enumerat. In hanc opinionem conveniunt Clariss. Papebrochius, & Gulielmus Cuperus Societatis Jesu, in Vita Sancti Materni ad diem XVIII. Julii, in Actis Bollandianis; nosque etiam his adhæremus. Siquidem, cùm certum sit, interfuisse Sanctum Miroclem Concilio Romano, cele-

celebrato Anno CCCXIII., & etiam Arelatensi subscripsisse Anno sequente, ùt constat ex Harduini Conciliis, nimis longum iter conficiendum esset, ut ad Sancti Monæ obitum, quem Anno CCLI. affiximus, perveniremus. Neque suffragari potest iis, qui contrariam sententiam de Sancto Mirocle Successore Sancti Monæ tuentur, diuturna viduitas Ecclesiæ Mediolanensis, antequam Mirocles in Episcopum eligeretur, nefariis Imperatorum Edictis Catholicam Fidem tunc temporis divexantibus. Primò enim in hac serie Tyrannorum, serena aliquando pax Christianis affulsit, sub remotis etiam Principibus post Decii mortem, Tacito nempe, Floriano, & reliquis ante Diocletianum & Maximianum; eo autem tempore dari poterat Ecclesiæ Mediolanensi Sponsus; Secundò, de hac vacatione tam prolixa nullum in veteribus Catalogis, Historiisque verbum offendimus; ea verò complexa fuisset ultra quinquaginta annos, si Monæ Successor statuatur Mirocles; cùm enim eidem assignari nequeant nisi duodecim anni Sedis, viveretque Anno CCCXIV., ùt proximè diximus, deligi debuit circa Annum CCCII., imo etiam seriùs, juxta nostram Chronologiam. Sed de his alibi agemus.

Quæ foret Materni Patria, minimè prodidere Acta ejusdem, sive a Mombritio, sive a Gulielmo Cupero in lucem producta. Auctor noster antiquus, Catalogo vetusto Bibliothecæ Ambrosianæ a Papebrochio commentariis illustrato, & vacationem Sedis Mediolanensis ad Annos XXXVI. protendenti, consensisse videtur; ait enim, Mediolanensem *Plebem diutinâ absentiâ Pastoris* (nempe Monæ defuncti) *viduatam, cùm de eligendo Episcopo ageretur, graviter suspirasse*, nesciam, quem va-

vacuæ jamdiu Sedi nostræ præficeret: Siquidem *Sacerdotum nemo erat bujusce honoris dignus, vel potiùs oneris capax, quantò minus Clericorum quorumvis inferioris gradus*. Hanc autem inopiam in Clero fecerat adeò in longum protracta Ecclesiæ Mediolanensis viduitas, & Gentilium protervia, quæ in Cæsarum nefandis Persecutionibus, invexerat in hanc Metropolim antiqua superstitionis suæ monstra; tradit enim idem Auctor, *Clerum & populum, quotquot Carnificum manus evaserant*, cùm primùm *in Philippi Basilicam convenere, ut Cæli Dominum suppliciter exorarent, quatenus hæreditati huic suæ misereretur* ac indulgentiam præstaret, *expurgandæ a sordibus Idolorum*, quibus Ecclesiam illam iterum contaminaverant eorumdem Cultores, solicitam operam impendisse. Prosequitur subinde enarrare, quòd, hærentibus illis in ea ambiguitate, quis deligi deberet, *quidam ex Sacerdotibus, quem longæva senectus, & meritorum gratia insigniebat*, Divino lumine illustratus, ceteris omnibus simul còllectis Successorem Monæ designaverit, nempe Maternum, tunc Primicerium Lectorum, qui *pietate multimoda & benignissima caritate* præstabat, atque ideo *ab universis diligebatur*. Nullâ itaque morâ interjectâ, hunc veluti Divinâ revelatione datum Pastorem amplexi, eumdem supplices deprecati sunt, ut Episcopale officium assumere non renueret. Ille verò, utpote tenerrimo corde præditus, licèt illacrymans, Cleri simul & populi insistentis precibus annuit, seque ad hoc onus recipiendum inflexit. Hoc autem, si calculum ineamus, contigit circa Annum CCLXXXIII., cùm in re obscura & implexa nihil certi figere nobis liceat.

Antequam sermonem ulteriùs producamus, fateri debemùs,

mus, miratos nos etiam fuiſſe cum Gulielmo Cupero in Vita Sancti Materni, Placidum Pucinellum, *in Zodiaco Eccleſiæ Mediolanenſis*, pià cerebri ſui meditatione pueritiam & virtutes Sancti Materni ante Epiſcopatum retuliſſe, atque exornaſſe rhetoricis phaleris, ne videlicet hanc Vitam acephalam daret. Quis enim in tanta antiquitatis caligine minutiores haſce notitias valéat expiſcari, nullà Auctoris illorum temporum face præeunte? Ut autem ad Maternum redeamus; incidit Pontificatus hujus Sancti Præſulis in ea tempora, quibus gemina illa humani generis peſtis, Diocletianus, & Maximianus Herculeus ad Imperium evecti, teterrimam contra Chriſtianos inſectationem, cruentiſſimis ubique ſtragibus editis, excitavere. Quoniam verò ferinum hoc odium primò in Milites, Chriſti religionem profitentes exarſit, refert Auctor noſter vetuſtus, inter alias Paſtoralis muneris curas, hanc quoque fuiſſe a Materno ſuſceptam, „ ut poſitos in ergaſtulis Chriſti Milites patientiæ armis indueret, certandi audacià imbueret, ac triumphandi fiducià recrearet; Eorum ſi qui fortè (mortem) oppetiiſſent aut gladiali ſententia detruncati, aut acrioribus tormentis exanimati, condignè corpora ſepulturæ mandaret, jugibus excubiis pernoctanter inviſere ſatagens, ne minimæ quoque ex ipſis particulæ, veluti pretioſæ cœleſtis theſauri margaritæ diſperirent, inventaſque condignis illico thecis reponeret „. Piæ hujus ſolicitudinis luculentum teſtimonium præbent Acta celeberrimi in univerſa Eccleſia Sancti Victoris Militis & Martyris, a Bollandiſtis illuſtrata ad diem VIII. menſis Maji; cùm enim diutinà in carceribus inedià tentatus, virgis acerbiſſimè cæſus, liquatoque plumbo perfuſus, ac tamdem ſecuri percuſſus

sanctus hic Martyr, gloriosè de insana Cæsaris crudelitate triumphasset, sævitum est etiam in exangue Corpus, eodem nocte in densum nemus abjecto ad pabulum silvestrium bestiarum. Adfuit tamen Maternus, qui illo invento duabus capiti ac pedibus Feris excubantibus, post earumdem recessum, religiosissima veneratione sublatum idem Corpus tumulo dedit: Et adhuc apud nos perseverat pretiosum hoc pignus in Portiana Basilica, nunc Sancti Victoris; translatum solemni pompa a Sancto Carolo Borromeo Anno MDLXXVI., atque in eadem magnifica Æde reconditum. Plures alios Sanctos Milites Martyres, erga quos idem pietatis officium exercuit Sanctus noster Antistes, enumerat Carolus a Basilica Petri, in Vita Sancti Materni.

Verùm ne longiùs abeamus, Auctor antiquus, quo utimur, post relatam vesanam hujusmodi tyrannorum barbariem, ad superiora tempora sermonem convertit, seriemque texit Cæsarum, qui a Decio usque ad Diocletianum Imperii diademate caput præcinxere; narrat autem, Valerianum sub exordia sui Principatus, *humanum multùm Dei famulis, ac benignissimum extitisse, intantum ut venerationi apud ipsum habiti essent, & suæ Domûs familiam, Christi efficeret Ecclesiam; sed postmodum a quodam Mago dementatum, Christianos persecutum esse, & exterminari præcepisse*. Transit subinde ad Gallienum, inquiens, illum *datis confestim Decretis, inhibuisse supplicia, persecutionesque extinxisse*. Alios Cæsares postmodum enumerat, sub quibus usque ad decimum Diocletiani annum, per sex circiter lustra, *luce sub obscura ac tepenti pace, Ecclesiarum Christi Persecutio cessavit*; atque ista subjungit: „ Per idem tempus gloriosissimus „ Antistes Dei Maternus omni studio invigilans, suas Oves

„ pa-

„ pascuis necessariis adhibitis elegantissimè saginabat, peragransque cunctas Metropolitanæ Sedi subditas, juxta & procul „ extentas Italorum Parœcias, Ecclesiasticis officiis imbuebat, „ propriis jamdudum Pastoribus destitutas, prælectis tum demum ex Clero earumdem Ecclesiarum Magistris, morum „ dignitate ac Fidei vigore refertis, recreabat ùt pia Mater, & „ suâ quodammodo diligentiâ animabat „. Carebat eo tempore Episcopo suo Derthonæ Civitas; quamobrem illuc profectus Maternus, ex Diacono Meliodorum, summæ Sanctitatis Levitam, Episcopali ministerio decoravit, plebique poscenti Pastorem tribuit. Denique fusè describit Auctor memoratus vorax incendium Persecutionis, succensum a pessimis Cæsaribus Diocletiano & Maximiano, quo per Orientem atque Occidentem, in cinerem redigere quidquid Christianam Religionem redolebat, tentavere, Ecclesias Dei funditùs extirpantes, *Præsules ipsos & Christi Ministros, reorum more, catenarum nexibus alligando, atque in horrendis carceribus includendo, Virosque illustres ac Matronas nobiles inverecundè & inhonestè in publicum trahendo, & palam denudatos, Latronum lege, virgis plumbatis ac fustibus cædi jubendo*; quodque dolendum est, *Divinæ Scripturæ Libri in medio platearum igne cremati sunt, & in Urbibus, Dei Laudibus silentium* impositum, cùm *in carceribus nullus vacuus Cleri Ordinibus locus* adesset. In hoc funesto Ecclesiæ infortunio visebantur juges lacrymæ depluere ab oculis Materni, & ora pectusque rigare, etiam cùm munera sua exerceret, & ad Gregem sibi commissum concionaretur. Interrogatus verò a Discipulis, quam ob causam ita ploraret, respondit, se non rerum damna fragilium, sed animarum miserias lugere, cùm

F 2 qui

qui a Conditore omnium in summam libertatis gloriam creati essent, Dæmonum obsequiis se mancipatos plauderent; proinde ab assidua Oratione numquam desistebat, Deum exorans, ut constantiam Christifidelibus in equuleis, flagris, metallis, exiliis, adustionibus impertiretur. Imo pro ipsis Tyrannis ac Carnificibus solicitas preces Cœlesti Patri affundebat, ut a profanæ superstitionis tenebris, in filiorum lucis sortem illos evocaret. Non expers tamen fuit furoris Gentilium ipse etiam Maternus; claudens enim compendium illius Vitæ Auctor hucusque laudatus, ait, Sanctum hunc Antistitem sæpe *inter alios vinctum fuisse catenis, Principi nequissimo præsentatum cum reliquis; interdum quoque carceris ergastulo includi jussum, & flagris atrocibus quàm toties affectum; inter quos tamen cruciatus, Christi semper clypeo protectus & galeâ, hostiles ictus egregius hic Miles* propulsabat, obtundebatque.

Obiter hic describere lubet quæ de nostra Metropoli Scriptor idem antiquus Materni Vitæ inseruit, cùm in maximam illius gloriam vergant; delectum videlicet fuisse a Maximiano Mediolanum, in Imperii sui Sedem, atque ibi *Augustale Palatium collocasse, Urbemque istam præ omnibus, qui ante ipsum Romani Regni Principes extiterant, fovisse, auxisse, ac dilexisse, adeo ut ad majorem hujus Urbis amplitudinem, non parvum muri ambitum addiderit, diversis quoque eam schematibus ornaverit, & antiquæ Romæ cognatam effecerit.*

De Anno obitùs Sancti Materni minimè concors est Scriptorum opinio. Nos in hac Historicorum dissensione statuimus, illum decessisse circa Annum CCCIII., cùm enim Traditio & Acta Sancti Victoris Martyris referant, ejusdem Sancti

cti Corpus sepulturæ datum fuisse a Sancto Materno, cùmque Martyr ille non occubuerit, nisi in gravissima Persecutione Maximiani, excitata prædicto Anno CCCIII., compertum sit, nonnisi post Sancti Victoris cædem, fuisse a Sancto nostro Antistite vitam depositam. Gulielmus Cuperus supra relatus opinatur, Sanctum Maternum defunctum fuisse Anno CCCV:, cùm sub Maximiano Imperatore, qui eodem Anno ab Imperio se abdicavit, dicatur obiisse in antiqua Historia. Verùm hæc non a Scriptore hucusque a nobis allato, sed a Mombritio addita est ex aliis Exemplaribus, teste Clariss. Muratorio. Hoc autem etiam omisso, ratio doctissimi Cuperi minimè nobis arridet; potuit enim Sanctus Maternus obire sub Maximiano, Anno CCCIII., quo ille Persecutioni initium dedit, postquam pium officium exercuit erga Sanctum Victorem, hujus Martyris Corpus sepulturæ tradendo; atque id facilè autumare nobis licet, fuisse nempe illum, tot cruciatibus supra relatis malè affecto corpore, quantociùs e vivis ereptum.

Difficilior nodus exsolvendus emergit, in assignando temporis spatio, quo Sanctus Maternus Mediolanensem Ecclesiam administravit; alii enim illius regimen ad brevius tempus contrahunt, ùt Galesinius, alii longiùs, quàm par est, protrahunt. Catalogus a Clariss. Muratorio editus Tom. I. Part. II. *Scriptor. Ital.*, duodecim tantùm annos Sedis Materno assignat; Carolus verò a Basilica Petri in Vita hujus Sancti Præsulis statuit, illum sedisse ab initio Deciani Imperii, ad Maximianum, intervallo nempe XXXV. annorum circiter. Papebrochius in Catalogo nostro, quem illustravit, duos supra vi-

gnti

ginti annos Sedis Sancto Materno tribuit, ab Anno ſcilicet CCLXXXII., ad Annum CCCIII.; ejuſque opinioni nos ſubſcribimus, tum quia incidit electio in Annum, quo Eccleſia Catholica ſub mitiori Cæſarum imperio paululum reſpirabat, tum quia ejuſdem obitus optimè componi poteſt cum Martyrio & Depoſitione Sancti Victoris, quam Maternus peregit. Sententiæ huic minimè acquieſcit laudatus Gulielmus Cuperus, qui paulò poſt mortem Sancti Monæ electum tradit in Epiſcopum, Sanctum Maternum, eidem tribuens LII. annos regiminis. Negari tamen nequit, ab Auctore Catalogi Bibliothecæ Ambroſianæ, inter Monam & Maternum XXXVI. annos Sedis vacantis adnotari. Clariùs etiam loquitur Anonymus Scriptor Hiſtoriæ antiquæ, hactenus a nobis memoratæ, quam ipſe Clariſs. Cuperus in Vita Sancti Materni Actis Sanctorum Bollandianis inſeruit; ait enim ſub initium, Clerum ſimul & populum, qui evaſerant Carnificum manus, ad Philippi Baſilicam conveniſſe, & eam expurgaſſe Idolorum fæcibus, quæ injectæ fuerant, *plebemque viduatam diutinâ abſentiâ Paſtoris, jamdudum cum Chriſto ſociati, graviter ſuſpiraſſe*. Hæc verba procul dubio indicant, vacaſſe Mediolanenſem Sedem non parvo temporis ſpatio, & Idololatris apertum fuiſſe campum inferendi in Chriſtifidelium Eccleſiam profanos cultus, illamque miſerè contaminandi. Quo poſito corruit omnino fundamentum a Cupero allatum ſtatuendi annos LII. regiminis Sancto Materno; præſertim cùm ille nullum vetuſtum Codicem proferat, quo ejuſdem opinio firmetur, & tantùm conjectando culpam rejiciat vel in amanuenſem, vel in ipſum etiam Catalogi Auctorem, qui loco ſcribendi annos LII., vigintiduos adnotaverit. Se-

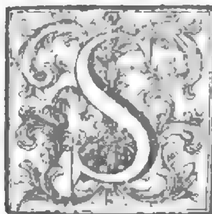
Sepultus est Sanctus Maternus in Ecclesia tunc Philippi, postmodum SS. Martyribus Nabori & Felici dicatâ. S. Carolus Borromeus XVIII. Calendas Octobris, Anno MDLXXI. Corpus Sancti hujus Antistitis in eadem Ecclesia quiescens recognovit, ac solemni pompâ transtulit, simul cum Sacris Lypsanis SS. Naboris & Felicis, quæ ibidem recondebantur.

Ecclesia Ambrosiana Natalem hujus Sancti Episcopi celebrat XV. Calendas Augusti, quo die in antiquis Catalogis legitur, vitam deposuisse.

Adnotare postremo hoc loco necessarium ducimus, errasse doctissimum Cardinalem Baronium, qui Maternum Episcopum nostrum, unum eumdemque fuisse censuit cum Julio Firmico Materno, cujus extare ait in Vaticana Bibliotheca *Commentarium de Erroribus profanarum Religionum*; nemo enim ex Scriptoribus hunc Julium Firmicum Episcopis connumeravit. Neque congruit ætas; Julius enim Firmicus longo post Maternum nostrum tempore floruit, mortuus Anno CCCXXX., sub Constantio & Constante Augustis Fratribus. Ripamontius & Bollandistæ ad diem XVIII. Julii, in Vita Sancti Materni, hoc mendum in Annalibus Baronii detexere, ac etiam emendavere.

SAN-

SANCTUS MIROCLES.

Uccessor Sancti Materni datus est Sanctus Mirocles; idque statuimus contra Auctorem Catalogi inscripti: *Successores Sancti Barnabæ*, editique ex Bibliotheca Vaticana ab Eugenio Cattaneo, & Galesinium *in Tabula Antistitum Mediolanensium*, Actis nostræ Ecclesiæ insertâ, qui, ùt adnotavimus superiùs, Miroclem Protasio & Materno præponunt. Carolus a Basilica Petri, qui optimè illos emendaverat, substituens Monæ Maternum, in designando hujus Successore seriem Præsulum Mediolanensium iterum perturbavit, post Maternum enumerans Eustorgium, dein Miroclem. Quibus fundamentis innitatur doctus hic Auctor, Capite sequenti enarrabimus.

Cum ipso quidem dolemus, nihil de Miroclis Vita proferri posse, eò quòd rerum præclarissimè gestarum ab ipso in nostra Ecclesia notitiam nobis prorsus invidit antiquitatis silentium. Unicum tamen sat est Elogium Sancti Ambrosii, qui in Oratione *de Tradendis Basilicis* Episcopos Prædecessores suos recensens, a quibus opulentam sanctitate & gloria hæreditatem receperat, Miroclem enunciat. Optatus quoque Milevitanus, celebris IV. Seculi Scriptor, Historiam texens Schismatis Donatistarum, nomina eorum refert, qui pro Catholica Ecclesia contra Schismaticos pugnavere, primumque Miroclem enumerat; quod magnum est argumentum virtutis atque existimationis hujus Episcopi, ùt idem a Basilica Petri adnotavit. Sanè duobus Conciliis, adver-

adversùs illos coactis, Romæ primùm sub Melchiade Summo Pontifice, Anno CCCXIII., dein Arelate sub Silvestro I. Melchiadis Successore, Anno CCCXIV. Mirocles interfuit. Hujus autem Concilii Synodicam Epistolam ad Summum Pontificem refert Labbeus Tom. I. Conciliorum, in ejusque fronte legitur nomen Miroclis Episcopi Mediolanensis, ac in calce inter alios Antistites subscriptus invenitur idem Mirocles, quemadmodum etiam in Romano Concilio.

Egregium quoque tanti Præsulis decus est, Pax Catholicæ Religioni data, Constantini Magni & Licinii Decreto, in hac Metropoli expedito Anno CCCXII., dum ipse Mediolanensem Ecclesiam administraret: Ea enim uberrimum gaudium peperit universæ Civitati nostræ, quod hinc in ceteras omnes Ecclesias propagatum, calamitatum præteritarum lacrymas & mœrorem abstersit.

Ughellus in ejusdem Vita scribit, statutum a Mirocle fuisse, ut Clerus designatis horis ad psallendum in Ecclesias conveniret; Joseph verò Vicecomes in suis Observationibus Ecclesiasticis tradit, Divinum Officium, quod postea *Ambrosianum* appellatum est, ordinem ab ipso accepisse: Sed ista ex Traditione tantùm proficiscuntur. Quod admirationem aliquam ingessit Mabillonio & Viris eruditis, est assertio intrepida memorati Ughelli, qui ait, conditum fuisse a Sancto Mirocle Cœnobium Monachorum, prope Basilicam Sancti Victoris; etenim nemo ex Scriptoribus peculiarem hanc laudem nostræ Urbi assignavit; quæ si vera foret, in gloriam non modicam Mediolanensium cederet, cùm nullum aliud antiquius Cœnobium ostendere posset Occidens universus; & sententia Baronii prorsus elideretur, qui

traductum ab Oriente in Occidentem Ordinis Monastici Institutum circa Annum CCCXL. Sancto Athanasio constanter adscribit. Sed Monasterium istud tam citò Mediolani erectum, nullo adducto vetusti alicujus documenti fundamento, facilè corruit.

Anni XII. Sedis Mirocli tribuuntur a Papebrochio, qui eum e vivis ereptum affirmat Anno CCCXV.; & nos hanc eamdem Epocham amplectimur, contra Ughellum, qui juxta Ripamontii calculum, veriorem ab ipso appellatum, Miroclem obiisse eodem anno, quo rediit a Concilio Romano, idest Anno CCCXIII., profitetur; non advertens, hunc ipsum Antistitem subscriptum legi Concilio Arelatensi, Anno sequenti celebrato. Etiam Galesinius in numerandis annis Sedis hujus Episcopi lapsus est, vigintiduos annos eidem assignans.

Antiqui Catalogi concordes, hunc Sanctum Antistitem depositum referunt in Basilica Portiana, nunc appellata *Sancti Victoris*, pridie Calendas Decembris: Nostra tamen Ecclesia eumdem colit III. Nonas Decembris.

Post Miroclem Ferdinandus Ughellus & Galesinius loco jam dicto, in Seriem Antistitum Mediolanensium quemdam OROSIUM intrudunt, quem nullus ex nostris Catalogis & Scriptoribus umquam agnovit. Occasionem huic errori dedit falsa subscriptio, quæ legitur in Concilio Arelatensi II., his verbis concepta: *Ex Provincia Italiæ, Civitate Mediolanensi, Orosius Episcopus, Nazaræus Lector*. Sed decepti sunt Auctores ævi recentioris, qui ex uno Concilio Arelatensi, duo fecere, cùm tamen utrumque, unum sit, Anno CCCXIV. celebratum. Legitima autem subscriptio, quæ jacet sub memorato Concilio, hæc habet: *Merocles Episcopus, Severus Diaconus de Civitate*

Me-

Mediolanensi, *Provincia Italiæ*. Post hunc verò subscribunt: *Orosius Episcopus*, *Nazarius Lector*, *de Civitate Massiliensi*, *Provincia Viennensi*. Confusionem hujusmodi Conciliorum Eruditi nostræ ætatis Viri adnotavere.

De Carminibus ab hoc Sancto Antistite confectis in laudem Sancti Anatalonis, egimus in Vita ejusdem; neque ulterius vacat differere, cùm doctis Scriptoribus notum jam sit, ea esse commentum recentium Auctorum.

SANCTUS EUSTORGIUS I.

Anctum Eustorgium Miroclis Successorem affirmamus, reclamante licèt Carolo a Basilica Petri, qui, ùt proximè innuimus, primorum Mediolanensium Antistitum Seriem diversimodè texit. Itaque opus est expendere hoc loco, cujus roboris sint adducta ab ipso argumenta, ut inde veritas innotescat.

Primò itaque ait, Tristanum Calchum, omnesque nostros Auctores in enumerandis Mediolanensibus Episcopis, statim post Maternum, Eustorgium referre. At pace tam docti Viri, auctoritas eorumdem contra ipsum pugnat; illi enim, quotquot vidimus, concordi testimonio Sanctum Mirociem non tam Eustorgio, sed etiam Materno præponunt, Quamvis ergo erraverint in assignanda ætate Materni, ùt nos etiam professi sumus, cur, quæso, Eustorgius quoque trahendus est ante Miroclem?

Validior videri posset ratiocinatio, quam desumit ex verbis Sancti Ambrosii in Oratione *de Tradendis Basilicis*; in ea namque Sanctus ille Præsul vocat Eustorgium *Confessorem*, inquiens: *Absit, ut tradam hæreditatem Patrum, hoc est hæreditatem Dionysii, qui in exilio, in Causa Fidei, defunctus est, hæreditatem Eustorgii Confessoris, hæreditatem Miroclis, atque omnium retrò Episcoporum*: Inde verò arguit, vixisse Eustorgium eo tempore, quo fervebant Persecutiones, adeòque ante Miroclem, sub cujus regimine tranquillâ pace fruebatur Ecclesia; Utque robur addat sententiæ suæ, disciplinam allegat, quæ illo & superioribus

ribus Seculis in Ecclesia vigebat, quòd nempe ii tantùm *Confessores* appellarentur, qui minis ac cruciatibus Tyrannorum minimè territi, Christum, veramque Religionem nostram confessi essent; proinde eos Tertullianus vocabat *Martyres designatos*, & Gregorius Nazianzenus *Martyres vivos*, *victoriæ suæ superstites*. Sed desumpta hæc ab antiqua eruditione ratiocinatio facilè dissolvitur, si illorum temporum conditionem attendamus; quamvis enim deleta tunc foret in Occidente Tyrannorum barbaries, Constantino Magno auctore, supererant tamen Gentilitatis reliquiæ, quas postmodum abolevit Magnus Theodosius. Præterea Schismata & Hæreses, Ariana præsertim, invaluerant, quæ novo Persecutionum genere Catholicam Ecclesiam ejusdemque propugnatores improbè divexabant: Sanctus verò Eustorgius non tam voce quàm Scriptis contra Arianos pugnaverat, ùt constat ex Epistola Encyclica Sancti Athanasii Alexandrini, *ad Episcopos Ægypti & Lybiæ*, in qua recensens insignes Viros, qui superioribus annis scripserant, inquit: *Itaque si quæ scribunt, ea scriberent Orthodoxi, ùt magnus Confessor Hosius*; alios autem enumerans, post plures Catholicos Antistites Orientis atque Occidentis, nostrum Eustorgium iisdem accenset his verbis: *Cecilianus Africæ*, *Eustorgius Italiæ*. His autem positis, quid verisimilius est quàm credere, plura pro vera Fide tutanda vel ab Idololatris, vel ab Hæreticis perpessum fuisse Eustorgium; atque ad hæc respexisse Sanctum Ambrosium, dum illum appellavit *Confessorem*? Testimonium verò ejusdem Sancti, quod affert in defensionem suæ opinionis laudatus a Basilica Petri, contra ipsum militat; siquidem ordine retrogrado proximos Prædecessores suos Ambrosius enumerans, postremum facit

Miro-

Miroclem, & Eustorgio anteriorem. Quid itaque fortius ad illam enervandam, quàm ipsa auctoritas tanti Doctoris, qui eodem Seculo & in eadem Urbe scribens, eorum successionem tam apertè designat? Porro gravis injuria fieret sapientissimo huic Præsuli, si retexendo propiorum sibi præcedentium Antistitum Seriem, vel ignorantiâ eum laborasse diceremus, vel tumultuario confusoque ordine illos recensuisse.

Alterum non leve fulcimentum addit Sententiæ nostræ Epistola Sancti Athanasii *ad Episcopos Ægypti & Lybiæ*, proximè relata (a), in qua, ut eos confirmet in Fide Nicæna, contra Arianos constanter tenenda, *Eustorgium Italiæ* iisdem proponit. Vivebat igitur Eustorgius Mediolanensis Episcopus post Nicænam Synodum, adeòque multò post defunctum Miroclem, si in exemplum exhiberi debuit memoratis Episcopis, ut in Orthodoxa Nicæna confessione perseverarent.

Demum adjungimus, ob hanc novam conceptam opinionem, opus fuisse Carolo a Basilica Petri subvertere chronologiam Episcoporum Mediolanensium, statutam Sedi eorum in antiquis Catalogis, brevem reddendo Episcopatum Eustorgii, longum Miroclis, ùt ipsemet fatetur. Quamobrem cùm hucusque viderimus, argumenta ab eodem producta nihil evincere, perspicuum fit, locum Eustorgio dandum esse post Miroclem, & annos diuturnioris Sedis eidem conservandos.

Meritò dolet prælaudatus Auctor, etiam insignis hujus Episcopi monumenta periisse, nihilque superesse, quod ad illustrandam ejusdem Vitam præferat facem opportunam. In recentioribus Catalogis, & in Historia Patriæ Andreæ Alciati legimus,

(a) *Editionis Parisiens. Anni 1698. num. VIII, scripta Anno CCCLVI.*

mus, Eustorgium in Græcia claro genere natum, & militiæ adscriptum, versatum fuisse in Aula Constantini Magni Imperatoris, atque ab eodem missum Præfectum ad regendam Mediolanensem Provinciam, in qua, cùm injuncto sibi muneri optimè satisfaceret, delectus est in Antistitem hujus Metropolis. Traditur etiam, nomine Mediolanensium Legationem obiisse Eustorgium ad eumdem Constantinum, a quo subinde donatus est Corporibus Sanctorum Magorum, quæ octo ante annis e Perside Constantinopolim advecta, ibidem jacebant.

Papebrochius in Exegesi sæpiùs laudata hanc Traditionem erroneam credidit, censuitque meliùs assignari posse prædictam Translationem Eustorgio II. seu alteri ejusdem nominis, sed diverso a duobus hisce Episcopis, sub Imperio Phocæ, hominis impii, & de Sanctorum Reliquiis nihil soliciti, sub finem Seculi VI. Verùm hujusmodi conjectura enervatur ab iis, quæ in Dissertatione *de Corporibus SS. Martyrum Protasii & Gervasii* protulimus; nullum namque vestigium legitur tum in antiquis, tum in recentioribus Historiis tam serò delati Mediolanum Sacri hujus Thesauri. Contra verò Hermannus Crombachius in Historia trium Magorum, testimonia refert Auctorum supra triginta, Eustorgio I. hanc laudem tribuentium. Itaque & nos eidem adhæremus, donec certiora producantur ad diem XII. Novembris, quo Bollandistæ se hanc controversiam pertractaturos promittunt; nec dubitamus, eosdem tunc animadversuros, Eustorgium II. ferme centum annis a Phoca distasse; & alterum Eustorgium, quem Papebrochius nominat, ignotum prorsus esse omnibus Historiis.

Ecclesia Portæ Ticinensi proxima, in qua deposita fuere

Sacra

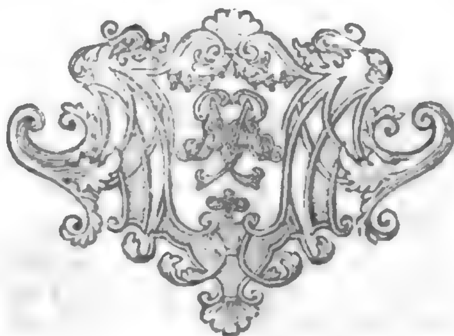
Sacra Magorum Corpora, *Basilica Regum* olim appellabatur; sed illato in eam Eustorgii I. Corpore, hujus Episcopi nomen accepit; clarum indicium, quòd ab ipso in eamdem Ecclesiam inductæ fuerint Sacræ Magorum exuviæ. Ab Ænobarbo Imperatore, instante Raynaldo Coloniensi Archiepiscopo, ereptum nobis fuit pretiosum trium Regum pignus Anno MCLXII., atque Coloniam translatum; nec aliud relictum fuit tantæ jacturæ vestigium, nisi Arca marmorea, in qua jacebant, viduitatis suæ dolorisque nostri perpetuum monumentum.

Sedit Eustorgius annis XVI., nempe ab Anno CCCXV., ad Annum CCCXXXI. Galesinius liberalior eidem tribuit annos XIX. Vitam deposuit XIV. Calendas Octobris, quo die ab Ecclesia Ambrosiana ejusdem Festum agitur; ac sepultus est, ùt diximus, in Ecclesia sui nominis, quemadmodum Catalogi antiquissimi nostrorum Antistitum testantur.

Ferdinandus Ughellus & Galesinius locis jam adnotatis, post Eustorgium recensent JULIUM, tamquam ejusdem Successorem in Ecclesia Mediolanensi. Huic opinioni fundamentum præbuere Acta supposititia Concilii Romani, celebrati Anno CCCXXXVII., sub Julio I. Pontifice Maximo. Baronius illam amplexus est tantâ constantiâ, ut afferat, mirari se, omissum fuisse Julium a Panvinio Viro docto, dum Seriem texeret Mediolanensium Episcoporum, inquiens: *Si alicujus Ecclesiæ antiqui quærantur Episcopi, illi certiores erunt, quos veterum Conciliorum Acta suppeditant*; adeòque censet, hunc Julium non alium fuisse, quàm Julium Firmicum Maternum, Scriptorem insignem Seculi IV., qui donatus sit Infulâ Mediolanensi. Carolus quoque a Basilica Petri, licèt dubius hæreat

hæreat de hoc Julio, utpote ignoto toti Mediolanensi antiquitati, illum tamen expungere veretur a numero nostrorum Præsulum: Imo de Sancto Protasio agens ait, se libenter mentionem de illo fecisse, ut veteris hujus Antistitis memoriam intermortuam revocaret ad lucem.

Attamen omnia hæc falsa esse Viri eruditi jam agnoverunt; ac primò Pagius ad Annum eumdem CCCXXXVII. aperte professus est, Synodum Romanam sub Julio I. Summo Pontifice aliud non esse, quàm farraginêm, quamdam ab Isidoro Mercatore collectam ex Historia tripartita, aliisque Scriptoribus, & in formam Concilii redactam, cùm nulla ejusdem mentio fiat in Libello Synodico. Subinde Benedictus Bacchinius in Pontificali Agnelli de Episcopis Ravennat. Dissertationem instituit, in qua, rebus omnibus quæ in his Actis recitantur ad examen vocatis, eadem Acta suppositia esse, dilucidè ostendit.

SANCTUS PROTASIUS.

N Catalogis antiquis & Historiis accuratius conscriptis, post Sanctum Eustorgium in Episcopali Sede sufficitur Sanctus Protasius, quem Mediolani e nobili Familia progenitum scribunt Auctores nostri. Magnum Athanasium ab Arianis in Oriente exagitatum, atque coactum se transferre in Italiam, ut coram Summo Pontifice Julio I. aliisque Episcopis in Concilio collectis se a nefariis Adversariorum calumniis expurgaret, Mediolani hospitio recepit noster hic Antistes, ac etiam comitatus est in Gallias, ad colloquium cum Imperatore Constante. Postmodum profectus ad Sardicense Concilium Anno CCCXLVII, ibidem tum Athanasii causam, tum Fidem Nicænam constantissimè propugnavit, eidemque Synodo nomen suum apposuit, his verbis: *Protasius ab Italia, de Mediolano*.

Scriptores nostri silentio prætereunt Synodum Mediolani celebratam, præsentibus Romanæ Ecclesiæ Legatis, eodem Anno, quo coacta est Sardicensis proxime relata. Hanc fuisse Occidentalibus Catholicis Episcopis confertam scribit Sanctus Hilarius in Fragmentis Synodicis, cùm ageretur de Metropolitano, Hæresis impicto, ac etiam deponendo. Itaque in hoc pleno Sacro Consessu primâ vice damnatus est Photinus, teste Pagio, qui eruditè contra illustres Scriptores depugnat, pro eadem huic anno figenda. In hac quoque Synodo Ursacius & Valens Arianam hæresim ejuravere, atque

Ideo

ideo in Fidelium communionem recepti fuere. Alterum Mediolanense Concilium collectum fuisse in nostra Metropoli Anno superiore, idest CCCXLVI. refert Labbeus. Laudatissimus Pagius, disjectis tenebris quibus illud Scriptores involverant, hoc idem illustravit ad Annum CCCXLIV.; Cùm enim in Antiochena Synodo Episcopi Orientales formulam Fidei obtulissent, quæ Occidentalibus minimè arridebat, eam in hoc Conventu expenderunt, simulque etiam rejecere. Dolendum est, hasce tanti momenti Synodos periisse. Ceterùm ambigi nequit, in iis primas egisse Sanctum Protasium Antistitem nostrum, utpote Fidei Orthodoxæ strenuissimum propugnatorem.

Per Annos XXII. incompletos Ecclesiam hanc rexit Protasius, nempe ab Anno CCCXXXI., ad Annum CCCLII.; obiit enim VIII Calendas Decembris, depositus in Basilica Portiana, nunc Sancti Victoris. Ejus solemnem memoriam agit Ecclesia Ambrosiana eodem die, quo vitam absolvit. Sacras hujus Antistitis Reliquias, simul cum aliis plurium Sanctorum, Sanctus Carolus Borromeus e veteri Portii Ecclesia in novam Sancti Victoris nobiliùs extructam transtulit VII. Calendas Augusti, Anno MDLXXV., teste Glussiano.

Carmina quædam ad Fontem Sancti Barnabæ, in quibus adventus Mediolanum ejusdem Apostoli memoratur, posuisse Sanctum Protasium tradit Alciatus, qui alia etiam a Sancto Mirocle Episcopo condita in idem argumentum refert, tamquam in antiquis lapidibus sculpta. Sed hæc marmora numquam lucem viderunt, ut eorum antiquitas possit dignosci; nosque in nostra Dissertatione, in qua *vindicias* egimus *de Sancti Barnabæ Adventu*, ne illa quidem innuere voluimus, cùm securum Auctorem desiderent.

SANCTUS DIONYSIUS.

Ost Sanctum Protasium Mediolanensis Ecclesiæ regimen suscepit Sanctus Dionysius. Annos XIV. Sedis eidem assignat antiquus noster Catalogus; constat nihilominus, quatuor tantùm annis incompletis huic Ecclesiæ illum præfuisse, ab Anno nempe CCCLII., ad LV., quo pulsus est in exilium a Constantio Imperatore, ob intrepidè propugnatam Nicænam Fidem, atque denegatum Athanasii condemnationi suffragium in Mediolanensi ejusdem Anni Concilio, de quo mox loquemur. An verò reliquos decem annos exul absumpserit, non ita securè asserere possumus. Papebrochius in Vita Sancti Dionysii ad diem XXV. Maji statuit, illum obiisse saltem Anno CCCLXI., quo Julianus Apostata facultatem omnibus relegatis Episcopis fecit, redeundi ad suas Ecclesias: Id autem confirmat ex Vita hujus Sancti Episcopi a Mombritio jam vulgata, in qua narratur, præceptum ab Imperatore Constantio fuisse, ut Dionysius Episcopus *omni cum honore Sedi suæ restitueretur; sed Virum Dei votis exegisse, ut vitam in exilio poneret, ne regressus, confusa Infidelium Institutis studia plebis aut Cleri inveniret*. Porro cùm nos de hac Constantii indulgentia erga Sanctum Dionysium nihil enunciatum viderimus aut a Sancto Ambrosio, a quo desumpta sunt postrema hujus textus verba, aut ab alio vetusto Scriptore, non ita facile Papebrochio subscribimus; nec intelligimus

gimus, cur solo Mombritii testimonio minuendi sint anni, quos exegisse in exilio Dionysium innuit Catalogus memoratus. Quocirca censemus, id quod Sanctus Ambrosius scribit, referendum esse ad favorabile Juliani Decretum, quod ille acceptare noluerit, Auxentio & Arianis in Ecclesia Mediolanensi tyrannidem exercentibus; præsertim cùm Baronius etiam ultra decennium ejus Vitam protendat, asserens, hunc Sanctum Episcopum decessisse Anno CCCLXXI.

Quid actum sit a Dionysio, & Eusebio Vercellensi in concertatione habita cum Arianis in Concilio Mediolanensi, coacto anno CCCLV. præstat referre, ut ratio ob quam ad exilium damnatus fuit, magis innotescat. Synodus illa, missâ Legatione ad Constantium, Liberius Summus Pontifex in votis habuerat, ut Imperatoris auctoritate colligeretur, ad definiendam per Episcopos Athanasii Causam. Convenere tercentum & ultra Antistites Occidentis, ex Orientalibus verò pauci aut morbo aut itineris difficultate detenti, ùt tradunt Severus, Socrates, & Sozomenus. Verùm prævalentibus Arianis Synodus illa, referente Labbeo, non Concilium, sed *tyrannica consultatio*, *Diaboli Synagoga*, *Conventus malignantium*, *conjuratio Arianorum*, *factio Sceleratorum*, *conspiratio impiorum*, ac demum *publicorum Latronum violenta grassatio* appellata est. In ea damnatus est Athanasius, & rejecta vox *Consubstantialis*, statuta a Concilio Nicœno. Post multum clamorem re deductâ in Plebis conscientiam, verentes Ariani illius judicium, ab Ecclesia in Palatium se receperunt, Epistolam ad Populum inde dirigentes sub nomine Imperatoris. *Sed tunc enituit magna cum laude sincera Fides, atque infracta constantia*

ſtantia Populi Mediolanenſis, cùm non ſolùm lectam in Eccleſia Epiſtolam Imperatoris averſatus ſit, verùm ſemper in eadem ſententia perſtiterit, licèt eidem ablatus fuiſſet Epiſcopus Catholicus, & Arianus ſuffectus; verba ſunt Baronii apud Spondanum ad hunc Annum. Contigit eo tempore quod legitur in Operibus Sancti Ambroſii, Sermone LXIX., qui verè Ambroſii non eſt, ſed cujuſdam Anonymi, tamen antiqui Scriptoris, Maurinis Monachis teſtantibus: Siquidem, cùm Dionyſius Mediolanenſis Epiſcopus, deceptus ab Arianis ſubſcripſiſſet damnationi Athanaſii, ea tamen conditione, ut in reliquis Catholicæ Fidei conſultum foret, requiſitus etiam Euſebius Vercellenſis Epiſcopus, ut Dionyſii exemplo ſubſcriberet, renuit inquiens, nolle ſe nomen ſuum pergamenæ apponere poſt Epiſcopum ipſo juniorem; quapropter ſtatim expunctâ Dionyſii ſubſcriptione, intrepidè obſtitit Arianorum votis, nobili hac fraude Dionyſium eximens ab illorum fallaciis, atque invictum Athanaſii innocentiæ ſe vindicem probans; licèt qui Concilio præſidebat Conſtantius Imperator eumdem & Socios Epiſcopos Dionyſium, & Luciferum duro exilio damnatos ab improbæ illius Synodi conſpectu ablegaret.

Cùm Ughellus in amplo Volumine de Suffraganeis Epiſcopis Mediolanenſis Metropolis, nonnullis aliis ſacris Infulis inſigniat Dionyſium noſtrum, antequam hujus Ambroſianæ Eccleſiæ regimen caperet, neceſſarium eſſe arbitramur, aliqua diſſerere de hiſce ſplendidis mercibus Eccleſiaſticæ eruditionis, quas doctus ille Scriptor in publicum protulit, ut quanti valeant expendatur. Primò enim Dionyſium Albenſem Epiſcopum fuiſſe aſſeruit, creatum circa Annum CCCLII., dein Antiſtitem quo-

que

que Laudensem constituit. Priusquam quidquam de hac re pronunciemus, candidè profitemur, nolle nos honori invidere, aut Traditionem elidere, qua fortasse gloriantur memoratæ Ecclesiæ, habuisse videlicet inter superiores Episcopos suos connumeratum hunc Præsulem, ob excellentium virtutum splendorem invictamque in propugnanda Catholica Fide constantiam, toto terrarum Orbe celebratissimum. Quod attinet ad Albensem Episcopatum, nos ab onere quidquam proferendi exemit Papebrochius, qui in Vita Sancti Dionysii hæc scribit ad diem XXV. Maji: „ Ferdinandus Ughellus asserit, ab Albensi apud Insubres „ Episcopatu, ad vacantem Mediolani Sedem fuisse translatum „ Dionysium; sed nimis alienum ab ejus temporis usu fuit, præ„ sertim in Occidente nostro, ejusmodi translatio ab una Eccle„ sia ad alteram; & sponsalitio contractui similis censebatur Sa„ cerdotalis Ordinatio, ut non minus absurdum videretur, si „ Episcopus Ecclesiam commutaret, quàm si, vivente Sponsa, „ ad alia vota transiret Vir quispiam. Quare malim innomina„ tos censeri quotquot ante Lampadium Romanæ Synodo sub„ scribentem Anno CCCCXCVIII. (sequenti anno celebratam „ fuisse Pagius contendit) Albæ præfuerunt „. Hæc tantùm adjungimus: Quantum in re ista labatur Ughellus, conjici ex eo potest, quòd assignet huic Translationi annum CCCLVII., cùm illo anno jam pulsus in exilium foret Dionysius a Metropoli Mediolanensi, cui jam a pluribus annis Episcopus præsidebat.

Non ita facilè expedire nos possumus, si de Laudensi Episcopali Sede sermo instituatur. Siquidem Scriptor iste in suæ opinionis præsidium refert Sancti Athanasii Apologiam ad Constantium Imperatorem, in qua mentio fit Dionysii Laudensis Episcopi,

ſcopi. Sane non deſunt qui hujuſmodi lectionem ex eadem Apologia deſumptam tueantur; exiſtimant enim, ſcripſiſſe Sanctum Athanaſium, dum alios Epiſcopos recenſet, qui eum comitati ſunt ad Conſtantii Auguſti colloquium, loco Laudæ, *Dionyſium Leidis*; quocirca Dominus Bruzen la Martiniere in ſuo Dictionario magno Geographico inquirens, quæ foret hæc Civitas, Laudem Pompejam deſignat. Attamen recentiſſimus Auctor magni Operis, inſcripti *Oriens Chriſtianus*, Michaël le Quien opinionem hanc prorſus refellit; referens namque Apologiam Sancti Athanaſii, ubi fuiſſe dicitur ſocius ejuſdem *Dionyſius Leidis*, legendum eſſe aſſerit *ab Elide*; Elis autem eſt Achajæ Civitas, quemadmodum memoratus le Quien agens de Eccleſia Elidis tradit. Quomodo ergo poterat eſſe hic Dionyſius, Epiſcopus Laudæ in Italia? Certè in genuina ſcriptione Apologiæ prædictæ Maurini Monachi, Operum Sancti Athanaſii Editores eamdem vocem retinuere *Leidis*, quam Elidem Civitatem Achajæ eſſe P. la Quien invictè propugnat. Cur autem transferri debeat ad Laudem Pompejam, deficientibus vetuſtis monumentis, & Scriptorum teſtimoniis, nos ignorare fatemur. Omittimus, eamdem difficultatem, quam Albenſibus objecit Papebrochius, proponi poſſe etiam contra Laudenſes; eſſe videlicet contra morem antiquæ Eccleſiæ haſce Epiſcoporum Translationes. Nihilominus Laudenſes Sanctum hunc Dionyſium Martyrologio ſuo Manuſcripto inſertum oſtentant ſub die XXV. Maji, ſed ætas, qua Codex iſte exaratus fuit, & quando illatum ſit in eumdem, Sancti Dionyſii nomen, non exprimitur; niſi forte conſcriptus fuiſſe dicatur, jubente Gregorio XIII. Pontifice Maximo, loco Martyrologii Romani Anno MDLXXXIV. Inſuper addunt Lauden-

denses, a vigilantissimo Antistite Josepho Gallarato, nunc Laudensem Ecclesiam egregiè administrante, impetratam fuisse facultatem a Sacr. Rit. Congregatione extendendi ad universam Diœcesim cultum, & sacra Officia in memorati Sancti Dionysii honorem. Verùm facultas ista evincit quidem possessionem cultûs perennis, ex quo inducta est in Laudense Martyrologium Sancti Dionysii memoria, non tamen definit, eum verè fuisse Ecclesiæ illius Episcopum. Ceterùm, quemadmodum ab initio professi sumus, hujusmodi gloriam, qualis ea sit, Laudensibus libentissimè relinquimus, cùm non alia ratione moti, de hac re disseruerimus, nisi ut veritatem e superiorum ætatum tenebris, quantum nobis licebat, erueremus, & ne injurii esse huic Præsuli videremur, si collata meritis, & compertæ jamdudum per Italiam singulari ejusdem Sanctimoniæ, Episcopalia illustrium Ecclesiarum decora, quæ ab aliis Scriptoribus memorantur, ingrato silentio præteriissemus.

Non abs re erit, referre hoc loco præclarum Elogium, quod in duobus MSS. antiquis Codicibus, Mediolanensi & Blaudunensi descriptum Papebrochius edidit in Vita Sancti Dionysii: „ Vir sæpe memoratus Episcopus Dionysius apud „ Mediolanensem Civitatem erat, immunis a vitiis, conspi- „ cuus caritate, humilitate facilis, patientia atque benigni- „ tate mirabilis; flebat cum flentibus, gaudebat cum gau- „ dentibus, aderat operantibus, opem ferebat miseris, ale- „ bat egentes, operiebat nudos . . . . . Ita Beati Viri no- „ men enituit, ut qui Sanctus ab omnibus habebatur, ferè „ ùt Apostolus haberetur „. Idem autem repetit Auctor MS. Codicis memorati; loquens enim de Sancti Dionysii mo-

ra in exilio, hæc habet. „ Ita autem sanctitatis ejus cumulus per totam Armeniam provinciam effloruit, ut nemo eum dubitaret Apostolorum esse consortem; quisquis enim infirmorum eum visere potuisset, procul dubio sanus abibat, & plerique, ab eo benedictione mandatâ, convalescebant.

Nunc de Translatione Corporis Sancti Dionysii ad hanc Urbem est disserendum. Scriptores Mediolanenses laudem istam adscribunt Sancto Aurelio Redicianensi, seu (ùt veriùs se emendare vocem hanc putat Papebrochius ex Geographia Sacra Pauli a Sancto Carolo) Araratiensi, in Armenia Episcopo. Scimus tamen, rogatùm fuisse a Sancto Ambrosio Basilium Magnum, de hoc Sancto Corpore Mediolanum transferendo, illumque vota ejusdem implevisse; Id autem constat ex Literis ejusdem Basilii, missis ad Sanctum Ambrosium, in quibus asserit, se dedisse comitem Sacerdotibus iis, qui ad ipsum Mediolano advenerant, Therasium compresbyterum suum, ut facilem redderet Sacri Thesauri asportationem, & Custodes inflecteret ad eum concedendum; laudans summopere Mediolanensium Presbyterorum concinnitatem in moribus, modestiam, & communem omnium gravitatem, quibus reliquo Clero nostro existimationem conciliaverant. Extat hæc Epistola in postrema Parisiensi Editione, num. CXCVII. Tom. III. Operum Sancti Basilii Græco-latin., quam, prout ibidem jacet, dabimus ad calcem hujus Vitæ. Proinde Præsides delecti ad Breviarium Ambrosianum rectè in rebus historicis instituendum, hoc animadvertentes, antiquam Lectionem de Sancto Dionysio, in qua solus Aurelius Au-
ctor

ctor hujus sacri pignoris ad nos deducti memorabatur, in alteram commutantes, utrumque his verbis conciliare crediderunt: *Ejus Corpus Mediolanum ad Beatum Ambrosium ab Aurelio Episcopo translatum est, cui piæ actioni officium quoque Sancti Basilii Magni accessisse traditur.*

In Historiis Patriæ nostræ unanimi consensu Scriptorum legimus, delatum fuisse Sacrum hoc Corpus rectà in Urbem Mediolanensem, atque obviam processisse Sanctum Ambrosium extra muros, unà cum Clero & Populo, ut illud exciperet. Incolæ Cassani (quod Oppidum est, decimosexto ab hac Metropoli lapide dissitum) mordicus tenent, Sanctum Ambrosium, divino afflatum Spiritu Mediolano illuc profectum esse cum Sacerdotio & plebe, ut deducto per Abduæ Flumen sacro huic pignori obviaret; cùmque Arcam aperiri jussisset, ut Prædecessori suo complexum daret, Dionysium surrexisse, & post amicam salutationem, cum Ambrosio paululum ambulasse differendo de Fide & Christi Divinitate; demum eumdem rogasse, ut in Æde Salvatoris Ossa illius reconderet, ac statim in Arca se composuisse: Qua re peracta, ac iterum currui positâ Capsâ, dum Mediolanum versùs iter institueretur, substitisse immota jumenta, quin ullo modo ulteriùs possent urgeri; quæsivisse autem Ambrosium, an aliqua Sacra Ædicula Salvatoris eo loco extaret, inventumque fuisse inter vepres stirpesque erectum Sacellum, quod Oppidani asserebant fuisse a Sancto Barnaba conditum ac consecratum in honorem Salvatoris; atque in eo decentiùs ornato depositum esse Corpus Dionysii, simulque Oppido commutatum antiquum nomen, atque imposterum dictum a *Cassa* CASSANUM.

I 2 Ut

Ut hanc Traditionem tueatur Joannes Baptista Castillioneus, qui peculiari Libello typis edito Historiam hujusmodi omnem describit, profert auctoritatem MS.ti Codicis, reperti sub initium Seculi XVII. in Arcula ferrea Cœnobii Mediolanensis, Sancto Dionysio dicati, in quo ista narrantur. Attamen qua ætate scriptus sit ille Codex, ac quo tempore Mediolanum delata sit ferrea Arca ipsum continens, minimè indicat, sicuti neque antiquitatem Picturarum, quas olim extitisse affirmat in Ecclesia Cassani.

Porro, quot fulcimentis indigeat hæc narratio ut fidem inveniat, nemo non videt. Mirum nobis est, tam fidenter asseri, ædificatam in Oppido Cassani Ecclesiam sub nomine Salvatoris a Sancto Barnaba, eamque ita citò in tantam negligentiam & oblivionem Incolarum decidisse, ut fortuitò inter dumeta repeiretur & tribulos: Mirum, quòd de tanto miraculo nec Ambrosius, nec Paulinus, nec alii veteres Scriptores verbum umquam protulerint: Mirum, quòd tanto tempore occlusa remanserit Arcula ferrea, quæ certè Cassani adesse priùs debuit, antequam unà cum Corpore Sancti Dionysii Mediolanum transferretur; nec ulli umquam in mentem venerit curiosa cogitatio inquirendi, quid in ea clauderetur. Demum admirationem ingerit silentium omnium Auctorum, nihil prorsus innuentium de Translatione Sancti hujus Corporis ab Cassani Oppido Mediolanum. Omittimus ridiculam eam fabellam, quod, mutato nomine, locus ille, a Sancti Dionysii *Cassa* ibidem immotà, ùt traditur, CASSANUM sit appellatus. Nihilominus cùm ista cuique pateant, Daniel Papebrochius in S. Dionysii Vita, ad diem superiùs memoratum

in

in Actis Bollandi, Traditionem hanc ambabus manibus amplectitur, & temeritatis audaciæque notam inurit iis, qui contraire velint antiquæ huic Historiolæ, quam fortasse Eruditi Viri ad fabulas ablegabunt. Nos in tam docti Scriptoris reverentiam judicium nostrum proferre nolumus; constantes tamen nos esse profitemur in affirmando, Sacras Dionysii Reliquias statim ab earumdem advectione ex Armenia, Mediolanum fuisse rectâ viâ translatas, iisque erectum Templum a Sancto Ambrosio, qui illud in Sancti Dionysii & omnium quoque Confessorum honorem dedicavit, quemadmodum Scriptores nostri hactenus tradidere.

Ut autem aliqua etiam de Sancto Aurelio attingamus, referenda sunt, quæ Carolus a Basilica Petri decerpsit ex Historia Trithemii, Scriptoris Seculo XIV. florentis: Ait enim ille, Sanctum Aurelium, cùm ad suam redire Ecclesiam cogitaret, officiosis Ambrosii precibus victum hìc constitisse, & orationibus quotidianis cogitationem suæ peregrinationis Domino commendasse, ut ab eo dirigeretur; post annum verò, quo Mediolanum venerat, eidem apparuisse Sanctum Dionysium, qui proximum ejus obitum, & sepulturam apud suum Corpus recipiendam nunciavit; quemadmodum etiam contigit, Sancto Ambrosio extremam illi opem ferente, atque Orationem illam in Aurelii Exequiis pronunciante, quæ incipit: *Amisimus Fratrem & Pastorem dulcissimum, imo præmisimus Advocatum* &c. Sermo hic ad nos non pervênit, sed aliquod ejusdem exemplar delatum fuisse in Irsaugiam verisimile est simul cum aliqua Reliquiarum Sancti Aurelii parte, quæ Ludovico Pio regnante Anno DCCCXXX. collocatæ sunt in Irsau-

Irsaugiensi Cœnobio, ut testatum reliquit idem Trithemius. Non tamen verum est quod aliqui asseruere, abductum hinc fuisse integrum Corpus; prædictus namque a Basilica Petri testatur, a se conspectum fuisse Caput, & quasdam alias Reliquias in Ecclesia M.jori.

Ut verò ad Dionysium redeamus, postquam is Patriâ expulsus, in Armeniam secessit, AUXENTIUS monstrum immane in Cappadocia ortum ac pluribus ibidem sceleribus actis inquinatum (Sanctus Athanasius (a) eumdem vocat ***hominem nedum linguæ Latinæ, sed solius impietatis peritum***) favore Constantii Imperàtoris in Insubriam delatus, Sedem Mediolanensem invasit. Quas turbas excitaverit in afflicta hac Ecclesia, quantâque crudelitate in Catholicos Sacerdotes invectus sit, illos a Templis expellens, atque ordines omnes præteritæ disciplinæ subvertens, animus nobis non est hic referre; præterea Sanctus Hilarius duobus Libris in Auxentium scriptis, nefaria ejusdem gesta narravit. Insurrexit ferme universus Occidens Oriensque, celebratis in Gallia, Hispania, Pamphylia, Isauria, & alibi Conciliis, in quibus Episcopi, Auxentio damnato, sese ab illius communione sejunxere. Athanasius item per Literas Damasum solicitavit, ut illum deponeret; sed quamvis sanctus hic Pontifex id præstiterit, inflicto eidem anathemate in Concilio Romano, depelli numquam potuit a possessione hujus Sedis: Tantâ enim versutiâ, pro tempore & locorum opportunitate, utebatur, ut Catholicum se simulans, Valentinianum ipsum, piissimum alioquin Imperatorem, propitium sibi reddiderit. Sola mors, quæ repenti-
na

(a) *In Historia Arianorum ad Monachos.*

na ipsi contigit, ùt tradit Papebrochius, liberare hanc Metropolim valuit a fœda tyrannide, quam per viginti ferme annos Auxentius exercuit; expunctus meritò a numero Mediolanensium Antistitum. Imo cùm olim ejusdem nomen in Sacris Dypticis descriptum foret, Sanctus Ambrosius Libr. III. *de Spiritu Sancto*, Cap. XI., acerrimè conquestus est, falsum hoc & sacrilegum simulacrum in Ecclesiasticis Codicibus expressum fuisse.

Obiter hìc recensere placet lepidam fabellam, quam Placidus Pucinellus in Libro inscripto: *Zodiaco della Chiesa Milanese*, credule hausit a falsis Chronicis Liutprandi, editis & illustratis ab Hispanicis Scriptoribus, iisdem faventibus; nempe, exulante Dionysio, Sanctum NATALEM Episcopum, qui tùnc forte redux ad Sedem suam Toletanam Mediolani commorabatur, fuisse delectum in Episcopum nostræ Ecclesiæ a Clero populoque Catholico; sed eum reverentiæ gratiâ erga Dionysium, Vicarii tantùm nomine res Sacras administrasse. Commentum hujus Episcopi, Catalogis nostris prorsus ignoti, quod etiam agnovit Ughellus, facilè exsufflatur, si hujus Natalis obitum expendamus; siquidem ab iisdem conficti Chronici Liutprandi illustratoribus traditur, decessisse Anno CCCLIV., cùm nempe adhuc Mediolani Ecclesiastica munera perageret Dionysius, Anno tantùm sequenti in Armeniam relegatus. Propiùs ad veritatem accedit quod innuit Tillemontius, videlicet Clerum Mediolanensem, qui parêre Ariano Auxentio recusabat, seipsum, velut vacante Ecclesia, rexisse, quæsitâ a finitimis Episcopis Sacerdotum consecratione.

Su-

Supereſt enunciandum, quo tempore & qua occaſione Dionyſii Corpus translatum ſit ab antiqua Eccleſia ſui nominis, ad Metropolitanum Templum. Paucis hæc refert ſæpiùs laudatus a Baſilica Petri, innuens, id fortaſſe accidiſſe, cùm Eccleſia illa ab Abbate & Monachis, temporum calamitate eſſet deſerta. Clariùs tamen nobis enunciat hujus Translationis tempus Franciſcus Caſtellus, qui in ſuis Miſcellaneis MSS.tis, in Ambroſiana Bibliotheca ſervatis, ſequens monumentum reliquit. „ MDXXXVIII., die Veneris primo Martii. Nota, quòd die „ ſuprafcripto repoſita fuerunt Corpora Sancti Dionyſii Archie„ piſcopi Mediolani, & Aurelii Epiſcopi in partibus Armeniæ, „ poſt Altare Majus Eccleſiæ Mediolanenſis, prope tumulum „ Sancti Galdini, videlicet versùs Meridionalem Sacriſtiam, „ præſentibus Rev. Dño Joanne Maria Tonſo, Vicario Archie„ piſcopali (Hyppoliti II. Eſtenſis Mediolani Archiepiſcopi) „ & toto Capitulo, & Officialibus Eccleſiæ, magnâque populi „ Mediolanenſis multitudine: de qua rogatum fuit Inſtrumen„ tum per Spect. Dñum Joannem Georgium Caſtanum, Joan„ nem Petrum Bernadigium, Joannem Jacobum Moltenum, & „ Hieronymum Seregnium, Mediolani Notarios publicos, An„ no & die ſuprafcriptis.

„ Et ita Ego Franciſcus Caſtellus, Mediolanenſis Eccleſiæ „ Ordinarius, qui prædictis omnibus interfui, ad futuram „ rei memoriam ſcripſi &c.

Sanctus Carolus Borromeus Anno MDLXXVIII., dum aſſervatis in Metropolitano Templo Sanctorum Reliquiis nobiliorem cultum adjicere curaret, Sacrum Corpus hujus Antiſtitis diligentiſſimè recognovit, præſente & miniſtrante Carolo a Baſilica

lica Petri supramemorato, & in subterraneo Sacello prædictæ Metropolitanæ Basilicæ cum aliis Sacris Corporibus deposuit, quemadmodum ipsemet a Basilica Petri testatur.

Festum solemne Sancti Dionysii agitur in Ecclesia Ambrosiana, VIII. Calendas Junii.

Basilius, Ambrosio Episcopo Mediolanensi. (a)

„ MAgna semper & multa Domini nostri dona, nec eo-
„ rum magnitudinem metiri, aut multitudinem fas
„ est numerare Unum autem ex maximis donis, illud etiam
„ est his, qui non sine sensu beneficia suscipiunt, quod nunc
„ longissime nobis locorum intervallo distantibus dedit inter
„ nos conjungi per Literarum alloquutionem. At cognoscendi
„ quidem modum duplicem nobis impertivit: unum per con-
„ gressum, alterum verò per Literarum colloquium. Quoniam
„ igitur cognovimus ex his quæ loquutus es; cognovimus au-
„ tem, non corporis figuram memoriæ nostræ imprimentes,
„ sed hominis interni pulchritudinem ex sermonum varietate
„ perspicientes, siquidem unusquisque nostrûm ex abundantia
„ cordis loquitur (*b*); glorificamus Deum nostrum, qui sin-
„ gulis ætatibus elegit eos qui sibi placent, ac priùs quidem
„ ex ovium grege suscitavit Principem populo suo, & Amos
„ ex caprili corroboratum a Spiritu, in Prophetam evexit;
„ nunc autem Virum ex Regia Urbe, gentis totius Recto-
„ rem, animo sublimem, generis claritate, opum splendore,

K di-

(a) *Data est hæc Epistola Anno CCCLXXV., ùt adnotant Monachi Benedictini in Editione Parisiensi Anni MDCCXXX.*
(b) *Matthæi XII. v. 34.*

„ dicendi facultate omnibus in Seculo degentibus conſpicuum, „ ad gregis Chriſti curam pertraxit. Qui projiciens omnia „ Seculi ornamenta, eaque damnum exiſtimans, ut Chriſtum „ lucrifaciat, commiſſa gubernacula ſuſcepit magnæ & ob Fi- „ dem in Deum celeberrimæ navis, Chriſti Eccleſiæ. Age „ igitur, o homo Dei; quandoquidem non ab hominibus ac- „ cepiſti aut edoctus es Evangelium Chriſti, ſed ipſe te Do- „ minus ex terræ Judicibus ad Cathedram Apoſtolorum trans- „ tulit; certa bonum certamen; infirmitates populi cura, ſi „ quem fortè Arianæ inſaniæ labes attigit; renova veterum „ Patrum veſtigia, & dilectionis erga nos fundamento, quod „ a te jactum eſt, da operam, ut ſuperſtruas frequentiâ ſa- „ lutationum: Sic enim poterimus vicini inter nos eſſe ſpi- „ ritu, etiamſi habitatione terreſtri plurimùm ſejungamur.

„ Tuus autem in Beatiſſimum Dionyſium Epiſcopum ar- „ dor animi, omnem de te erga Dominum amorem, reve- „ rentiam in Anteceſſores, & ſtudium Fidei teſtatur. Animi „ enim erga fideles Conſervos affectio refertur ad Dominum, „ cui ſervierunt; & quiſquis eos, qui pro Fide decertarunt, „ honorat, eodem ſe Fidei ardore accendi oſtendit, itaut una „ & eadem actio multiplicis virtutis teſtimonium habeat. No- „ tum autem facimus tuæ in Chriſto caritati, optimos Fra- „ tres, qui a tua pietate ad boni operis miniſterium electi „ fuerunt, primùm quidem toti Clero laudem conciliaſſe mo- „ rum ſuorum concinnitate; ſiquidem ſuâ ipſorum modeſtiâ „ communem omnium gravitatem indicabant; deinde verò „ omni ſtudio ac diligentiâ uſos, hyemem imperviam non re- „ formidaſſe, ac omni conſtantia fidelibus Beati Corporis Cu-

ſtodi-

„ stodibus persuasisse, ut ipsis suæ ipsorum vitæ præsidium
„ concederent. Noveris autem, numquam futurum fuisse, ut
„ Principatus, aut hominum Potestates vim hominibus illis
„ afferre possent, nisi horum Fratrum animi firmitas eos fle-
„ xisset, ut cederent. Contulit autem plurimùm ad optatam
„ rem conficiendam & carissimi ac religiosissimi filii nostri
„ Therasii Compresbyteri præsentia, qui laboribus itineris spon-
„ te susceptis, vehementiorem Fidelium illius Loci impetum
„ compressit; &, cùm reluctantes oratione suâ flexisset, co-
„ ram Presbyteris, Diaconis, multisque aliis Deum timenti-
„ bus, sublatas cum debita reverentia Reliquias Fratribus ser-
„ vavit; quas vos tanto cum gaudio suscipite, quanto cum
„ mœrore prosecuti sunt illarum Custodes. Nemo dubitet,
„ nemo ambigat: hic ille est invictus Athleta. Ossa illa no-
„ vit Dominus, quæ unà cum beata anima dimicarunt. Hæc
„ cum ipsa coronabit in justa illa remunerationis ipsius die, uti
„ scriptum est: *Oportet nos stare ante Tribunal Christi, ut re-*
„ *ferat unusquisque, secundùm ea quæ per corpus egit* (*a*). Una
„ Arca erat, quæ venerandum illud Corpus excepit: nullus
„ prope ipsum jacuit; insigne fuit Sepulcrum; Martyris honor
„ ei delatus. Christiani, qui ipsum hospitio receperant, tunc
„ & suis manibus deposuerunt, & nunc extulerunt. Hi fleve-
„ runt quidem, tamquam a Patre & Patrono orbati; sed tamen
„ prosequti sunt, gaudium vestrum suæ consolationi præferen-
„ tes. Pii ergo, qui tradiderunt; diligentes, qui susceperunt.
„ Nusquam mendacium, nusquam dolus: testamur nos; extra
„ calumniam sit apud vos veritas.

(a) *Ad Roman. XIV. v. 10.*

SANCTUS AMBROSIUS.

Ortuo Auxentio Sanctus Ambrosius, a quo reparandum erat in omni Italia Fidei Catholicæ decus, noto jam miraculo Infantis ipsum in Episcopum acclamantis, ex Præfecto Italiæ delectus est in Mediolanensem Antistitem Anno CCCLXXIV. Parentem habuit alterum Ambrosium, nobilissimum Romanum Civem, missum in Gallias Præfectum Prætorio; Sed quo anno in lucem emissus fuerit Ambrosius noster, in incerto versamur, cùm alii eidem tribuant vitæ annos LXIV., alii tantùm LVII.

Celebrius dubium est de Loco, in quo primas hauserit auras; siquidem non secus ac de Homero, ita de Ambrosii solo natali plures Urbes contendunt. Scriptorum aliqui eumdem Romæ natum asserunt, cùm ipsemet Ambrosius Civitatem illam appellet *Patriam suam*, ductumque in Gallias volunt adhuc infantem. Verùm hæc opinio facilè refellitur, cùm verè a Romana Urbe originem Familia habuerit, a qua nonnisi ad tempus aberat Pater, adeòque *Patria sua* dici ab Ambrosio Roma poterat. Itaque communiùs Auctores tradunt, ortum illi in Galliis contigisse. Sed, cùm in ea Provincia tres Urbes sibi hanc vendicent gloriam, unaquæque sibi adscribit Sedem, in qua Præfectus Prætorio legem dabat, *Treveris* nempe, *Lugdunum*, & *Arelates*, atque adeò quælibet earum primos excepisse nobilissimi hujus Infantis vagitus gloriatur. Tillemontius extra omnem dubitationem statuit ejusdem

dem ortum in Urbe Trevirensi; Theophilus autem Raynaudus peculiari Dissertatione evincere conatur, Sedem Præfecti Prætorio tunc constitisse Arelate, atque ibidem natalem suum Ambrosium duxisse.

Postremus fuit Præsul noster ex Liberis Genitoris; primò enim edita fuit Marcellina, dein Satyrus, appellatus etiam *Uranius*; postmodum Ambrosius. Crescente illius dexteritatis & prudentiæ famâ, missus est in Insubriam ad gerendum munus Italiæ Præfecti; subinde Mediolanensis Ecclesiæ renunciatus Antistes, patrimonium omne, quod amplum erat, ad Ecclesiam & pauperes transtulit, curamque omnem domesticæ rei in Satyrum Fratrem suum rejecit. Singulis Dominicis diebus verba facere ad Populum Ambrosium consuevisse, testis est Sanctus Augustinus Libr. VI. Confession. Cap. III., quamvis desiderari sermones suos passus non sit in Festis celebrioribus, & etiam semel atque iterum eodem die, ùt in ejusdem Vita tradunt Monachi Maurini. Theodoretus auctor est, Ambrosium, statim ac Episcopus fuit, Valentiniano I. Imperatori, acri objurgatione objecisse, quæ malè a Magistratibus suis, in ministeriis eorumdem curæ ac fidei commissis, gerebantur; Cæsarem verò respondisse, libertatem hanc gratam sibi esse, proinde animæ suæ saluti medicinam opportunam præstare imposterum non renueret. Sed citò Imperator ille vitam reliquit, defunctus Anno CCCLXXV.

Triennio post Ordinationem Sancti nostri Antistitis, Satyrus ejusdem Frater in Africam trajicere decrevit, reluctante licèt Ambrosio, ut debitam ipsi non modicæ pecuniæ summam redimeret a quodam Prospero, qui eam solvere detre-

ctabat,

ctabat, avaritiæ suæ indulgens, & falsa opinione ductus, quòd Ambrosius terrenarum rerum amorem a se ablegasset, despiceretque divitias. Cùm reditum in Italiam maturaret Satyrus, ac navim conscendisset, exortâ repentè violentâ procellâ, ut tutiùs cum fluctibus luctaretur, quassatâ navi Eucharisticam salutarem Hostiam a Catholicis infortunii consortibus petiit, eamque in orario depositam collo appendens se in mare demisit, ac voto Sancto Martyri Laurentio nuncupato, incolumis ad litus evasit, atque ab Africano Catholico Episcopo (ut verisimiliùs tradunt Hermannus (*a*) & Tillemontius (*b*)) Baptismi & Eucharistiæ Sacramenta suscepit. Huic Metropoli restitutus Marcellinam Sororem Româ huc delatam invênit, ut Fratri Ambrosio ob gravissimum morbum vitæ periculo laboranti opem suam conferret. Quæ fuerit utriusque lætitia in adventu Satyri, refert ipse Ambrosius in funebri ejusdem Oratione. Citò tamen in lacrymas recidit gaudium; post breve namque tempus sex mensium ereptus est e vivis dilectissimus Frater. Mortui laudes prosequutus est Ambrosius in gemino Sermone, quem publicè habuit tum in Solemnibus Inferiis, tum in septimo ab obitu die. In tam gravi orbitate vicit tenerum fraternæ dilectionis sensum infracta Ambrosii constantia; quippe & feretro humeros supponere voluit, & præsente cadavere e suggestu perorare. Acta hæc sunt Anno CCCLXXIX., quemadmodum concordes asserunt Hermannus, Tillemontius, & Monachi Maurini (*c*).

Agitata celebris quæstio fuit, quo in loco Satyri Corpus

(a) *In Vita Sancti Ambrosii gallicè scripta.*
(b) *In Notis ad Vitam ejusdem Ambrosii.*
(c) *In Vita Sancti Ambrosii chronologicè descripta.*

pus deposuerit Sanctus Ambrosius; alii enim in Ecclesia Portiana, Sancto postmodum Victori dicata, apud hujus Martyris Corpus sepultum contendunt, alii in Ambrosiana Basilica, & in Sacello, quod olim dicebatur *Sancti Victoris in Cælo aureo* tumulum habuisse testantur. Raphaël Moneta pro Basilica Portiana stetit, edito typis contra Puricellum integro Libro; hic verò quasi pro Aris & focis decertans, altero impresso Libro, ad refutanda Adversarii argumenta vindicem calamum impendit. Attamen si absque studio Partium rem hanc sincerè velimus expendere, primus lapis, quem sententiæ suæ firmandæ jacit Puricellus, sed valdè nutans, est Satyrum obiisse Anno CCCLXXXVII.. Verùm Scriptores superiùs relati, ex verbis ipsis Sancti Ambrosii, uno omnes consensu statuunt, Satyrum decessisse octennio ante: Quo posito, quis non videt, ejusdem Corpus deponi minimè potuisse in Ambrosiana Basilica, quæ nondum extructa erat & consecrata? Siquidem illam a se conditam non dedicavit Ambrosius, nisi septimo post anno, nempe CCCLXXXVI., inventis, translatisque in illam Sacris Corporibus Protasii & Gervasii, ùt constat ex eodem Ambrosio in Epistola ad Sororem. Nos tamen in hac Causa abstinemus a proferenda sententia, ne insignibus hisce Ecclesiis inter se decertantibus de tam pretioso thesauro, aliquid decoris invidere videamur. Certè Sanctus Carolus hæc Sacra Corpora recognovit in Ecclesia Portiana Anno MDLXXVI., eaque, solemni institutâ per Urbem supplicatione, sub Majori Ara recondidit, quemadmodum in ejusdem Vita Libr. III. Cap. IX. refert Giussianus, qui ait, securo testimonio compertum fuisse Corpus Sancti Satyri, Fratris

tris Sancti Ambrosii, ibidem jacentis; atque ob id summam ab ipso Antistite lætitiam fuisse conceptam.

Nota est omnibus Justinæ Imperatricis perfidia, quæ abutens auctoritate infantis Filii sui Valentiniani II., omnem lapidem movit, ut populum contra Ambrosium concitaret, illumque ab Urbe depelleret. Sed non ita perspicuum est nomen alterius Auxentii Ariani Episcopi, infensissimè contra Ambrosium furentis; a nonnullis enim confundi cum Auxentio seniore tradit Baronius; qui tamen in eo fallitur, quòd asserat, hunc falsum Episcopum appellatum priùs fuisse Auxentium in Patria sua, dein Mercurinum Mediolani, ut mutato nomine sese obtegeret, ac securiùs hìc moraretur: Contrarium namque docent Tillemontius, & Monachi Maurini, scribentes, novam hanc pestem e Scythia Mediolanum delatam, ibidem nomen gessisse Mercurini; in Urbe autem nostra Auxentium se dici voluisse, ut Arianorum gratiam iniret, qui nomen Auxentii antesignani olim sui venerabantur. An is delectus fuerit in Episcopum ab asseclis suis, statim ac decessit prior Auxentius, non satis liquet: Constat quidem, Justinam Augustam, non tam fœmineam suam rabiem & Aulicorum versutias, sed etiam vim militum adhibuisse, ut Basilica primùm Portiana, dein Basilica Nova huic perfido Episcopo, suisque Clientibus ab Ambrosio dimitteretur. Quid Præsul noster invictissimus egerit in rebus adeò afflictis, narrat ipse in Oratione *de Tradendis Basilicis*, & in Epistola *ad Marcellinam Sororem*.

Inquirendum solummodo remanet, quænam foret hæc *Basilica Nova*, quam Arianis cedere Præsul noster jubebatur.

Por-

Porro Intramurana non fuit, quæ *Nova* & *Major* dicta est tum a Paulino, tum ab eodem Ambrosio; in ea enim tunc ipse Sacris operabatur, nec tanta erat Arianorum audacia, ut principem Ecclesiam occupare tentarent. Neque asseri potest, fuisse Ambrosianam Basilicam; cùm enim ista acciderint Anno CCCLXXXV., Templum illud nondum Dedicationem acceperat, quam sequente tantùm anno, ùt diximus, Ambrosius peregerat. Itaque Tillemontius censet, fuisse Basilicam Apostolorum extra Portam Romanam, quam ipse Ambrosius paulo ante, idest Anno CCCLXXXII. construxerat, ditaveratque eorumdem Reliquiis, Româ huc traductis a Sancto Simpliciano.

Invaluerat Mediolani, ac ferme in omnibus Italiæ Ecclesiis prava consuetudo, quæ religionis specie obvelata in Sacrarum Ædium dedecus desciverat; deferebantur namque passim a Populo ad Sepulcra Martyrum, in Loco ipso precum & Sacramentorum, non secus ac ad Cœmeteria, panis vinum & dapes, velut in Martyrum honorem, & mortuorum solamen; revera tamen, utplurimum vivorum erant tripudia, qui sese cibis potuque ad ebrietatem usque infarciebant. Superstitiosum hunc morem, Paganisque ritibus affinem Anno CCCLXXXIV. prorsus abolevit Ambrosius; illumque ceteri per Italiam Episcopi suis ab Ecclesiis proscribere curaverunt. Baronius censuit, hisce Præsulis nostri & aliorum Antistitum Decretis sublata fuisse Convivia illa, quæ in usu erant primis Ecclesiæ Seculis, quibus, cùm recurreret solemnis aliqua Christi aut Sanctorum dies, ad mutuam fovendam caritatem Clerus populusque in Sacris Ædibus mensas instruebat; eaque græco vocabulo *Agapes*

L voca-

vocabantur. Verùm Tillemontius, ubi de Sancto Ambrosio agit Cap. XXXVI., optimè animadvertit, confundi a doctissimo hoc Viro consuetudinem memoratam cum Agapis, Sanctum Augustinum hujus rei Testem adducens, qui licèt vires omnes intenderit, ut illam in Africa quoque vigentem extirparet, Agapes tamen contra Manichæos egregiè propugnavit Libr. XX. Cap. XX. contra Faustum. Imo ex eodem Sancto Augustino Libr. VI. Confession. Cap. II. discimus, quænam Convivia deleta fuerint a Sancto Ambrosio; narrat enim, cùm Beata Monica Mater sua Mediolanum venisset Anno CCCLXXXIV., *sobrium prandium more suo supra sacros tumulos ferre voluisse; at fuisse eam ab Ostiario, quem idcirco ibi constituerat Ambrosius, probibitam*. In nostra certè Ecclesia prandia illa, quæ Agapes appellabantur, multis post Sanctum Ambrosium Seculis inter Ecclesiasticos Viros perduraverunt; Beroldus enim Scriptor Seculi XII., referens cæremonias & ritus Ambrosianæ Ecclesiæ qui tunc adhibebantur, & Festos præcipuos dies, dicatos Domino & Sanctis, sæpiùs adnotat prandia, quæ Archiepiscopus aut Abbates Cœnobiorum, Presbyteris, Diaconis, Lectoribus, aliisque ex Clero dare tenebantur; idemque enunciatum legimus in multis antiquis Archivorum Chartis usque ad Seculum XV. Alibi maturiùs Convivia hæc defecerunt, saltem quoad Laicos, cùm apud intemperantem plebem, in luxum atque corruptelam degenerassent; atque ideo ab Episcopis Conciliisque damnata fuere. Sed de his fusiùs suo loco disseremus, cùm de Ritibus Ambrosianæ Ecclesiæ sermo erit.

Memorato Anno CCCLXXXIV. Mediolanum delatus est Augustinus, missus a Symmacho Præfecto Urbis, ad quem Civitas

vitas Mediolanensis Legatos destinaverat, ut eximium in publico Gymnasio Rhetoricæ Interpretem impetraret. Acta celebris hujus Viri legimus narrata a se ipso in Libris Confessionum. Quatuor ferme annis apud nos moram traxit, Ambrosii Sermonibus & consuetudine delectatus; atque a Simpliciano plurimùm adjutus, ut Catholicæ Fidei nomen daret.

Superest discutiendum, quo anno, & quo in loco Sacrum Baptismatis Sacramentum a Sancto Ambrosio Augustinus susceperit. Opinio quæ in vulgus prodiit, quæque etiam insculpta fuit marmori, posito sub finem Seculi XVII. in fronte Ædis Sancto Augustino dicatæ & Mediolani extructæ prope Ecclesiam & Cœnobium Ambrosianum, ea est, Sanctum Augustinum baptismalibus undis expiatum ibidem fuisse Anno CCCLXXXVIII. Utrumque tamen falsum est; siquidem ex hoc ipso Sancto Doctore, in prædictis Confessionum Libris constat, eumdem baptizatum fuisse Anno superiore, in Pervigilio Paschatis, post Inventionem Sacrorum Corporum Protasii & Gervasii, quemadmodum adnotant Tillemontius, Monachi Maurini, aliique Scriptores. Quòd verò in Loco, ubi in præsentia surgit Ædes Sancti Augustini proximè relata, Baptismum receperit, veteri Ecclesiæ disciplinæ omnino repugnat; Joseph namque Vicecomes in Libr. I. *de Ritibus Baptismi*, Cap. VI., Ludovicus Thomassinus *de antiqua & nova Ecclesiæ disciplina*, & recentissimè Ludovicus Antonius Muratorius *in Anecdotis Latinis* Tom. I. constanter tradunt, unum tantùm in Urbibus Baptisterium tunc temporis extitisse: Hoc autem, teste ipso Sancto Ambrosio, constructum erat prope Intramuranam Ecclesiam, quæ Major erat (neque enim intra Ecclesiam, sed foris ætate illa Baptismales

Fontes condebantur) quemadmodum apertè discimus ex Oratione *de Tradendis Basilicis* . Ecclesia Baptisterii prædicti appellabatur *Ecclesia Sancti Joannis ad Fontes*, , ùt scriptum reliquit in sua Historia Landulphus Senior , & media erat inter Ecclesiam Majorem , & Sanctæ Theclæ .

Anno CCCXC. contigit celeberrima simul & infausta Thessalonicensium cædes sontium simul & insontium , jussu Theodosii Imperatoris peracta , ob seditionem illius Urbis Civium , qui necem intulerant Præfecto aliisque Cæsareis Ministris . Delato ad Theodosium hoc nuncio , Sanctus Ambrosius eumdem adiit , rogavitque ut veniam sceleri daret , & a piissimo Cæsare gratiæ petitæ sponsionem accepit . Verùm Theodosius Aulicorum persuasionibus victus , non admonito Ambrosio , præcepit ut a Militibus Cives Ludis Circensibus adstantes indiscriminatim occiderentur . Ingemuit hoc audito Ambrosius , & cum illo Episcopi omnes , qui tunc ad Concilium convenerant , ut Itachianos & Felicem Trevirensem Episcopum ab ipsis consecratum damnarent ; cùmque Mediolanum adventaret Theodosius , opportunum duxit Sanctus Præsul Urbe excedere . ne recens vulnus acerba manu tractatum exasperaret , scripsitque ad eum Epistolam , in qua criminis gravitatem exponens subjunxit , se , ipso adstante , Sacrificium offerre non posse . Reversus verò , cùm intellexisset Theodosium ad Ecclesiam properare , obvius eidem factus , Imperatorem repulit ab ejusdem ingressu .

Duo hinc emergunt expendenda , nempe a quo Templo , & qua ratione Ambrosius Theodosium ingredi volentem rejecerit . Nonnulli censuere , Basilicam a nostro Præsule ædificatam , atque appellatam ipso adhuc vivente *Ambrosianam* , fuisse ab

co-

eodem auctam Metropolitanæ honore, necnon in illam commigrasse Primarium Clerum, vitamque communem cum Ambrosio ibidem duxisse; eam verò esse Basilicam, a qua Theodosius repulsam tulit. Verùm quàm inani fundamento hæc scripta sint, ostendere conati sumus *in Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c. Cap. III., quam pro Metropolitano Primario Clero Mediolani edidimus Anno MDCCXXXIII., tum auctoritate Theodoreti, qui intra Urbem id contigisse narrat; Ambrosiana verò longè a muris distabat; tum Ambrosii & Paulini testimonio, qui Intramuranam Ecclesiam, *Majorem* appellant. Certè ibidem solemnioribus anni diebus Sacra ministeria se peregisse, antequam Ambrosiana dedicaretur, disertis verbis testatur Ambrosius.

Quod spectat ad modum repulsæ, vulgata Traditio, quam etiam Baronius amplexus est in Vita Sancti Ambrosii, refert, eumdem Theodosio adventanti postes Ecclesiæ clausisse. Nihil tale memorant antiqui Auctores, qui rem hanc distinctim enarrant; Theodoretus enim tradit, occurrisse Ambrosium ante vestibulum, eique imperasse, ne ulteriùs procederet; Sozomenus ait, obviam ivisse Ambrosium Theodosio, cùm jam ad ostium pervenisset, & apprehensâ illius purpurâ sistere gradum jussisse; Nicephorus Calistus eadem narrat de apprehensa Imperatoris purpura, & de indicto eidem præcepto, ne sacræ Ædis vestibulum tangeret; demum recentior etiam Scriptor Hermannus Sancti Ambrosii Vitam gallicè conscribens, eadem eruditè confirmat. Quidquid tamen de hoc sit, immortali laude digni sunt tum Præsul noster, tum etiam Theodosius; alter, quòd admi-

admirabili fortitudine restiterit potentissimo Cæsari, alter, quòd ignotâ Aulis demissione & præceptum & pœnam susceperit. Neque enim parvî huic constitit, Ambrosio satisfacere; licèt enim sæpiùs rogaretur a Principe, ut ipsi tamdem libertatem illam elargiretur, qua infimi quique plebis gaudebant, flecti renuit Ambrosius, atque per octo mensium spatium longè ab Ecclesia Theodosium detinuit. Annuit demum precibus afflicti Cæsaris Sanctus Antistes, illum admittens in Ecclesiam, eique Sacramenta ministrans in Natalitia Solemnitate, ùt Theodoretus testatur; sed priùs datâ sponsione publicè pœnitentiam agendi, condendique Legem proprio nomine subscriptam, qua cavebatur, ne Reus ullus extremo supplicio afficeretur, nisi post diem a condemnatione trigesimum. Quàm obsequens fuerit Theodosius utrique Ambrosii præcepto, eorum temporum narrant Historici. Ingressus Templum, toto corpore in humum se dejecit, gemituque ac lacrymis veniam exoravit. Quocirca laudari meruit ob tam insignem pietatem a Sancto Ambrosio in Oratione ab ipso habita in ejusdem Cæsaris obitu. Quinque annos superfuit religiosus hic Princeps, nempe usque ad Annum CCCXCV., atque hoc temporis intervallo, ùt ibidem ait Ambrosius, *nullus dies præteriit, quo non doleret commissum errorem*.

Neque unica tantùm vice Theodosio Cæsari obstitit Sanctus noster Antistes; cùm enim semel Divino Sacrificio interesset, & ad Aram Maximam dona sua de more obtulisset, atque in area Sacerdotalis Chori constitisset, ut Sacrâ Synaxi reficeretur, non tulit hanc licentiam in Laico

homi-

homine, licèt Occidenti atque Orienti universo imperante, Sanctus Ambrosius, Ecclesiasticæ disciplinæ vindex acerrimus; sed per Diaconum suum illum admonuit, ut inde recederet, *purpura* enim, ùt ipse ajebat, *Reges & Imperatores facit, non Sacerdotes*. Paruit Theodosius, seque ad communem Eucharisticam Mensam extra cancellos recepit; cùmque iterum Constantinopolim adiisset, & a Nectario Patriarcha invitaretur, ut intra Sacerdotii septa consideret, hanc vocem adeò Ambrosio gloriosam emisit: *Episcopum, excepto Ambrosio, novi neminem*. Rem hanc perpetuâ dignam memoriâ narrant Theodoretus & Sozomenus, atque ex iis Benedictini Monachi Parisienses in Vitam hujus Sancti Præsulis intulere.

Constans fama est in nostra Ecclesia, Sanctum Ambrosium, dum ad Aras Sacrum faceret, interfuisse spiritu celebrandis Inferiis Sancti Martini Turonensis Episcopi, atque hujus rei vetustissimum testimonium superest in Odeo Ecclesiæ Ambrosianæ, in quo versicoloribus lapillis expressum visitur opere musivo funus ductum memorati Martini ab Antistite nostro. Idem quotannis recitatur in nostro Ambrosiano Breviario, quod cùm emendare instituisset Federicus Cardinalis Borromeus, Viros sacra eruditione instructissimos consuluit, ut rem hanc maturè discuterent; auditis verò eorumdem votis decrevit, nihil de hac narratione expungendum, præsertim cùm adsit auctoritas Sancti Gregorii, Turonensis pariter Episcopi, qui monumenta & Traditiones in eadem sua Ecclesia vigentes noscere potuit, & historiam hanc Libris suis inseruit. Non acquievere recentis ævi Scriptores, qui nonnisi Anno CCCC., aut etiam biennio post, obiisse Martinum tradunt. Tillemontius

tius quidem retrahit hanc mortem ad Annum CCCXCVII.; nihilominus Mediolanensi Traditioni minimè favet, cùm illa contigerit ad III. Idus Novembris, obitus verò Sancti Ambrosii, qui eodem anno decessit, pridie Nonas Aprilis affigatur. Nos tamen, cùm videamus, incertum esse apud Scriptores etiam magni nominis annum mortis Sancti Martini, recedere nolumus a Traditione nostra, quæ testem habet Auctorem Seculi VI., in eadem Turonensi Urbe scribentem; præsertim cùm alii etiam Auctores pro nostra stent parte, inter quos Caracciolus *in sua Controversiarum Biga* Dissertationem integram edidit, ad hanc tuendam Traditionem.

Cùm proximè admirabilis illius Viri Sancti Martini nomen protulerimus, minimè reticendum censemus, non tam hospitem illum fuisse Mediolani, cùm Sanctus Hilarius Pictaviensis Episcopus Anno CCCLVI. ab Arianis pulsus esset in exilium, sed etiam, teste Gregorio Turonensi ac Severo Sulpitio, primum apud nos Monasterium construxisse. Sanè Sancti Ambrosii ævo in hac Metropoli Monasterium extabat, illudque memorat Sanctus Augustinus in Libro Confessionum, inquiens: *Erat Mediolani Monasterium plenum bonis Fratribus*. An verò illud idem fuerit, quod condiderat Sanctus Martinus, prorsus est in incerto. Porro non desunt, qui de hoc altero differentes, Conditorem ejusdem faciant Sanctum Ambrosium, a quo deinde appellati sint illud incolentes, *Fratres Ambrosiani*, postmodum per Italiam diffusi. Sanctus tamen Augustinus eumdem Sanctum Ambrosium vocat illius Cœnobii solummodo Nutritorem, subjungens verbis jam relatis, *sub Ambrosio Nutritore; & ego nesciebam*. Nos in hac

veri-

veritatis indagatione, quam ſcrutari ex antiquitatis ruderibus conantur Scriptores aliqui, aliis perfractè negantibus, calamum nolumus immiſcere, cùm diſceptationes iſtæ extra orbitam provinciæ noſtræ divagentur, & fusè de his Fratribus loquatur Auctor Gallicus Hiſtoriæ Ordin. Religioſ. Tom. IV. Cap. X.. Illud certè omittere piaculum eſſet, quod in ſummam perennem gloriam noſtri Sancti Antiſtitis Ambroſii vergit, videlicet pugnaſſe illum Epiſcopalis animi robore contra Symmachum Romæ Præfectum, qui in ea Imperii perturbatione, junioris Valentiniani puerili ætate abutens, reſtituerat ibidem Aram Victoriæ, & Paganos ſacrilegos ritus in eam reduxerat; Literis enim ad Valentinianum Cæſarem datis, & eloquentiſſima edita Oratione tantum egit, ut Triſtanus Chalcus narrationem ſuam claudens, hanc epigraphen ſubdiderit: *Oratione Ambroſii Veſtales ſublatæ, & æterni illi ignes omnino extincti ſunt*; Quamvis verò ſub Eugenio Tyranno iterum revixerint, eodem tamen victo cæſoque, foci Veſtales in primævum cinerem ſunt relapſi.

Diximus, Sanctum Præſulem noſtrum Ambroſium obiiſſe Anno CCCXCVII.. Henſchennius in Actis Sanctorum, peculiari Diſſertatione ejuſdem deceſſum differt in annum ſequentem; ſed hæc opinio ſectatores non habuit. Maurini Monachi validiſſimis argumentis priorem ſententiam tuentur, præcipuè ob teſtimonium Paulini, qui in Vita Sancti Ambroſii illum ſuperfuiſſe ait Theodoſio ferè per triennium; id autem falſum eſſet, atque ultra triennium poſt illum vixiſſet Ambroſius, ſi differri deberet ejuſdem mors uſque ad Aprilem Anni CCCXCVIII., cùm Theodoſius deceſſerit menſe Januario Anni CCCXCV.

Sepulcri Locus nemini ignotus est; statim ac enim delatum est Sancti Ambrosii Corpus ad Ambrosianam Basilicam, quam ipse condiderat, & in qua tumulari voluerat vivens, ibidem usque ad præsentem diem requievit. Pridie Paschatis mortem obiit; nostra tamen Ecclesia, ut fixum diem teneret, memoriam ejusdem Natalis agit quarto die post Paschalem Solemnitatem: Festivum autem diem Sancti Ambrosii tamquam Patroni Metropolis ac Diœcesis colit VII. Idus Decembris, quo ille Episcopalem Ordinationem recepit.

Ecclesiam Mediolanensem vigintitrium annorum spatio sanctissimè administravit.

De Ritibus ab eo inductis, in Opere, quod de hac re meditamur, loquemur.

Superest tollendus error, qui invaluit in hac Urbe, nempe Sanctum Ambrosium cum Arianis bello decertasse. Patrii Scriptores quamplures id asseruere, indicantes Loca, in quibus aut prosperè aut infeliciter pugnam gesserunt Mediolanenses cum hostibus Catholicæ Fidei, Duce sancto hoc Antistite; quinimo flagello fuisse confractos ab Ambrosio Adversarios venditant. Cùm autem modus hic pingendi Sanctum Ambrosium equo insidentem non incœperit, nisi post victoriam relatam a Luchino in Vico Parabiagi, contra Affines suos Imperium Mediolani affectantes; flagellum verò, quod adhuc in piis Supplicationibus publicè defertur, Symbolum tantùm sit benignissimi patrocinii, quod erga nos gerit, Puricellus *in Differt. Nazariana* rem hanc diligentissimè discuti, ostenditque ex ipsius Ambrosii Libris constare, non bello sed precibus sanctum hunc Præsulem Fidem Catholicam propugnasse: Quamvis negari non possit,

con-

concertationes aliquas inter Catholicos Arianosque tunc temporis actas fuisse; sed numquam Duce, aut imperante Ambrosio, qui in Oratione *de Tradendis Basilicis* scribit, cùm ipsi Sacra facienti ad Altare nunciatum fuisset, aliquot Catholicorum aut detentos aut sauciatos male haberi a Militibus, seipsum victimam Deo obtulisse, paratum etiam, sanguinem effundere, dummodo alieno sanguini parceretur. Hinc autem manifestè deducitur, injuriosum esse mansuetissimo, plenoque Divina caritate Antistiti nostro, credere, illum aliquando arma sumpsisse, cædesque suorum intrepidis oculis spectare voluisse.

De Scriptis Sancti Ambrosii non vacat quidquam referre, cùm ejusdem Opera, Commentariis illustrata a Monachis Sancti Mauri, manibus omnium terantur, indicatis ibidem etiam annis, quibus conscripta fuere ab eximio hoc Ecclesiæ Doctore. Id tantùm adjungimus, ejusdem eloquentiâ non modicè incitatum fuisse Sanctum Augustinum, ut in hac Urbe facundiâ Ambrosii allectus, Christi vexillum amplecteretur.

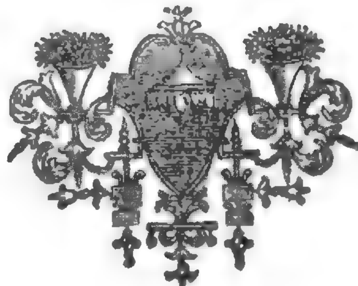
Addere quoque hoc liceat, fervidam quæstionem etiamnum inter Eruditos Viros agitari, quis fuerit Auctor receptissimi in universa Ecclesia Hymni *Te Deum laudamus*. Traditio nostra, plurium Codicum MS.torum & sacrorum etiam Librorum fide roborata, a remotis temporibus continuò illum adscripsit Sanctis Ambrosio, & Augustino, dum Baptismalis lavacri salutaribus undis emergeret, unà simul compositum. Recentiores nostri ævi ac superioris Scriptores id in dubium revocavere, aliis illum referentibus ad Sanctum Sisebutum, aliis ad Sanctum Abundium, aut etiam ad Nicætam, postremò quibusdam ejusdem Auctorem fuisse Sanctum Hilarium affirmantibus. Cajeta-

nus Maria Merati Clericus Regularis, omni laude dignissimus, in suis ad Gavantum eruditissimis observationibus integram de hoc Hymno Dissertationem instituit, ac fundamenta omnia harum opinionum expendit; suam demum enunciat, sed suspicantis in modum, fuisse videlicet hunc Hymnum vel a Sancto Hilario Arelatensi, vel ab aliquo Lirinensi Monacho compositum. Nos in tam diversa concertatione ingeniorum, cùm videamus, nullum hactenus certum hujus Hymni Auctorem, cui acquiescere securè possimus, fuisse productum, persistendum esse arbitramur in antiquissima Traditione; præsertim cùm immortalis memoriæ Cardinalis Bona inter manuscriptas correctiones, quas Psalterio Romano, quo nunc Basilica Vaticana utitur, adhibendas adnotaverat, hæc asserat: *Quamvis Hymnus* Te Deum Laudamus *in Psalterio manuscripto Basilicæ Vaticanæ nomen præferat Sancti Sisebuti, non est tamen recedendum ab antiqua Traditione, quæ Sanctis Ambrosio & Augustino ipsum tribuit, cùm sit communiter recepta.* Idem reponi potest ceteris Codicibus manu exaratis, qui alios hujus Hymni Conditores in fronte præseferunt. Quousque igitur a cimeriis hisce tenebris veritas non extricetur, Metropoli nostræ gloriam hanc vindicabimus, quòd vel a solo Ambrosio, ùt in quibusdam MS.tis vetustis Codicibus legitur, vel ab utroque universæ Ecclesiæ Doctore Ambrosio & Augustino, primò hìc conditus prolatusque sit celebratissimus iste Hymnus.

Ennodius in Sancti Ambrosii laudem carmina hæc scripsit:

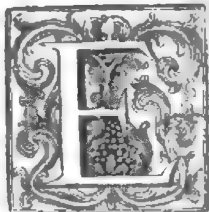
Egit

Egit quod docuit, meritis & honore superstes
Ambrosius Vates, moribus, ingenio.
Roscida regifico cui fulsit murice lingua,
Vere suo pingens germina quæ voluit.
Serta redimitus gestabat lucida fronte,
Distinctum geminis ore parabat opus.
Instituit populos gestu, probitate, pudore,
Fovit respiciens, pertulit, admonuit.
Vatis ut officium postrema pericula possunt
Sic teneras culpas qui tacet, insequitur.
Succinctus gladiis, clypei de pondere tutus,
Pectora claudebat textilibus Chalybis.
Ensis habet vires vitiorum sector & hostis.
Vipera non tangit squammea terga viri.

SAN-

SANCTUS SIMPLICIANUS.

Repto e vivis Ambrosio, suffectus est in Mediolanensem Episcopum Sanctus Simplicianus. De ejus natalibus primisque annis nihil a Majoribus nobis relictum fuisse Tillemontius quoque fatetur. Ferrarius in Annotationibus ad Catalogum Sanctorum Italiæ dubitare videtur, an Patriâ Mediolanensis fuerit, eò quòd a Sancto Augustino appelletur *Presbyter Romanus*. Nihil tamen id officit Traditioni Civium nostrorum, qui de illo tamquam de Cive suo hìc nato gloriantur, cùm Patriam habere potuerit Mediolanum, & Sacerdotium Romæ, ùt optimè animadvertunt Bollandistæ ad diem XVI. Augusti. Vita Sancti Simpliciani a Mombritio edita, Patrem etiam ejusdem nominat Ludovicum, & Matrem Senedragam, eumque natum in Pago Betuatensi tradit. Parum tamen fidere possumus huic testimonio tum ob barbarum nomen Matris, tum ob nativitatis Locum, Scriptoribus nostris ignotum. Sicut neque subscribere debemus Ripamontio qui ait, illum prodiisse ex Familia, quam Cæsares ob honoris vocabulum *Capitaneam* vocavere; nomina enim hujusce-modi Familiarum longè serius ab ea ætate audiri in hac Urbe cœperunt.

Romæ cùm esset Sanctus Simplicianus celebrem se reddidit, ob conversum ad Catholicam Fidem Victorinum, eloquentissimum Rhetorem, totâ admirante alma illa Metropoli, quæ Statuam eidem erexerat in Foro Trajani, ad perenne monumen-

mentum existimationis conceptæ de singulari Victorini doctrina. Colebat ipse Paganam superstitionem, thura sacrilega Idôlis incendens. Hunc adortus est Simplicianus tam suavi ac industri patientiâ, ut illum tamdem expugnaverit, & Christianæ Religionis propugnatorem effecerit. Siquidem Victorinus, post susceptum publicè Baptismum, plures contra Paganos Arianosque Libros conscripsit, quos Sanctus Hieronymus aliique recensent.

Baronius narrat, Simplicianum a Damaso Summo Pontifice missum fuisse ad hanc Metropolim, ut Ambrosio, e Præfecto Italiæ in Episcopum renunciato, tamquam Magister & Monitor in rebus Sacris adstaret. Tillemontius id nullo fundamento scriptum dicit; attamen sive sponte sua, sive Pontificis Maximi mandato ad nos accesserit Simplicianus, certum est, a Sancto Ambrosio habitum fuisse tamquam suum Patrem; idemque professus est de seipso Sanctus Augustinus; ad ejus namque conversionem ad Catholicam Fidem familiaribus sermonibus exemploque plurimùm ille contulerat.

Præsens fuit Sancto Ambrosio morienti Simplicianus; cùmque in Cubiculo de Successore inter Domesticos sermo fieret, & a quibusdam designaretur Simplicianus, audita est Ambrosii pene spiritum agentis vox, ter hisce verbis expressa; *Senex, sed bonus*. Itaque post ejusdem obitum, suffragiis omnium in Episcopum est delectus. Ughellus scribit, Simplicianum ex Archidiacono Majoris Ecclesiæ Ambrosianum solium conscendisse; verùm a quo fonte id hauserit, latet. Coævi Scriptores non alio eum titulo appellant, quàm *Romani Presbyteri*.

Hanc Ecclesiam tantâ doctrinæ & sanctimoniæ famâ administravit, ut Patres Synodi Chartaginensis III. celebratæ illomet

met Anno CCCXCVII. Syricium Papam, & Simplicianum consuluerint in dubia ea Causa, an admittendi essent ad Clericalem Ordinem illi, qui Baptismum a Donatistis susceperant. Addit Tillemontius, etiam Concilium Toletanum nihil decernere voluisse in Causa receptionis Priscilianistarum, antequam intelligeret, quid in hac re sentirent Syricius, & Simplicianus.

Hujus Episcopi tempore delatæ sunt Mediolanum Reliquiæ Sanctorum Martyrum Sisinii, Martyrii, & Alexandri, qui insigni constantiâ crudelissimam, per vulnera & flammas ab Idololatris illatam toleraverant mortem in Valle Anauniæ Tridentinæ Diœcesis, triennio ante, idest Anno CCCXCVII.: Nec sine miraculo Cœci, ad illarum in hanc Urbem adventum oculorum usum recipientis peracta est hæc Translatio. Eas ad Simplicianum Episcopum dono misit Sanctus Vigilius, Tridentinus Antistes. Depositæ fuerunt a Sancto nostro hoc Præsule in Ecclesia, quæ constructa fuisse dicitur a Sancto Ambrosio, & ab ipso dicata Deiparæ Virgini, atque omnibus Sanctis Virginibus, ac subinde Sancti Simpliciani nomen accepit post sepultum in ea Corpus ipsius, qui apud hosce Martyres tumulari voluit, non secus ac Prædecessor suus Ambrosius apud Martyres Protasium atque Gervasium. Patrocinium Sanctorum Sisinii, Martyrii, & Alexandri, magna Ossium parte in memorata Ecclesia quiescentium, experti sunt Seculo XII. Mediolanenses Cives; cùm enim committeretur prælium contra Federicum Ænobarbum, visæ sunt evolare ex eorum Tumulo tres columbæ, atque in vertice Carrocii consistere. Omen itaque victoriæ inde capientes, tanto ardore

in

in hoſtem irrupère, ut eum prorſus deleverint. Contigit hæc felix pugna die XXIX. Maji, quo horum Martyrum memoria colitur: Quamobrem Civitas noſtra diem illum, feſtum voluit, juſſitque ut impoſterum pia Supplicatio Primorum Urbis, & Artificum ſub ſuis Vexillis ad eorumdem Tumulum inſtitueretur, Sigonio in Hiſtoria Italiæ, & Puricello *in Monument. Baſilicæ Ambroſianæ* id referentibus. Nunc auctoritate Apoſtolica, Sancto Carolo Borromeo, adnitente ſolemnis iſte Civitatis cultus redactus eſt ad poſtremum menſis Maji Dominicum diem.

Antequam de Sancti Simpliciani obitu diſſeramus, opus eſſe arbitramur referre, ab hoc Sancto noſtro Antiſtite conſecratum fuiſſe Sanctum Gaudentium, primum Novariæ Epiſcopum. Præſenſerat illud Sanctus Ambroſius; cùm enim in occaſum declinante jam Sole Novariâ pertranſiret, Vercellas petens, repentè equus, quo ferebatur, immotus ſtetit, ultro progredi renuens; intellexitque Ambroſius, velle Deum, ut ad Gaudentium tunc ibi commorantem diverteret. Statim ac illum vidit, in amplexus ruit, atque oculos in ipſum figen prophetico afflatus ſpiritu dixit: *Tu eris Epiſcopus, ùt video*; Gaudentius verò eodem ſpiritu actus reſpondit: *Utique; ſed ero ſacrandus ab altero*, prædicens proximam Ambroſio mortem, ſuamque Succeſſori Simpliciano reſervatam inaugurationem in Epiſcopum. Narrat hæc Bollandus in Actis Sanctorum, ad diem XXII. Januarii.

Paucis tantùm menſibus ſupra triennium Mediolanenſis Eccleſiæ regimen tenuit Simplicianus, mortuus Anno CCCC., die XV. Auguſti, quo antiquitus duplex Miſſa canebatur, al-

tera de Sancti Simpliciani depositione & Martyrum quos retulimus, altera de Assumptione Beatissimæ Virginis Mariæ, ùt constat ex Missali MS.to vetustissimo, apud nos asservato. Postmodum in diem sequentem Sancti Simpliciani Sacra & Officium dilata fuere, ut integer cultus Assumptionis Cœli Reginæ relinqueretur, quemadmodum etiam in præsentia, nostra servat Ecclesia.

Diximus obiisse hunc Sanctum Antistitem nostrum Anno CCCC., contra nonnullos Scriptores, & etiam Catalogos, qui eidem tribuunt octo vel decem annos Sedis; id enim veritati omnino repugnat. Siquidem Concilium Chartaginense IV., vulgò V., Anno CCCCI. celebratum, Legationem ad Anastasium Summum Pontificem, Syricii Successorem, & Venerium Mediolani Episcopum direxit, ut infra videbimus. Imo Pagius animadvertit, Literas Concilii Toletani I. superiùs memoratas, quæ datæ sunt III. Idus Septembris Anni CCCC. invenisse Simplicianum jam mortuum mense superiori; quod Patres illi, cùm scriberent, rescire nondum potuerant.

Plura de Sancto Simpliciano ad nos transmisit Majorum Traditio. Primum est, ab ipso delatas fuisse Româ ad Beatum Ambrosium Reliquias Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli. Narrat hoc Landulphus Senior, Seculi XI. Scriptor, Libr. I. Cap. VII., qui subdit, Sanctum Ambrosium studiosè quæsitas aliorum Apostolorum Reliquias condidisse in Basilica, quam extra Portam Romanam ædificaverat, indito illi nomine *Basilicæ Apostolorum*. Certè Paulinus in ejusdem Vita refert, post inventa Corpora Sanctorum Martyrum Nazarii & Celsi, translatum fuisse a Sancto Ambrosio Corpus Sancti Nazarii

zarii ad Basilicam memoratam, *ubi pridem Sanctorum Apostolorum Reliquiæ summa omnium devotione positæ fuerant*. Quæ autem forent istæ Reliquiæ, nec Paulinus, nec Landulphus enunciant. Carolus a Basilica Petri *in Vita Sancti Caroli Borromei* Libr. V. Cap. VI. narrat, in Recognitione Reliquiarum prædictæ Basilicæ non inventa fuisse. Ossa aliqua Apostolorum, sed Brandea & Velamina, quæ tamquam Reliquias Apostolorum a Fidelibus coli Sanctus Carolus voluit, id enim congruit antiquæ disciplinæ, quæ in Romana Ecclesia vigebat. Siquidem non aliqua Corporum pars e Tumulo Sanctorum Apostolorum extrahebatur, se Brandea tantùm seu Velamina Sanctorum Corporibus superimposita dono mittebantur, ùt ex Sanctis Leone & Gregorio Magno Summis Pontificibus constare ait idem a Basilica Petri. Ex immemorabili tamen tempore, & Majorum Traditione, in ea Basilica Fidelium venerationi exponitur quoddam Cranii fragmentum, cute adhuc capillisque hispidis, densis, ac canitie aspersis obtectum, tamquam pars Capitis Principis Apostolorum Petri; idque separatim in Sacrario asservatur.

Secundum est illud, quod Galvaneus Flamma scriptum reliquit, nempe Beatum Simplicianum, statim ac Mediolanensi Ecclesiæ præfectus fuit, congregasse Provincialem Synodum suffraganeorum Antistitum, ipsisque consentientibus statuisse, ut singuli Episcopi suffraganei integræ hebdomadæ spatio Sacra facerent in Ecclesia Sancti Ambrosii, ob reverentiam ejusdem Corporis ibidem jacentis. Itaque ait, unumquemque eorum, Mediolanum proficiscentem pro suis adimplendis vicibus, consedisse in Palatio, tribus ferme millibus

passuum a Romana Urbis nostræ Porta distante & appellato *ad Noxetam*, cui adjecta erat Ecclesia Sancti Georgii, cum Turri altissima. Cùm autem æs Campanum Ecclesiæ Majoris Mediolani pulsaretur, conscenso equo ad Urbem Templumque Sancti Ambrosii equitasse, ut in ejusdem honorem Divinum Sacrificium offerret. Puricellus *in Dissertatione Nazariana* hoc Simpliciani Institutum longamque consuetudinem pro viribus tueri contendit, plura alia exempla similia tum Ravennæ, tum Romæ, atque Coloniæ data, Summis Pontificibus id concedentibus, referens. Nos refragari huic Traditioni nolumus, cùm vergat in gloriam Mediolanensis Ecclesiæ, quæ gratum animum erga tantum Doctorem & Patronum suum Ambrosium, continuatâ per plura Secula Sancti Simpliciani institutione profiteri non destitit. Attamen approbare minimè possumus quod fidenter Galvaneus nobis obtrudit, videlicet Episcopos ex longinquo advenientes, veluti relegatos extra Urbem per integram hebdomadam in memorato illo Palatio moram traxisse, atque iter trium mille passuum quolibet die conficere debuisse, ut Sacra ad Aram Beati Ambrosii operarentur; censemus enim errasse illum in designando Loco Episcopis constituto. Siquidem in Urbe nostra olim extabat Ecclesia Sancti Georgii, dicta *ad Nocetam*, ob parvam Nucis arborem ibi virentem, nunc autem appellatur *Sancti Georgii ad Puteum*, teste Joanne Baptista Castillioneo in Fasciculo Mediolanensium Antiquitatum: Ibi verò in Palatio Archiepiscoporum proximè condito domicilium habuisse Episcopos verisimilius esse quisque fatebitur. Subdit Galvaneus, post longam temporum seriem tædio affectos Suffraganeos Antistites,

tistites, præsertim Augustanum & Curiensem, ob itineris molestias, sese redemisse ab hac vexatione, aliquot patrimonia Ecclesiastica constituentes, quæ Mediolanensi Ecclesiæ dono dedêre, ut alii Sacerdotes ad onus hoc ferendum sufficerentur. Fama est, Canonicos Ordinarios munus illud, quod Episcopi detrectaverant, obiisse, quousque & ipsi grave reputantes ab Ecclesia sua abscedere, ut per hebdomadam Divina mysteria ante Altare Sancti Ambrosii perficerent, Monachos Sancti Benedicti induxere, ad præstandum quotidie Sacro Corpori cultum, Cœnobio iisdem constructo apud prædictam Basilicam, accedente Petri Archiepiscopi Mediolanensis consensu, & Canonicorum Metropolitanæ Ecclesiæ subscriptionibus Diploma firmantibus.

Tertium est, Sanctam Marcellinam Ambrosii Sororem, sepultam fuisse a Sancto Simpliciano prope Fratris Corpus; appositis ejusdem Tumulo in Epitaphii modum sexdecim carminibus, ab ipso confectis; sed, an verè hunc Præsulem auctorem habuerint, non satis est exploratum, ùt etiam adnotant Bollandistæ in Vita Sanctæ Marcellinæ, ad diem XVII. Julii: Præsertim cùm nemo hactenus designare potuerit annum, quo obierit Sancta illa Virgo; quinimo etiam Locus mortis in dubium vocetur. Baronius tradit, Marcellinam Romæ interiisse; Puricellus, aliique Mediolanenses Scriptores ejusdem obitum Mediolani contigisse asseverant. Ut istud statuat Puricellus, pro certo refert, Sanctam Marcellinam post Satyri Fratris mortem numquam Romam repetiisse. Porro id asseri sine teste profitentur Bollandistæ, loco proximè indicato; qui etiam animadvertunt, hoc erui minimè

mè posse ex verbis Sancti Ambrosii, quibus innititur Puricellus. Nullus dubio locus est, Sanctam Marcellinam sese iterum contulisse Romam post adventum Sancti Satyri in hanc Urbem; ad eam enim scripsit Sanctus Ambrosius quæcumque ipsi acciderant in persecutione Justinæ Augustæ, & in Inventione Sacrorum Corporum Protasii & Gervasii, quæ septennio a morte Sancti Satyri contigit. Supervacaneum autem fuisset, Sororem consciam reddere per Epistolam de rebus hisce, nisi absens Mediolano fuisset. Num verò denuo e Romana Urbe profecta sit Mediolanum, incertum nobis reliquit antiquitas; & Baronius, ùt diximus, apertè tradit, mortales prædictæ Virginis exuvias depositas fuisse in alma Urbe, quamvis non inficietur, ejusdem Corpus postmodum Mediolanum potuisse transferri. Quidquid tamen de hoc sit, nulla Ecclesiarum nobis invidet pretiosum hunc thesaurum.

Quartum est, Ritus & Ordines Ministrorum Ecclesiæ auctos fuisse a Sancto Simpliciano. Landulphus Senior, editus Tom. IV. *Scriptor. Italiæ*, Galvaneus Flamma, & Franciscus Castellus Canonicus Ordinarius in suis Miscellaneis MS.tis additamenta hæc retulere. Nos hìc abstinemus ab iisdem exponendis; ista enim in Opere, quod paramus de Ritibus Ambrosianis, fusiùs illustrare conabimur.

Quintò variæ proferuntur Sententiæ de prima institutione Vitæ Sancti Simpliciani; alii enim eremiticam Regulam eumdem amplexum fuisse, ac Monasterium prope Ecclesiam sui nominis ædificasse tradunt; alii Carmelitano Ordini eum adscribunt; demum nonnulli ipsum inter Canonicos Regulares

San-

Sancti Augustini enumeratum volunt. Hæc omnia cum Bollandistis nos rejicimus, partim quòd nullo antiquo documento fulciantur, partim verò quod omnino erronea sint, ùt de Carmelitis, & Augustinianis Canonicis eruditus quisque præsenti ætate satis intelligit.

Obiter saltem innuere necesse est novum decus, quo exornare voluit Sanctum Simplicianum Pater Christianus Lupus celeberrimi in Republica Literaria nominis, *De Origine Augustiniens.* Cap. IX., videlicet *obtinuisse hunc Mediolanensem Antistitem a Syricio, ac Apostolica ejus Sede Vicariam Præfecturam supra omnes Ecclesias Hispanicas, atque Africanas.* Porro ampla hæc Dignitas ignota fuit antiquis omnibus Historiæ nostræ Scriptoribus; eamque somnium existimavit etiam doctissimus Cardinalis Norisius, qui in Dissertatione *de Synodo Quinta*, Cap. X. hæc scribit: *Hujus Dignitatis nullum umquam vestigium vidi, nec Simplicianus eas regiones visitavit, nec Synodos indicebat*: Allatis autem exemplis plurium Apostolicæ Sedis Vicariorum, qui hæc munera exercebant, fictitiam prorsus esse ait hanc Metropolitæ Mediolanensis potestatem.

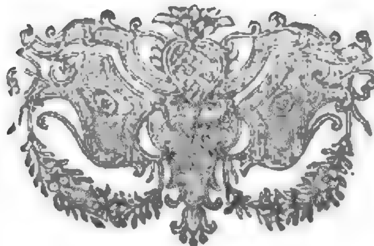
Aliquid referendum hìc esset de Sancti hujus nostri Antistitis doctrina; satis tamen esse ducimus, habuisse illum æstimatores laudatoresque duos eos Doctores eximios Ambrosium & Augustinum, Ecclesiæ universæ lumina; præsertim cùm hic postremus Epistolam ad eumdem direxerit, in qua deprecabatur Simplicianum, ut *non solùm curam legentis impenderet, sed etiam censuram corrigentis assumeret* circa Libros a se confectos, quos ad ipsum miserat. Extat hæc Epi-

stola

ſtola inter alias Sancti Auguſtini, edita ſub num. XXXVII. Tom. II. Editionis Antuerpienſis Anni MDCC., quam Maurini Monachi ſcriptam circa Annum CCCXCVII. adnotant in margine.

De Sancto Simpliciano cecinit Ennodius.

Ambroſius linquens viduatæ munia plebis,
Tranſtulit ad curam Simpliciane tuam.
Succeſſoris opes, ſpoliati viſcera regni,
Creverunt merito temporis alterius.
At velut annoſam zefiris parcentibus ornum,
Ne metuat bellum, longa quies ſolidat.
Tyro tamen felix cana ad rudimenta vocatus,
Non flexit priſcum degenerans apicem.
Nil timuit gelidis anima fervente medullis
Pontificis virtus, flores habet ſenium;
Æquora qui tecto preſſit terrena parenti
Moribus & cultu ſidera cùm tetigit.

SAN-

SANCTUS VENERIUS.

Ancto Simpliciano, quem diximus obiisse Anno CCCC. mense Augusto, Successor datus est Sanctus Venerius. Fuerat iste Diaconus sub Sancto Ambrosio, & præsens adstiterat eidem morienti, cùm verba illa jam relata proferret in commendationem Simpliciani: *Senex, sed bonus*. Quàm castus moribus foret Venerius, compertum facit Ennodius, inquiens:

Forma pudicitiæ juvenis sectanda Veneri,
Venit nominibus nil famulata suis &c.

Præclarum autem testimonium sanctimoniæ & famæ hujus Episcopi est Concilium Chartaginense, sub Aurelio Episcopo Anno CDI. celebratum, in quo decretum est de Legatione mittenda Romam ad Anastasium Summum Pontificem, atque Mediolanum ad Venerium ejus Sedis Episcopum, ut Africanæ Ecclesiæ, Sacris Ministris maximè indigenti consulerent. Affert Baronius Orationem Aurelii ad Patres Chartaginenses habitam, ex qua colligitur, quantâ penuriâ tunc Clericorum laboraret Ecclesia Africana. Fusiùs de hac Synodo differit Cardinalis Norisius, loco superiùs laudato; atque ibidem innuit aliam Synodum Mediolanensem, in qua vetitum fuit, ne Donatistæ ad Catholicam unitatem conversi, Sacris Ordinibus insignirentur; quæ Lex, ob Diaconorum pe-

nuriam, ab Afris observari non poterat. Sed Acta hujus Mediolanensis Synodi prorsus periere. Ob hanc causam favit Afrorum Præsulum votis Sanctus Venerius, Paulinum, Vitæ Sancti Ambrosii Scriptorem illuc mittens; qui egregiam operam præstitit illi Ecclesiæ, cùm primùs omnium adversùs Cœlestium, Pelagianæ hæresis præconem decertaverit, quemadmodum ex Synodo Chartaginensi, habita Anno CDXII. adnotat Baronius.

Sanctus Anastasius Romanus Pontifex eumdem Venerium adscivit sibi adjutorem ad eliminandam translationem Operum Origenis, a Rufino Aquilejensi peractam, ùt constat *ex Apologia* Sancti Hieronymi *contra Rufinum* Libr. II. num. VI.. Scripsit quoque ad Venerium Epistolam idem Anastasius Pontifex Maximus; ea tamen periit, Testibus Bollandianis Patribus in ejusdem Vita, ad diem IV. Maji. Alteram dedit Venerius ad Sanctum Paulinum, Nolanum Episcopum, de Ordinatione sua, ùt patet ex alia, quæ est XVI. ejusdem Paulini.

Plurimum etiam operis impendit Antistes hic noster, unà cum Innocentio I. Anastasii Successore, ut Sanctus Joannes Chrysostomus in exilium actus, ad Sedem suam Constantinopolitanam remitteretur; ipse verò Chrysostomus græcè Literas ad eumdem dedit, in quibus ei gratias reddit pro sedulo ac diuturno in suî ipsius Causa studio impenso. Has Literas latinè redditas primus edidit Baronius ad Annum CDV.; nos tamen ex postrema Parisiensi Editione, peracta Anno MDCCXXI. easdem, positas sub num. CLXXXII. Tom. II. Operum memorati Sancti Doctoris, ad Lectorum commodum hoc loco subjicimus.

Ve-

Venerio Episcopo Mediolanensi. (a)

„ OMnes quidem fortitudinem vestram ac fiduciam, & pro „ veritate loquendi libertatem etiam antea noverant; „ sed accuratiùs fraternum vestrum amorem, caritatem, reli„gionem, commiserationem, solicitudinem Ecclesiarum hoc „ tempore indicavit. Nam gubernatorem quoque maris tem„pestas præsertim indicat, & optimum Medicum graviores „ corporum morbi; sic & illum, qui religiosè vitam suam „ traducere studuit, ac multa præditus est fortitudine, tem„porum difficultates ostendunt. Quod vobis etiam contigit, „ & quantum in vobis fuit, omnia bene successerunt, neque „ ulla pars officii vestri desiderata est. Sed quoniam illi, qui „ turbas excitarunt & excitant, eò dementiæ sunt progressi, „ ut non modò priora gessisse illos non pudeat, sed illis „ etiam graviora patrare contendant, omnes vos simul co„hortor, ut fortissimam alacritatem animi adhibeatis, neque „ de tanto studio quidquam remittatis, sed illud ampliùs „ etiam augeatis, licèt innumeræ difficultates occurrant: Qui „ enim pluribus cum sudoribus ac laboribus magnum ali„quod ac generosum facinus ediderit, uberiorem illis, qui „ facilè ac nullo negotio idipsum gesserint, mercedem acci„piet. Siquidem *unusquisque*, inquit Beatus Paulus, *propriam* „ *mercedem accipiet, secundùm proprium laborem* (b). Ne-

O 2 igi-

(a) *Data est hæc Epistola Anno CDVI. quemadmodum Maurini Monachi adnotavere in Parisiensi Editione*.
(b) *I. ad Corinth. III. v. 8.*

„ igitur idcirco animum despondeatis, quòd multi vobis fue-
„ rint exantlandi labores; sed hoc ipsum magis vos exci-
„ tet: quantò enim major afflictionum fit accessio, tantò
„ magis augentur coronæ, ac multiplicantur ea præmia,
„ quæ vobis pro his præclaris certaminibus reconduntur.

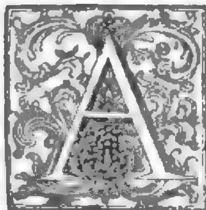
Administratâ ferme per octennium suâ Ecclesiâ obiit Sanctus Venerius Anno CDVIII., IV. Nonas Maji, ùt vult Papebrochius ex Catalogo, quem illustrat, & cui nos etiam adhæremus; quamvis Henschennius ejusdem Præsulis vitam ad sequentem annum protrahat. In Ambrosiana Ecclesia celebrabatur olim Sancti Venerii Officium die VI. Maji; qua de causa, ignoramus. Sanctus Carolus Borromeus ei suum diem, nempe IV. mensis Maji restitui jussit, quemadmodum adnotavit Papebrochius in Exegesi sæpiùs laudata.

Convocatam fuisse Mediolani Synodum a Sancto Venerio contra Origenistas refert Ughellus; sed nihil de hac legimus apud Labbeum, silentque omnino Bollandistæ *in Actis Sanctorum*, ad diem memoratum. Itaque hujus rei fides penes ipsum relinquitur.

Sepultus est in Basilica Apostolorum; ejusque Sacrum Corpus solemni Translatione collocavit Sanctus Carolus sub Ara Maxima ejusdem Ecclesiæ Anno MDLXXIX.. Erravit Ughellus in describendo Titulo prædictæ Basilicæ, eam vocans *Ecclesiam Sanctorum Nazarii & Celsi*; cùm Traditio constans sit, Sancti Celsi Corpus in Æde suo nomini Sacra usque ad præsentem diem remansisse.

SAN-

SANCTUS MAROLUS.

D Mediolanensem regendam Ecclesiam delectus est Sanctus Marolus, defuncto Venerio. Primam lucem in Syria viderat, Teste Ennodio, qui in ejusdem laudem Epigramma composuit, his carminibus conceptum:

Marolus extremæ potator Tygridis undæ,
Qui jubar in madidis viderat hospitiis;
Quem labor in proprio Syriæ solidaverat axe,
Orditur Vatem dotibus innumeris &c.

Missum fuisse ab Innocentio I., cui familiarissimus erat, ad hanc Metropolim Episcopum, legitur in Libro inscripto: *Successores Sancti Barnabæ*; verùm de hac missione silent monumenta antiqua, nec quidquam enunciat Henschennius, qui ejusdem Vitam inseruit *Actis Sanctorum*, ad diem XXIII. Aprilis. Eximiâ sanctimoniæ laude floruisse, dubitare non possumus, cùm Sanctus Ennodius in memorato Epigrammate hæc scribat:

Pervigil, intentus, jejunus, providus, ardens,
Quòd morem tenuit, sat fuit officio.

Quot annos vitæ exegerit in administranda Mediolanensi Eccle-

Ecclesia, variè numerant Scriptores, alii enim IX. annos, alii XIII. aut XIV. Sedis illi attribuunt. Communior tamen sententia, quam antiquis Catalogis fretus Papebrochius in Exegesi amplexus est, XV. eidem annos Sedis adscribit.

Mors hujus Sancti Præsulis assignatur Anno CDXXIII.. Sepultus & ipse fuit in Basilica Apostolorum, nunc Nazariana: Ejus autem Festum in Ecclesia Ambrosiana die ipso agitur, quo decessit, nempe IX. Calendas Maji.

SAN-

SANCTUS MARTINIANUS.

INiit Episcopatum Mediolanensem, post Sanctum Marolum, Sanctus Martinianus, (quem *Maternianum* etiam appellatum tradit Baronius *in Notis ad Martyrologium*) Anno CDXXIII. . De ejusdem Familia loquens Petrus Paulus Bosca *in Martyrologio Mediolanensi* ad diem II. Januarii, ait, illum ab aliquibus credi profluxisse ex stirpe Sancti Materni, a qua postmodum Nepotes vocati sint *Materniani*, seu etiam *Matrignani*; ipse verò in eam opinionem propendet, fuisse hanc Familiam Maternam, quæ nunc dicitur *de Madernis*. Porro etymologiæ istæ genealogicæ in præsentia, tamquam futiles rejiciuntur; Familiarum enim, quæ nunc vigent, origo multò est recentior. Certè hunc Sanctum Episcopum, *Martinianum* fuisse nomine docet Sanctus Ennodius, ætate eidem proximus, qui condito Epigrammate ipsum laudavit. Hujus autem testimonio facilè asserere possumus, esse inter Cives Mediolanenses connumerandum; quos enim aliena tellus nobis Episcopos dedit, Ennodius declarat.

In memorato Epigrammate innuit Sacer hic Poëta, restaurata fuisse ab eo duo Templa, iisque lucem, qua carebant, additam esse, hoc Distico:

Post,

Post, geminas Sanctis construxit mundior Ædes,
Lumine quas clauso jussit habere diem.

Sed quænam fuerint Sacræ istæ Ædes, divinare non possumus.

Joseph Ripamontius duo emendare conatus est menda, quæ in Lectionem Breviarii Ambrosiani irrepserant. Primum est, missum fuisse a Martiniano Librum, a se conscriptum contra Nestorianos, ad Honorium & Theodosium Augustos, cùm Honorius jam decessisset, antequam Nestorii Hæresis oriretur: Error iste sublatus jam fuit; loco enim Honorii substitutus legitur Valentinianus III., qui tunc præerat Occidenti. Alterum est, administratam fuisse a Martiniano hanc Ecclesiam per tres annos; cùm certum sit, vixisse hunc Episcopum etiam post Synodum Ephesinam, celebratam Anno CDXXXI.. Siquidem Nestoriani in altera Synodo ab ipsis coacta contra OEcumenicum Concilium, Martinum Mediolanensem Antistitem, qui alius esse non potest quàm Martinianus, tamquam, hæresis suæ fautorem falsò nominavere, eum appellantes *Sanctissimum, Deoque carissimum Mediolanensem Episcopum*. Atque hinc alter emendandus est error, qui in Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium, a Galesinio confectâ occurrit; ibidem enim legitur: *Sanctus Martinianus, de quo in Concilii OEcumenici Ephesini Actis relatum est: Sanctissimus Deoque carissimus Episcopus*; non enim *OEcumenicum Concilium*, sed Conciliabulum Nestorianorum hæc verba dictavit, ùt optime animadvertunt Puricellus *in Dissertatione Nazariana* Cap. LXIII.,

& Ri-

& Ripamontius laudatus: Curabant nempe Hæretici, quemlibet celebrium Italorum Antiſtitum, tamquam improbi eorum dogmatis fautorem in ſcenam trahere ac venditare, ut auctoritatem pertinaciæ ſuæ facerent, atque Hæreſim confirmarent. Carpit poſtremò Ripamontius Lectionem Breviarii noſtri, eò quòd in ea legantur hæc verba: *Vir fuit pura caſtiſſimaque mente* &c., *cujus imaginem vultu angelico præſetulit*; ait enim, probari hoc non poſſe, cùm nulla extet ejuſdem effigies, & difficile ſit credere, Traditionem de lineamentis Martiniani vultûs per tot ſecula perduraſſe. Attamen ſubſcribere nolumus huic Ripamontii cenſuræ, cùm habeamus Sanctum Ennodium Teſtem, qui loqui potuit cum Viris Sancto Martiniano coævis, & hæc in ſuo Epigrammate ſcripta reliquit:

Mens nivei lactis, ſpecies manifeſta columbæ,
Aſtutiâ ſerpens, Martiniane vale.

Quamobrem non ſunt damnanda Lectionis noſtræ verba, quibus *ſpeciem columbæ*, quæ certè in vultu elucere debebat, nobiliore titulo *angelicam* vocavit.

Obiit Sanctus hic Præſul circa Annum CDXXXV., juxta calculum Papebrochii, poſt annos ferme treſdecim Epiſcopatus. Puricellus cenſuit, illum vita deceſſiſſe die 11. Januarii, quo etiam in præſentia colitur. Sed in antiquo Papebrochii Catalogo Sancti Martiniani mors adnotatur IV. Calendas Januarii; cùmque ea dies Octavis Natalitiæ Solemnitatis dicata ſit, ſtatuta eſt cultui hujus Sancti Epiſcopi dies XI. ſequentis Anni.

P Se-

Sepultus est in Basilica Sancti Stephani, quam aliqui censent, fuisse ab ipso constructam. Sacrum ejus Corpus solemni supplicatione Cardinalis Federicus Borromeus transtulit in Concilio Provinciali VII., Anno MDCIX., atque sub Ara Maxima Basilicæ prædictæ, cum aliis Sanctorum Reliquiis deposuit.

SAN-

SANCTUS CLICERIUS.

N locum Sancti Martiniani suffectus est Sanctus Clicerius, nobilis Mediolanensis Civis Anno CDXXXV. teste Papebrochio, seu sub initium sequentis, cùm antiquus Catalogus ab aliquo Amanuensi valdè fuerit perturbatus, ùt fatetur ipse Papebrochius. De Actis ejusdem in Ecclesia Mediolanensi nihil nobis offerunt antiqua monumenta, præter illud, quod scriptum reliquit in suo Epigrammate Ennodius, nempe fuisse integerrimis moribus, ac præsetulisse virgineum vultum, indicem interni candoris, ardentisque in Deum & proximum caritatis. Ita enim exorditur Epigramma, in Clicerii laudem contextum:

Suffusus minio, perque optima facta rubescens,
Virginei vultus Clicerius sequitur.
Puram sanguineo maculat dum rore figuram,
Picta genas facies simpliciter placuit.
Candentem crocea gestans aspergine frontem,
Læta verecundis tinxerat ora notis &c.

Ughellus tradit, sedisse Clicerium in Ephesino Concilio OEcumenico, tamquam Martiniani Legatum; in Actis tamen illius Synodi, relatis a Labbeo, nullus subscriptus legitur Clicerius.

Etiam hujus Sancti Antistitis annos Sedis diversimode numerant

merant Scriptores; alii enim tempus Episcopatus ad annos octodecim, alii ad vigintiquatuor protrahunt. Breviarii nostri Lectio tantùm octo designat; atque hanc opinionem *in Dissertat. Nazarian.* Cap. LXIII. amplectitur Puricellus, & ex eodem Ughellus. Papebrochius vix quatuor illi attribuit, si quos Sedis annos Lazaro successori servare velimus. Itaque eumdem e vivis ereptum verisimiliùs censet Anno CDXXXVIII.: Optimè tamen posuit vocem illam *vix*, cùm revera, statutâ Electione Clicerii sub initium Anni CDXXXVI., ejusque morte affixa Anno CDXXXVIII., nonnisi tres anni, & etiam incompleti, in exiguo hoc temporis spatio comprehendi possint. Porro brevis iste annorum numerus indicari videtur a memorato Sancti Ennodii Epigrammate, cui utpote ætate proximo potior habenda est fides: Is autem juxta lectionem Puricelli loco laudato, pag. 378. hæc scribit;

Hunc habet & populus parvo vix tempore felix.

Sepultus est in Basilica Apostolorum, ejusque festiva memoria in Ambrosiana Ecclesia recolitur XII. Calendas Octobris, quo die e vivis traditur excessisse.

SAN-

SANCTUS LAZARUS.

Ortuo Clicerio, nonnulli ex nostris Scriptoribus vacationem Sedis per plures annos interponunt. Nos antiquos Catalogos consulentes, nullam hoc loco Episcopatûs lacunam agnoscimus, nec admittere possumus, ùt infra videbimus; quare fidenter asserimus, Sanctum Lazarum eodem Anno CDXXXVIII. Clicerio successisse.

Fuisse illum hujus Metropolis Civem ferme omnes Scriptores tradunt. A Sancto Clicerio dicitur ordinatus Presbyter, & in Lectione Breviarii nostri *Primicerius* appellatur. Vox tamen ista intelligi nequit de illa Dignitate, quæ nunc viget in Templo Maximo; ea enim multò seriùs inducta est in Metropolitanam Basilicam, Anno videlicet MCDXLI., ùt constat ex publico Documento, typis vulgato *in Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c., superiùs jam memorata. Itaque, si verè titulum hunc gessit Sanctus Lazarus, dicendum est, ei obvenisse juxta morem temporum antiquorum, quibus primi ex Presbyteris, Notariis, & Lectoribus, *Primicerii* vocabantur. De his agit Ludovicus Thomassinus *de antiqu. & nov. Eccles. disciplina* Tom. I. Libr. II. Cap. CIII.. In Ambrosiana Ecclesia, altera erat Dignitas, *Primicerius* nempe *Cleri*, qui extra Templum Majus in universos Clericos jus exercebat. Verùm an ævo Sancti Lazari instituta hæc jam foret, incertum est. Seculo certè

XI.

XI. vigebat, prout vetusta Documenta testantur: Ea verò, ùt jam diximus, Metropolitanæ Basilicæ accessit Seculo XV.

Institutorem fuisse Sanctum Lazarum Triduanarum Rogationum in Urbe Mediolanensi, idque ante Sanctum Mammercum Viennensem in Gallia Episcopum, Scriptores nostri unanimes asserunt, quibus calculum suum adjecit Godefridus Henschennius *in Actis Sanctorum* Bollandi, ad diem XI. Februarii: describens namque Sancti Lazari Vitam, integrum Paragraphum hoc Titulo impressit: ***Litaniæ Triduanæ, a Sancto Lazaro institutæ***; ac tamdem concludit: ***Neque famam eam cum Ripamontio sequimur*** (quòd scilicet Sanctus Lazarus exemplum sumpserit a Sancto Mammerco, cùm Præsul hic noster jam obiisset vigintiquinque annis antequam Sanctus Mammercus in Episcopum Viennensem eligeretur) ***quam plures amplectuntur, sed quam, re accurate examinatâ, ratio cogit amplecti***. Et sanè, si hanc consulamus, conditio illorum temporum a Sanctissimo Viro & Antistite Lazaro exigebat, ut solicitas publicas preces institueret, cùm imminens esset Italicis Provinciis, exciso jam Illyrico, Attila Rex Hunnorum; atque in hunc prorsus finem a Sancto Lazaro fuisse indictas Triduanas Rogationes, dilucidè nos docent preces ipsæ, quibus in istum usque diem utitur Ambrosiana Ecclesia, quæque diriguntur ad Divinam compescendam iram lacrymis jejunisque, ne appropinquare sineret mœnibus nostris ferale barbari hostis flagellum; sed potiùs miserationem ac clementiam suam respiciens Dominus excubatores Angelos in Portis collocaret, Divina benignitate paratos repellendis infidelibus copiis, divitem hujus Regionis præ-

dam

dam inhiantibus: Ita enim in Sacris Codicibus jacent: *Pone in muris & portis ejus Angelorum custodiam, salutis ancilia, munitionem omnium Sanctorum tuorum* &c.. Non eadem Sancto Mammerco occasio obtigit Rogationes suas indicendi, cùm non Barbarorum metu, sed cervorum luporumque incursionibus, terræmotibus, ac flammis etiam cœlitus demissis Viennensis Urbs miserè obrueretur. Sed de his plura offeret Lectori peculiaris Dissertatio, in Historia Literario-typographica Mediolanensi, sub Anno MCDXCIV. pag. CCCLXXXII., a nobis vulgata Mediolani Anno MDCCXLV.

Traditur etiam, ab hoc Sancto Antistite constructum fuisse in hac Metropoli Cœnobium, pro recipiendis ibidem Alumnis Sancti Augustini. Ripamontius ex Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* rem hanc ita refert: *Lazarus non modò Cæremoniarum instaurator fuit, sed Magister quoque severioris disciplinæ, & Ordinis Augustiniani Conditor prope alter. Primùm quidem Ædes illis attribuit, quas psalmodiá ceteroque cultu frequentarent, deinde Domicilium constituit, ut in unam congregati Sedem agerent, ubi nunc Virginis Coronatæ vetustissima stat Ædes*. Eadem e Ripamontio exscripsit Ughellus: Verùm de re tam antiqua tamque fidenter narrata, sincera monumenta & veterum Scriptorum testimonia desiderantur.

Quæstio agitur non modica inter Mediolanenses Historicos, quo anno Sedem hanc inierit Sanctus Lazarus; cùm enim Tabula Archiepiscoporum nostrorum a Galesinio confecta, diu vacasse Ecclesiam asserat, & Bossius per annos XI. vacuam fuisse Mediolani Sedem tradat, Puricellus colligit *in*

Dis-

Differtat. Nazarian. Cap. LXIV., debuiffe creari Sanctum Lazarum Mediolani Epifcopum circa Annum CDL., ac fupereffe in vivis ufque ad Annum LXI.. Papebrochius tamen optimè animadvertit in fua Exegefi, non poffe protendi vitam Sancti Lazari, ultra Annum CDLI., cùm eo Anno Concilium celebraverit Mediolani Sanctus Eufebius, ejufdem Succeffor, & fequente anno Epiftolam dederit ad Sanctum Leonem Summum Pontificem: Proinde, cùm apud omnes conftet, Sanctum Lazarum annos XI. in Epifcopatu exegiffe, nullum vacationis tempus affignari poteft inter Glicerium, & Lazarum, cùm mortuus dici debeat Lazarus ante Annum CDLI.. Itaque ut chronologiam hanc emendet, mortis ejufdem annum ftatuit anno CDXLIX.. Atque hanc fententiam amplexi funt Puricellus (quamvis differat hujus Antiftitis obitum ad Annum fequentem) & poftmodum Henfchennius ad diem XI. Februarii; cùm certiffimum teftimonium fuppetat Concilii Provincialis, & Epiftolæ Synodicæ, ad Sanctum Leonem miffæ ab Eufebio Succeffore. Hinc verò Lectionem Breviarii noftri, fefto Sancti Lazari die recitandam, parùm accurate fuiffe a Ripamontio ejufdem Auctore digeftam conjicimus, cùm ita exordiatur: *Vaftabat fæviffimè Italiam Attila* &c.; quo enim tempore in Italiam Attila irrupit, non Sanctus Lazarus, fed Eufebius Ecclefiæ Mediolanenfi adminiftrandæ jam præerat, Anno nempe CDLII., ùt omnibus eft compertum.

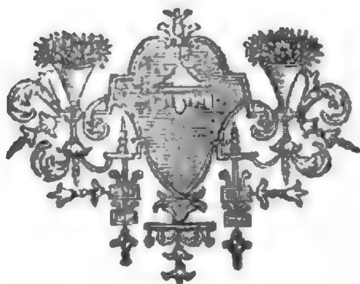
Dies quoque mortis Sancti Lazari non ea eft, quam ejufdem Officio celebrando affignavit Ecclefia Ambrofiana, ideft XI. Februarii; obiit enim Antiftes ifte Pridie Idus

Mar-

Martii: Sed cùm id tempus in Quadragesimam sæpissime cadat, prævie, juxta morem suum, memoriam hujus Sancti Episcopi colendam instituit.

Sepultus est in Basilica Nazariana, ubi nunc jacet; inque ejus laudem sequens Epigramma reliquit Ennodius:

Lazarus ut diri premeret pede culmina Mundi,
Vocibus accitus frux venit in medium.
Quem frons læta parùm vitiis depinxerat hostem,
Multantem culpas luminibus tacitis.
Respiciens lapsus detersit nubila vitæ;
Curam sæpe dedit vulneris obsequio.
Non latuit, tectis facinus qui gessit in antris,
Absens criminibus tortor ubique fuit.
Innocuis placida vernabat luce serenus,
Ceu speculum noxis injiciens faciem.

SANCTUS EUSEBIUS.

Ost Sanctum Lazarum Episcopalem hanc Sedem conscendit Sanctus Eusebius anno eodem, ùt verisimilius videtur, quo ille decesserat. Natione Mediolanensem faciunt, & Paganicæ seu Paganæ Familiæ adscriptum tradidere Ferrarius, Ughellus, aliique. Lectio etiam, quæ adhuc in Breviario nostro extat, ita incipit: *Eusebius Mediolani natus* &c.. Id tamen apertissimo testimonio suo falsi arguit Sanctus Ennodius, iis temporibus proximus, qui in Epigrammate, ab ipso Ughello, hac in re minimè excusando, post Sancti Eusebii Vitam relato, ita carmen suum exorditur:

Eusebius Ligurum successit finibus hospes,
Ignotæ tractus gentis amicitiâ.
Grajus erat, solito Titan quò respicit ortu,
Flammigero lymphas vertice decutiens &c.

Diaconi Officium in Ecclesia Mediolanensi gessisse Eusebium, Historiæ nostræ testantur; quinimo addunt, cùm semel ad Altare ministraret, dilapsum ipsi e manu crystallinum Calicem atque in fragmenta redactum, imploratâ ope Sancti Martyris Laurentii, integrum ab ipso fuisse receptum; qua de causa Sanctum Laurentium in peculiarem Patronum sibi delegit. Bollandistæ controversiam de hoc miraculo mi-

nimè

nimè movent in Vita ejusdem, ad diem XII. Augusti: Tantùm mirantur, de hoc insigni prodigio nihil enunciasse in suis carminibus Sanctum Ennodium: Hoc tamen parùm evincit, cùm Ennodius ejusdem virtutes solùm attigerit, nec ad peculiares Eusebii res gestas describendas descenderit. Præterea, illud distinctim retulit Gregorius Turonensis Libr. I. *de gloria Martyrum*, Cap. XLVI., subjungens, in perennem ejusdem memoriam ab Antistite nostro (Lazaro) institutam fuisse novam Solemnitatem annuam, ad vividiùs excitandam fovendamque Civium erga hunc Sanctum Martyrem religionem.

Inter cetera illustria ab hoc nostro Præsule acta, recensetur Concilium Provinciale Mediolanense, jussu Sancti Leonis Pontificis Maximi coactum Anno CDLI.; id enim constat ex Epistola Synodica, ad eumdem Sanctum Leonem missa anno sequente, quæ recitatur a Baronio, & legitur in Labbeo, subscripta a viginti Episcopis Provincialibus, inter quos Episcopus Ticinensis, Augustanus, Curiensis, Taurinensis, Comensis, & Genuensis, qui nunc Metropolitano Mediolanensi non parent. In eo damnata est omnium suffragiis Hæresis Eutychiana; inde verò Summus Pontifex Legatos Chalcedonem misit, qui Occidentalium Episcoporum sententias referrent, ùt moris erat, in Concilio OEcumenico. Horum unus fuit Senator, Presbyter Mediolanensis, de quo mentionem agit in suis Literis idem Eusebius.

Narratur in ejusdem Vita, ad diem memoratum *in Actis Sanctorum* descripta, fuisse a Sancto Eusebio restaurata Templa Mediolani, quæ Gothi vastaverant; præsertim

verò illud Sanctæ Theclæ, quod incendio perierat, ùt testantur sequentia carmina, ad Posteros transmissa a Petro Paulo Bosca *in Martyrologio Mediolanensi*, quæ olim in eadem Ecclesia sculpta legebantur:

Prisca redivivis consurgunt culmina Templis,
In formam rediere suam quæ flamma vorarat;
Reddidit hæc votis Christi qui Templa novavit,
Eusebii meritis noxia flamma perit.

Addit Castillioneus Fascicul. VII., Part. I., etiam mœnia & portas Urbis fuisse ab hoc Sancto Antistite refectas; sed de hac re apud ipsum sit fides. Ughellus refert, combustos Divini Officii Codices, fuisse ab Eusebio restitutos; eos fortasse, qui in Sanctæ Theclæ Basilica servabantur; idemque tradit Lectio Breviarii Ambrosiani, addens insuper, institutum ab ipso fuisse, ut Dedicationis Ecclesiæ Majoris Officium & Sacra tertio Dominico die Octobris in singulos annos solemni ritu celebrarentur; idque hactenus perseverat. Sacris etiam Ritibus Ecclesiam nostram fuisse ab eodem exornatam memorata Lectio testatur: Sed quinam sint isti Ritus, nemo hucusque nos docuit. Quamobrem verisimilius esse putamus asserere, antiquam Cleri disciplinam & Ritus, qui Barbaris imperantibus non parùm exciderant, sub Eusebio revixisse.

Ughellus tradit, Sanctum Eusebium interfuisse Synodo Romanæ, ab Hilaro Pontifice Maximo, quem ipse per errorem *Hilarium* nominat, Anno CDLXV. convocatæ. Sanè in

in eo Concilio, ad quod convenere quadraginta octo Episcopi, legitur in Labbeo adnotatum: *Mediolanensis Provinciæ*, sed suppresso Antistitis nomine, duobus S. S. tantùm designato. Verùm, si dicamus cum Papebrochio, Tillemontio, & Joanne Baptista Solerio in Sancti Eusebii Vita, ad diem prædictum, obiisse ipsum Anno CDLXV., die VI. seu VIII. Augusti, interesse certè non potuit huic Concilio, quod celebratum quidem est eodem anno, sed ad XV. Calendas Decembris. Porro summâ concordiâ antiquorum Codicum seu Catalogorum, decem & septem anni Sedis Eusebio tribuuntur; qui si ab Anno CDXLIX. desumantur, in hunc annum desinunt.

Sepultus est ad Sanctum Laurentium; ejusque solemnem memoriam agit pridie Idus Augusti Ecclesia Ambrosiana.

SAN-

SANCTUS GERUNTIUS.

Ublato Sancto Eusebio, Sedem Mediolanensem obtinuit Sanctus Geruntius. Traditur hic, prodiisse e Familia a Basilica Petri, sive Burra, ùt alii opinantur, teste Ughello. Carolus a Basilica Petri, Novariensis Episcopus Libr. II. *Novariæ Sacræ*, candidè fatetur, se non agnoscere in Geneaologicis Tabulis hunc Sanctum Episcopum, tamquam e stirpe sua enatum; quinimo rejicit famam, quæ invaluit, nempe originem hujus cognominis emanasse a quodam Nobili Viro, qui aream domumque suam obtulerit, ut Basilica conderetur, Sancto Petro Apostolorum Principi sacra, atque ideo cognomen accepisse *a Basilica Petri*, sicuti etiam tradidit Ripamontius Decad. I. *Histor. Ecclesiast. Mediolan.* Libr. II. ex vulgi opinione.

Nihil in monumentis nostris relatum legimus de rebus gestis hujùs Sancti Antistitis. Superest tantummodo Epigramma, in ejus laudem contextum a Sancto Ennodio Ticinensi, qui virtutes ejusdem innuit, ita illud claudens:

Otia non passus, virtutibus veheris.

Ex ejusdem autem initio colligere possumus, contigisse Geruntio, quod de Sancto Simpliciano narrat Paulinus, videlicet, cùm morti proximus esset Eusebius, & a Clericis ad-

adſtantibus ageretur de Succeſſore eligendo, collaudatum fuiſſe Geruntium; ita enim exorditur:

Eccleſiæ poſtquam parta eſt tibi Sella, Gerunti,
Funera Deceſſor non timuit moriens.
Te reparante redit, patitur ſors pallida lethum;
Vivit poſt obitum Diſcipuli pretio.

Breviarii noſtri Lectio, hæc de Sancto Geruntio recitat: *Geruntii maximæ virtutes cum exemplis modiſque aliis, tum præcipue claruere propter Barbarorum violentiam, qui ſub Odoacre Rege Italiam ingreſſi, miſerrime ſæviſſimeque depopulabantur* &c.. Porro iſta componi non poſſunt cum ætate Sancti Geruntii, etiam in eorum ſententia, qui aſſerunt, initam ab ipſo fuiſſe Mediolanenſem Sedem Anno CDLXVI., atque eidem præfuiſſe per VII. annos; multò enim ſeriùs Odoacer in Italiam irrupit, Anno ſcilicet CDLXXVI., quo Auguſtulum, poſtremum in Occidente Cæſarem, ab Imperio depoſuit, atque in exilium amandavit. Chronologia, quam nos cum Papebrochio ſequimur, initium Sedis Geruntii figit Anno CDLXV., & mortem aſſignat Anno CDLXX., poſt quinque incompletos Epiſcopatus annos; adeòque omnino falſum eſt, illum ſub Odoacre vixiſſe.

Tumulum habuit in Sancti Simpliciani Baſilica, ad quam Sanctorum Maroli, Clicerii, & Lazari Reliquias tranſtuliſſe adnotavit Ughellus, ſed citra verum; cùm tres illi Mediolanenſes Epiſcopi, ùt vidimus, ſepulti adhuc jaceant in Baſilica Apoſtolorum. In eumdem autem errorem lapſus eſt

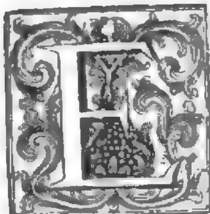
Ripa-

Ripamontius, ùt animadvertunt Bollandiſtæ ad diem V. Maji, quo obiit, & colitur etiam in præſentiarum ab Eccleſia Ambroſiana Sanctus Geruntius; idque manifeſtiùs conſtat ex Translatione ſolemni, a Sancto Carolo Borromeo peracta Sacrorum Corporum, in Baſilica Sancti Simpliciani jacentium, ſcilicet Sanctorum Simpliciani, Benigni, Geruntii, & Ampellii. Congruentiùs loquitur Liber inſcriptus *Succeſſores Sancti Barnabæ*, in quo legitur, curaſſe Geruntium, ut Sanctorum ejuſmodi Epiſcoporum Corpora decentiori loco in Baſilica Romana reponerentur.

SAN-

SANCTUS BENIGNUS.

Odem anno quo ad Deum migravit Sanctus Geruntius, promotus est ad Sedem Mediolanensem Sanctus Benignus, Anno scilicet CDLXX. . Lis magna orta est Seculo superiore, nempe XVII., e qua Familia prodiisset Sanctus iste Antistes, ***Bentiis***, & ***Bossiis*** suum esse alternatim asserentibus. Romam delata est controversia; cùmque Proceres de Bossiis exhibuissent Sigillum Familiæ suæ, quod inventum fuerat in recognitione Sacri Corporis, a Sancto Carolo Borromeo peractâ Anno MDLXXXII., adjudicata est Causa in eorumdem favorem. Imo Urbanus VIII. Pontifex Maximus plenariæ Indulgentiæ munus concessit omnibus Bossiæ Familiæ, ubicumque degerent, ac sese Divinis Sacramentis munirent perpetuò acquirendæ, in Festo ejusdem Sancti Episcopi die, ùt Bosca *in Martyrologio Mediolanensi* testatur, ad diem XX. Novembris. Nos intactum hoc decus nobilissimæ huic Familiæ relinquimus; sed Sanctum Benignum absque ullo cognomine referimus, cùm ex plurimis Documentis antiquis, & Virorum doctrinâ insignium testimonio sciamus, occupantibus Italiam Gothis & Langobardis, obliterata prorsus fuisse Familiarum cognomina, nec reviviscere cœpisse in hac Provincia, nisi circiter XI. Seculum.

Inter cetera, quæ in hac Ecclesia præclarè gessit Sanctus Benignus, illud recensetur, quòd Templa Mediolani diruta aut combusta, in vastatione Odoacri Herulorum Regis, re-

ſtituenda curaverit. Ex Libro inſcripto *Succeſſores Sancti Barnabæ* diſcimus quoque, hujus Antiſtitis tempore inventos fuiſſe Cineres Sancti Barnabæ: Ughellus autem addit, deportatos Mediolanum, honorificentiori loco fuiſſe ab eodem collocatos. Sed de hoc vetera quæ fidem faciant Documenta non afferuntur. Porro id certò ſcimus, ſacros hos Sancti Barnabæ Cineres, ex Sacello eidem dicato in Templo Sancti Franciſci translatos fuiſſe ſolemni ritu ad Altare Majus ejuſdem Baſilicæ a Sancto Carolo Borromeo poſtridie Idus Septembris, Anni MDLXXI., teſte Carolo a Baſilica Petri; qui etiam tradit, Sancti hujus Apoſtoli Caput multò antea in argentea theca fuiſſe repoſitum. Pretioſa hæc Sancti Barnabæ Lipſana inventa ſunt ſub altera ex columnis prædicti Templi, cùm aliud magnificentius conderetur; idque conſtat ex MS.tis Codicibus Baſilicæ Franciſcanæ, quorum verba recitat Boſca *in Martyrologio Ambroſiano*, ad diem XIV. Septembris; & etiam *ex marmore veteribus literis exarato*, quod *in ea ipſa Eccleſia viſebatur*, ùt tradit laudatus a Baſilica Petri, ubi agit de Sancto Barnaba, *in Hiſtoria Mediolanenſi*; demum ex Gofredi de Buſſero teſtimonio, qui Vitas Sanctorum, adhuc publica luce carentes, & apud Canonicos Ordinarios Mediolani ſervatas, conſcribebat Anno MCCXX. Verùm, quo tempore ad nos delata ſint ſacra hæc pignora, inſcii omnino ſumus. Papebrochius cenſuit, miſſam fuiſſe a Mediolanenſibus Civibus Legationem in Græciam ad ea obtinenda circa Seculum VII.. Sed cùm iſte locus non ſit, accuratiùs hæc inquirendi, verbis Caroli a Baſilica Petri brevi nos expedimus: *Quomodo Mediolanenſis Eccleſia Cineres & Ca-*

Caput Sancti Barnabæ habuerit, scribere non possum; gaudeo tamen, eam Auctoris sui præclara Pignora fuisse Dei clementiâ sortitam.

In Lectione Breviarii Ambrosiani dicitur Sanctus Benignus sedisse annis VI.; Verùm octo anni incompleti eidem assignantur in Catalogo vetusto, a Papebrochio illustrato; adeòque dicendum est, productam fuisse ab hoc Sancto Episcopo vitam ab Anno CDLXX, usque ad Annum CDLXXVII. Erravit Baronius, qui in Notis ad Martyrologium Romanum scribit, sedisse illum circa Annum CDLX, multòque magis Panvinius, qui omnino extra viam graditur, asserens, Sanctum Benignum interfuisse Synodo Chartaginensi, celebratæ Anno CDL.

Delatum est Sacrum Corpus hujus Antistitis ad Sancti Simpliciani Basilicam. In ejus laudem extat Ennodii Epigramma; ex quo tamen nihil ad Vitam Sancti Benigni spectans colligi potest.

Memoratus Catalogus antiquus, quem sequimur cum Papebrochio, diem mortis Sancti Benigni figit Idibus Decembris; in nostra autem Ecclesia Festus illius dies agitur XII. Calendas ejusdem Decembris.

SANCTUS SENATOR.

Ediolanensis Ecclesiæ regimini post Benignum suffectus est Sanctus Senator. Etiam de hoc Antistite fervet controversia, e qua Familia prodierit; ea enim, quæ *Villania* dicitur, stirpi suæ illum adscribit; *Septallia* verò inter suos Gentiles eumdem constanter enumerat. Papebrochius *in Actis Sanctorum*, ad diem XXVIII. Maji Dissertationem integram instituit *de Antiquitate Septalliorum Familiæ*, quam *Illustrissimam* quidem vocat, sed minimè approbat ejusdem Documenta publica, quæ usque ab Anno Dominicæ Incarnationis DLII. confecta esse dicuntur; illa enim pluribus mendis scatere ostendit, inter quæ illud est, quòd *Annum Incarnationis* præferant, cùm per ea tempora a Dionysio Exiguo inventus quidem fuerit, sed longè seriùs adhiberi cœptus, octavo scilicet Seculo, hujus Epochæ calculus: Secundò, quòd nemo ante ætatem Caroli Magni Antistites Mediolani, *Archiepiscopos* nominavit; adeòque Chartas hujuscemodi conscriptas fuisse Anno MCLII. arbitratur, atque ad ostentationem antiquitatis translatas subinde fuisse ad annum prædictum, eò quòd illo anno verè Indictio eadem decurrebat.

Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum sub die XXVI. Septembris vocat hunc Antistitem *Romanum Presbyterum*, eumdem asserens missum fuisse Legatum a Sancto Leone Summo Pontifice Constantinopolim ad Concilium Chalcedo-

cedonense; sed Mediolanensi Ecclesiæ fuisse addictum, manifestè eruitur ex Epistola Eusebii Episcopi nostri ad memoratum Pontificem Maximum, in qua eum appellat *Compresbyterum suum*. Itaque tamquam Civem nostrum, eumdem nos gloriose ostentamus ac veneramur.

Quo temporis spatio in Mediolanensi Ecclesia sederit Senator, antiquum Catalogum perlustrans Papebrochius inquit, successisse illum Benigno Anno CDLXXVII., ac per triennium circiter perdurasse in hac Sede usque ad Annum CDLXXX.. Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium, inserta hujus Ecclesiæ Actis, plurimùm errat, dum ait, Sanctum Senatorem sedisse sub Gelasio Pontifice Maximo; siquidem iste nonnisi Anno CDXCII. Pontificatum iniit: Item consecratum fuisse Episcopum die IX. Decembris, in Festo Sancti Ambrosii; cùm Sanctus iste Ecclesiæ nostræ Patronus colatur die VII. mensis ejusdem. Nos Papebrochio manus damus, asserentes Sanctum Senatorem post triennium incompletum Sedis, obiisse Anno CDLXXX., die XXIX. Maji.

Ughellus refert, Sanctum Senatorem miraculis clarum, ab Anastasio II. Summo Pontifice meruisse, ut in Album Sanctorum referretur Anno CDXCVII.; at Papebrochius subjungit, neminem sibi absque idoneo Teste probaturum, hoc muneris Romanos Pontifices iis Seculis sibi assumpsisse extra Romam, exceptis Ecclesiis Suburbicariis. Id quoque irrepsit in Lectionem Breviarii nostri, concinnatam a Petro Paulo Bosca, teste Papebrochio, ad quem ille hanc Lectionem a se confectam transmiserat.

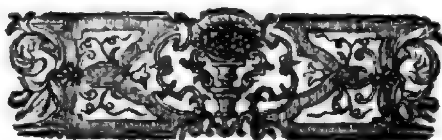
Sepultus est in Sanctæ Euphemiæ Templo, quod ipse con-

con-

condiderat in memoriam Templi Chalcedonensis, eidem Sanctæ Martyri dicati; Sacra autem hujus Sancti Præsulis Celebritas in Ambrosiana Ecclesia peragitur V. Calendas Junii.

Præclarum Elogium huic Antistiti contexuit Ennodius, ex quo colligimus missum eum fuisse Constantinopolim, ad Fidem Catholicam tutandam, & ab eo interpretationes accepisse Libros Prophetarum; nec non eloquentiâ & virtutibus eumdem claruisse: Ita enim cecinit:

Qui vincit trabeas, solium, cinctumque Gabinum,
Consulibus præstans, ecce Senator adest.
Ingenium velox, sermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, forma pudicitiæ.
Abdita Librorum mysteria clausa Prophetæ
Qui dedit in lucem, schemate quo voluit:
Orbis ad extremi missus secreta, verendis
Curavit studiis quod fuerat lacerum.
Tunc Oriens victum peregrino lumine fassus,
Hæsit ad aspectum lampadis alterius.

THEO-

THEODORUS I.

IN locum Sancti Senatoris substitutus est Theodorus I., ex Mediolanensi Familia. De rebus ab eo gestis parcè admodum loquuntur Historiæ nostræ. De illo nonnulla scripsit Puricellus in Vita Laurentii I., Episcopi Mediolanensis Cap. XXVI., ubi num. XXIV. Epigramma in ejus laudem conditum a Sancto Ennodio refert; atque ex eo colligit, hunc nostrum Antistitem præstitisse prophetiæ dono. Plura etiam alia innuit Ennodius, quæ plurimùm hujus Præsulis sanctimoniam ac doctrinam extollunt. Quamobrem illud integrum huc transferre necessarium existimamus. Carminibus autem suis titulum hunc præfixit Scriptor ille:

De Domno Theodoro, virtutum omnium Episcopo

Tu lux certa tuis, spes tu fidissima rerum,
Vatis Apostolici tu, Theodore, vigor.
Virtutum cumulus, substantia lucida veri,
Monstrat acervatis quem labor in studiis.
Præscius, accinctus, fortis, tranquillus, amicus,
Compositus, simplex, tu bonus, & sapiens.
Fatidicus semper tibi conscia corda futuri
Deprensum fluxit te reserante malum.
Quem timuere feri calcantes culmina Mundi,
Dilexit spernens dura supercilii.

Ughel-

Ughellus addit, ab hoc Episcopo *mirabiliter auctam fuisse* splendore ac censu *Mediolanensem Ecclesiam, cùm a Summo Pontifice omnia Civium bona decimandi facultatem obtinuisset*; fortassis enim, ùt opinamur, imminuti fuerant reditus Episcopalis Mensæ ob irruptionem Barbarorum. Sumpsisse hoc videtur Ughellus a Libro, cui titulus *Successores Sancti Barnabæ*; cujus tamen Auctor recentior est ætate Sancti Caroli Borromei.

Ecclesia Ambrosiana de hoc Episcopo Officium ac Festum diem non celebrat; attamen illud agitur in Basilica Sancti Laurentii, ad diem XXVII. Julii; ejusque memoriam recensuit *in Martyrologio suo Mediolanensi* Petrus Paulus Bosca, cum Titulo *Sancti*, quem etiam præferunt Catalogi antiqui. Plura autem ejusdem sanctimoniæ testimonia, quæ tum ex Scriptoribus, tum ex Visitationibus Sancti Caroli, & Cardinalis Federici Borromei constant, collegit Puricellus loco proximè laudato.

Sepultus est in Sacello Sancti Hyppoliti, quod etiam nunc extat adnexum Sancti Laurentii Basilicæ. Sedit annos X. incompletos, nempe ab Anno CDLXXX., ad XC., quo obiit die XXVII. Martii; cùm tamen persæpe dies iste in Quadragesimam incidat, quo tempore Ambrosiano ritu solemnia Sanctorum Officia interdicuntur, translata est festiva hujus Antistitis memoria, ùt diximus, ad diem XXVII. Julii in Laurentiana Basilica.

Emendandus est Ughellus, qui ex malè initis ab ipso chronologicis calculis, sex tantùm annos regiminis Theodoro attribuit, ejusque mortem biduo distulit, ad diem XXIX. Martii eamdem referens.

LAU-

LAURENTIUS I.

Vices Theodori defuncti in administranda Mediolanensi Ecclesia multa cum laude implevit Laurentius I., electus in Antistitem Anno CDXC. Vitam Sancti hujus Episcopi fusè digessit Puricellus, res ab ipso gestas singillatim exponens. Nonnulla tamen in eo Volumine expressa legimus, quibus calculum nostrum addere recusamus.

Primò enim Sanctum hunc Præsulem e nobilissima *Littarum* Gente prodiisse, mordicus asseverat. Sanè hanc Illustrem Stirpem a remotis temporibus claruisse in nostra Urbe, nemo inficiatur; protendisse tamen ramos suos usque ad eam ætatem, itaut ex eadem enasceretur, tamquam germen suum, Laurentius, Eruditis hujus temporis Viris Puricellus difficillimè persuadebit: Præsertim cùm ipsemet pag. XV. ejusdem Libri, ingenuè fateatur, *primum omnium propria nostrorum Archiepiscoporum cognomenta & Familias Petrum Galesinium superaddidisse*. Quocirca illum modestè sugillat Papebrochius in Exegesi, fol. LXIX., inquiens; *hac in re passim gratiosa Nobilitati, se non mirari, quod paucos Galesinius habuerit contradictores, assentatores plurimos*; subjungitque: *quibus vellem posse non accensere ipsummet Puricellum, Virum aliàs eruditum, & acris ad res examinandas judicii*.

Alterum, quod dimittere absque censura non possumus, illud est quod hoc loco narrabimus. Intraverat Anno

CDLXXXIX. Italiam Theodoricus Rex Gothorum, decertaturus contra Odoacrem Herulorum Regem, nomine Zenonis Imperatoris, eumque etiam tribus præliis victum, sub specie pacis in Urbe Ravennæ interfecerat Anno CDXCIII. Successerat in Imperium Zenoni Anastasius Anno CDXC.; quapropter sublato infensissimo hoste Odoacre, Legationem ad illum misit Theodoricus. Verùm Gothi cum eo militantes, non expectato Cæsaris consensu, Theodoricum in Regem acclamavere, quemadmodum ex Anonymo Valesiano Pagius enarrat. Puricellus novum honorem huic Regi adjungere voluit, scribens postmodum, Theodoricum Ravennâ Mediolanum profectum, in Italiæ Regem fuisse institutum, ac Coronâ Ferreâ Italici Regni ab hoc nostro Antistite Laurentio propriâ manu redimitum in Ecclesia Sancti Michaëlis, prope Basilicam Sancti Ambrosii. Quin etiam refert, edidisse hunc Regem Decretum, de ceteris Italiæ Regibus eodem diademate imposterum insigniendis. Quid verò impulerit tam exacti criterii Virum, nempe Puricellum, ut tantâ fiduciâ rem hanc antiquis omnibus Scriptoribus ignotam nostris objiceret oculis, ipsemet silet, ac profitetur, *se nullum vetustiorem invenisse Auctorem, in præsenti Causa hujus rei testem, præter Galvaneum Flammam*, Scriptorem Seculi XIV., qui antiquas Historias sus deque convolvens, gerras & fabulas quamplures posteris obtrusit, nec nisi in rebus ætati suæ proximis fidem meretur, ùt omnibus notum est. De hac Ferrea Corona, quando instituta fuerit, ferbuere postremâ hac ætate acres disputationes inter Viros doctrinâ insignes. Nos sententiam nostram ediximus in Commentariis ad Histo-

Hiſtoriam Italiæ Caroli Sigonii, nec locus iſte eſt eadem repetendi.

Ut autem ad res præclarè geſtas ab Epiſcopo Laurentio referendas calamum convertamus; indubium Teſtem proferimus Ennodium Ticinenſem, qui huic Antiſtiti coævus erat, & panegyricam Orationem habuit in Natali, nempe anniverſario ejuſdem Conſecrationis die. Antiquitus enim in more poſitum erat, ut, non ſecus ac Cæſares ſua Quinquelia, Decennalia ac Vicenalia publicâ ludorum hilaritate, effusâque in eorum laudes inſignium Oratorum eloquentiâ celebrabant; ita Summus Pontifex, & Epiſcopus quilibet propria in Eccleſia Conſecrationis ſuæ memoriam ſingulis annis recoleret; eâque occaſione antiqui Patres intexere Sermones ſolebant in commendationem rerum ab ipſis egregiè geſtarum, quorum plurimi adhuc ſuperſunt. Religioſa autem iſta feſtivaque pompa ab Eccleſiarum Præſulibus inſtituebatur, non ad inanem gloriam laudemque captandam, quemadmodum erat faſtus Principum Auguſtorum; ſed ne primigenium initi Epiſcopatûs fervorem langueſcere ſinerent, novoſque potiùs animos ſumerent ad graviſſimi muneris ſui onera alacriùs ferenda. Extat præclarum de ſe ipſo teſtimonium Sancti Auguſtini, relatum a Clariſs. Thomaſſino (a): *cùm dies anniverſarius noſtræ Ordinationis exoritur, tunc maximè honor hujus Officii, tamquam primò imponatur, attenditur*. Hujus antiquæ conſuetudinis, quæ olim vigebat inter Epiſcopos, veſtigium aliquod adhuc ſupereſt; quolibet nam-

S 2 que

(a) *De Antiqu. & Nov. Eccleſ. Diſciplin. Part. II. Libr. II. Cap. VIII. num. XIII.*

que anno, recurrente die Consecrationis Episcoporum, & etiam Summi Pontificis, fit ejusdem commemoratio in Missis quoque solemnibus per omnes Ecclesias.

Narrat igitur in ea Oratione Ennodius, infausta fuisse Laurentio sui Pontificatûs exordia; ait enim: *novellis te adhuc impositæ Dignitatis labantem vestigiis, ineluctati temporis suscepit adversitas*. Sirmondus in Annotationibus ad hunc Ennodii locum, hæc scripsit: *Successit Laurentius in Cathedra Mediolanensi Theodoro Episcopo. Paulò post secuta est direptio Urbis Mediolanensis, & exilium Laurentii, per Odoacrem opinor, quando Tufa Duce adversus Theodoricum rebellavit*. Puricellus Cap. VIII. Vitæ hujus nostri Episcopi, non tam in exilium pulsum, sed etiam captivum abductum Laurentium existimat, perpendens ea quæ Ennodius referre prosequitur. Ut autem hoc clariùs pateat, præmittendum est, Theodoricum, cùm, expulso Odoacre, Mediolano potitus esset, plures habuisse ex Italicis militibus, qui sese sponte eidem dedidere, & sub ejusdem vexillis militare spoponderunt. Cùm verò Ticinum profectus ab Odoacre obsideretur, plurimi ex iis, qui ejus castra sequebantur, instigante quodam prædone, appellato Tufa, qui se Ducem illis præbebat, a Theodorico Rege ignominiose defecerunt. Tentatus est etiam Laurentius Episcopus, ut cum suis Civibus in eorum partes concederet; eo autem generosè renuente, irrupit hostis Tufa cum suis in hanc Urbem, & more pecudum populum per diversa distraxit, ipsumque Antistitem in captivitatem abduxit. Illum verò laudans Ennodius hæc habet: *Inter ista tamen fractum te non vidit adver-*

adversitas: hoc triumphis suis decerpi sensit inimicus, quòd capti Sacerdotis animum non subegit; & post pauca subjungit: *Taceo inediam, frigus, & injurias, & illa quæ tibi inimici animus providit alimenta morborum*. Occiso tandem Odoacre, dispersisque rebellibus, Laurentius Episcopus libertati restitutus, Urbem hanc præsentiâ suâ gaudio replevit, eamque a præteritis ærumnis afflictam quamplurimùm recreavit.

Lætari tamen sincerè non potuit reditu suo Laurentius, cùm oves suas inspiceret miserrime squallentes ob pessimam deprædationem illatam huic Metropoli in eo furentium militum impetu, qui fœdâ rabidâque direptione cuncta vastaverant. Expressit hunc Laurentii nostri angorem animi Ennodius his verbis: *Lætitiam ceteris tuo dedisti reditu, tu regressus ad lacrymas*; quæ tamen steriles minimè fuere, ociosæque in genis relictæ. Siquidem erigendæ e ruinis Urbi liberalem manum admovit amantissimus Antistes, adeo ut Scriptor ille in has laudes eruperit: *Brevi post in antiquum statum, qui tibi post Deum debetur, Urbs jam sepulta revaluit; & quæ non credebat, in se reparari posse quod fuerat, cœpit jam meliora æmulari. Tunc qui vitæ usus est, jam cernere erat, omnia ad latiorem profectum bonis successibus invitari*.

Supererat flectenda ad clementiam ira Theodorici, qui indignatione fervens contra Italos ob turpem defectionem, qua ab ipso recesserant ut se Odoacris & Tufæ castris adjungerent, eos privaverat Romano Jure testandi atque legandi. Hac Lege perculsi qui perduellionis reatu infecti erant, ad

ad Epiphanium Ticinenſem Epiſcopum, Theodorico Regi acceptiſſimum confugêre, extremis precibus eum exorantes, ut Legationem ad illum ſuſciperet. Annuit Epiphanius, ſed Socium quæſivit, cùm ſe imparem obtinendæ gratiæ expetitæ, præ demiſſione animi reputaret. Itaque datus eſt eidem comes ad iter Ravennam aggrediendum Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis. Poſtquam illuc ſe contulere, *Beatus Laurentius* (ut ait Ennodius) *neceſſarium duxit, illi potiſſimum perorandi copiam dari, cujus veſtigia frequentium Legationum laborioſus callis attriverat.* Sanè tanto apud Theodoricum eloquentiæ robore peroravit Epiphanius, & poſt illum Laurentius, ut Rax facili benignitate acceptam injuriam condonaverit, reſervatâ tantùm ſibi pœnâ, in eos infligendâ qui Auctores fuerant excitandæ contra ipſum aliorum defectionis. Hæc appoſitè ad Ennodii ſcripta fuſiùs enarravit in Libro XVI. *de Occidentali Imperio* Sigonius.

Functus optimè hoc officio ſimul cum Antiſtite Ticinenſi, paceque redonatâ Italiæ, vocatus eſt Laurentius a Summo Pontifice Simmacho Romam, qui in Schiſmate ibidem gliſcente accuſatus fuerat de gravi crimine ab æmulis ſuis apud Regem Theodoricum; ideòque Concilium convocaverat, ut hujus calumniæ examen inſtitueretur a collectis in plena Synodo Patribus. Non præſedit eidem Summus Pontifex, primamque ideo Laurentius Sedem occupavit. Re autem exactè diſcuſsâ, depulſa fuit judicio omnium Antiſtitum infamis calumnia Pontifici Maximo affixa; ſed nihil definitum, cùm Pontifex Romanus a nemine in terris judicari poſſit. Quocirca profeſſi ſunt Epiſcopi, ſe Dei judicio

omnia

omnia committere, & quantum ad homines spectabat, asseruerunt, dignum esse Simmachum, qui Ecclesiæ Catholicæ tamquam Caput præesset. Interim Antistites ac Pontifex ipse Simmachus Literas ad Regem dedêre, quibus conscium eum reddebant de rebus actis in Synodo, nunciantes Summum Pontificem per sacras Leges ad causam dicendam compelli non posse; ceterùm eumdem Regiæ voluntati obsequi esse paratum. Literas benignè accepit Theodoricus, sed, licèt Arianam Sectam profiteretur, respondit *nihil ad se de Causis Ecclesiasticis, præter reverentiam pertinere*; adeòque *viderent Episcopi ac præscriberent, quid sibi consilii in tanto negotio capiendum*, ut ex Actis Concilii narrat Sigonius.

Coacta est Romæ alia Synodus, in qua rescissæ sunt Leges ab Odoacre promulgatæ contra Ecclesiasticam immunitatem; iis enim sanxerat, ne absque Italiæ Regis consensu electio Romani Pontificis fieret, neque prædia Ecclesiæ alienari possent. Sed de Simmacho nihil est actum, ùt Pagius contendit; imo superiorem, quam retulimus, non esse sejungendam ab ea, de qua mox loquemur, contra Baronium, aliosque diversas Synodos enunciantes, evincere nititur.

Igitur recepto piissimo Theodorici Rescripto altera celebrata est, seu continuata Synodus, quæ *Palmaris* nomen accepit a Loco, in quo habita fuit, nempe Porticu Basilicæ Sancti Petri, quæ nuncupabatur *Palmaris*, seu *ad Palmam*. In ea *damnatus fuit Petrus Altinus, invasor Sedis Apostolicæ & Laurentius Nucerinus, quia, vivo Simmacho, pervaserunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus Episcopis & Presbyteris & Diaconibus, & ab omni Clero vel plebe redintegratur Sedi*

Apo-

Apostolicæ Beatus Simmachus, ut cum gloria apud Beatum Petrum sederet. Pagius Anastasium, qui hæc refert in Vita Simmachi, errasse ait, dum Petrum Altinensem *invasorem* appellat, cùm tantùm fuerit Schismatis fautor; & Annum DIII. huic Concilio figit, menda expungens, quæ irrepsere in Conciliorum collectionibus, ac Scriptorum de hisce rebus edita Opera, necnon chronologicam seriem Synodorum quæ sub Simmacho coaluere ad justam veritatis trutinam, ùt ipse arbitratur, reducere adlaborans. Quidquid tamen de hoc sit, nostri muneris ratio minimè patitur, ut tempus illustrandæ Antistitum Mediolanensium Historiæ dicatum, in hisce exsolvendis implicatissimis nexibus absumamus. Itaque id tantùm, quod ad Laurentium Episcopum Mediolanensem pertinet, referimus, videlicet ipsum Synodis omnibus, quæ in Summi Pontificis Simmachi Causa celebratæ sunt in Alma Urbe, primo loco subscripsisse, ante Petrum Ravennatem Præsulem, aliosque Antistites, qui copioso numero ad eas confluxere, *magnamque gloriam ex defensa veritate sibi conciliasse*, quemadmodum in ejus laudem scriptum reliquit Baronius ad Annum DII.

Cùm superiùs retulerimus, accusatum fuisse Simmachum Summum Pontificem de gravi crimine apud Theodoricum, Puricellus Cap. XX. Vitæ ejusdem Laurentii ex antiquis monumentis indagare nititur, quodnam fuerit hoc crimen, per calumniam Sancto illi Pontifici impactum; Baronii autem verba recitat, quibus ostendit, hoc juxta antiquam Sacerdotum praxim prudenti silentio omissum contectumqne, ne suspicio aut scandalum de Primo Hierarcha, & Clero suboriretur.

retur. Ceterùm ex Decreto Simmachi, ſcripto ab Ennodio, quo cautum eſt juſſumque, ut omnes Presbyteri & Diaconi haberent Contubernales, quos vocant *Concellaneos*, ſeu *Cellulanos*, pudicitiæ ſuæ teſtes, Summum Pontificem Simmachum pulſatum ab adverſariis fuiſſe enormi crimine adulterii colligimus. Proſequitur poſtmodum Puricellus enarrare, a Laurentio Epiſcopo Mediolanenſi convocatum fuiſſe Provinciale Concilium, in quo Apoſtolicum hoc Decretum ſubjectis ſibi Epiſcopis inviolatâ obedientiâ obſervandum indixit, quemadmodum teſtatur idem Ennodius.

Altera quoque occaſio ſeſe obtulit Laurentio noſtro Antiſtiti, obſequium ſuum amoremque erga Apoſtolicam Sedem teſtandi. Cùm Simmachus, antequam Synodi ſuperiùs memoratæ celebrarentur, pacem cum Laurentio Pſeudo-Pontifice iniiſſet, eumque Nucerino Epiſcopatu donaſſet, novis ſemper adverſariorum inſidiis calumniiſque impetitus, pati debuit priores Schiſmatis ærumnas, eodem Laurentio iterum Pontificiam Cathedram invadente. Perturbatis ita rebus, diviſoque in diverſas partes Clero, Marcellianus quoque Aquilejenſis Antiſtes Laurentio adhæſerat. Conſtantiſſimus in fide erga legitimum Pontificem Simmachum Laurentius Mediolanenſis Epiſcopus, ad Præſulem Marcellianum direxit inſtructiſſimam Legationem, quemadmodum ſcripſit Ennodius ad eumdem Pontificem Maximum. Quamvis autem Ennodius non exprimat nomen Laurentii, Sirmondus tamen in Adnotationibus ſubdit: *In certamine Laurentianæ factionis ſchiſmaticæ, quæ Simmachum variis modis oppugnavit, ad Marcellianum pro Simmacho ſcripſerat Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis,*

quem ab Ennodio designari puto. Nec inanis fuit iste conatus præstantissimi nostri Antistitis; in altera enim Epistola ad eumdem Summum Pontificem scriptà testatur Ennodius: *agnoverunt adversarii Sedis vestræ, quo propugnante vincantur; quod proxime de Aquilejensi Redemptor noster personà reseravit*; redierat namque Præsul ille ad Catholicam cum Simmacho communionem. Adscribenda igitur est nostro Episcopo Laurentio laus, reconciliati Romanæ Ecclesiæ Antistitis Aquilejensis. De hac Legatione agit Puricellus loco laudato, Cap. XXII

Cùm adeò affluens foret meritorum seges, quam in Apostolicæ Sedis tutamine sibi comparaverat Laurentius, idem Puricellus Epistolam Simmachi Pontificis Maximi recitat, quæ usque ad id tempus genuina illius Pontificis censebatur, & plena est præconiis Laurentii Antistitis nostri, legiturque inserta reliquis Simmachi Epistolis in antiquis Conciliorum collectionibus. Jacobus Sirmondus, Vir singulari doctrina præditus, memoratæ Epistolæ larvam detraxerat, eumque viderat Puricellus. Nihilominus toto Cap. XVI. pertinax in sua opinione, eamdem tamquam legitimam Simmacho adscribere omni conatu contendit. Non ita censuere præter Sirmondum eruditissimi nostri temporis Viri, inter quos Papebrochius & Bollandistæ ad diem XXVII. Julii; eamdem enim Simmacho abjudicant, tum quia stylus ab aliis prædicti Pontificis Literis multum discrepat, tum quia plura in ea leguntur, Laurentio neutiquam convenientia: Quamobrem asserunt, esse *Dictionem* ab Ennodio dictatam in laudem Maximi, Episcopi Ticinensis. Hinc verò effectum est, ut in

nova

nova Conciliorum Editione, qui eam curavere, errorem hunc ad marginem adnotaverint, ne imposterum Lectores deciperentur. Sanè capti falsâ hac persuasione Galesinius, Ripamontius, & Ughellus adoptaverunt laudes, quæ in prædicta Epistola jacent, tamquam scriptas a Summo Pontifice, videlicet, *cùm omnes* Laurentium *vererentur*, *neminem fuisse*, *qui vèl in abditissimo loco scelus concepisset*, *quin illum*, *quasi testem spectatoremque metueret*.

Illud negari procul dubio nequit, usque ab initiis Pontificatûs sui incensum fuisse Laurentium desiderio amplificandi cultûs Divini; cùm enim electus quidem foret Mediolanensis Episcopus, sed nondum sacrâ unctione inauguratus esset, interesse voluit Dedicationi Basilicæ Apostolorum, quæ peragebatur ab Honorato, Suffraganeo suo Antistite in Urbe Novariæ, postquam Ædes illa a fæcibus Gentilium expurgata a Victore ejusdem Decessore, ac in Templum Deo dicatum conversa fuerat. Dum autem, juxta illius ætatis disciplinam, e suggestu Sermonem ad populum haberet Honoratus Antistes, hæc publicè de nostro Laurentio protulit:
„ Veni ergo piissime Domine, & ad consecrationem ope-
„ ris tui plenus illabere; vice humani per Baptisma pecto-
„ ris purgentur hæc Templa, turpi hactenus dedicata pa-
„ trocinio: Institue Domine, vertendo sacrificia; & dum
„ puris cumulamus Altaria sancta donariis, præsentiam tuæ
„ Majestatis interfere, evocatus Sanctorum merito Sacerdo-
„ tum, Electi seorsim præsentis Patris nostri Laurentii con-
„ scientiâ, qui tot plenus dotibus ad Ecclesiæ fastigia cre-
„ vit, quot fecissent Summum singulæ quæque Pontificem;

 „ in

„ in quo vernat princeps boni operis & mater honeſtatis „ verecundia, religionis ſanctæ nutrix patientia, Deum ſem- „ per placatura pietas; qui Eccleſiaſticis membris non ſer- „ mone, vitæ inſtituta tribuit, ſed exemplis; qui omnem „ callem, quo ad Deum itur, dum prævius incedit, oſten- „ dit.

Neque ab hujuſmodi virtutum cultu umquam deſtitit Antiſtes noſter Laurentius; quinimo cùm pacatiores illi dies affulſiſſent, totum ſe addixit condendis exornandiſque Sacris Ædibus, in quibus pietas Ovium ſuarum honeſtiùs aleretur, Deoque ſinceriora obſequia præſtarentur. Primò enim prope Fanum Sancti Laurentii, Baſilicam Sancto Xiſto Pontifici & Martyri a fundamentis erexit conſecravitque; Ennodius verò, priſco Eccleſiæ more, parietes verſibus inſcripſit, quemadmodum eruditè adnotavit Sirmondus: Ii autem ſunt ſequentes

Antiſtes genio pollens, probitate, pudore,
Ornavit domum meritis, & lumina vitæ
Ad pretium jungens Operis hæc Templa locavit.
Lapſa per incertos non ſpargit fama receſſus,
Sed veteris facti vivit lex aucta per avum,
Quam dexter capiat Laurenti munera Xiſtus.
Sic manet officium, quod Sanctis contigit olim
Obtulit hic Templum, veniens quod conſecrat ille.

Alteram etiam Baſilicam in nobiliorem formam renovavit Laurentius; fortuito enim incendio conſumpta, fere univerſa perierat. Ennodius hanc quoque memoravit, lau-

davit-

davitque Laurentium Episcopum restauratorem hisce carminibus:

Vilia tecta priùs facibus cessere beatis,
Sic splendor per damna venit, sic culmina flammis
Consurgunt habitura Deum. Si perdita crescunt
Ignibus innocuis, si dant dispendia cultum,
Qualis erit reparans crepitantibus alta ruinis?
Laurenti tua bella gerens, incendia vince.
Sordida marcenti latuisset terra recessu,
Si status faciem tenuissent antra vetusta.
Sed postquam Superi flammas misêre secundas,
Ad lumen cineres traxerunt ista colendum.
Huc oculos converte pios qui cuncta vapore
Prædicis mundanda, Pater, rebusque docendos
Instrue, ne verbis titubet mens nescia recti.

Siluit Ennodius nomen hujus Basilicæ a Laurentio refectæ; Puricellus tamen Cap. XXVII. eam pro certo credidit, fuisse Basilicam Nazarianam, sæpiùs incendiis vastatam.

Inter alias nobiles curas in erigendis de novo, aut reficiendis veteribus Ecclesiis, minimè oblitus est Laurentius Metropolitani sui Templi. Superiore ad hunc Episcopum Seculo in Italiam ac Mediolanum irrumpens Attila majorem Basilicam diruerat, ejusque ruina communem excisæ Urbis calamitatem doloremque Civium adauxerat. Quamvis autem, Barbaris Italiâ expulsis, Mediolanensis populi pietas cladem hanc reparasset, quemadmodum protulit Maximus, Taurinensis

ſis Antiſtes in eo Sermone, quem habuit ad Cives Mediolanenſes pro reparatione Eccleſiæ & Urbis; cujuſque fragmentum recitat Triſtanus Calchus *in Hiſtoria Patriæ*, ad Annum CDLII.; nihilominus nondum priſtini ſplendoris ſui faciem reſumpſerat. Igitur eidem expoliendæ ornandæque manum appoſuit Laurentius. Quænam fuerint ornamenta, addita a noſtro Antiſtite Majori Baſilicæ, ſparſim recenſet Ennodius in pluribus Epigrammatis, a Puricello relatis Cap. XXVIII.: Ait enim in primo

Herbida paſturam ſimulantia ſaxa virentem
Illiciunt oculos nobiliore dolo.

Sirmondus *herbida* hæc *ſaxa* ſcitè adnotat, eſſe marmor Lacedemonium viridis coloris; idque confirmat teſtimonio Prudentii & Sidonii, quorum primus in ſuis carminibus ait:

Quæ viridis Lacedemon habet . . . .

alter verò:

. . . . *herboſis quæ vernant marmora venis*.

Proſequitur autem Ennodius reliqua pretioſiora additamenta referre, inquiens:

Aurum, culmen, ebur, tabulas, laquearia, gemmas,
Non datur humanis plus rutilare bonis.

De-

Demum hæc in altero Epigrammate ſubdit:

Pontificis ſummi ſtudio conſtructa renidet,
Laurenti, propriam poſſidet iſta diem.

Baptiſterium quoque, quod Majori Eccleſiæ adhærebat in modum alterius Baſilicæ, ab Ambroſio appellatæ *Baptiſterii Baſilica*, aut refecit, aut de novo condidit, cùm vel ſenio vel Barbarorum injuriis labefactatum, ruinæ proximum foret. Teſtatur id Ennodius hiſce carminibus:

Mundior excocti fulgeſcat luce metalli
Munera diſponit qui dare digna Deo.
Ante vaporatis Laurenti vita caminis
Conſtitit, ut blandum nobilitaret opus.
Marmora, picturas, tabulas, ſublime lacunar
Ipſe dedit Templo, qui probitate nitet.
Ædibus ad pretium ſic mores Conditor addit,
Vellera, ceu ſcrum, murice tincta feras;
Qualiter incluſas comit lux hoſpita gemmas,
Nix lapidis quotiens pulchrior arte rubet.

Ad ſacram denique Sancto Calimerio Ædem reparandam animum adjecit. Inter cetera, quibus ea indigebat, id erat, quòd ampliorem aditum ad Solis lumen excipiendum expoſcere videretur. Hoc carere Eccleſiam illam minimè paſſus eſt Laurentius. Ennodius ſolicitudinem hanc Antiſtitis noſtri laudavit ſequenti Epigrammate: Li-

Libera captivum meruerunt culmina lumen,
Arridet facies, nubila nuda gerens.
Hic nuper astrigeri dos proxima venit Olympi,
Laurenti Vatis ducta ministerio.
Euge vetustorum reparator, perge novorum
Conditor, & vultu clarus & ingenio.
Abjurant priscam, te Præsule, Tecta figuram,
Advena casuris porrigitur genius.

Denique perfunctus optimè ex omni parte, Pastorali suo munere Laurentius, depositis mortalibus exuviis, spiritu ad Cælestem Patriam evolavit VIII. Calendas Augusti, Anno DXII., sepultus in Ecclesia Sancti Hyppoliti Martyris, Laurentianæ Basilicæ adnexa. Mirum est, quantùm dissentiant Scriptores, recentioresque Catalogi, in assignandis Laurentio Sedis annis; eos imminuentibus nonnullis, inter quos Galesinius & Ughellus; aliis verò, ultra quam par est, protendentibus. Nos cum antiquo Catalogo, Puricello, & Papebrochio, duobus supra viginti annis, ac tribus circiter mensibus sedisse Laurentium affirmamus, ab Aprilis nempe initiis Anni CDXC., ad Annum DXII., mense Julio in finem abeunte.

Peculiaris sanctimoniæ famâ conspicuum decessisse, & Sanctorum albo adscriptum esse Laurentium, invictis testimoniis toto Capite XXXII. Puricellus commonstrat. Ambrosiana tamen Ecclesia illius memoriam minimè Calendariis suis inseruit. Contra verò in Laurentiano Templo festus ejusdem dies Natalis quolibet anno celebratur ab immemorabili tempore, omnique Officiorum & Divinarum precum apparatu tamquam Sanctus colitur.

SAN-

SANCTUS EUSTORGIUS II.

Ucceſſor Laurentio I. datus eſt Euſtorgius II. hujus nominis, qui natione Græcus fuiſſe dicitur; quamvis Bollandiſtæ ad diem VI. Junii animadvertant, Græciæ adſcriptum fuiſſe hunc Epiſcopum, ob confuſa fortaſſe Acta Euſtorgii primi cum ſecundo. Erronee prorſus hunc cenſuit Galeſinius, creatum fuiſſe Epiſcopum a Felice IV. Summo Pontifice, qui aſſumptus eſt ad Apoſtolicam Cathedram Anno tantùm DXXVI., hoc eſt XIV. annis poſt electionem Euſtorgii, & VIII. ab ejuſdem obitu.

Romæ vixit ſub Gelaſio, Simmacho, ac Hormiſda Pontificibus Maximis; Laurentio autem Mediolanenſi Antiſtite e vivis erepto, delectus eſt Anno DXII. ad regimen Eccleſiæ noſtræ. Ughellus tradit, ob celebrem famam Sancti hujus Præſulis pertractum ab ultimis Pannoniæ finibus Florianum quemdam, ad Metropolim iſtam ſe contuliſſe, abjectoque Idolorum cultu ad Chriſti Fidem converſum adeò profeciſſe conſuetudine ac magiſterio Euſtorgii, ut ad Hiſpalenſis Eccleſiæ Sedem promoveri meruerit: Idque translatum eſt in Lectionem Breviarii noſtri de Sancto Euſtorgio. Hiſpalenſes tamen in ſuis Catalogis nullum umquam Florianum Epiſcopum deſcriptum agnovere. Quamobrem irrepſiſſe errorem in nomine manifeſtè docemur; Hiſpani namque Sanctum Laureanum Hiſpalenſem Epiſcopum colunt die IV. Julii, at-

que illum asserunt, sub Totila Gothorum Rege in Italia, martyrio coronatum Anno DXLIV.. Bollandistæ ad memoratum diem IV. Julii Vitam hujus Sancti Laureani referunt atque expendunt; verùm fatentur, incertum esse, an Pannonius, an Italus, an Hispanus, an Gallus natione fuerit; Acta enim ejusdem plurimis scatent erroribus. Idem docet Pagius ad Annum DXLVIII.. Ceterùm in hisce Actis ista leguntur: „ Beatus Laureanus Pannoniensium territorio oriun- „ dus Parentibus quamquam Paganis, nobilissimis tamen, ge- „ nere gloriosus effulsit; qui ab ineunte ætate divinâ gratiâ „ præventus, ab his contagiis, quibus solet juvenilis ætas „ illici, expers fuit: Nam a quodam suæ gentis suæque „ parentelæ Catholico adhuc infantulus, Parentibus insciis, „ sublatus, Mediolanensis Ecclesiæ gremio est delatus, sa- „ croque Baptismate renatus, ac Clericus factus, ibidemque „ liberalibus disciplinis haud mediocriter eruditus .... „ His ergo atque hujusmodi proficiendo accrescens robore „ corporis & animi, vigesimo ætatis suæ anno (Labbeus „ legit vigesimo quinto) Diaconatûs suscepit Officium &c. „ Prosequuntur deinde eadem Acta narrare, Laureanum ob Totilæ Regis perfidiam Arii sectam propugnantis, profugisse in Hispanias, ac in Episcopum Hispalensem fuisse delectum. Collecta fuere Acta prædicta ab Andrea Duchesne, & a Labbeo, qui ea inseruit Tomo II. *Bibliothecæ Manuscriptorum*. Itaque ex his patet, non Florianum, sed Laureanum dicendum esse Juvenem illum, quem Sanctus Eustorgius Episcopus noster instruxisse dicitur; si tamen vera sunt quæ in hisce Actis narrantur, cùm dubiæ fidei ea esse Bollandistæ asse-

afferant, & nihil certi ex iisdem erui possit.

Pergit Ughellus referre, Augustanum Episcopum, Eustorgii suffraganeum, ob pravas ejusdem res patratas, fuisse illo Episcopatu spoliatum, *Theodorico Rege reclamante*; hocque constare ait *ex Epistola* ejusdem *apud Cassiodorum*. Sed quàm malè eam intellexerit, ex Epistolæ contextu, quam mox subjicimus, Lector judicabit. Extat illa Libr. I. variar. Cassiodori num. IX. in hæc verba:

„ *Eustorgio Viro Venerabili, Mediolanensi Episcopo*
„ *Theodoricus Rex*.

„ Tuta est conditio subjectorum, ubi vivitur sub æquitate „ regnantium, nec dubio decet rumore trahi, a quo debent „ non mutanda constitui. Fidem siquidem rerum a ratione „ colligimus, quæ numquam desiderantibus absconditur, si suis „ vestigiis perquiratur. Atque ideo quod Beatitudini Vestræ „ gratissimum esse confidimus, præsenti tenore declaramus, „ Augustanæ Civitatis Episcopum, proditionis Patriæ falsis „ criminationibus accusatum; qui a nobis honori pristino re- „ stitutus, jus habeat Episcopatûs omne, quod habuit: Ni- „ hil enim in tali honore temerariâ cogitatione præsumendum „ est, ubi, si proposito creditur, etiam tacitus ab excessi- „ bus excusatur. Manifesta proinde crimina in talibus vix ca- „ piunt fidem: Quidquid autem ex invidia dicitur, veritas „ non putatur. Volumus enim impugnatores ejus legitimâ „ pœnâ percellere: Sed quoniam & ipsi Clericatûs nomine „ fungebantur, ad Sanctitatis Vestræ judicium cuncta trans-

„ mittimus ordinanda, cujus est & æquitatem moribus tali-
„ bus imponere, quam novimus Traditionem Ecclesiasticam
„ custodire.

En igitur, quid peractum sit ab Eustorgio, scilicet de Clericis judicare, non Episcopum a Sede amovere.

In hunc errorem impegit etiam Galesinius, Auctor Tabulæ Archiepiscoporum Mediolanensium, Actis Ecclesiæ nostræ insertæ, ubi hæc tradit: *Augustæ Urbis Episcopum, proditionis accusatum, Episcopali Dignitate multavit*. Longiùs etiam a vero aberravit Ripamontius, qui Augustanum Episcopum somniat, divertisse aliquando ad Eustorgium, & per iniquas artes curasse, ut eo depulso locum & Sedem ipsius adipisceretur; eumque propterea sugillat Puricellus Cap. ultimo *Vitæ Laurentii I., Episcopi Mediolanensis*.

Quod pertinet ad Augustanum Episcopum, jure & meritò quærit idem Puricellus, quænam sit Augusta, de qua loquitur Theodoricus (plures enim Urbes *Augustæ* nomine appellantur); intelligendum tamen censet, fuisse potiùs *Augustam Vindelicorum*, cùm Rhetis dominaretur Theodoricus, & Mediolanensis Episcopus tunc temporis Ecclesiæ Curiensi & Augustanæ tamquam Metropolitanus præesset: Nisi velimus conjicere, fuisse *Augustam Taurinorum*, quæ itidem Antistiti Mediolanensi parebat.

Celebrior tamen laus, quam consecutus est in remotis etiam Galliarum Provinciis Præsul noster Eustorgius, ea est, de qua loquitur Sanctus Avitus Viennensis Episcopus, in Epistola ad illum transmissa, quæ octava est ejusdem Epistolarum, Editionis Parisiensis Anni MDCXLIII.. Ut autem dilu-

dilucidiùs hæc pateat, opus est evolvere temporis illius Annales. Dum Theodoricus Gothorum Rex Anno CDXC. acri bello cum Odoacre decertaret, Gundobadus Rex Burgundionum opportunam occasionem temporis nactus, specie fœderis cum Odoacre percussi, Alpes transcendit, atque in Italicos agros effusâ militum copiâ, loca omnia rapinis & vastationibus fœdavit; quodque deterius est, innumeram Italorum multitudinem captivam secum in Burgundiam abduxit, tanto, Liguriæ præsertim, damno, ut teste Sigonio *de Occidental. Imper.* ad Annum CDXCV., *maximâ Incolarum turbâ* ultra montes in servitutem transvectâ, *ipsa Liguria cultoribus prope videretur esse deserta*. Rex Theodoricus, statim ac, Odoacre sublato, Italici Regni solium sibi firmavit, precibus lacrymisque populorum permotus Legationem ad Gundobadum direxit, eamque Sanctus Epiphanius Ticinensis, & Victor Taurinensis Episcopi obiere, tam felici exitu, ut Rex ille sex millia captivorum in Italiam remiserit, veluti pignus amicitiæ suæ cum Theodorico. Nondum tamen exsiccatus erat in genis Italorum fletus ob liberale hoc donum Gundobadi, plurimis aliis suorum fœdâ captivitate pressis in Burgundia remanentibus. Reliquias hasce præteritæ calamitatis auro redimere decrevit piissimus Pastor noster Eustorgius. Magnam igitur pecuniæ summam illuc transmisit, rogavitque per Epistolam Sanctum Avitum, ut huic insignis caritatis operi manum propitiam admoveret. Implevit ille, quod optabat Eustorgius, rescripsitque ad eumdem plenâ laudibus Epistolâ, quam hìc referre necessarium existimamus. Ita verò exorditur:

„ Avi-

„ *Avitus Viennensis Episcopus*
„ *Eustorgio Episcopo* .

„ Adventu præsentium portitorum ecce jam secundò a te „ desiderandi reverendique affatûs vestri dona venerunt ; quæ „ tamen plus fierent prosperitate secunda , si fierent numero- „ sitate copiosa . Revera duplex in Literis vestris materia „ gratulationis accessit : Primùm , quòd salvam mihi gratiam „ sic etiam in vestro , sicut in vestrorum extitit animo De- „ cessorum , hæreditario monstratis affectu ; deinde quòd in „ eo me famulari negotio præcepistis , quo , dum tuendæ „ vel reparandæ libertatis curam geritis , etiam me non in- „ dignum tali ministerio censuistis . Impletum est igitur Bea- „ titudinis vestræ sanctum ac spiritale præceptum . Cumula- „ stis oratione mercedem : interventu vestro pretiosius factum „ est pretium quod misistis . Victa est per reverentiam ve- „ strî in rigore barbarico humilitate immanitas , intercessione „ crudelitas , illatione cupiditas . Conjicimus , qualiter illic „ Prædicationibus duriores animos edomatis , cùm interve- „ niendi viribus absentia vobis saxa sic frangitis . Visitatur „ opere vestro nostrarum ærumna regionum ; & emanans ex „ largiendi thesauro irrigui fontis ubertas , cùm Italiam riga- „ verit , adspergit & Galliam . Quapropter dependo saluta- „ tionis honorificæ famulatu , me vestro intercessui vel fa- „ vori , votis præfusa supplicatione insinuo ; optans , licèt in „ cunctis , mihi tamen specialibus causis Literas vestras , in „ quibus sic vobis per misericordiam competat , ut etiam

me

„ me per obedientiam vestrorum operum, fructus attingat.

In memorato Codice variarum Cassiodori duæ aliæ leguntur Epistolæ, tempore hujus Sancti Eustorgii datæ a Theodorico Rege, quæ ad eruditionem Ecclesiasticam Mediolanensem pertinent. Prima extat in Libr. II. sub num. XXIX., directa Adilæ Comiti. In ea Theodoricus Rex ita scribit: „ Quamvis nullos velimus gravamen aliquod sustinere, quos „ videtur pietas nostra protegere (quia Regnantis est glo- „ ria, subjectorum otiosa tranquillitas) tamen specialiter Ec- „ clesias ab omni injuria reddi cupimus alienas; quibus dum „ æquabilia præstantur, misericordia Divinitatis acquiritur: „ Et ideo Beatissimi Viri Eustorgii Episcopi Sanctæ Medio- „ lanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affati- „ bus admonemus, ut prædiis vel honoribus illius Ecclesiæ „ intra Siciliam constitutis tuitionem studeas salvâ civilitate „ præstare; nec a quopiam cujuslibet nationis homine con- „ tra fas patiaris opprimi, quos decet Divinitatis intuitu sub- „ levari.

Altera jacet in eodem Libr. II. sub num. XXX., missa a memorato Rege ad Faustum Præpositum, his verbis: „ Non præjudicat juri publico personalis exceptio, quia be- „ neficialem esse Principem licet, nec inter regulas consti- „ tuti potest munificentia Regalis arctari . . . . Defen- „ sores itaque Sacrosanctæ Ecclesiæ Mediolanensis pro expensis „ pauperum, quæ sub lucri exaggeratione funduntur, unum „ sibi ex negotiatoribus Urbis suæ desiderant oportere præ- „ stari, qui pro-emptoris functus officio, exceptis negotia- „ tionis oneribus, debeat implere quod suscipit; hæc enim

„ nos & Ravennati Ecclesiæ commemorant metas rationabili „ allegatione tribuisse: quod pietatis exemplum, ad suum „ quoque commodum supplicant transferendum. Ideo illustris „ & præcelsa magnificentia tua (salva in aliis negotiationi- „ bus commoditate publica, quæ ab universo Corpore con- „ suevit inferri) unum eis, quem sibi visi fuerint elige- „ re, deputabit, qui ita commercium negotiationis exerceat, „ quatenus nec Monopolii, nec Siliquatici, nec Aurariæ „ (Tributa hæc erant) aliquid pensionis impendat, vel „ quodlibet gravamen ex præmissa nundinatione sustineat „. Hinc patet, *Defensores* Ecclesiæ Mediolanensi per ea tempora non defuisse, quorum nomine exerceretur negotiatio, ut subsidia pauperibus pararentur.

Verùm ut ad Eustorgium redeamus, emendandus est alter, etiam a Galesinio pridem adoptatus, Ripamontii error, qui Libr. VII. Decad. I. *Historiæ Ecclesiast. Mediolani.* tradit, Eustorgium fuisse Discipulum Sancti Joannis Damasceni; cùm ille nonnisi ad dimidium Seculi VIII. vixerit, ideoque ultra ducentos annos post Eustorgium floruerit.

Inter insignia hujus Antistitis Opera, quibus Metropolim nostram exornavit, recensetur Baptisterium, ab ipso mirificè ædificatum. Siquidem cùm unum tantùm primis Ecclesiæ temporibus Baptismale Lavacrum in Urbibus adesset, ubi simul Mares & Fœminæ distinctis temporibus regenerabantur ad gratiam, Eustorgius alterum extruxit pro solis Fœminis; idque appellatum est *Sancti Stephani ad Fontes*: Vetus namque dicebatur *Sancti Joannis ad Fontes*. Porro Ecclesia, nuncupata *Sancti Stephani*, diversa prorsus erat ab ea,

quæ

quæ nunc etiam nomen habet *Sancti Stephani ad Rotam*; jacebatque a latere Metropolitani Templi, versùs Cœnobium Vindelindæ, nunc dictum *Sanctæ Radegundis*. Itaque ibidem Sanctus Eustorgius condidit Baptisterium Anno DXIII., ùt Sigonius adnotavit Libr. XVI. *de Imper. Occidentali*; qui subdit, mirifico artificio aquam per tectum Templi deductam fuisse. Elegans satis descriptio hujus Operis legitur apud Ennodium his carminibus:

En sine nube pluit sub tectis, imbre sereno,
Et Cœli facies pura ministrat aquas.
Proflua marmoribus decurrunt flumina sacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis unda superna venit.
Sancta per æthereos emanat lympha recessus,
Eustorgj vatis ducta ministerio.

Huic Sancto Episcopo malè Galesinius gloriam tribuit, quòd Sancta Magorum Corpora Constantinopoli Mediolanum transtulerit. In eadem opinione fuisse videtur etiam Pater Daniel Papebrochius in Exegesi, ante Tomum. VII. Maji, ubi de Episcopis Mediolanensibus loquitur. Attamen recepta passim Traditio Scriptorum Patriæ nostræ, quæ non invalidis argumentis fulcitur, quemadmodum legi potest *in nostra Dissertatione de Corporibus Sanctorum Protasii & Gervasii*, edita Mediolani Anno MDCCVIII., docet, tribuendum esse hoc munus Sancto Eustorgio, hujus nominis Primo.

X De

De anno, qui postremus fuit Vitæ Sancti Eustorgii II. diffident Auctores. Ughellus scribit, eum ad Cælos evolasse sub Hormisda Pontifice Maximo Anno DXXII.; Joannes de Deis in Libro sæpius allato, inscriptoque *Successores Sancti Barnabæ*, inquit, hunc Episcopum obdormivisse in Domino sub Silverio Papa, subdens, ab eodem in Sanctorum Confessorum numerum fuisse relatum; eumque secutus est etiam Besutius *in Historia Pontificali*: Citra verum tamen; cùm Silverius non conscenderit Pontificiam Sedem ante Annum DXXXVI.. Igitur cùm in Catalogis antiquis septem circiter anni regiminis assignentur Eustorgio, statuendum est cum Papebrochio, obiisse illum Anno DXVIII., VI. Junii die, post susceptam administrationem hujus Ecclesiæ anno eodem, quo defunctus est Laurentius, ideft Anno DXII.

Sepulcri locum habuit in Ecclesia Sancti Xisti, quæ adjacet Basilicæ Sancti Laurentii. Bossius in Chronicis Mediolanensibus asserit, jacere hujus Sancti Episcopi Corpus in Basilica Laurentiana; fortasse namque illuc a primo sepulcro translatum fuit.

Ejusdem Festum agitur in Ecclesia Mediolanensi, VIII. Idus Junii, quo die ad Dominum migrasse legitur in antiquis Catalogis.

Habitum fuisse in honore Antistitem nostrum Eustorgium *a Gothorum Regibus Theodorico, atque Amerio*, scripsit Ughellus; sed non omnino appositè ad veritatem. Quod enim ad *Theodoricum* spectat, utique assentimur; cùm verè acceptissimus huic Regi fuerit Eustorgius, ùt docent allatæ superiùs ejusdem Literæ ad ipsum datæ. Quis autem esset

iste

iste *Amerius* Gothorum Rex, a quo diligi meruerit Præsul noster, prorsus ignoramus; nullus enim in serie Regum Gothicæ Nationis, Italici Regni sceptrum gestantium a Scriptoribus recensetur, qui *Amerii* nomen prætulerit. Quinimo hoc etiam omisso, perperam scripsit Ughellus, vixisse Eustorgium sub duobus Regibus Gothis, cùm Theodoricus, sub quo Pontificatûs initia sumpsit hic Præsul, per octennium eidem mortuo superstes fuerit, usque ad Annum DXXVI.

SANCTUS MAGNUS.

IN Successorem Sancti Eustorgii delectus est Sanctus Magnus Anno DXVIII., quidquid nonnulli asserant ex Scriptoribus, Datium fuisse suffectum defuncto Eustorgio II.; hos namque refellit Jacobus Sirmondus in adnotationibus ad Epistolam Sancti Aviti, quam inferiùs referemus. E Familia Trincheria progenitum eumdem tradunt post Galesinium Ughellus, aliique; sed de hac Familiarum distributione, gratìs inducta a memorato Galesinio, sæpiùs jam disseruimus.

Jejunè admodum hujus Episcopi Vitam referunt Scriptores nostri. Breviarium Ambrosianum, & Galesinius Sancti Magni elogium exordiuntur a peculiari abstinentiæ laude, & rebus mirificè gestis, quarum tamen nullam enunciant. Insuper favisse illum eximiè pauperibus, præsertim iis qui carcere detinebantur, adnotat Lectio, quam in Divinis Officiis recitamus; quamobrem desumpta hæc fuisse credendum est a veteri aliquo monumento, quod ætate nostra non superest.

Nobis bono omine contigit, inter Epistolas Sancti Aviti, Viennensis in Gallia Episcopi, unam offendere, quam Præsul ille direxit ad Magnum Mediolanensem Antistitem; ex ea enim nonnulla in nostri Præsulis virtutum laudem decerpere possumus. Posita hæc est sub num. X. Epistolarum Sancti Aviti, Editionis Parisiensis Anni MDCXLIII., & ita exorditur.

Avi-

Avitus Viennensis Episcopus
Magno Episcopo.

„ Licèt nulla, quibus ad præsumendum hoc ipsum officium „ provocarer, vestri Apostolatûs scripta promeruero, offerre „ me tamen paginam debiti famulatûs, cùm compellatione „ non jusseritis, opinione compellitis. Siquidem ad occurren- „ dum animis vestris, si non meremur aspectibus, famâ tra- „ himur, etiam dum absentiâ cohibemur. His additur, quòd „ ita ærumnas infelicium Gallorum consolatione consilii & „ largitate palpatis, ut sub specie ejus quam comperi mise- „ ricordiæ, ad agnoscendam suorum necessitatem in Italiam „ festinantes, post longam peregrinationem cum Duce Chri- „ sto, vestram meruerint videre personam, meritò propriam „ credant intrare se Patriam. Commendo quod superest, „ regionis nostræ Presbyterum, præsentis scilicet obsequii por- „ titorem, qui licèt pro redimenda cujusdam propinqui sui „ Filia laborem fatigationis aggressus sit, a quodam tamen „ Nobili Viro Provinciali cum mea prosecutione directus „ est, ut præfati filium a Comite Betanco, nomine Avu- „ lum, ante hos circiter quatuor annos pro pignore obsida- „ tus adsumptum, sub auxilio vestræ intercessionis requirat „ ac revocet. Quod superest, obsecro, ut dignabili Beati- „ tudinis vestræ Rescripto & illic exultantibus ingenuitatis „ statum reparabilem, & hìc desiderantibus scribendi aditum „ doceatis esse communem.

Epistola ista, licèt paucis periodis comprehensa, cam-

pum

pum nobis aperit arguendi, quàm splendida foret sanctimonia hujus Antistitis nostri, cùm Sanctus Avitus asserat, famam ejusdem pervasisse Gallias; ipsumque pertractum ab eadem fuisse, ut licèt longè absens, ad eum scriberet, ejusque patrocinium imploraret. Conjicimus deinde, non inanem vacuumque fuisse rumorem, in iis Provinciis de nostro Episcopo Magno diffusum, sed innixum solido insignium Operum fundamento; cùm enim Galliarum incolæ afflicti admodum forent ob Hunnorum irruptiones, qui Burgundiam priùs, dein universum Gallicum Regnum fœda alluvione sub Duce Attila deturpaverant, iisque Sanctus Antistes Mediolanensis Magnus non tam consiliis, verùm etiam largitate opportunè subvenisset; quisque intelligere potest, quàm ampla esset caritas qua ipse fervebat, quaque oves suas prosequebatur, si ejusdem fructus etiam ad Exterorum relevandas calamitates protendebat: tantâ istorum admiratione, ut ad hoc veluti asylum Christianæ pietatis festinarent, putarentque post longam peregrinationem, se Mediolani alteram Patriam reperisse sub oculis & auspicio nostri Pastoris. Auctoritas quoque & gratia, qua ille pollebat apud Theodoricum Regem, dignoscitur, cùm eidem Episcopo nostro commendet Avitus Presbyterum quemdam, ut a Ministro Regis memorati, Comite Betanco, redimere valeret Filiam propinqui sui; & Filium Nobilis Viri Provincialis, obsidem in Aula detentum, intercessionis suæ auxilio requirere posset ac revocare. Illustrandæ huic Epistolæ calamum admovit Jacobus Sirmondus; nec ingratum Lectori erit, si quæ ipse digessit, nos hìc imprimamus. Ait igitur, directam Epistolam

lam *Magno, Episcopo Mediolanensi, Eustorgii Successori, Datiique Decessori; nam quòd Datium nonnulli, dum Mediolanenses Episcopos recensent, Magno præponunt, ordo est præposterus, qui ex hac ipsa Epistola revincitur.* Ubi autem de Comite Betanco loquitur, inquit, *Theodorico Regi Italiæ* tunc temporis inserviisse, *Avulos* verò, *sive Avolos præter hunc, Nobilis ut ait Viri Provincialis Filium, alios eodem seculo habuisse eam Provinciam* affirmat, hosque singillatim enumerat.

Diluenda remanet admiratio, quæ aliquibus in antiqua Ecclesiæ disciplina minus versatis suboriri potest, cur *Beatitudinis* vocabulo Antistitem nostrum compellet Sanctus Avitus. Facilè tamen ista dissolvitur, si veterem consuetudinem attendamus, qua, sicuti Paulus Apostolus scribens ad Christifideles, Discipulos suos, eos omnes *Sanctos* vocabat; ita Episcopi sese invicem titulo *Sanctissimi*, *Beatissimi*, *Sanctitatis*, *Beatitudinis*, & etiam *Papæ* nuncupabant. Diutiùs in Ecclesia obtinuit mos iste appellandi Episcopos, *Summos* quoque *Pontifices*, testibus Mabillonio (*a*) & Sirmondo (*b*); donec Gregorius VII. in Synodo Romana illum abrogavit, reservatis hisce nominibus soli Supremo Romano Hierarchæ. Plura de his ac similibus illustribus Titulis, nunc obsoletis antiquatisque, adnotavimus *in Dissertatione ad vindicandam veritatem &c.*, Anno MDCCXXXIII. Mediolanensibus typis a nobis vulgatâ: Quamobrem in re compertissima Eruditis Viris, calamum ne ultro excurrat prohibemus.

Vitam Sancti Magni absolvimus iis verbis, quæ nobis in

(a) *De Re Diplomat. Lib. II. Cap. II.*
(b) *In Not. ad Ennod. Libr. IV. Epistol. I.*

in Matutinis Officiis recitanda præſcribit Eccleſia Ambroſiana: *Pietatem populi Mediolanenſis teſtantur Sacræ Ædes, quæ per Diœceſim ejus Nomini poſitæ conſpiciuntur*. Inter alias celebris admodum ea eſt, quæ in Oppido Legniani, tribus ab hac Metropoli circiter Leucis diſſito, eleganti ſtructurâ & ornamentis nitens aſſurgit, atque inſuper Præpoſiturâ & Collegio Canonicorum inſignitur, qui Sanctum Magnum, utpote illius Eccleſiæ ipſi dicatæ Patronum, cultu religioſiſſimo venerantur.

Quo temporis ſpatio Mediolanenſem Eccleſiam adminiſtraverit Sanctus Magnus, compertum nobis eſt ex antiquo Catalogo, quem ſequitur Papebrochius, videlicet ſediſſe illum annos XIII., adeò ut pervenerit uſque ad Annum DXXX. Quamobrem multùm aberraverunt Ripamontius, Joannes de Deis, Ughellus, & ante illos Galeſinius loco laudato, qui hujus Sancti Præſulis Epiſcopatum ad tres tantùm annos contraxerunt. Lapſus etiam eſt hic poſtremus in deſignando Pontifice, ſub quo Mediolanenſis Eccleſiæ clavum regendum Magnus ſuſcepit; ſiquidem Epiſcopum eum delectum tradit ſub Silverio Pontifice Maximo, qui Apoſtolicam Cathedram conſcendit poſt mortem noſtri hujus Antiſtitis, nempe Anno DXXXVI.

Extremum diem obiit Sanctus Magnus Calendis Novembribus, & depoſitus fuit in Baſilica Euſtorgiana, quemadmodum tradit antiquus noſter Catalogus. Ambroſiana Eccleſia feſtivam ejuſdem memoriam agit Nonis Novembris, cùm Calendæ hujus menſis dicatæ ſint Sanctorum omnium Celebritati; atque in hoc hallucinatus eſt Ughellus, qui cenſuit, Nonas Novembris fuiſſe diem Natalem Sancti Magni, cùm revera tantùm ſint deſignatæ ad Divina Officia in ejuſdem cultum celebranda.

SAN-

SANCTUS DATIUS.

Mediolani ortum habuit Sanctus Datius, ùt Ecclesiæ Mediolanensis monumenta tradunt. Bollandistæ ad diem XIV. Januarii prodiisse eum referunt ex Familia *Alliatia*, Ughellus verò ex *Alciata*; antiqui tamen Catalogi nullum eidem cognomen adscribunt.

Post Sancti Magni obitum delectus est ad Ambrosianæ Ecclesiæ regimen circiter Annum DXXX., non quidem Vigilio Apostolicam Sedem occupante, ùt voluit Galesinius, sed falsò; cùm Vigilius nonnisi septennio post electus fuerit Summus Pontifex. Verùm in ea tempora incidit, quibus pressa tum rapinis bellorum, tum annonæ penuriâ, miserrimè vexabatur Italia. Flagrantissima Datii in egenos caritas tunc maximè refulsit; siquidem cùm fame acerrimâ laboraret populus Mediolanensis, non tam horrea propria, quàm Ecclesiæ aperuit exhausitque. Imo & in ceteros per Italiam sparsos pauperes amorem suum effudit, dato ad Gothorum Regem supplici Libello, ut ejusdem munificentiam imploraret. Extat inter Epistolas Cassiodori Libr. XII. Epistola XXVII., inscripta *Datio Episcopo Mediolanensi*, in qua Senator, Præfectus Prætorio, facultatem eidem tribuit, ut ex Regiis horreis annonam pauperibus vili pretio divenderet, non sine magna illius pietatis commendatione. Sed præstat integrum Regium Rescriptum dare, ut, quanto in honore esset Datius, clariùs eluceat.

„ *Datio Episcopo Mediolanensi*,
„ *Senator Præf. Prætor.*

„ Minus prodest bonum jubere, nisi hoc per Viros sanctissimos velimus efficere. Auget enim beneficium voluntas recta justorum; & quidquid sine fraude geritur, hoc verè donantis meritis applicatur. Decet enim, ut munificentiam Principalem Sacerdotalis puritas exequatur. Nam cui est studium, bonum de proprio facere, laudabiliter potest aliena vota complere. Et ideo Sanctitatem vestram petimus (cujus propositi est Divinis inservire mandatis) ut de horreis Ticinensibus & Derthonensibus panici speciem, sicut a Principe jussum est, tertiam portionem esurienti populo ad viginti quinque modios per solidum distrahi sub nostra Ordinatione faciatis; ne cujusquam venalitate ad illos perveniat, qui se de proprio videntur posse transigere. Accipiat minus, habens indulgentiam Principalem; Egentibus visum est, non divitibus subvenire; fundit potiùs, qui mittit in plenum; nam illud potiùs reconditur, quod vasis vacuis congregatur. Quapropter Sanctitas Vestra miserationis officia non putet injuriam, quia totum vobis dignum est, ubi pietas invenitur. Siquidem aliena desideria fideliter gerere, hoc est bona propria perfecisse. Ad quam rem Deo adjuvante procurandam ill. atque ill. curavimus destinare; qui Sanctitatis Vestræ Ordinationibus obsecuti, nihil ex se faciant, sed tantummodo vobis obedire contendant. Solidi verò quanti ex supradi-

„ cta

„ cta quantitate panici poterunt congregari, vestrâ nobis re-
„ latione declarate; ut apud Arcarium reconditi ad supra-
„ memoratam speciem reparandam, futuris reserventur, Deo
„ auxiliante, temporibus; more vestis redivivæ, cujus aduna-
„ tio per fila resolvitur, ut in novam faciem splendido
„ potiùs decore texatur „. Hæc Epistola data est post Consulatum Belisarii Anno III., Indictione XV., quæ Annum Christi DXXXVII. designat.

Eodem anno Datius Episcopus unà cum Primoribus Civitatis Legationem nomine Civium Mediolanensium obivit ad Belisarium Justiniani Imperatoris militiæ Generalem Præfectum, Romæ degentem: Cùm enim Witiges Gothorum Rex, solutâ obsidione ob famem & luem, quæ tum intus Almam Urbem, tum foris in exercitu grassabatur, per alias Urbes Italiæ depopulatrices copias duceret, atque ideo periclitaretur Metropolis nostra, ne & ipsa furori Gothici Regis subjaceret, validum Militum auxilium requirebat, ut ab effræni Barbarorum licentia ruinas undique & strages ferentium, incolumis servaretur. Neque inanis fuit Datii postulatio: Siquidem Belisarius Venerabilis hujus Præsulis preces reveritus, non modicam militum manum ad nostram Urbem misit; quæ tamen remorari hostem non potuit, quin arctâ obsidione cincta hæc Civitas ferale illud excidium Anno DXXXIX. subiret, quod narrant Procopius & Pagius ad eumdem annum, trucidatis tercentum millibus Civium, & solo æquatis Ædificiis Ecclesiisque. Tristanus Calchus, perterritus tam magno numero interfectorum, triginta tantùm hominum millia occisa scribit; sed fides major habenda est

Procopio, coævo & Socio Gothorum in hoc Bello, qui expressis verbis superiorem numerum refert.

Capto itaque Mediolano Anno jam prædicto, Datius, ùt fertur, Fidei causâ Civitate exactus, Constantinopolim adiit. Quæ in itinere ad illam Urbem gesta sunt ab hoc Sancto Antistite, narrat Sanctus Gregorius *Lib. III. Dialogorum* Cap. IV.; cùm enim Corinthum advenisset, atque hospitaretur in Domo, vacuâ relictâ ob Dæmonum ibidem incolentium strepitus, eam ab infesta larvarum molestia prorsus liberam fecit iis verbis, quæ nos etiam in Matutina Breviarii Lectione ad diem XIV. Januarii, quo Sancti Datii memoria colitur, recitamus, nempe: *En, ut tu præ superbia tua e Cælo pulsus, dignus es qui bestias imiteris*.

Agebatur tunc Constantinopoli celebris ea controversia de tribus Capitulis, quæ admiserat Concilium Chalcedonense, & Justinianus Imperator promulgato Edicto damnaverat. Imperatori adhærebant Orientis Episcopi, Occidentales verò refragabantur. Inter istos Datius Mediolanensis Antistes cum aliis Sacerdotibus subscribere noluit Justiniani Edicto; imo se subtraxit a communione eorum, qui ejusdem sententiam approbaverant. Interim evocatus ad Regiam Urbem a Justiniano Vigilius Pontifex Maximus, iter illuc direxit, eique occurrit Datius, eumdem de re omni conscium facturus; cùmque Constitutum Vigilius edidisset, quo utrique Parti silentium indicebatur usque ad definitionem Concilii OEcumenici proximè convocandi, Datius Summo Pontifici prorsus consensit, ùt idem Vigilius testatur in Libello Sententiæ, qua Theodorum Cæsariensem damnavit; sed interes-

se

ſe Synodo V. OEcumenicæ non potuit, morte ſublatus in Regia ea Urbe Anno DLII., ùt communiùs Scriptores tradunt, Baronius videlicet, Henſchennius *in Vita Sancti Datii*, & Papebrochius *in Exegeſi*. Quamobrem erravere Ripamontius & alii, qui ejus Vitam protrahunt uſque ad Annum LVI., aut LXI. illius Seculi.

Abfuit Sanctus Datius ab Eccleſia Mediolanenſi per quindecim annos circiter, ùt tradit Cardinalis Noriſius *in Diſſertatione de V. Synodo*, Cap. V., qui ſubjungit, miſſum fuiſſe a Clero Mediolanenſi ſupplicem Libellum ad Juſtinianum Imperatorem, ut Pontificem ſuum Datium reſtitueret huic Eccleſiæ, propterea quòd aliis pluribus defunctis Suffraganeis Epiſcopis, multi ex populo ſine Baptiſmo periiſſent: Eo enim tempore ſolus Epiſcopus baptizabat, ùt fusè docet Martene *de Antiqu. Eccleſ. Ritib.* Tom. I. colum. XVII. poſtremæ Editionis Mediolanenſis.

Tenuit Ambroſianam hanc Sedem Sanctus Datius per Annos XXII., incompletos, iis etiam comprehenſis, quibus commoratus eſt Conſtantinopoli, ab Anno nempe DXXX., ad Annum DLII., die XIV. Januarii, quo obiiſſe dicitur; Pagio tamen refragante (num. XXV. ad hunc annum) qui invictis documentis tradit, illum adhuc in vivis fuiſſe pridie Nonas Februarii, adeòque cenſet, diem memoratum, quo colitur, non obitûs eſſe, ſed Translationis ejuſdem Sacri Corporis Mediolanum.

Deportatum fuiſſe Conſtantinopoli Mediolanum Sancti Datii Corpus, atque ſepultum in Æde Sancti Victoris tradit Henſchennius *in Actis Sanctorum Bollandi*; exiſtimat verò Trans-

Translationem hanc peractam fuisse a Narsete Romani exercitus imperatore, eo tempore quo restauravit hanc Metropolim, dirutam ab Uraya Duce Witigis Regis Gothorum. Certè Cardinalis Alphonsus Litta Mediolani Archiepiscopus insignes Reliquias Sanctorum Datii, Protasii, & Miroclis Mediolanensium Antistitum, extractas ab Arca, in qua eorumdem Lipsana condiderat Sanctus Carolus Borromeus in Æde Sancti Victoris, misit ad Cosimum II., Magnum Etruriæ Ducem, teste Petro Paulo Bosca *in Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XIV. Januarii.

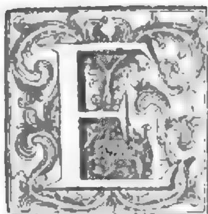
Superest inquirendum, an Sanctus Datius Chronica scripserit Mediolanensis Ecclesiæ. In ista opinione quamplures fuere Scriptores, & etiam nostro ævo ferbuit hæc controversia inter Patrem Eustachium a Sancto Ubaldo, qui pro parte affirmativa stetit, & Clariss. Muratorium, qui constanter idem negavit. Certè ab antiquis Scriptoribus Procopio, & Anastasio Bibliothecario nihil aliud refertur, nisi scriptam fuisse a Datio *Epistolicam narrationem* de penuria annonæ, qua laborabat adeò Italia, ut Matres ipsæ cogerentur filios suos comedere. Fucum omnibus fecisse videtur Inscriptio, quæ legitur in fronte Libri asservati in Bibliotheca Metropolitani nostri Capituli, his verbis: *Chronicon Datii Mediolanensis Episcopi*; sed revera Opus illud Auctorem habere dicitur Landulphum Seniorem, qui Seculo XI. Mediolanensem Historiam contexuit. Quæ in fulcimentum sententiæ suæ scripserit laudatus Muratorius, legi possunt *in Anecdotis* ejusdem, & in Præfatione ad ipsum Landulphum, editum Tom. IV. *Rerum Italicar.*, quibus in locis argumenta omnia Patris Eustachii sub-

ſubvertere nititur. Muratorii ſententiam jam propugnaverat Pagius *in Critica Baronii*, ad Annum DLII., num. XXVI. & ſeqq., qui prorſus negat, a Datio Epiſcopo ſcriptum fuiſſe Chronicon de Rebus Urbis & Eccleſiæ Mediolanenſis, & valde miratur, Puricellum alioſque noſtros Scriptores ſuppoſititiam hanc mercem pro vera venditaſſe.

In inſigni Opere *Scriptorum Galliæ*, quod Clariſs. Martinus Bouquet Congregationis Sancti Mauri Pariſiis evulgare proſequitur, Tom. IV. pag. LXVII. Datii Epiſcopi noſtri memoria inſeritur recoliturque in Epiſtola Floriani Civis Mediolanenſis, Abbatis Romani Monaſterii (vulgo Roman. Mouſtier, in Valdenſi pago & Diœceſi Aventicenſi ſeu Lauſanenſi ſitum) ſcriptâ ad Nicerium Trevirenſem Antiſtitem; ex qua colligitur, Francicas quoque regiones pervaſiſſe famam ſanctimoniæ Datii Mediolanenſis Pontificis, cùm tam enixè Florianus roget Præſulem Trevirenſem, ut ad Deum ſolicitas preces fundat pro illius incolumitate. Verba, quibus ea Epiſtola clauditur, hæc ſunt: „ Rogate illum meum „ Sacratiſſimum Confeſſorem Ambroſium, quatenus me ùt pe„ culiarem famulum tueatur, ùt proprium Civem foveat, ùt „ familiarem alumnum eruat: Qui apud Dominum Jeſum „ Chriſtum quod oraverit, exorabit. Quocirca ſalutationis „ obſequium famulanter inſinuans, precor, ut pro beatiſſimo „ Viro Domino meo Datio Epiſcopo (Mediolanenſi), Fra„ tre veſtro ſemper oretis. Æquum eſt enim, ut pro eo, „ quem Monaſterii ſepta ſacrarunt Succeſſorem, etiam Con„ feſſorum Succeſſor egregius Beatorum, exorare non deſi„ nas.

VI.

VITALIS.

Repto e vivis Sancto Datio, promotus est Vitalis ad regimen Ecclesiæ Mediolanensis Anno DLII., sub Vigilio Summo Pontifice, non autem sub Joanne III., quemadmodum tradidit Galesinius, cùm hic postremus Apostolicum Solium non conscenderit, nisi Anno DLX.

De hoc Antistite nihil aliud Scriptores nostri tradunt, nisi ordinatum ab ipso fuisse Paulinum Schismaticum, Patriarcham Aquilejensem; adeòque evocatum fuisse Ravennam a Narsete, ut Constantinopolim cum eodem Paulino transferretur, in pœnam Schismatis sui, quemadmodum ipsum Narsetem Pelagius I. Summus Pontifex per Epistolam rogaverat. In hanc sententiam abiit etiam Ughellus, & recentissimè Clariss. Pater Bernardus Maria de Rubeis *in Monumentis Ecclesiæ Aquilejensis*. Expurgare ab hac labe Vitalem Episcopum aggressus est Daniel Papebrochius *in Exegesi* sæpiùs memorata; cùm enim Catalogus, quem ipse illustravit, assignet Vitali quatuor tantùm annos Sedis incompletos, obiisse is debuit Anno DLV., adeòque biennio antequam Paulinus ordinaretur.

Hinc autem oritur controversia, quinam ex Mediolanensibus Episcopis Paulinum Schismaticum consecraverit. Siquidem certum est ex Epistolis Pelagii I. ad Narsetem, Paulinum a Mediolanensi Episcopo consecrationem recepisse; scri-

lit

bit enim Summus Pontifex ad Narsetem his verbis: *Istud est, quod a vobis poscimus, & nunc iterum postulamus, ut Paulinum Aquilejensem, & illum Mediolanensem Episcopum ad clementissimum Principem* (Justinianum) *sub digna custodia dirigatis*: In altera verò Epistola, quæ est secunda ad Narsetem, ait Pelagius, *morem antiquum fuisse, ut se invicem ordinare isti Episcopi debuissent*. Aliunde autem ex nostro Catalogo constat, Auxanum Vitalis Successorem, Ecclesiæ Mediolanensi datum non esse Episcopum, nisi Anno DLXVI.

Prædictus Clariss. Pater de Rubeis ut tueatur, Ordinatorem Paulini fuisse Vitalem nostrum Antistitem, eidem assignat annos Sedis XIV., ab Anno nempe DLII., quo Ravennæ consecratus fuerat a Macedonio, Aquilejensi Metropolita, usque ad Annum DLXVI.

Nos Papebrochii opinionem amplectimur, qui agens de Vitali, putat, eodem mortuo, successisse in Ecclesia Ambrosiana Episcopum Schismaticum, cujus nomen & ipse ignotum fatetur, cùm Pelagius Pontifex Maximus illud minimè dignatus sit patefacere. Quamobrem in ea est sententia, deletum prorsus fuisse a Catalogis Mediolanensium Antistitum eo tempore, quo Clerus Ambrosianus cum Apostolica Sede consensit in damnationem trium Capitulorum, cui antea refragabatur in reverentiam Concilii OEcumenici Chalcedonensis: Non secus ac Auxentius Arianus expunctus est a numero nostrorum Præsulum, tunc quando Catholicus Episcopus, nempe Ambrosius, delectus est ad Ecclesiam Mediolanensem administrandam. Tantò autem magis hoc credibile videtur, cùm Papebrochius in Vita Sancti Gundulphi, de

Z quo

quo mox loquemur, afferat, a Pelagio I. Summo Pontifice latam fuiſſe excommunicationis ſententiam contra Epiſcopos Schiſmaticos, cum Imperiali mandato de ipſis gradu movendis, quam ſpreverit contumax iſte Anonymus Pſeudo-Epiſcopus Mediolanenſis; præſertim cùm Narſes in hoc negotio remiſsè admodum ſe gereret, & ægrè ad violenta contra Schiſmaticos conſilia procederet, teſte ipſo Papebrochio loco laudato.

Sanè fundamentum huic opinioni præbent antiqui Catalogi, qui tantùm quatuor Sedis annos, ùt diximus, Vitali ſtatuunt. Defunctus ergo erat Vitalis, antequam Paulinus Ordinationem reciperet; hunc enim conſecratum fuiſſe Anno DLVII. idem Bernardus de Rubeis aſſeverat. Cur autem ipſe regimen Vitalis uſque ad ſexageſimum ſextum hujus Seculi annum producat, nullum ſolidum fundamentum videmus. Porro in patrocinium Sententiæ ſuæ non aliud affert, niſi Epiſtolam ipſam Pelagii, in qua Mediolanenſem Epiſcopum vocat ſolummodo *Ordinatorem*, Paulinum verò ordinatum compellat *Pſeudo-Epiſcopum execratum*; adeò que ex eo mitiori vocabulo arguit, fuiſſe Vitalem jam conſecratum a Macedonio, antequam tria Capitula damnarentur in Quinta Synodo. Verùm nutat hæc ratio, ſi attendamus Epiſtolam eamdem Pelagii, in qua ſigna videntur manifeſta indignationis conceptæ a Summo Pontifice contra Mediolanenſem Antiſtitem. Quid enim contra illum acerbius proferre poterat, quàm rogare Narſetem, ut Ordinatorem ſimul cum Ordinato ad Juſtinianum ſub cuſtodia remitteret? Certè æqualis pœna æqualem contra utrumque iram Pelagii deſignat facto,

cto, si non verbis. Veniam igitur petimus ab Eruditiss. hoc Viro, cujus comitatem ac doctrinam plurimùm expertam habemus ac commendamus, si Vitalem ab hujus Ordinationis probro eximimus; cùm nullum adductum a Patre de Rubeis antiquum documentum videamus, cujus auctoritate protrahi debeat per decennium, ultra terminum Sedis a Catalogis & Scriptoribus nostris eidem statutum, Vitalis Episcopi vita; nec observationes ad Epistolam Pelagii ab ipso additæ tanti ponderis sint, ut nos a sententia nostra cogant recedere.

Altera expendenda est opinio, quam occasione hujus intervalli inter Vitalem & Auxanum profert Papebrochius, qui ait, in Actis Translationis Corporis Sancti Gundulphi legi, ipsum fuisse Mediolanensem Episcopum; adeoque censet, Pelagium I., ut mederetur malis Ecclesiæ nostræ, accedente ad eum e Galliis Romam Sancto GUNDULPHO, eumdem in Antistitem hujus Metropolis consecrasse; verùm obsistente Schismaticorum factione, numquam illum potuisse pacificè in hac Sede morari, atque moræ pertæsum, transcensis Alpibus ad Bituricenses commigrasse. Nos tamen difficilè acquiescimus huic opinioni, quæ nullo documento legitimo firmatur; eòque magis fidem suspendimus, cùm nomen Sancti GUNDULPHI prorsus ignotum sit Catalogis nostris tum antiquis tum recentibus, atque altum silentium de eodem videamus in Historiis Mediolanensibus. Neque ab hoc proposito dimovemur, ea legentes, quæ tum Henschennius, tum Papebrochius protulerunt in Vita memorati Sancti Gundulphi ad diem XVII. Junii, cùm ipsi quoque fateri cogan-

Z 2 tur,

tur, incertum prorſus eſſe, cujus Urbis ille verè Epiſcopus fuerit, & per conjecturam ſolùm eumdem faciant Mediolanenſem Antiſtitem.

Etiam Petrus Paulus Boſca *in Micrologo de Serpente æneo*, cùm hanc lacunam videret, opportunum cenſuit, inducere in noſtram Eccleſiam alium Epiſcopum, nempe SABINUM quemdam, qui comes erat Sancti Theodori Abbatis Caſinenſis ad Sancta Loca inviſenda. Verùm hanc quoque opinionem minimè admittimus, cùm Papebrochius ipſe eam refellat, oſtendens diſtantiam temporis, nempe quadraginta annorum ab ætate Sancti Theodori, qui fuit coætaneus Sancti Gregorii, & ſub Bonifacio III. floruit; adeòque SABINUS ejuſdem ſocius implere minimè potuit lacunam inter Vitalem & Sanctum Auxanum Mediolani Epiſcopos, cùm ipſis multò poſterior fuerit.

Obiit Vitalis Anno DLV., ùt jam adnotavimus, & Tumulum recepit in Eccleſia Sancti Vitalis, quæ olim extabat propè Sancti Ambroſii Templum; diruta autem fuit Sancti Caroli ætate, qui Anno MDLXXVI. inde tranſtulit Corpus Sancti Monæ Epiſcopi Mediolanenſis in Metropolitanam Baſilicam, ſolemui habitâ per Urbem ſupplicatione, ùt narrat Gluſſianus Libro Tertio, Capite Octavo ejuſdem Vitæ.

SAN-

SANCTUS AUXANUS.

Diit hanc Ecclesiæ nostræ Sedem S. Auxanus post Vitalem, seu potiùs post Schismaticum Episcopum, ùt nos verisimilius opinamur, Anno DLXVI. Ejus operâ Mediolanensem Clerum ad Romani Pontificis obedientiam redactum esse damnatis tribus Capitulis, & approbatâ Synodo Quinta, cùm adhuc Illyrici Episcopi in Schismate permanerent, existimat Papebrochius *in Exegesi*.

Brevis fuit ejusdem Episcopatus, cùm vitam deposuerit biennio nondum expleto, Anno videlicet DLXVII. III. Nonas Septembris.

Ughellus tradit, Episcopatum Auxani incidisse in tempora Alboini Langobardorum Regis, qui a Narsete invitatus Italiam invasit. Sed cùm Langobardæ Gentis ingressus in has Provincias contigerit Calendis Aprilis Anni DLXVIII., obiisse dicendus est Sanctus Auxanus, antequam e Pannonia Alboinus cum exercitu suo proficisceretur; præsertim cùm Paulus Diaconus nullam de Sancto Auxano mentionem injiciat in sua Langobardica Historia.

Sepultum fuisse Sanctum Auxanum in Ecclesia Sancti Stephani *ad Rotam* adnotat antiquus noster Catalogus. Ejus certè Sacrum Corpus solemniter transtulit per Urbem Cardinalis Federicus Borromeus in Concilio VII. Provinciali, atque in Ara Majori ejusdem Ecclesiæ reposuit: Festum autem hujus Sancti Antistitis celebrat Ecclesia Mediolanensis III. Nonas Septembris.

Non

Non omittenda eſt hoc loco gravis controverſia, quæ adhuc fervet inter Mediolanenſes Scriptores, utrum Sanctus ARSATIUS, cujus Corpus ſub Ara Maxima Baſilicæ Sancti Stephani mox memorati bis translatum ab Archiepiſcopis Mediolanenſibus Sancto Carolo, & Federico Borromeis jacet ac colitur, fuerit, necne Archipræſul Mediolanenſis. Petrus Paulus Boſca *in Martyrologio Ambroſiano*, ad diem XII. Novembris aſſignatum recolendæ hujus Sancti memoriæ, dubitationem ſuam proponit, an Sanctus ARSATIUS præfuerit aliquando Mediolanenſi Eccleſiæ. Verùm, cùm teſtimonia ſolummodo Scriptorum & Liturgicorum Codicum congerat, qui hanc ſententiam confirmant, nihil tamen in adverſum enunciet, propendere hunc Auctorem atque huic parti adhærere, non difficulter quiſquis illum conſulere velit, exiſtimabit. Non ita expeditè manus dabit, qui altiùs rem expendat. Siquidem evolutis diligentiſſimè Catalogis Hiſtoriiſque tum antiquis tum recentioribus, nulla umquam objicitur oculis Sancti ARSATII mentio, tamquam Ambroſianâ Infulâ quandoque inſigniti. Sanè Boſca ipſe ſe ignorare fatetur, num Vitali ſucceſſerit, vel Sancto Auxano: Papebrochius verò *in Exegeſi Mediolanenſium Epiſcoporum* refert, miſſam ad ſe fuiſſe a Patre Gamanſio ab Ingolſtadienſi Urbe Vitam Sancti ARSATII, tamquam Mediolanenſis Antiſtitis, quæ MS.ta ibidem aſſervabatur. In ea autem ſcriptum eſſe teſtatur, vivente adhuc Sancto Simpliciano, ARSATIUM Mediolanum migraſſe; cùmque Antiſtes ille ſenio gravis Ambroſianæ Eccleſiæ oneri ferendo imparem ſe videret, collecto Provinciali Concilio illud depoſuiſſe, eoque ornatum

ſtatim

ftatim fuiſſe. Sanctum ARSATIUM. Proſequitur ſubinde reliquam eam Hiſtoriam compendio enarrare, ac tamdem judicium ſuum profert, inquiens, Scriptionem illam minimè fidem mereri, utpote fabulis undique affluentem. Nihilominus plura de hoc Sancto ſubjungit, nihil tamen definiens, reſervatâ poſteris ſuis libertate, ut expenſis jam digeſtis ab ipſo notitiis, ad hunc implexum nodum exſolvendum ſpectantibus, quæ veriſimiliora videbuntur, in publicam lucem educant ſub diem XII. Novembris, qui ſacer eſt in Bavaria Sancto ARSATIO. Interim hiſtoriam omnem Mediolanenſem convellit, dum ait, ubi de Sancto Euſtorgio II. agit, totam gratiam delati ad nos theſauri Sanctorum trium Magorum deberi Sancto ARSATIO, qui Corpora illorum e Perſide Conſtantinopolim devexerat, poſtea Mediolanum deportanda; atque inſuper probro ignominioſæ oblivionis tam circa Sanctum ARSATIUM, quàm erga Sanctum Aurelium nos onerat, quorum cultum prorſus evanuiſſe Mediolani aſſeverat: Quod quàm falſum ſit, quiſquis Mediolani degens poterit dignoſcere, & ex Ambroſiano Martyrologio patet, in quo nonus Novembris dies Sancto Aurelio, & duodecimus ejuſdem menſis Sancto ARSATIO ab immemorabili tempore ad eorum memoriam Divinis Officiis ac Sacrificiis recolendam aſſignatur.

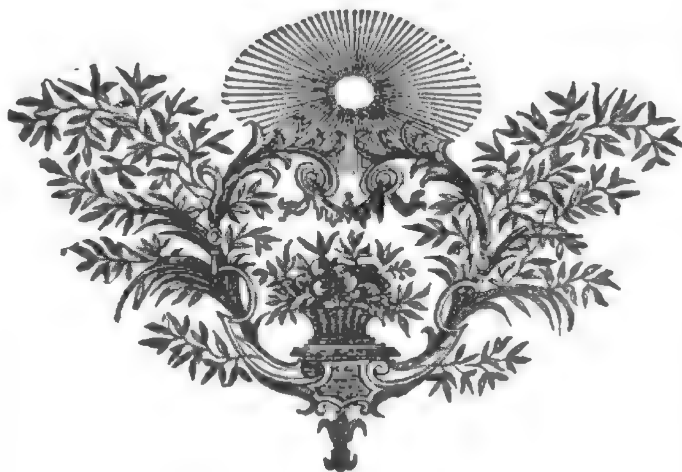
Diximus proximè, gemina vice translatum fuiſſe Sancti ARSATII Corpus a Mediolanenſibus Archiepiſcopis. Gluſſianus, qui Translationem a Sancto Carolo peractam narrat Anno MDLXXXI. univerſo Clero Urbis & Dioeceſis adſtante poſt Octavam Synodum Dioeceſanam, hunc Sanctum ARSATIUM Epiſcopum quidem nominat, ſed nullo aſſignato Sedis ſuæ loco. Contra verò in

in altera solemniore, a Cardinali Federico Borromeo celebrata Translatione, Suffraganeorum omnium Præsulum interventu, post Concilium Provinciale VII. positus est lapis a dextero latere Aræ Maximæ Sancti Stephani hisce verbis insculptis:

CORPORA SS. MARTINIANI, AUXANI, ET MANSUETI
MEDIOLANI ARCHIEPISCOPORUM
PROTASII MARTYRIS, MARTIANIQUE EREMITÆ
SUB VETERI HUJUS ECCLESIÆ CHORO
QUONDAM SEPULTA
ET PROPTER NOVAM TEMPLI STRUCTURAM
INDE AMOTA,
DILIGENTERQUE EX ANTIQUIS MONUMENTIS,
PICTURIS,
TRADITIONIBUSQUE RECOGNITA,
FEDERICUS CARDINALIS
ET MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
POST EORUMDEM CELEBERRIMAM TRANSLATIONEM
IN SEPTIMA PROVINCIALI FREQUENTISSIMA SYNODO
A SE CELEBRATAM
UNA CUM CORPORIBUS SS. ARSATII
MEDIOL. ARCHIEPISCOPI
MARINI MARTYRIS AC LEONIS EREMITÆ,
QUA IN ARCA JAM OLIM A B. CAROLO CARD.
ET MEDIOL. ARCHIEP.
CONDITA FUERANT INCLUSIS
SUB HOC ALTARI DECENTIUS COLLOCAVIT
PRIDIE CAL. JUNII MDCIX.

Nos

Nos in hac tenebricoſa Hiſtoria, in qua omnia videmus incerta & confuſa, ſatiùs cenſuimus abſtinere ab inferendo in Seriem Mediolanenſium Archiepiſcoporum Sancto ARSATIO, donec ſolidiora ſuppetant documenta, quæ lumen præferant ad eum inter Antiſtites noſtros ſecurè collocandum.

SANCTUS HONORATUS.

SAncto Auxano vitâ functo ad hujus Ecclesiæ Cathedram evectus est Sanctus Honoratus Anno DLXVII., vel ineunte Anno DLXVIII. Sub hoc Episcopo Langobardi in Italiam irrupêre, & sequente Anno DLXIX. Nonis Septembris ingressi sunt Mediolanum.

Honoratum ante hunc Barbarorum adventum sedisse in Ecclesia Mediolanensi colligunt Bollandistæ in ejusdem Vita ad diem VIII. Februarii, ex Actis Sancti Verani Episcopi Cabellionensis, seu veriùs Cavallicensis, ùt adnotavere Sirmondus & Fratres Sammartani *in Gallia Christiana*: In iis enim narratur, Sanctum Veranum, cùm Româ reverteretur in Gallias, exceptum fuisse hospitio Mediolani a Sancto Honorato, & *petente Honorato eodem, ad Civitatem, cui nomen Albigauno, profectum recessisse*. Hinc verò arguunt, tunc temporis Italiam fuisse pacatam, nondum illam occupantibus Barbaris, cùm tam securè Vir peregrinus varia hæc itinera peregerit. Nihilominus si hæc verba expendamus, dicendum potiùs est, id contigisse, cùm Episcopus noster declinaturus hostilem Langobardorum sævitiem, Genuam confugisset; neque hunc Antistitem Mediolani, sed Albigauni prope Liguisticam oram hospitio excepisse Sanctum Veranum. Quidquid verò de hac re sit, certum est ex Paulo Diacono, Honoratum nostrum, adventante Alboino, ab hac Metropoli ad Genuensem Civitatem commigrasse.

Plu-

Plurium Mediolanensium Scriptorum opinio est, Sanctum Honoratum, cùm Alboinus Mediolanum obsedisset, Auctorem fuisse Civibus, ut sese ac Urbem hosti dederent, pactâ conditione, ut immunes ab excidio forent: Cùm verè in irritum abiisset hoc votum, Langobardis hanc Metropolim barbarè depopulantibus, acerba objurgatione reprehensum fuisse a Civibus Sanctum hunc Antistitem, & appellatum etiam Patriæ proditorem; quemadmodum præ ceteris Ripamontius eleganti descriptione, sed falsâ, narravit; atque ab eo etiam Ughellus deceptus est. Siquidem absque ullo antiquitatis fundamento id asseritur, cùm nulla excidii ab Alboino Mediolano illati mentio extet in vetustis Historiis; & Paulus Diaconus clarè scribat, Honoratum Mediolanum deseruisse, profecturum ad Urbem Genuensem, quin ullam innuat deditionem factam a Civibus, Episcopi hujus persuasione. In hoc consentiunt etiam Bollandistæ ad diem superiùs memoratum.

Alterum Honorato probrum affinxere qui illum in Historiis Mediolanensibus reum fecerunt indignationis Pelagii I. Pontificis Maximi, ob consecratum Episcopum Sedis Aquilejensis Paulinum Schismaticum. Id præter alios Metropolis nostræ Scriptores tradidit Dandulus *in Chronicis Venetis*, & Galesinius in Tabula nostrorum Antistitum. Sed veritati hoc omnino repugnat, cùm Honoratus duodecim saltem annis post Ordinationem Paulini, regimen Ecclesiæ Mediolanensis susceperit, idest ineunte Anno DLXVIII., ùt superiùs innuimus. Quamobrem Lectio, quæ inserta erat antiquitus Ambrosianis Breviariis, & injuriosum hoc Paulini Schismatici Ordinationis stigma inurebat fronti Sancti hujus nostri Præsulis, ætate Sancti Caroli prorsus expuncta fuit.

 Pa-

Parum in vivis superfuit exul Honoratus, mortem obiens Genuæ Anno DLXX., ùt etiam Cardinalis Norisius *in Dissertatione de Quinta Synodo* adnotavit. Catalogus noster antiquus obitum Sancti hujus Antistitis affigit diei XXVI. Februarii; Ecclesia autem Ambrosiana illius Natalem celebrat die VIII. ejusdem mensis: fortasse enim Translationis Genuâ Mediolanum Corporis Sancti Honorati dies iste fuit; quemadmodum diximus in Sancti Datii Vita peractum, cujus memoriam colit Ecclesia nostra non die Natalis memorati Sancti, sed Translationis Constantinopoli Mediolanum.

Refellenda est hoc loco Fabula, quam in suis Chronicis vulgavit Galvaneus Flamma, quamque ab illo credule haustam Mediolanenses aliqui Scriptores ad posteros transmisere, videlicet Ordinarios Cardinales Metropolitanæ nostræ Basilicæ, quo tempore excisum est ab Alboino Mediolanum, hospitatos fuisse ad Noxetum simul cum Honorato, qui ibidem interiisse dicitur; eosque constitisse in illo Palatio, quod duobus circiter passuum millibus ab hac Metropoli extra Romanam Portam distabat. Ita Galvaneus tradidit. Verùm, quantum hoc veritati repugnet, clarè docet Paulus Diaconus, qui, ùt jam adnotavimus, testatur, Honoratum non ad aliquem Urbi proximum Vicum, sed Genuam confugisse. Et sanè, quis credat, vastantibus omnia Barbaris, Clerum Primarium cum suo Episcopo Sedem voluisse figere in loco aperto, atque omnibus militum injuriis exposito? Huic somnio occasionem dedit Translatio Corporis Sancti Honorati Genuâ Mediolanum: Antonius enim Bessa Negrinus in Elogiis Castillioneæ Familiæ Sacram Ædem designat, ubi Sancti

cti

ᾟcti Honorati Corpus depositum fuit, cùm ad nostram Urbem deferretur, nempe Sanctum Georgium, olim appellatum *alla Nocetta*, ob parvam Nucem, quæ illic frondescens Ecclesiæ cognomentum fecit, nunc verò *ad Puteum* appellatur, ùt etiam Paulus Morigia asserit *in Historia Mediolanensi*, & Bollandistæ adnotavere. Nominis autem similitudo *ad Noxetam* fabulæ campum dedit, ut Sanctus hic Præsul unà cum Cardinalibus Mediolanensibus ad Noxetum extra Urbem secessisse diceretur, atque ibidem interiisse.

Nunc sacrum istud Corpus redactum in cineres religiosè asservatur arculâ argenteâ inclusum, in Basilica Sancti Eustorgii; sed quo tempore illuc translatum sit, ignoratur.

Admonere hìc Lectores necessarium ducimus, ne imponi sibi sinant, quamplures Scriptores hallucinatos esse, Sancto Honorato Mediolanensi tribuentes, quæ aliis ejusdem nominis Viris verè propria fuere. Nonnulli Sancti Ennodii Epigrammata, quæ in laudem Honorati Novariensis Episcopi contexuit, ob conditum ab eo Castrum juxta morem illius ætatis, qua Antistites Sacri passim propugnacula construebant ad prædonum aut hostium excursiones arcendas; insuper Epistolas aliquot Sancti Gregorii Magni ad diversos Honoratos scriptas, ad nostrum Honoratum referunt, quem constat obiisse XX. annis antequam ille Summus Pontifex crearetur. Graviùs lapsus est Galesinius, qui in Tabula Mediolanensium Antistitum ait, ab hoc nostro Præsule *optimâ institutione corroboratas fuisse Ecclesiæ* ipsi *commissæ partes*, *Langobardorum barbarie debilitatas*; nondum enim ingressus fuerat Mediolanum Alboinus eo tempore, quo Sanctus Honoratus Genuam

aufû-

aufûgit, ùt superiùs diximus, ac parùm in vivis superstes fuit post Barbarorum in hanc Urbem adventum. Deteriùs etiam errat, cùm scribit, Sanctum Honoratum *interfuisse Aquilejensi Concilio*; nam illud convocatum fuit a Paulino, Schismaticorum Antesignano, atque ideo, tamquam Conciliabulum, contra Synodum Quintam coactum, a Catholicis rejicitur atque execratur. Omittimns confutare alterum mendum, quod admittit Galesinius, asserens Antistitem hunc nostrum initia Pontificatus sui sumpsisse *sub Benedicto I. Summo Pontifice*, longè seriùs ad Apostolicam Cathedram promoto; cùm ferè semper in assignandis Summis Pontificibus a veritatis tramite aberret.

FRONTUS, ùt eum appellat Catalogus antiquissimus nostrorum Antistitum, a nonnullis Patriæ nostræ Scriptoribus vocatur *Frontonus*, & etiam *Junctus Frontonus*. Hic, mortuo Sancto Honorato, symoniacis artibus Ambrosianam Sedem invasit. Vir erat, nobilitate & opulentiâ clarus in hac Metropoli; sed inter Pseudo-Episcopos recensetur, ob malè acceptam & retentam Dignitatem. Plura de hoc invasore Episcopo fabulosa narrantur, videlicet damnatum ab ipso fuisse injustè quemdam Presbyterum, ut flammis vivus combureretur; FRONTUM verò huic immani spectaculo adstitisse, donec ad Romanam Portam perveniens, terrâ hiante vivus ipse absorberetur. Alii non hoc loco mortem a Deo vindice illatam eidem tradunt; sed igne consumptum volunt, ubi nunc surgit Ecclesia Sancti Petri, vulgò dicti *in Caminadella*. Commenta hæc sunt somniantium Scriptorum. Securum habemus testimonium Catalogi vetustissimi sæpiùs memorati,

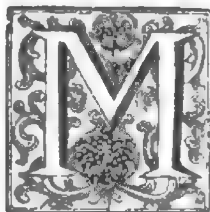
rati, in quo iste Pseudo-Episcopus asseritur Genuæ captivus obiisse, postquam tyrannicè Mediolanensem Sedem occupasset per XI. annos, ab Anno nempe DLXX., ad Annum DLXXXI.

Cardinalis Norisius *in Dissertatione historica de Quinta Synodo* Cap. IX. hæc de FRONTO scribit. „ Honoratus „ Genuam cum pluribus Clericis ac Civibus se recipiens, „ paulò post, diem obiit. Tunc duo electi sunt Mediolanen- „ sium Antistites; etenim exules apud Genuam Laurentium „ nominarunt circa Annum DLXXI. (de hoc Episcopo „ mox loquemur) Mediolani verò, majori ac meliori par- „ te Civium exulante, *Fronto* quidam, veluti vacuam Se- „ dem occupavit „. Papebrochius *in Exegesi* mortem Fronti ita describit: *Perrexit Fronto inter ruinas desolatæ Urbis Mediolanensis titulum tenere Episcopi, ac demum comprehensus Genuamque ductus, ibidem obiit Anno DLXXXI.*

LAU-

LAURENTIUS II.

Ortuo Honorato, Laurentius II. Civis Mediolanensis Genuæ residens, delectus est in legitimum hujus Ecclesiæ Antistitem: Sed quo anno id contigerit, inter Scriptores non satis liquet. Eminentiss. Norisius loco proximè laudato electionem Laurentii statuit ad Annum DLXXI.: Papebrochius & Pagius ad ineuntem Annum DLXXIII. illam protrahunt: Baronius verò deceptus a recentioribus Catalogis nostrorum Præsulum, qui XII. tantùm annos Sedis Laurentio assignant, initium ejusdem Episcopatûs affigit Anno DLXXXIV.. Tenebras hasce diluit vetustus noster Catalogus, in quo XIX. anni, septemque Menses Sedis Laurentio tribuuntur. Itaque eodem tempore, quo Fronto, seu Frontonus Ecclesiam Mediolanensem vexabat tamquam Episcopus, suffectus est Genuæ Sancto Honorato Laurentius. Quamobrem dicendum est cum Papebrochio, Ambrosianam Sedem ferme per tres annos vacasse. Neque id mirum esse debet, cùm, furentibus per Italiam Langobardis, non ita facilè posset Clerus, partim in hac Urbe degens, partim Genuæ, in novi Præsulis èlectionem consentire. Certum est, saltem Anno DLXXIII. datum fuisse vacuæ Sedi Mediolanensi Laurentium Episcopum; cùm enim constet, ejusdem Successorem sedisse Anno DXCIII. ex Epistolis Sancti Gregorii Magni, quas suo loco enunciabimus, tempus Sedis in vetusto Catalogo, ùt diximus, Laurentio assignatum, sub prædicti anni initium expletur.

De

De hoc Episcopo nihil ab ipso actum in Historiis refertur, cùm semper in exilio Genuensi permanserit. Quod colligere possumus ex Epistolis Sancti Gregorii illud est; Presbyterum quemdam nomine *Magnum* Ecclesiæ Mediolanensis fuisse anathemate a Laurentio perculsum: Extat enim ejusdem Summi Pontificis Epistola num. XXVI. Libr. III. Epistolarum postremæ Editionis Parisiensis ita inscripta: *Magno, Ecclesiæ Mediolanensis Presbytero*, qua eum Sanctus Gregorius hortatur, ut non obstante excommunicatione a Laurentio quondam Episcopo, eidem innocenti inflictâ, officium suum securè peragat, & Clerum populumque moneat, ne in Episcopi electione dissentiant. Data ea est mense Aprili, Indictione XI., quæ Annum DXCIII. designat. Hinc verò patet, Laurentium eodem anno vix inchoato vitam deposuisse, cùm de eligendo ejus Successore ageretur.

Galesinius de Laurentio II. hæc scripsit: *Ecclesiæ Mediolanensis patrimonium, quod in Sicilia amplum habuit, præclarè defendit*; *ob eamque rem Constantium Diaconum Romam ad Gregorium Pontificem misit*: Atque in hoc laus ei debetur; id enim constat ex Epistola Sancti Gregorii, posita sub num. LXXXII. Libr. I. Editionis postremæ Parisiensis, peractæ Anno MDCCV., quam non abs re esse credimus integram dare, cùm Ughellus de his prorsus siluerit, asserens solmmodo, *Laurentium ærumnis periculisque circumventum hanc Ecclesiam administrasse*: Quæ tamen fuerint noxia ista incommoda, neque ipse explicat, neque nos ex Historiis indicare valemus. Epistola autem memorati Pontificis Maximi ita se habet:

„ *Gregorius Laurentio Episcopo Mediolanensi* .

„ Scripta Fraternitatis Vestræ suscipiens, gratias Omnipo-
„ tenti Deo retuli, qui desiderabili me sospitatis ejus nuncio
„ relevavit. Quod autem perhibetis ab exactione Patrimonii
„ Siciliæ Provinciæ, juri Sanctæ cui Deo Auctore præsidetis
„ Ecclesiæ certam redhiberi pecuniæ quantitatem, pro eo quòd
„ ab Actoribus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ illo in tempore
„ Patrimonii Ecclesiæ vestræ celebrabatur exactio; necessa-
„ rium fuit, juxta tenorem scriptorum, a vobis directo-
„ rum, acceptarum illatarumque pecuniarum summam inspi-
„ cere, & totius ratiocinii meritum subtiliter indagare; qui-
„ bus perspectis, nihil a Sancta Romana Ecclesia Ecclesiæ
„ vestræ allegatum est redhiberi. Sed quia, dum Constan-
„ tius Diaconus vester ad ea, quæ objecta a nostris fuerant,
„ aliud allegavit, examen negotii venit in dubium, quod
„ subtiliùs poterat ventilari, si qua persona existeret, cum
„ qua definiri aliquid stabiliter potuisset. Proinde necesse
„ est, ut Sanctitas Vestra hac de re personam instituat,
„ cum qua Romana Ecclesia aliquid debeat solidè definire,
„ ut sive nihil debet, ex judicio pateat: seu aliquid de-
„ buit, & restituit, persona quam instituitis securitatem so-
„ lemniter emittat.

Ne autem ita jejunè vitam hujus Antistitis absolvamus, eximiam ejusdem laudem proferimus, quam nobis exhibent *Annales Francici*, a Duchesnio editi *Tomo I. Rer. Francicar.*, & Pater Theodoricus Ruinart. *in Appendice Operum San-*

Sancti Gregorii Episcopi Turonensis, colum. MCCCXLVII. novæ Editionis. Literas simul cum quinquaginta millibus solidorum per Legatos suos miserat (teste Paulo Diacono Libr. III. Cap. XXVII.) Mauritius Constantinopolis Imperator ad Childebertum II. Francorum Regem, eumdem rogans, ut arma jungeret cum Exarcho suo Ravennæ, ad expellendam ab Italia barbaram Langobardicam Gentem, quæ eam invaserat, duroque jugo premebat. Annuit Rex ille votis Mauritii, scripsitque Epistolam ad Laurentium Mediolanensem Episcopum, quem primò insignivit Titulo *Patriarchæ*. Sanè usque ad Seculum VI. inauditum fuerat in Occidente, Metropolitanis Præsulibus datum hoc nomen. Illud usurpavere Aquilejenses Antistites post conflatum ea ætate teterrimum obstinatumque Schisma causâ, Synodi Quintæ Constantinopoli celebratæ. Diversa tamen erat ratio, qua illustrem eum Titulum sibi impudenter arrogaverant memorati Episcopi; ii namque hoc vocabulo eminentiorem Dignitatem redolente arbitrabantur, majorem ipsis conciliari auctoritatem ad Schisma validiùs fovendum, seque ùt Autocephalos ab Apostolicæ Sedis imperio tutiùs subducendos: Ratio autem, cur Childebertus hoc Titulo exornavit Laurentium Episcopum, singularis fuit existimatio, per omnes regiones diffusa amplissimæ nobilissimæque hujus Mediolanensis Metropolis, & Ecclesiæ a Sancto Ambrosio institutæ, ac succedentium Episcoporum Sanctimoniâ illustratæ; ob quam nemini magis congruere hoc *Patriarchæ* nomen, quàm Antistiti Mediolanensi censebat. Nihilominus neque Laurentius, neque Successores illo usi sunt, ne plenum superbiâ & audaciâ exemplum

Aquilejensium Præsulum secuti esse viderentur. Prosequitur deinde Childebertus in exordio Epistolæ commendare virtutes Laurentii, quæ veluti bonus Christi odor, *beatâ opinione* & famâ Francicas oras occupaverant, eumque parem propemodum fecerant Sancto Martyri Laurentio, cujus nomen gerebat. Innuit subinde tacitè, Antistitem hunc nostrum (more Prædecessorum suorum, præsertim Sancti Eustorgii II., quem superiùs laudavimus) extendisse usque ad Francicam nationem liberalis suæ caritatis fructus; ait enim, eumdem imitatum fuisse Martyrem Laurentium, dispendendo numismata pauperibus; gratiasque agit Supernæ clementiæ, quòd huic nostro Laurentio contulerit, quod multis illic erat in munere, & ipsi singulariter futuræ gloriæ tempore ad mercedem rependendum. Rogat demum Laurentium, ut conscium faciat Smaragdum Exarchum, se paratum jam esse, sequenti anno in Italiam dirigere exercitum, *ad gentem* Langobardorum *execrabilem elidendam*, *manu Domini*, & ejusdem orationibus adjuvantibus. Sed dilucidiùs hæc omnia ex ipsius Regis Epistola, quam hìc referimus, patebunt.

,, *Childebertus II. Rex* (*a*)
,, *Ad Patriarcham Laurentium*.

,, Beatæ opinionis ubique cursum meritis extendentes,
,, certantes Beatum Martyrem æquiparare sicut nomine, sic
,, mercede, ut per vos totus hìc ille redeat, cujus adepti
,, estis

(a) *Data est hæc Epistola Anno DLXXXIII, cùm juxta Pagium, anno sequenti Francicæ copiæ in Italiam descenderint.*

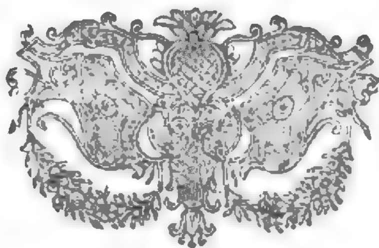
„ estis vocabulum, qui Sacrosanctæ Ecclesiæ sic dispersit numi-
„ smata, ut censûs effusione per pauperes augmentaret talen-
„ ta, ad nos usque bonum tanti operis divulgante, gratias
„ referimus Supernæ clementiæ, quæ vobis illud contulit quod
„ multis hìc est in munere, & vobis singulariter futuræ
„ gloriæ tempore proficiat ad mercedem. Quapropter sancto
„ Apostolatui vestro salutationis officia dependentes, commen-
„ datione prælatâ, &, ut nostrî in sacris intercessionibus ve-
„ stris memores esse dignemini, fiducialiter obsecrantes, spe-
„ ramus, ut quia divina clementia eâ nos ætate corroborat,
„ ut Catholicæ parti nostræ non desint solatia (idest *auxilia*)
„ juxta votum Romanæ Reipublicæ, vel Sacratissimi Patris
„ nostri Imperatoris, in Italiam direximus adversùs gentem
„ Langobardorum Religioni ac Fidei iniquissimê perfidam. Ve-
„ stra solicitudine ad Virum præcelsum Smaragdum Raven-
„ næ, jubete celeriter nunciare, ut & pars Reipublicæ, in
„ quo per ipsum valet, solatium armatorum inferre super ho-
„ stes festinet, & quantum Dominus præceperit, quod po-
„ test fieri in præsenti, non moretur: Quod fuerit verò
„ residuum, si Christo placuerit, adveniente anni futuri tem-
„ pore optamus, exercitum in Causa dirigere, quatenus ma-
„ nus Domini gentem execrabilem vobis exorantibus digne-
„ tur elidere, quæ injuriâ Sanctorum & morte suorum fide-
„ lium, sanguinis effusione crudelitatis manus armavit. Hoc
„ etiam sperantes, ut ipsi præcelso Smaragdo de nostris le-
„ gatariis jubeatis pariter nunciare, ut tam vestrâ quàm ejus
„ ordinatione quàm celeriter ad locum destinatum Imperialis
„ Urbis festinent accedere, & ad nos Christo Præsule, quæ

„ op-

„ opportuna mandata sunt, renunciantes velociter, si quæ re-
„ stant, pacis studio, Divinitate propitiâ communiter expli-
„ centur.

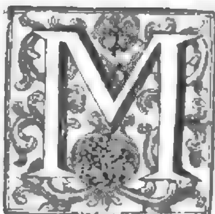
Ex Sancto Gregorio Magno, Epistola II. Libr. III. Editionis Parisiensis discimus, Laurentium remisisse ad Apostolicam Sedem Cautionem, qua, statim ac electus fuit, profitebatur jure jurando, tria Capitula a se damnari; eamque fuisse subscriptam ab ipso Gregorio, cùm adhuc Urbanæ Præturæ officio fungeretur.

De tempore quo Ecclesiam Mediolanensem rexit Laurentius hic noster, jam superiùs disseruimus ex vetusto nostro Catalogo, qui eidem XIX. annos, & VII. menses Sedis assignat: Itaque electus Anno saltem DLXXIII., sub initium Anni DXCIII. obiit Genuæ; qua in Urbe sepulcrum habuit in Ecclesia Sancti Syri, „ quemadmodum memoratus Catalogus adnotavit.

CON-

CONSTANTIUS.

Ediolani ex nobili Familia ortus Constantius, Ecclesiæ Mediolanensis Diaconus, datus est Laurentio Successor Anno DXCIII. Sanctus Gregorius Magnus Epistolam, quæ jacet sub num. XXX. Libri III. postremæ Editionis, misit ad Joannem Subdiaconum, ut nomine Sedis Apostolicæ novi Episcopi electioni interesset. Verba hujus Sancti Pontificis sunt: *Genuam te proficisci necesse est; & quia multi illic Mediolanensium, coacti barbarica feritate consistunt, eorum te voluntates oportet, convocatis Clericis, in communi perscrutari*. Hinc tamen argui nequit, a solo Clero Genuæ morante fuisse Constantium electum; Mediolanensibus enim Clericis in Metropoli degentibus jus istud debebatur: Sed cùm plures ex hoc Cœtu exules forent, noluit Sanctus Gregorius, ut iisdem inconsultis novus Laurentio Antistes sufficeretur. Id optimè animadvertit Cardinalis Norisius Cap. IX. jam dictæ Dissertationis, & clarè scribit idem Gregorius in Epistola superiùs memorata.

Gratulatus fuit Summus Pontifex Clero & Populo Mediolanensi de hac unanimi Electione in Epistola XXIX. Libr. III., in qua hæc de Constantio loquitur, *Dudum mihi benè cognitus fuit, &, cùm in Urbe Regia* (Constantinopoli) *responsa Sedis Apostolicæ facerem, longo mihi tempore adhæsit; sed nihil unquam in illo, quod reprehendi passim potuisset, inveni*. Ex hoc testimonio colligitur, Constantium Diaconum

conum nostræ Ecclesiæ, ut eum appellat etiam Sanctus is Pontifex, Constantinopolitanum iter suscepisse, summoque virtutum splendore ibidem effulsisse; sed qua urgente de causa, aut quo munere functurus illuc sese contulerit, Historiæ non produnt.

Statim ac Mediolanensem Sedem obtinuit Constantius, Pontifex Maximus Gregorius per Joannem Subdiaconum, ad eumdem misit Pallium; id enim ipsemet testatur in Epistola, ad novum hunc Episcopum datâ, quæ est prima Libr. IV., his verbis: *Præterea Pallium ad Sacra Missarum Solemnia utendum* ex more *transmisimus; sed peto, ut dum hoc suscipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vindicetis*. Hinc patet, *morem* antiquum fuisse, ut ad Episcopum Mediolanensem Româ Pallium transmitteretur. Id observatum legimus *in Historia Leodiensium Episcoporum*, a Chapeaville continuatâ, in qua refertur, missum fuisse a Sede Apostolica Seculo X. Pallium ad Hilduinum Mediolanensem Antistitem. Omittimus plura alia hujus rei exempla hic proferre, cùm ea suis locis in decursu præsentis Operis adnotaverimus. Quandoquidem verò in prædicta Epistola non modò peculiarem suum erga hunc nostrum Antistitem amorem ostendat, verùm etiam eidem regulas præscribat Gregorius, quibus injunctum ipsi Ecclesiæ Mediolanensis regimen optimè valeat administrare, non incongruum existimamus, eam, prout a tanto Pontifice scripta est, hic referre. Ita autem se habet:

„ *Gre-*

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi .*

„ Scripta Fraternitatis vestræ suscipiens , magnas Omni-
„ potenti Deo gratias retuli , quia Ordinationis vestræ merui
„ celebratione relevari . Quòd verò ex superno munere in
„ Electionem vestram concorditer omnium convênit assensus ,
„ hoc Fraternitas tua cum summa debet consideratione pen-
„ sare , quia post Deum valde est debitrix eis , qui sibi vos
„ præferri tam subditâ mente voluerunt .

„ Decet igitur vos Sacerdotali benignitate eorum mori-
„ bus , in omnibus respondere , eorumque necessitatibus piâ
„ compassione concurrere . Si quorum fortasse sunt vitia ,
„ hæc maturis objurgationibus increpato , ut ipsa quoque Sa-
„ cerdotalis indignatio , virtuti sit admixta dulcedinis ; qua-
„ tenus & tunc a subjectis amari debeat , etiam cùm graviter
„ metuitur : Quæ res personam vestram apud eorum judi-
„ cium , ad magnam quoque reverentiam adducit , quia sicut
„ præceps furor usitatusque despicitur , ita contra culpas di-
„ screta indignatio plerumque , quò tarda fuerit , eò amplius
„ sit timenda .

„ Joannes verò Subdiaconus noster multa nobis bona tuæ
„ Fraternitatis rediens nunciavit ; de quibus Omnipotentem
„ Deum petimus , ut hæc qui cœpit ipse perficiat , quate-
„ nus te interiùs exteriùsque profecisse & tunc inter homi-
„ nes , & post inter Angelos ostendat .

„ Præterea Pallium ad Sacra Missarum Solemnia uten-
„ dum ex more transmisimus . Sed peto , ut dum hoc su-

„ ſcipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vindicetis.

Patrimonia quædam in Siciliæ Provincia, non Romana tantùm Eccleſia, ſed etiam Mediolanenſis poſſidebat. Clarè hoc eruitur ex Epiſtola IV. Libr. II. Epiſtolarum Sancti Gregorii. Siquidem cùm Agilulphus Rex Langobardorum, mortuo Conſtantio, tentaret, ut ab Ariana Factione Epiſcopus eàdem fæce infectus deligeretur, Catholici verò e ſuo gremio deſumi vellent; Sanctus Pontifex ſcribit Clero Mediolanenſi, ne terreatur, aſſerens numquam ſe conſenſurum in hominem, qui non a Catholicis, & maximè a Langobardis eligeretur, ſubditque: *Quia Vicarius Sancti Ambroſii indignus evidenter oſtenditur, ſi electus a talibus ordinatur. Nec enim eſt quod vos ex hac cauſa deterreat, vel aliquam vobis neceſſitatem incutiat; quia unde poſſint alimenta Sancto Ambroſio ſervientibus Clericis miniſtrari, nihil in hoſtium Locis, ſed in Sicilia, & in aliis Reipublicæ partibus, Deo protegente, conſiſtit.* Compertum itaque ex hoc loco habemus, non in Sicilia ſolùm, ſed etiam in Reipublicæ Romanæ partibus, Mediolanenſem Epiſcopum ad Clericos ſuos alendos, non modicos reditus habuiſſe uſque ad Conſtantii ætatem. Imo, cùm exorta eſſet controverſia inter Exactores Patrimonii Romanæ Sedis, & eos qui jura Mediolanenſis Eccleſiæ illic tutari curabant tempore Laurentii II., Epiſcopi noſtri, miſſus fuit Romam Conſtantius, qui tunc erat Eccleſiæ noſtræ Diaconus, ut jura Laurentii Antiſtitis promovere in ea Cauſa ſtuderet; quod etiam optimè præſtitit, quemadmodum conſtat ex Epiſtola Sancti Gregorii Pontificis Maximi, ad memoratum Laurentium miſſâ, & a nobis ſuperiùs relatâ, cùm de eodem ageremus. Con-

Constantius exemplo Laurentii Decessoris sui, Cautionem ad Apostolicam Sedem miserat, qua profitebatur, a se recipi Quintam Synodum, ac tria Capitula damnari: Quamobrem tres Episcopi ab illius communione sese subduxerant, & ipsa etiam Theodolinda Regina, eò quòd existimarent, infringi auctoritatem Concilii Chalcedonensis. Sanctus Gregorius ad eumdem Constantium scribens Epistolâ III. Libr. IV., hortatur, ne a Fide recedat, atque asserit se anathemati subjicere eos, qui profitentes Chalcedonensem Synodum se diligere, Ecclesiæ unitatem verè scindunt atque oderunt. Ad Theodolindam autem Literas dedit, quæ ab hoc errore illam amoverent, suaderentque, ut securè Constantium ad communionem reciperet, inquiens: *Decet gloriam vestram ad Reverendissimum Fratrem & Co-Episcopum meum Constantium, cujus Fides ac vita olim mihi probata est, sub omni celeritate submittere; eique vestris Epistolis indicare Ordinationem ejus, quam benignè suscepistis, & quia ab ejus communione in nullo separamini*. Acceptis Literis ad Theodolindam directis eique exhibendis, animadvertit Constantius, in illis mentionem fieri de Synodo Quinta. Cùm autem probè nosset Regiæ illius Fœminæ genium, Gregorio respondit, posse iis verbis offendi Reginam. Gratam sibi fuisse admonitionem rescripsit Sanctus Pontifex, adeòque alias suffecit, in quibus omissâ eâ Synodo, quatuor tantùm Concilia OEcumenica summopere commendabat, atque hac viâ obtinuit pacatissimam cum Constantio Theodolindæ conciliationem. Verba Sancti Gregorii transcribere lubet: „ Quod autem scripsistis, quia Epistolam „ meam Reginæ Theodolindæ transmittere minimè voluistis,

„ pro eo quòd in ea Quinta Synodus nominabatur, si eam „ exinde scandalizari posse credidistis, rectè factum est, ut „ minimè transmitteretis; unde nunc ita facimus, sicut vobis „ placuit, ut quatuor Synodos solummodo laudaremus. „ De illa tamen Synodo, quæ in Constantinopoli postmodum „ facta est, quæ a multis Quinta nominatur, scire vos vo- „ lo, quia nihil contra quatuor Sanctissimas Synodos consti- „ tuerit vel senserit; quippe quia in ea de personis tantum- „ modo, non autem de Fide aliquid gestum est, & de his „ personis, de quibus in Chalcedonensi Concilio nihil conti- „ netur; sed post expressas Synodos seu Canones facta „ contentio, & extrema actio de personis ventilata est; Nos „ tamen, sicut voluistis, ita fecimus, ut ejusdem Synodi „ nullam memoriam faceremus „. Ita in Epistola XXXVII. Libr. III. Indictione XII. ad Constantium missâ. Adjungimus etiam Epistolam ipsam Sancti Gregorii, positam in postrema Editione sub num. IV. Libr. IV., quam ad Theodolindam direxit, cùm in ea Constantii laudes occurrant.

„ *Gregorius Theodolindæ Reginæ Langobardorum &c.*

„ Quorumdam ad nos relatione pervênit, ab aliquibus „ Episcopis gloriam vestram usque ad hoc scandalum contra „ Sanctam Ecclesiam fuisse perductam, ut sese a Catholicæ „ unanimitatis communione suspenderet. Quod quantum vos „ purè diligimus, tantum de vobis fortiùs dolemus, quia „ vos imperitis stultisque hominibus creditis, qui non solùm „ ea quæ loquuntur nesciunt, sed vix ea quæ audierunt

„ per-

„ percipere possunt. Qui dum neque legunt, neque legen-
„ tibus credunt, in ipso errore manent, quem sibi ipsi de
„ nobis finxerunt. Nos enim veneramur Sanctas quatuor Sy-
„ nodos, Nicenam in qua Arius, Constantinopolitanam in
„ qua Macedonius, Ephesinam primam in qua Nestorius,
„ Chalcedonensem in qua Euthices atque Dioscorus damna-
„ tus est; profitentes quia quisquis aliter sapit quàm hæ
„ quatuor Synodi, a Fide veritatis alienus est. Damnamus
„ autem quoscumque damnant, & quoscumque absolvunt ab-
„ solvimus; sub anathematis interpositione ferientes eum, qui
„ earumdem quatuor Synodorum, maximè autem Chalcedo-
„ nensis, de qua quibusdam imperitis hominibus nata est
„ dubietas & superstitionis occasio, Fidei addere vel adime-
„ re præsumit. Cùm itaque integritatem nostram ex aperta
„ mea traditione seu professione cognoscitis, dignum est, ut
„ de Ecclesia Beati Petri Apostolorum Principis nullum ul-
„ teriùs scrupulum dubietatis habeatis; sed in vera Fide per-
„ sistite, & vitam vestram in petra Ecclesiæ, hoc est in
„ confessione Beati Petri Apostolorum Principis solidate; ne
„ tot vestræ lacrymæ, tantaque bona opera pereant, si a
„ Fide verà inveniantur aliena. Sicut enim rami sine virtu-
„ te radicis arefiunt, ita opera, quantumlibet bona videan-
„ tur, nulla sunt, si a soliditate Fidei disjungantur. De-
„ cet ergo gloriam vestram ad Reverendissimum & Fra-
„ trem, & Co-Episcopum nostrum Constantium, cujus &
„ fides & vita olim mihi bene est approbata, sub omni
„ celeritate transmittere, eique directis Epistolis indicare Or-
„ dinationem ejus, quam benignè suscipitis; & quia ab ejus
„ Ec-

„ Ecclesiæ communione in nullo separamini: ut verè sicut de „ bona ac fideli Filia, communi exultatione gratulemur. In „ hoc autem vos ac vestra opera Deo placere cognoscite, si „ priusquàm ejus examen veniat, Sacerdotum illius judicio „ comprobentur.

Inter alias quamplures Epistolas a Sancto Gregorio Magno ad Constantium scriptas præterire illam non possumus, quæ jacet in Libr. IX. Editionis Parisiensis, sub num. LIII.; satis namque dilucidè ex illa dignoscimus, Ecclesiam Comensem suffraganeam tunc fuisse Mediolanensis Metropolis. Siquidem cùm Clerus Urbis illius in eodem trium Capitulorum errore, quem proximè diximus, versaretur, Constantius Episcopus fervidis admonitionibus curaverat, ut resipisceret, atque ad Catholicæ Ecclesiæ communionem rediret. Utquid verò hanc curam susciperet, si Oves illæ, quæ aberrabant, ad Ovile suum minimè pertinuissent? Præterea Sanctus Pontifex Gregorius ipsum laudavit, eò quia minimè neglexisset agere quod ipsi incumbebat: Erat igitur Constantius illius Civitatis Metropolita. Ughellus in Episcopis Comensibus mordicus tuetur, eam Ecclesiam sub ditione Aquilejensis Metropolitæ semper fuisse; infeliciter tamen: Eumdem namque abundè & eruditè refellit Carolus Constantinus Cinonius *in Epistola* inserta *Tomo XXI. Opusculorum Don Angeli Calogerà*; & quæ scripsit Sanctus Gregorius ad Constantium, in Epistola, quam mox subjicimus, clarè testantur.

„ *Gre-*

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi* .

„ Latore præsentium communi Filio Eventio Diacono, „ qui Fraternitatis vestræ nobis scripta detulit, referente „ cognovimus Clericos Ecclesiæ Comensis, quos Sacerdotali stu- „ dio reverti ad unitatem Ecclesiæ monuistis, respondisse, non „ sibi talem a nobis affectum impendi, ut ab hoc redire „ caritate suadente prævaleant; asserentes res diversas suas „ injustè ab aliis, inter quos & a nostra Ecclesia possessio- „ nem, quæ Villa Mauriana dicitur, detineri. Nos quidem „ Sanctitatis vestræ solicitudinem omnino laudavimus; quia „ quod vos oportuit facere, minimè neglexistis. Sed nec nos „ prædictam possessionem, si eis jure competit, etiamsi ad „ communionem fortè reverti distulerint, contra rationis ordi- „ nem patimur detineri; sed eam cognitâ volumus veritate „ restitui. Si verò ad unitatem Ecclesiæ, quod optamus, Deo „ se inspirante converterint, etiamsi nihil illis competat, eam „ illis parati sumus concedere. Nam nulla occasione excusari „ volumus, quos ad Matris Ecclesiæ sinum redire desiderabi- „ liter expectamus. De hortis verò, quos in Capitulari trans- „ misso, & substantia Italiæ Ecclesiæ vestræ competere signa- „ stis vel prædictus nobis portitor indicavit, in subsequenti „ illuc personam transmittemus, cui inter alia curabimus evi- „ denter injungere, ut veritatem congrua indagatione cogno- „ scat, & quidquid justum fuerit faciat. Nam nos, qui alios „ contristari contra æquitatem non patimur, multò magis „ vos, quos valde diligimus, tristes relinquere non valemus.

„ De

„ De aliis autem Cauſis quale noſtrum ad ſingula ſit reſpon-
„ ſum, ſupradicti communis Filii relatione cognoſcetis.
„ Scripta verò ad dilectiſſimum noſtrum Anatolium Diaco-
„ num, pro commendatione hominum veſtrorum, ſicut volui-
„ ſtis, fecimus.

Poſt adhibitam felici exitu a Sancto Gregorio vulneri medelam, quo ſe reſciderat a Communione Conſtantii religioſiſſima Fœmina Theodolinda, redigendi ſupererant ad ſanam frugem Suffraganei tres Epiſcopi Metropolis Mediolanenſis, qui falsâ perſuaſione decepti, violaſſe Conſtantium decus & auctoritatem Concilii Chalcedonenſis, miſsâ Romam trium Capitulorum damnatione, eumdem tamquam Metropolitanum agnoſcere ejuſque imperio ſubjacere prorſus abnuebant. Antiſtes hic noſter per Bonifacium Diaconum confugerat ad Pontificem Maximum Gregorium, ut noxium hoc Eccleſiaſticæ tranquillitati germen, in primordiis initi ſui Pontificatûs enaſcens, Apoſtolica auctoritate exſcinderet atque a radice extirparet. Medicas igitur manus huic malo curando admovit Sanctus Gregorius, ſecretò Conſtantium monens, ſe miſſurum Epiſtolam, quam cùm tribus illis Præſulibus oſtendiſſet, ſperare ſe ajebat, de ſuperſtitionis illorum ſuperbia apud Metropolitam ſuum pœnitentiam acturos. Nec a promiſſis implendis defuit, ſequentem Epiſtolam ad Antiſtitem noſtrum dirigens, quæ eſt III. Libr. IV. Indictione XII.

„ *Gregorius Conſtantio Epiſcopo Mediolanenſi.*

„ Pervênit ad nos, quòd quidam Epiſcopi veſtræ Diœ-
„ ceſis,

„ cesis, exquirentes occasionem potiùs quàm invenientes,
„ sese scindere a Fraternitatis vestræ unitate tentaverint, di-
„ centes, Te apud Romanam Urbem, in trium Capitulo-
„ rum damnationem, cautionem fecisse. Quod videlicet id-
„ circo dicunt, quia, quantum Fraternitati tuæ, etiam sine
„ cautione, credere soleam, nesciunt. Si enim hoc esset
„ necessarium fieri, verbis nudis vobis credi potuisset. Ego
„ tamen nominata inter nos neque verbo neque scripto tria
„ Capitula recolo. Sed eis, si citiùs revertuntur, de suo
„ errore parcendum est, quia juxta Pauli Apostoli (*a*) vo-
„ cem, *non intelligunt neque quæ loquuntur, neque de qui-*
„ *bus affirmant*. Nos enim auctore veritate, teste conscien-
„ tiâ fatemur, nos Fidem Sanctæ Chalcedonensis Synodi per
„ omnia illibatam custodire, nihilque ejus definitioni adde-
„ re, nihil subtrahere audere. Sed si quis contra eam ejus-
„ dem Synodi Fidem, sive plus minusve ad sapiendum ap-
„ petit usurpare, eum omni dilatatione postpositâ anathema-
„ tizamus, atque a sinu Matris Ecclesiæ alienum esse de-
„ cernimus. Quem igitur ista mea confessio non sanat, non
„ jam Chalcedonensem Synodum diligit, sed Matris Ecclesiæ
„ sinum odit. Si ergo ea ipsa, quæ audere visi sunt, zelo
„ loqui animæ præsumpserunt, superest, ut hac satisfactione
„ susceptâ, ad Fraternitatis tuæ unitatem redeant, seque a
„ Corpore Christi, quod est Sancta universalis Ecclesia, non
„ dividant.

Quantî faceret Gregorius Magnus adhibitam a Constantio pastoralem curam erga Clerum Mediolanensem, ut anti-

Dd quæ

(a) *I. ad Timoth. I. v. 7.*

quæ Ecclesiasticæ disciplinæ tenor in sua Diœcesi restoreret, numquam clariùs eluxit, quàm cùm eidem injunxit, ut simul cum Venantio Lunensi Episcopo, ob revocandos ad pristinæ sanctimoniæ leges sacros illius Ecclesiæ Ministros, qui ab ea longè recesserant, solicitudinem amoremque suum erga Divinum cultum impenderet. Expetierat enixisque precibus Summum Pontificem rogaverat idem Lunensis Episcopus, ut in pio hoc Opere perficiendo tantus sibi comes adjungeretur. Itaque ad Constantium scripsit Gregorius sequentem Epistolam, quæ est XXII. Libr. IV. Indictione XII.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi*.

„ Quorumdam de Lunensium venientium partibus ad nos „ relatione pervênit, religionem locorum ipsorum ita ab Ec- „ clesiasticæ disciplinæ tramite deviasse, ut nullatenus in suis „ moribus actionibusque Canonicæ dispositionis statuta respi- „ ciant. Quæ quia erant & examinanda subtiliùs, & severiùs „ ulciscenda, præsentium latorem Venantium, Fratrem & „ Co-Episcopum nostrum, ut instanter emendarentur, admo- „ nui. Sed pro magnitudine inquietudinis excedentium per- „ sonarum, solum se non judicavit in hujusmodi inquisitio- „ ne sufficere; ideoque postulavit a nobis, ut in eodem „ examinando negotio Fraternitatis tuæ ei adjiceretur atque „ auctoritatis auxilium. Quamquam igitur fraterna dilectio „ hoc a te & sine nostris scriptis debeat exigere, tamen „ præsentibus quoque vos specialiter Epistolis adhortamur, „ ut adhibito vobis prædicto Fratre nostro, cunctos Cleri-

„ cos

„ cos ceterosque Religiosos prænominatæ Civitatis & Territorii ejus, de excessibus, quorum aliquid est suspicionis, ad te venire compellas, atque cuncta secundùm Deum propter futuri metum judicii subtiliter inquirentes, si quem a Canonum Statutis recessisse repereritis, Canonicâ eum ultione corrigite: Nec patiamini in Locis vestris eos, qui non gerunt in moribus quod ostendunt in habitu, per abrupta diutiùs evagari; quos oportet & ad rectitudinis normam Pastorali vos circumspectione reducere. Ita ergo Fraternitas tua, cunctis solertiùs indagatis, quæ nobis in talibus nunciata sunt corrigat, ordinet, atque in futurum sopire festinet, ut & animæ tuæ proficiat, si tui causas vigilanter atque vivaciter perscrutaris officii, & nostrum minimè frustrari permittas, quod semper de tuæ maturitatis habuimus districtione judicium.

Adlaborare quoque debuit Antistes noster, ac etiam remotum iter suscipere, ut diù agitatam Causam Maximi, Salonitani Episcopi decretoriâ sententiâ componeret, litiumque jurgia aboleret. Fatigaverat Antistes ille Regias Imperatoris & Optimatum aures, ac demum ad Romanam Curiam molestas preces suas detulerat. Quamobrem Sanctus Pontifex Gregorius Marinianum Episcopum Ravennatem delegit, ut illius Causæ examen judiciumque institueret: Quinimo ut maturiùs omnia perficerentur, Mediolanensem Episcopum Constantium humanissimè rogavit, ut si ipsi commodum fuisset, Ravennam proficisceretur, atque ibidem assideret pro Tribunali; facultatem omnem ambobus Judicibus tribuens, agendi quidquid iisdem æquius visum fuisset, ac si Pontifex ipse Maxi-

mus judicium protulisset. Subjicimus eamdem Epistolam, ut de re hac Lector pleniùs doceatur; quæ est LXVII. Libr. IX. Indictione II.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Maximus, Salonitanæ Ecclesiæ prævaricator, postquam „ per Potestates Majores Seculi obtinere nihil valuit, ad Mi- „ nores sese contulit; nobisque tam nimietate precum, quàm „ attestatione bonorum operum prævalere contendit. Ex qua „ re inhumanum credidi, si is, qui se multùm timere me „ dicit, in aliquo me temperatiorem minimè invenire po- „ tuisset. Et ideo decrevi, ut Reverendissimus Frater & „ Co-Episcopus noster Marinianus ejus Causam debeat in Ra- „ vennati Urbe cognoscere. Si autem persona ejus suspecta „ forsitan habetur, volumus, ut vestra quoque Fraternitas, „ si ei laboriosum non est, ad eamdem Civitatem fatigare „ se debeat, & cum prædicto Fratre in eodem judicio pa- „ riter sedere. Quidquid autem vestræ utrorumque Sanctitati „ placuerit, scitote mihi modis omnibus placiturum, & ve- „ strum ego judicium meum deputo; & quæ utrique vos „ relaxanda esse censetis, me relaxare certum tenete: Hoc „ tamen solicitè pensantes, ne aut cum peccato remissi, aut „ cum injuria Sanctæ Ecclesiæ esse videamur austeri. Hujus „ autem Causæ executionem Castorio Chartulario injunximus, „ ut ipse nobis debeat cuncta, quæ acta fuerint, subtiliter „ renunciare.

Vacua est Historia Mediolanensis, non sine injuria tanti An-

Antiſtitis noſtri, rebus, quas ambigi nequit ab ipſo præclariſſimè geſtas fuiſſe, teſtimonio Summi Pontificis Gregorii Magni, ùt hactenus vidimus. Inter Epiſtolas ejuſdem Gregorii ea occurrit in Libr. IX. Indictione II. ſub num. LXXXVI. ſæpe memoratæ Editionis, ex qua conjicimus, Conſtantium auctorem fuiſſe nonnullarum Sacrarum Ædium. Siquidem in ea legimus, quæſitas Sanctorum Martyrum Reliquias, ut ſolemni ritu eædem Divino cultui dedicarentur. Romanum igitur Pontificem Gregorium per ſupplices Literas adiit, ut dignaretur mittere Sacra aliqua Lypſana Beati Pauli Apoſtoli, & Sanctorum Joannis & Pancratii; propitiumque ſibi invênit Summum illum Hierarcham, qui Eventium Diaconum, Conſtantii Legatum, Mediolanum remiſit, cum expetitis Sanctorum Reliquiis. Quæ autem forent Eccleſiæ illæ, nonniſi per conjecturam poſſumus indicare. Sanè non alia Sancto Paulo Apoſtolo dicata Eccleſia ab antiquo tempore Mediolani patet præter eam, quæ in Regione Orientali poſita, nomen accepit *Sancti Pauli in Compito*, ob compitales ludos qui ibidem exercebantur. Altera verò, quæ ſola Sanctum Pancratium Patronum habebat, illa fuit, quæ poſtmodum in magnificum Sancto Alexandro Martyri dicatum Templum evaſit. Utriuſque verò Conditorem fuiſſe Conſtantium facilè poſſumus autumare; cùm enim antiquiſſimæ ſint, & nullus hactenus in Patriæ noſtræ Hiſtoriis memoraverit, a quo extructæ fuerint, credibile admodum eſt, ab hoc noſtro Antiſtite ædificatas fuiſſe: Quamvis enim Epiſcopi Mediolanenſes adhuc eo tempore Genuæ morarentur, potuit tamen Conſtantius, ſub mitiori Agilulphi & Theodolindæ imperio,

perio, Mediolanum accedere, & ibidem moram aliquam trahere, ad Dei & Sanctorum cultum promovendum. Epistolam ipsam Sancti Gregorii addimus, ut quibuslibet innotescat, num rectè ad veritatem interpretati illam fuerimus.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi*.

„ Lator præsentium Eventius Diaconus Fraternitatis vestræ „ nobis inter alia intimavit sibi a vobis injuncta, ut Reli- „ quias Beati Pauli Apostoli, sed & Beatorum Joannis & „ Pancratii per eum ad vos dirigere deberemus; quam peti- „ tionem vestram curavimus effectui mancipandam. Fraternitas „ ergo vestra solito studio perscrutari non differat, quatenus „ in Locis, quibus recondendæ sunt, luminaria, vel alimo- „ nia ibidem servientium, ante Dedicationem Loci ipsius de- „ beant profligari, & tunc in eisdem Locis directa, San- „ ctuaria sui cum reverentia collocentur; ne Loca Deo di- „ cata, si prædicta provisio omissa nunc fuerit, futuris tem- „ poribus destituta, quod absit, servientium reperiantur ob- „ sequiis.

Prætermittere minimè possumus duo insignia Divinæ beneficentiæ exempla, quæ Pontificatum Constantii Episcopi nostri plurimùm illustravere. Primum est incredibilis Reginæ Theodolindæ pietas ac religio, qua Christi Fidem promovere semper studuit, & munificentissimè etiam Ecclesias ditavit, suìque hac in re immortalem Posteris memoriam reliquit. Præcipuum tamen decus Regiæ hujus Fœminæ fuit, Agilulphum Ariana labe infectum, quem sibi Sponsum delegerat,

rat,

rat, ad Ecclesiæ Matris gremium adduxisse, atque cum illo Langobardos omnes, depulso fœculentissimo eo probro, ex hostibus Catholicæ Religionis, ejusdem propugnatores effecisse: Unica hæc autem non fuit Theodolindæ laus; Paulus enim Diaconus (a) singillatim beneficia recenset; quæ in Dei Templa, in Episcopos, aliosque Præsules religiosissimo animo ac liberalitate effudit. Præclarissimum monumentum caritatis, qua illa in Deum flagrabat, adhuc superest in Modoëtiensi Basilica, Sancto Joanni Baptistæ dicatâ, quem ipsa universæ Langobardicæ gentis Patronum constituerat: Hanc enim a fundamentis excitatam non tam prædiis quàm pretiosissimis donariis cumulavit Anno DXCV., ùt tradit Bonincontrus Morigia, *in Modoëtiensi Chronico*, *edito inter Scriptores Italiæ* Tom. XII. Operi tam excelso perficiendo manum Constantii Præsulis nostri defuisse, dubitari vix potest, præsertim cùm solemnis Consecrationis celebritas agenda foret mense Octobri, Anni memorati DXCV.; præcedenti namque anno Sanctus Gregorius Magnus, datis ad Theodolindam Literis mense Junio, Indictione XII., in ejus gratiam adduxerat Constantium, quem illa priùs, veluti hæreticum aversabatur, eò quòd intellexerat, missam ab ipso fuisse Romam scriptam damnationem trium Capitulorum, ùt superiùs innuimus. Agens de hujus Basilicæ erectione Ughellus ait, incœptam eam fuisse Anno DXCIII., & biennio post absolutam a Theodolinda, ut voto satisfaceret quo se obstrinxerat Sancto Joanni Baptistæ, si masculum suscepisset. Labitur tamen Vir doctissimus, cùm Theodolinda non ediderit in lucem masculum

(a) *Libr. IV. Langobard. Histor. Cap. VI & seqq.*

culum fœtum, nisi Anno DC., teste Paulo Diacono, quemadmodum clariùs in adnotationibus ad Sigonium, qui etiam seriùs differt hunc natalem, nos jam disseruimus.

Alterum illustre ornamentum huic nostro Antistiti accessit ex adventu in Italiam ac Mediolanum Sancti Columbani, miræ probatæque sanctimoniæ Viri; eâ enim occasione cum Agilulpho Rege egisse Constantium credendum est, ut benignè annueret votis Sancti Abbatis, condendi videlicet in hisce Regionibus celeberrimum Bobiense Cœnobium; quemadmodum constat ex ejusdem Agilulphi Diplomate, expedito Anno DXCVIII., vel sequenti, ùt in adnotationibus ad Sigonium de Regno Italiæ ad Annum DCXIV. tradidimus, duplicem Sancti Columbani adventum in Italiam referentes.

Obiit Constantius juxta Papebrochium Anno DC., III. Nonas Septembris, post annos VII., & paucos menses Sedis; sepultus Genuæ, in Æde Sancto Ambrosio dicatâ.

Delato Mediolanum infausto nuncio mortis Constantii, Clerus Mediolanensis conscium fecit Summum Pontificem Gregorium concepti doloris, & amarissimi fletus universæ hujus Metropolis, ob viduatam amantissimo Sponso Ecclesiam. Acceptis Literis consolatus est Gregorius Mediolanenses in hac Episcopi sui acerba jactura, Epistolam ad illos dirigens, quæ est IV. Libri IX.. In ea autem eumdem Constantium laudans hæc habet: „ Quantus nos de obitu Fratris & Co-„ Episcopi nostri Constantii mœror afficiat, paginali exple-„ re locutione non possumus. Sed quàm multa bona partes „ illæ in uno homine perdiderunt, utinam vicinæ repentinâ „ calamitate non sentiant! Nam quemadmodum solicitus in

„ Ec-

„ Ecclesiasticæ regula disciplinæ, vel quàm fuerit vigilans „ in tuitione Civitatis vestræ, non habemus incognitum &c.

Diligentiæ hujus Sancti Pontificis Maximi debemus relictam nobis memoriam rerum egregiè gestarum a Constantio in sui regiminis decursu, quæ procul dubio prorsus excidisset, nisi servatæ a temporum injuriis Sancti Gregorii Epistolæ, quæ Vitam hujus Episcopi nobis veluti depinxere, ad Posteros pervenissent. Sanè dolendum est, nulla alia seu Scriptorum, seu Chartarum monumenta superesse, ex quibus præclara succedentium Antistitum Acta colligere possimus; ea enim ob feritatem atque inscitiam Italiæ superfusam regnantium Langobardorum, qui Literas aversabantur, oblivionis tenebræ penitus contexerunt.

Priusquam calamum apponamus referendæ Successoris Deusdedit Vitæ, necessarium existimamus adnotare Epocham adventûs Monachorum in hanc Metropolim, qui, licèt solitariam vitam ducentes in ista Domini Vinea excolenda linguâ manuque non adlaboraverint, assiduis tamen precibus quotidie Deo affundendis intenti, cælestis gratiæ rorem ab ipso implorabant, ut eadem floreret, atque bonorum operum fructibus in dies magis exuberaret. Monasteria extitisse Mediolani, etiam antequam Monachorum Occidentis Patriarcha Sanctus Benedictus Alumnos suos in universas Provincias dispergeret, citra dubitationem Scriptores omnes fatentur. Si veritati consentiret, quod Ughellus Tomo IV. in Vita Sancti Miroclis Episcopi nostri asseruit, nempe ab ipso conditum fuisse apud Sancti Victoris Ecclesiam Monasterium, singularis honoris Metropoli nostræ gloria accederet, quòd

videlicet prima in universo Occidente erectum in gremio suo Cœnobium vidisset, ùt in Sancti Miroclis Vita adnotavimus: Sanctus namque Athanasius, qui Monasticam vitam ex Oriente in Occiduas Provincias induxit, longè seriùs ab ætate Miroclis Episcopi Romam se contulit, idest Anno CCCXXV., Nihilominus pro certo scimus, Sanctum Martinum, expulso ab Arianis a Pictaviensi sua Sede Sancto Hilario, hospitium apud nos quæsivisse Anno CCCLVII., atque in hac Urbe Monasterium extruxisse, testibus Severo Sulpicio *in ejus Vita* Cap. IV., & Gregorio Turonensi, *Historiæ Francorum* Libr. I. & X.. Hinc verò Clariss. Muratorius *in Antiquit. Italic. Medii Ævi*, Tom. V. Dissertat LXV. argumentum capit asserendi, *a vero eum non abludere, qui opinetur, in Italia prima Monasticæ professionis fundamenta jacta fuisse Mediolani, atque inde in reliquas Italiæ, immo & Occidentis Civitates eamdem fuisse diffusam & propagatam*. Quæ ille proferat in suæ opinionis fulcimentum contra Baronium, nostri minimè Instituti est hoc loco exponere aut expendere.

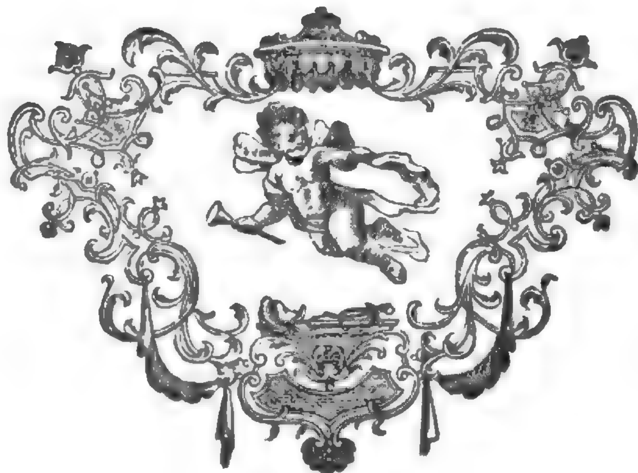
Expulso a nostra Metropoli, Pseudo-Episcopi Mediolanensis Auxentii Ariani vi atque insidiis, Sancto Martino, ad Insulam Gallinariam profugo, minimè a nostris mœnibus eliminata est professio Monastica, a tam Sancto Viro inducta; siquidem Sancti Ambrosii Episcopi nostri ætate; *erat Monasterium Mediolani, plenum bonis Fratribus extra Urbis mœnia, sub Ambrosio nutritore*, teste Sancto Augustino Libr. IV. Cap. VI. Confessionum. Cujus tamen professionis essent memorati Fratres, aut ii, quos in suum Monasterium induxit Sanctus Martinus, nemo hactenus nos docuit. Quod veri-

verisimilius videtur, id est, eremiticam illos vitam amplexos esse sub Regula seu Sancti Antonii, aut mitiori Sancti Basilii; de Sancto Martino namque cecinit Paulinus Petricordius in ejus Vita

. . . . constructâ statuit requiescere cellâ
Heic, ubi gaudentem nemoris vel palmitis umbris
Italiam pingit pulcherrima Mediolanus.

Itaque primi, qui sub Regula Sancti Benedicti militabant Monachi, perpetuam in hac Metropoli sedem fixere primumque Hospitium apud *Sancti Protasii ad Quercum*, appellati postmodum a statione illic pôsitâ a Benedictinis *Sancti Protasii ad Monachos*. Cui tamen anno affigendus sit eorumdem adventus, neque eruditissimus Mabillonius *in suis Annalibus* indicavit: Ait solummodo Tom. III. ad Annum DCCCLXXXI., expirante Seculo VII. migrasse Monachos a Sancti Protasii Æde ad Sancti Simpliciani Ecclesiam, ibique usque ad præsens ævum constitisse. Si in re adeò antiqua obscuraque, nobis conjecturâ uti licet, Constantio Episcopo nostro propitiam sortem adscribere nos posse censemus, quòd ipse primus hosce Sancti Benedicti Alumnos exceperit; cùm enim Sanctus Columbanus, Benedictini Ordinis assecla e Galliis Mediolanum adventasset, & ab Agilulpho Langobardorum Rege post triennii moram in hac Urbe obtinuisset non modò facultatem, sed etiam amplissimam prædiorum dotem, ut celebre Monasterium Bobiense condere posset Anno DXCVIII, allici facilè potuere Mediolanenses Cives, ad aliquam Mo-

nachorum Sancti Benedicti coloniam in hanc Metropolim inducendam, vel ipsi Monachi, ad exquirendum apud nos hospitium; Sancto præsertim Gregorio Magno (Benedictino Ordini adscripto, ùt communiùs tradunt Scriptores) Apostolicam Cathedram implente, & Constantio ejusdem familiarissimo Ambrosianam Ecclesiam regente. Quidquid tamen de hac re sit, quam nos obiter exposuimus, exiguum illud quod ex Historiis colligi potest lumen, ad huic Clarissimo Ordini in nostris postmodum mœniis in plura Cœnobia diffuso Epocham aliquam statuendam, proferre non incongruum esse putavimus.

DEUS-

DEUSDEDIT.

Oſt obitum Conſtantii non ſtatim regimen Eccleſiæ Mediolanenſis iniit ejuſdem Succeſſor ; cùm enim Agilulphus Rex Langobardorum Arianæque Sectæ fautor acerrimus, niſus omnes intenderet, ut Arianus Epiſcopus eligeretur, Clerus verò Catholicæ Fidei adhærens, alterum e ſuo gremio ad Paſtoralem curam evehere conaretur ; per integrum annum & tresdecim dies vidua hæc Sedes permanſit. Tamdem Theodolindæ Regiæ uxoris precibus (ùt opinamur) victus Agilulphus, ab intentatis minis deſtitit, & liberum Catholicis locum fecit, ut Deuſdedit, ſeu Theodatum, prout Galeſinius eum vocat, Diaconum Mediolanenſis Eccleſiæ Conſtantio ſufficerent. Monere tamen de hac re opportunum exiſtimarunt Gregorium Summum Pontificem, ſimul petentes, ut conſenſum ſuum præbere dignaretur Ordinationi. Extat Reſponſum Sancti Gregorii Libr. XI. Epiſtolarum noviſſimæ editionis, Epiſtolâ IV. Indictione IV., in qua ſe gratum habere ſcribit, quòd Deuſdedit elegiſſent, quamvis iſte ſolùm ſpecie tenus ſibi innoteſceret : Subjungit verò, ſe Pantaleonem Notarium ſuum mittere, qui eum, ùt moris eſt, adnitente ſui conſensûs auctoritate faciat conſecrari.

Ughellus tradit, expulſum fuiſſe a Sede Eccleſiæ Mediolanenſis Antiſtitem ab Arianis electum, atque ob id a Langobardorum Regibus minaciſſima Edicta vulgata ; cùmque con-

contra has minas se intrepidè gessisset Deusdedit, plurimùm fuisse a Gregorio dilectum. Verùm de tanto apparatu barbaricæ feritatis silent Historiæ; multòque magis de altero facto, quod idem Ughellus subdit, nempe Sanctum eum Pontificem Mediolanensi Antistiti, & Successoribus potestatem fecisse, ut Langobardis deficientibus, crearent Regem quemcumque voluissent, datâ etiam facultate Suffraganeis Ecclesiæ Mediolanensis in Concilio collectis idem peragendi. Porro Baronius etiam ex Annalibus Mediolanensibus in suos Libros hæc transtulit. Si vera esset Sigonii opinio, scilicet Agilulphum Anno DXC. Arianam hæresim ejurasse, id Marito Theodolindâ suadente, minimè congruum videretur, tam acerbè illum in Catholicos desæviisse. Nihilominus, cùm ex Notis ad ejusdem Historiam *de Regno Italiæ* compertum sit, usque ad initium Seculi VII. perstitisse hunc Regem, Arianæ sectæ fautorem, credendum potiùs est, mitiùs se egisse, quàm superiores Reges, circa eos qui Christi vexillo integrè militabant, præsertim adstante semper lateri Theodolindâ, quæ illum ad amplectendam veram Fidem perpetuò impellebat, quemadmodum id quoque peregit Agilulphus. Ceterùm, etiam antequam se Catholicum profiteretur, multum utilitatis Ecclesia Dei consecuta est per Reginam Theodolindam, ùt narrat Paulus Diaconus. Quod verò attinet ad auctoritatem creandi Reges Italiæ, quam ait Ughellus, fuisse a Gregorio Magno concessam Episcopo Deusdedit, ejusque Successoribus, & Suffraganeorum Concilio, meliora fundamenta excelsum hoc decus meretur; nemini enim veterum Scriptorum in mentem id venit; recentiores verò nullum

pro-

proferunt antiquum documentum, quo rei hujus veritas elucescat. De his plura dissèruimus *in Præfatione Concilii Ticinensis*, impressi Parte II. Tom. II. *Rerum Italicar.*, atque *in Adnotationibus* ad Sigonium, *de Regno Italiæ*, sub Annum DCI.

Dolendum est, nihil supersuisse rerum præclarè ac sanctè gestarum ab hoc Episcopo nostro Deusdedit, præter Epistolam ad ipsum datam a Sancto Gregorio Pontifice Maximo, qua illi religiosissimæ Fœminæ Luminosæ Causam commendabat, ut quàm citò expediretur. Eam ipsam hìc subjicimus positam in postrema Editione sub num. XXXVIII. Libr. XII. Indictione V., cùm inde discamus antiquam Ecclesiæ disciplinam, adhuc Sancti Gregorii ævo vigentem, ut nempe Episcopi de rebus illis solummodo disponere testamento possent, quæ ante Episcopalem consecrationem acquisiverant, non autem de aliis Bonis in Episcopatu comparatis; ista enim ad Ecclesiam, cui præerant, pleno jure devolvebantur. De hoc fusè agit Thomassin. *de antiqu. & nov. Eccles. Discipl.* Part. III. Libr. II. Cap. XXXIX & seqq. Epistola autem Gregorii ita se habet.

„ *Gregorius Deodato Episcopo Mediolanensi*.

„ Nulli dubium est, quia sicut Sacerdotibus res in
„ Episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia, ita de
„ eis, quas ante habuerint, quidquid judicare voluerint non
„ vetantur. Itaque Fraternitatem vestram, tempore quo ad
„ nos fuit, questam esse recolimus, quòd quædam immo-

„ bilia

„ bilia, quæ Constantius Deceſſor veſter Luminoſæ ancillæ „ Dei, filiæ Fratris ſui, teſtamenti ſerie Legati titulo reli- „ quit, jam Epiſcopus acquiſiſſet, decreviſſeque nos, ut ſi „ hoc conſtaret, nullum ex his Eccleſia veſtra præjudicium „ pateretur. Quod & vos oportet recolere, & moleſtiam „ aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei ſine co- „ gnitione de his quæ poſſidet quidquam auferre. Sed ſi hoc „ Eccleſiæ veſtræ Actores probari poſſe confidunt, veſtris „ nobis Epiſtolis indicate, ut qualiter hoc ipſum conſtare „ debeat diſponamus; dummodo cognitâ veritate, nec Eccle- „ ſia veſtra pati præjudicium, nec illa injuſtè videatur affli- „ gi, quia, quantum aliqui perhibent, hoc ſupradictus De- „ ceſſor veſter non in Epiſcopatu, ſed dum adhuc eſſet Dia- „ conus, acquiſivit. Unde neceſſe eſt, ut ſicut diximus, „ factâ probatione debeat conſtare quod verum eſt. Eam- „ dem verò ancillam Dei Fraternitati veſtræ commendamus, „ ut a nullo eam patiatur gravari vel opprimi; ne, ſi in- „ quietata fuerit, ex hujus cauſæ occaſione hoc pati, quod „ non decet, exiſtimetur. Et ideo ſi quid fortè fuerit quod „ debeat emendari, aut plano adhortationis veſtræ modera- „ mine corrigatur, aut certè nobis ſubtiliter nuncietur, qua- „ tenus & vos ab invidia ſitis extranei, & nos, quod con- „ venit, facere nullatenus omittamus.

Gloriæ non modicæ hujus noſtri Antiſtitis adſcribere poſ-ſumus, deterſam ſub ipſo fuiſſe labem hæreſis, qua Agi-lulphus Rex inficiebatur; iſto enim ad Catholicam Fidem reducto, Epiſcopi omnes, quos depreſſerat Arianorum per-fidia, priſtinæ Dignitati reſtituti ſunt, teſte Paulo Diacono,

& Ec-

& Ecclesiarum Bona a tyrannica superiorum Regum invasione fuere subtracta.

Obiit Deusdedit Anno DCXXIX., III. Calendas Novembris, post XXVIII. regiminis annos; sepultus Genuæ apud Sanctum Syrum. Ughellus tradit, eumdem anno præcedente, paulò post Theodolindæ excessum e vivis, mortuum esse. Sed incertum prorsus est, quo anno ista decesserit, cùm post Adaloaldi filii ejectionem nulla ejusdem mentio in Historiis fiat, quemadmodum Baronius animadvertit.

ASTERIUS.

N locum defuncti Antistitis nostri Deusdedit assumptus est Asterius, Romanus Civis, Anno DCXXX., V. Calendas Februarii, post tres menses vacantis Sedis. Errant Ughellus & Sigonius, qui eum Anno DCXXVIII. electum referunt, nam Catalogi nostri supradictum annum clarè designant.

Rerum ab hoc Episcopo gestarum memoriam vetustas obliteravit. Bennum quemdam consecratum fuisse in Episcopum ab Asterio, cùm de Italia proficisceretur in Angliam Summi Pontificis Legatus, refert Ughellus, minimè adnotans annum, neque nomen Pontificis. Labitur tamen in nomine, dum eum vocat *Bennum*; Beda enim, qui hoc refert *in Ecclesiastica Anglorum Historia*, illum appellat *Byritum*, Baronius autem *Byrinum*, quamvis deinde uterque perperam asserat, Asterium fuisse Episcopum Genuensem. Fortassis id accidit, ex eo quòd Præsul noster semper Genuæ usque ad obitum mansit. De hoc Sancto Byrino, qui in Anglia floruit illuc missus ab Honorio I. Summo Pontifice, mentionem fecerunt Spondanus *in Annalib. Baronii*, ad Annum DCXXXV., & Baronius *in Martyrologio*, ad diem III. Decembris.

Fallitur etiam Sigonius, qui Asterii obitum usque ad Annum DCLVI. producit, sexdecim nempe annis post verum defuncti hujus Antistitis tempus. Siquidem post annos

X.,

X., & aliquot menſes regiminis ſpiritum Deo reddidit Aſterius, ideſt Anno DCXL., IV. Nonas Julii, quemadmodum Catalogi antiqui teſtantur. Genuæ, ubi moram ſemper traxit, ſepulcro datus fuit, in Eccleſia Sancti Syri.

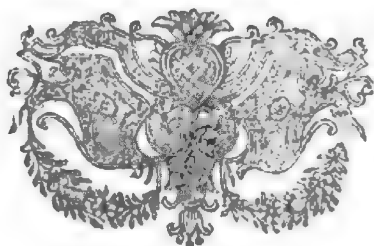

FORTIS.

Sterio suffectus fuit Fortis, seu Fortius Anno DCXLI.. Triennii tantùm spatio Ecclesiæ Mediolanensi præfuit, mortuus Anno DCXLIV., quin ullum de illius Actis ad nos pervenerit monumentum. Quæ Ughellus subjungit de Chronico Luitprandi, in quo Fortis dicitur floruisse Anno DCLV., optimè ab eodem referuntur, cùm revera decesserit ante annum DCXLIX., quo Sanctum Joannem illius Successorem interfuisse scribit Synodo Romanæ, a Martino I. Summo Pontifice celebratæ.

Ubinam sepulcrum Fortis receperit, etiam Catalogus noster minimè tradit: Credibile tamen est, Genuæ sepultum fuisse, ubi vitam duxit tempore sui Episcopatûs.

SAN-

SANCTUS JOANNES.

Ediolanenfem vacuam Sedem implevit poft Fortem Joannes Camillus, natione Ligur, ob vitæ fanctimoniam *Bonus* appellatus, Anno DCXLV.. Circa quatuor ante annos delectum eum fuiffe ad Ecclefiæ noftræ regimen tradit Ughellus, emendare contendens Ferrarium, qui Annum DCL. huic Electioni defignat, & Sigonium, qui eam ulteriùs etiam protrahit ufque ad Annum DCLIX Emendari tamen & ipfe Ughellus poteft ex antiquis Catalogis noftris, a Mabillonio, & Muratorio in lucem productis, qui prædictum annum, a nobis fuperiùs ftatutum concordes adnotant.

Inter alia præclara munera a Joanne Bono gefta Ripamontius, & ex eo Ughellus ac Bollandus *in Actis Sanctorum*, ad diem X. Januarii, illud referunt, fuiffe Joannem miffum a Sancto Gregorio Magno, Summo Pontifice Legatum ad Theodolindam Reginam. Difficulter tamen huic affertioni fidem adhibebimus, fi tempora computemus: Cùm enim Vir firmæ ætatis effe debuiffet, ut ad Principem illam Fœminam mitteretur, Sanctus autem Gregorius jam obiiffet Anno DCIV.; provectus jam fenex fuiffet, ac pene octuagenarius extitiffet, tunc quando Ecclefiæ noftræ datus eft Paftor; quod inverifimile prorfus videtur. Accedit, Paulum Diaconum de hac Legatione in fua Langobardorum Hiftoria nihil memoraffe.

Pri-

Primus fuit qui intrepido animo, firmâque in Deum spe conceptâ, Mediolanensi viduæ Ecclesiæ præsentiam Sponsi sui redonavit, post diuturnum LXXVII. annorum exilium, a Prædecessoribus suis toleratum in Urbe Januensi. Nec in vanum cecidit ejusdem consilium, sese barbaro Langobardorum imperio iterum subjiciendi. Siquidem Mediolano restitutus pestem omnem Arianæ hæresis ab Urbe amovit, & ipsum etiam Regem Grimoaldum ad meliorem frugem redegit, pravo dogmate, quo imbuebatur, damnato. Qua in re non modicam operam præstitit alter Joannes Bergomensis Episcopus, qui præclaræ sanctimoniæ laude per idem tempus florebat, legiturque apud Bollandum, Sigonium, aliosque ejus Vitæ Scriptores, Abduam flumen sicco pede trajecisse, cùm Mediolano Bergomum reverteretur.

Refert Ughellus, Episcopum hunc nostrum interfuisse Concilio Lateranensi, Romæ celebrato a Martino I. Pontifice Maximo, Anno DCXLIX. Omnino tamen citra verum; Baronius enim in Annalibus ad hunc annum ait, Mediolanensem Episcopum Romam minimè contendisse, absentiæ causam in Rotharim convertens, qui Italiam omnem infesto exercitu vexabat. Pagius non refragatur, sed tantùm refellit Baronii opinionem, asserens, Rotharim Langobardorum Regem triennio jam mortuum ante absolutam hanc Synodum. Attamen eruditissimus Vir iste èt ipse lapsus est ob male initum calculum annorum hujus Regis; siquidem eum defunctum ait Anno DCXLVI., cùm juxta Chronologiam in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ* a nobis contextam Rotharis superfuerit usque ad Annum DCLII.. Ma-

nus

nus nihilominus Pagio damus in eo quòd censuram claudit his verbis: *quænam fuerit hujus absentiæ causa, ignoratur*.

In Oppido Decii, ab hac Metropoli decem mille passibus dissito egregium religiosissimæ erga Deum pietatis monumentum reliquit Joannes, cùm Sacram Ædem Sancto Materno olim Episcopo nostro, dicatam ære proprio construxerit. Addunt Ughellus, aliique Mediolanensium rerum Scriptores, erectum ab ipso fuisse Collegium Canonicorum, qui eidem Ecclesiæ quotidie inservirent, datis ad vitæ sustentationem prædiis, ac legibus statutis, ut Divinum pensum persolverent. Porro si de Sacerdotibus quibusdam ad hoc opus peragendum delectis intelligenda sit nova hæc institutio, assentiri nos posse censemus. Non ita, si de veris *Canonicis* sermo esse debeat; vox enim ista, teste Carolo a Basilica Petri Libr. II. *Novariæ Sacræ*, *in Vita Sancti Agabii*, minimè congruit illis temporibus: In Metropoli autem Mediolanensi, ac in Diœcesi audiri tantùm cœpit circa decimum Seculum; cùm antea Ecclesiis nostris Decumani, Presbyteri Officiales, aliique in Vicis & Oppidis, absque hoc *Canonicorum* Titulo, rebus Divinis perficiendis, præessent. Sed ista prolixiùs in Commentariis ad Ritum Ambrosianum explicabuntur.

Clarus, virtutum omnium exemplis in hac Urbe relictis, obiit Sanctus hic Præsul IV. Nonas Januarii, Anno DCLV., post decem annos Sedis juxta antiquos Catalogos. In hac Epocha statuenda tum obitûs, tum peracti regiminis varia est Auctorum sententia. Alii enim XXIX. annos Episcopalis Sedis Sancto Joanni tribuunt, alii XX., alii X., ùt refert Ughellus, qui mortem ejusdem Anno DCLXIX. figens,

figens, primam opinionem ſequitur. Nos ad hanc ſeriem Epiſcoporum Mediolanenſium contexendam, Catalogis auctoritate atque ætate venerabilibus uti jam profeſſi ſumus.

Tumulum habuit in Eccleſia Sancti Michaëlis, quæ Templo Maximo olim adjacebat; ibique perſtitit uſque ad Heriberti Mediolanenſis Archiepiſcopi ætatem, a quo repertum ejus Corpus, in eadem Eccleſia, ſolemni pompâ repoſitum fuit. Cùm autem diruta fuiſſet Sacra illa Ædes, ut immanis Baſilica Metropolitana magnificentiùs extrueretur, Sanctus Carolus Borromeus alteram Translationem adornavit & ductâ per hujus Metropolis compita omnium Ordinum Supplicatione, die XXIV. Maji, Anni MDLXXXII., Sacra Sancti Joannis Oſſa in Sacello eidem dicato collocavit, quod recentiſſimè in Majori Baſilica, magnâ æris impensâ abſolutum fuit.

In obſequium Sancti hujus Antiſtitis Reſpublica Januenſis delectos Nobiles Viros ad Collegium Canonicorum Metropolitani Templi direxit, qui dono offerrent Lampadem argenteam ponderis unciarum DXLIV., appendendam ante memoratum Sacellum. Extat publicum Documentum hujus Donationis in Archivo Archiepiſcopali, inter Miſcellanea Joannis Baptiſtæ Cornei, confectum Anno MDCXLI., Indictione IX., die Martis XI menſis Februarii.

Feſtum Sancti Joannis agitur in Eccleſia Ambroſiana Idibus Februarii; quamvis enim ejuſdem obitus inciderit in IV. Nonas Januarii, quia tamen ea dies dicata fuerat Sancto Martiniano Epiſcopo noſtro, producta ſunt ad memoratum diem Solemnia omnia, in Sancti hujus Epiſcopi cultum peragenda.

SAN-

SANCTUS ANTONINUS.

Anctus Antoninus, quem Sigonius, & antiqui etiam Catalogi *Antonium* vocant, assumptus est ad Ecclesiam Mediolanensem administrandam Anno DCLV.; in quo emendandus est Ughellus, qui ab Antonino initam fuisse hanc Sedem scripsit Anno DCLXX.

Qua morum integritate præluxerit, satis docet Titulus *Sancti*, eidem præpropere adscriptus. Certè Galesinius de eo tradit in Tabula sæpiùs memorata, fervido illius erga Deum & animas amore, abolita fuisse pessima exempla, in hac Urbe a Barbaris relicta, tempore quo Mediolano incubabant.

Biennii tantùm spatio Ecclesiæ nostræ præfuit, e vivis ereptus Anno DCLVII., Pridie Calendas Novembris.

Sepultus est in Ecclesia Sancti Simpliciani; ejusque Festus dies a nobis celebratur III. Calendas Novembris, ut Sanctorum omnium Vigiliis, quæ Ambrosiano ritu solemnes sunt, locus detur.

Ughellus scripsit, Sacra Ossa hujus Sancti Episcopi translata fuisse a Sancto Carolo Borromeo in Metropolitanum Templum: Ex quo tamen Auctore rem hanc desumpserit, non ita facile possumus divinare. Equidem notum est omnibus, Borromeum Præsulem solemni apparatu, quem fusè describit Carolus a Basilica Petri, & ex eo Glussianus, plura

transtulisse Sanctorum Corpora, in Basilica Sancti Simpliciani jacentia, inter quæ numerabantur illa Sanctorum Simpliciani, Antonini, Geruntii, & Ampellii Antistitum Mediolanensium. Verùm omnia hæc sacra Lypsana, Supplicatione absolutâ, iterum in eodem Templo reposuit. Quo autem alio tempore Translationem Sancti Antonini peregerit, neque Ughellus adnotat, neque memorant Scriptores nostri. Et sanè in Elencho recenter edito Sanctorum Corporum & Reliquiarum, quæ coluntur in Templo Maximo, minimè legitur Corpus Sancti Antonini Mediolanensis Episcopi: Mirum autem esset, si nondum duobus Seculis expletis a Translatione, quam somniavit Ughellus, pretiosi hujus pignoris memoria prorsus evanuisset.

SAN-

SANCTUS MAURICILLUS.

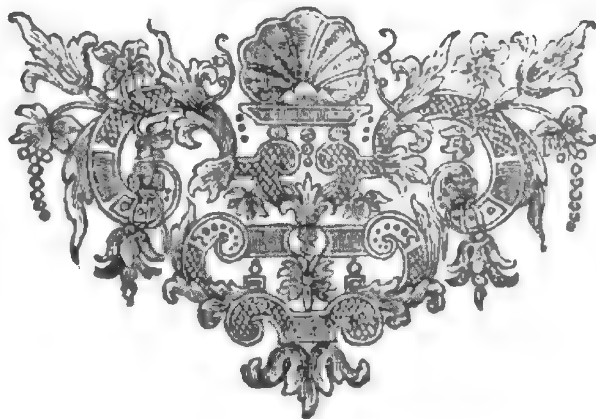
Oft Sanctum Antoninum præſedit Eccleſiæ Mediolanenſi Sanctus Mauricillus Anno DCLVII. . Eximiæ illius virtutes & vigilantia Paſtoralis officii omnino hactenus in tenebris latuere . Ughellus tradit, tribus tantùm menſibus ejuſdem regimen perdurasse ; ex noſtris tamen Catalogis ad quatuor protenditur .

Incertum remanet, quo anno deſierit , adeòque ingens hiaret lacuna uſque ad Ampellium Succeſſorem , ſi tam citò ſigeretur erepta hujus Antiſtitis vita . Papebrochius , qui hoc optimè animadvertit , opinatur , excidiſſe e calamo tranſcribentium veteres Catalogos , numerum Romanum *X.* , quo poſito nullum opus eſſet ſpatium Sedis vacantis aſſignare , antequam Ampellius illam impleret . In re dubia & caligine involuta nihil aſſerere audemus abſque Scriptoribus & documentis . Veriſimilius tamen videtur quod adnotavit Papebrochius ; præſertim cùm nobis minimè occurrat in Hiſtoriis cauſa tamdiu dilatæ Electionis novi Antiſtitis Mediolanenſis .

Id certò ſcimus , Mauricillum deceſſiſſe pridie Calendas Aprilis , & ſepultum fuiſſe in Eccleſia Sancti Satyri . Siquidem cùm Anſpertus Mediolanenſis Archiepiſcopus ſub finem Seculi IX. novum Sancto Satyro Templum conſtrueret , atque inventum Corpus Sancti Mauricilli auguſtiore loco reponere vellet , peractâ Translatione , illud inter Sacra Lypſana ejuſdem Eccleſiæ collocavit ; quemadmodum Papebrochius tradit

in ſua *Exegeſi*, & ante ipſum Triſtanus Calchus *in Hiſtor. Patriæ* Libr. V.

Eccleſia Ambroſiana nullum de Sancto Mauricillo Feſtum aut Officium celebrat, quamvis in Miſſali impreſſo Mediolani Anno MDLX. ejuſdem nomen inter Sanctos, de quibus agitur memoria, recenſeatur in Calendario præfixo, ad diem XXXI. Martii. Peculiaris tamen cultus huic Sancto Antiſtiti perhibetur in memorata Eccleſia Sancti Satyri, ubi adhuc perennat; ejuſque Vitam deſcripſit Bollandus *in Actis Sanctorum*, Tom. III. Martii, ad diem ſupradictum.

SAN-

SANCTUS AMPELLIUS.

Edem Mediolanensem iniit Sanctus Ampellius post suum Decessorem Mauricillum Anno DCLXVIII., non autem Anno DCLXXIII., ut adnotat Ughellus. Explicandis hujus Sancti Antistitis rebus praeclarissimè gestis, monumentorum penuriâ laboramus. Bollandistæ ad diem VIII. Julii, ut aliquam Episcopi nostri Vitæ laudem describant, Lectionem Breviarii Ambrosiani, in ejusdem Festo recitari solitam in medium afferunt in hæc verba: *Ampellius præter singulares eximiasque virtutes claruit etiam magnis crebrisque miraculis tum in vita, tum postquam in Cœlum migravit. Ideo ad sepulcrum ejus assidui concursus fiebant ob vim salutiferam, quæ inde manabat.*

Fallitur Galesinius, qui inunctum Episcopali Ordinatione Ampellium scripsit sub Dono, seu Domno, cùm iste nonnisi Anno DCLXXVI. creatus fuerit Pontifex Maximus; & mortuum sub Agathone refert, qui seriùs Pontificiam Sedem obtinuit, idest Anno DCLXXVIII.

Ecclesiam Mediolanensem administravit per annos quinque incompletos, idest ab Anno DCLXVIII., ad DCLXXII., si Papebrochio credimus, qui Ampellium hoc anno sublatum e vivis tradit VIII. Idus Julias. Verùm Bosca in Martyrologio Ambrosiano, Sanctum hunc Antistitem vivere desiisse ait VI. Idus Februarii, quamvis Ecclesia nostra illum

colat

colat ad VIII. Idus Julii ; rationem afferens hujus dilati cultûs , nempe quia die memorato Februarii , alterius antiquioris Episcopi nostri , Sancti Honorati memoria celebrabatur .

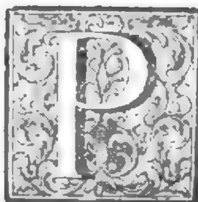
Fuisse Sanctum Ampellium Beatis connumeratum a Joanne V. Pontifice Maximo , Ughellus & Bosca tradiderunt . Sed , quemadmodum adnotat Papebrochius , haud facile probaturi erunt , tunc in usu receptum , ut hujusmodi Causæ ad Romanum Pontificem deferrentur .

Sepulcro conditus fuit in Basilica Sancti Simpliciani ; ejusque Corpus unà cum aliis translatum est solemni pompâ a Sancto Carolo Borromeo , ùt superiùs diximus , Anno MDLXXXII. , ac deinde sub Ara Maxima ejusdem Basilicæ collocatum .

SAN-

SANCTUS MANSUETUS.

Ost Sanctum Ampellium, Pastorem habuit Ecclesia Mediolanensis Sanctum Mansuetum Anno DCLXXII.

Plurimùm errat Galesinius in Tabula Episcoporum Mediolanensium, dum ait, hunc nostrum Præsulem consecratum fuisse sub Agathone, cùm hic Summus Pontifex nonnisi sexennio post, idest Anno DCLXXVIII. Cathedram Sancti Petri conscenderit, ùt superiùs innuimus. Neque minus felix est in altera Mansueto laude tribuenda, quòd videlicet Synodo Constantinopolitanæ OEcumenicæ VI. præclarâ eruditionis famâ interfuerit, cùm hujus Synodi Acta nullam referant Mansueti subscriptionem, nec ab ullo erudito Scriptore hoc iter memoretur. Id quidem verum est, scriptam ab ipso fuisse Epistolam ad Constantinum IV. Imperatorem Constantinopolis, quam Baronius dicit, *fuisse dignam tanto Viro, tantæque Sedis Episcopo*, ut Monothelitarum errores refelleret damnaretque. De hac Synodica Epistola agens Paulus Diaconus, a quo Sigonius & alii decepti fuere, tradidit fuisse confectam a Sancto Damiano Ticinensi Episcopo, nomine Sancti Mansueti: Is autem tantùm Presbyter erat Anno DCLXXIX., quo conscripta fuit Epistola prædicta, adhuc in vivis agente Anastasio illius Ecclesiæ Præsule, qui etiam subscripsit Synodo Lateranensi, quam paulo post memorabimus, & Damianum in eadem Sede præcessit.

Quan-

Quandoquidem verò ea tempeſtate Summus Pontifex Agatho ardenti deſiderio flagrans tutandæ contra Monothelitas Catholicæ Fidei, ſcripſit ad Epiſcopos Italiæ, ut Comprovincialium Antiſtitum Concilium colligerent, ſententiamque ſuam in tanti momenti re proferrent, Sanctus Manſuetus Suffraganeos ſuos convocavit Mediolani Anno DCLXXVIII., vel ſub initium ſequentis; & Synodo abſolutâ Romam profectus eſt ad Concilium, quod Pontifex Maximus Anno DCLXXIX. celebrabat, ad abolendam eorum ſectam, qui unicam tantùm in Chriſto fuiſſe voluntatem effutiebant, illique ſubſcripſit.

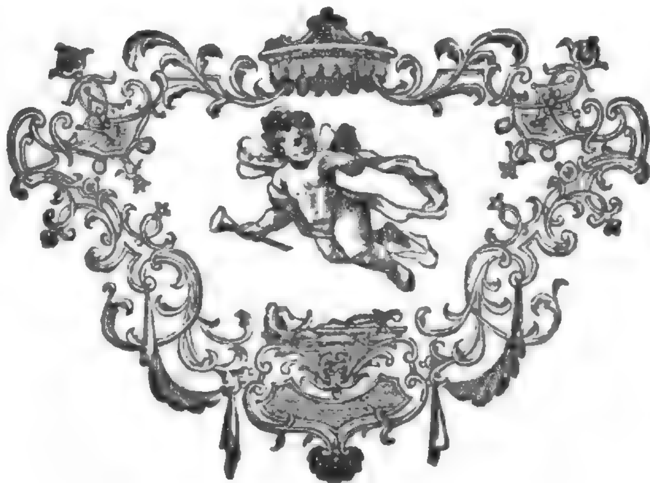
Vir fuit Manſuetus omni virtutum genere exornatus, atque ab univerſis Dynaſtis, Italiæ præſertim, ſummo in honore habitus, utpote *Antiſtes ſpectatæ ſanctitatis*, quemadmodum eum appellat Baronius *in Annalibus*, ad Annum DCLXXX.

Adminiſtratâ novennii ſpatio Mediolanenſi Eccleſiâ, obiit inter funera Civium ſuorum, debaccante per Urbes Italiæ teterrimâ lue Anno DCLXXXI., XI. Calendas Martii; ſepultuſque eſt in Baſilica Ambroſiana. Verùm inde fuiſſe ad Templum Protomartyris Stephani delatum, Scriptores noſtri affirmant. An autem Oſſa omnia hujus Sancti Præſulis jaceant in eadem Baſilica Sancti Stephani, an aliquæ tantùm partes, Petrus Paulus Boſca *in Martyrologio Ambroſiano*, abſtinet a ſua proferenda ſententia. Certè Cardinalis Federicus Borromeus, qui poſt Concilium VII. Mediolanenſe ab ipſo celebratum Anno MDCIX. Translationem plurium Sanctorum, qui in Templo memorato quieſcebant, peregit, etiam Reli-

qui s

quias Sanϛti Manſueti in publicum protulit, ac per Urbem circumduxit.

Eccleſia Ambroſiana minimè celebrat hujus Sanϛti Præſulis Feſtum eo die, qui fuit ipſi Natalis, ſed differt ad IV. Nonas Septembris Sacra, & Officia, eò quòd Quadrageſimæ tempus aliquando plurimam Februarii partem occupet; prohibente Ritu noſtro, ne ulla de Sanϛtis Feſtivitas illâ decurrente peragatur.

SANCTUS BENEDICTUS.

Ubſtitutus eſt Sancto Manſueto Anno DCLXXXI. Sanctus Benedictus, quem Scriptores noſtri Mediolanenſem eſſe teſtantur, quamvis Toppius *in Bibliothec. Neapolit.* eum afferat ortum habuiſſe Amiterni. Condonari hìc nequit Galeſinio anachroniſmus palmaris, cùm in Tabula ſæpe memorata ſcribat, Benedictum inauguratum fuiſſe Epiſcopum in noſtra Urbe ſub Joanne VI. Romano Pontifice; viginti namque anni interceſſere inter electionem prædictam, & Joannem VI., in Summum Pontificem electum Anno DCCII., quemadmodum Pagius, aliique Chronologi Sacri nos docent.

Floruit Benedictus tantâ ſanctimoniæ doctrinæque laude apud omnes, ut Paulus Diaconus *in Hiſtoria Langobardici Regni* Libr. VI. Cap. X. illum hoc Elogio donaverit, fuiſſe videlicet *Verum egregiæ Sanctitatis, de quo per univerſam Italiam bonæ opinionis fama flagravit*. Idem Paulus Diaconus narrat, exortam fuiſſe controverſiam inter hunc Benedictum Mediolani Epiſcopum, & Ticinenſem Antiſtitem, eò quòd poſtremus iſte Conſecrationem a Summo Pontifice peteret, Mediolanenſis verò acriter contrairet, arbitratus jus ſuum infringi, cùm de more Suffraganei Præſules a Metropolitano conſecrandi eſſent. Deducta ad Romanam Curiam eſt Cauſa, victuſque receſſit Benedictus, eò quia *a priſcis temporibus* conſuetum fuit, ut nonniſi a Summo Pontifice

Pa-

Papienſis Epiſcopus ſacro Chriſmate inungeretur. Malè hunc Pauli textum intellexit Sigonius, adeòque ſcriptum reliquit, causâ cecidiſſe Sanctum Benedictum, ob intentatam litem, *adverſantibus omnibus vetuſtatis exemplis*. Id autem injurium eſſet tanto Antiſtiti, acſi temerè aliena jura invadere voluiſſet, novamque ſibi auctoritatem arrogare, cujus nullum in Prædeceſſoribus ſuis extitiſſet exemplum. Paulus certè ait *a priſcis temporibus*; cùm enim Mediolanenſes Epiſcopi per LXXVII. annos veluti exules ab hac Metropoli ob baccantem in Inſubrico ſolo Arianam Langobardicam feritatem demorati Genuæ fuiſſent, jam veluti invaluerat quædam præſcriptio, cui innitebatur Pauli Diaconi fides. Ceterùm plura ſuperioribus Seculis data exempla hujus Conſecrationis a Mediolanenſi Antiſtite peractæ ſingillatim referunt Clariſs. Muratorius *in Append. ad Tom. I. Anecdot.*, & Pater Euſtachius a Sancto Ubaldo, in Libro *de Metropoli Mediolanenſi*. Ob hanc litem, qua diu noſter Antiſtes fuerat vexatus, coli dicitur a Benedicto Lentino *in ejus Vita* typis Neapoli datâ, tamquam præcipuus Protector & Advocatus eorum, qui forenſibus litibus, aliiſque anguſtiis quomodolibet exagitantur.

Romam conceſſerat Anno DCLXXXIX. Ceduall, ſeu Cedualdus (ùt eum vocat Beda Libr. V. Cap. VII.) Rex Anglo-Saxonum, ut Baptiſmalibus undis ablueretur. Excepit illum benigniſſimè Sergius Pontifex Maximus, & ſalutari Fonte expiavit Pridie Paſchatis; verùm ad Cæleſte Regnum conſcendit nondum Albis exutus. Quamobrem, teſte Baronio *in ſuis Annalibus*, juſſus eſt ab eodem Sergio Benedi-

ctus Episcopus noster tam felici Regi Epitaphium condere, quod etiam ipse perfecit prolixo Epigrammate, cujus nos initium damus, & reliquum legitur apud memoratum Baronium.

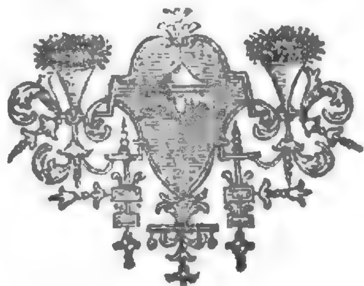
Culmen, opes, sobolem, pollentia Regna, triumphos,
Exuvias, Proceres, mœnia, castra, lares,
Quæque Patrum virtus, & quæ congesserat ipse
Cedual armipotens liquit amore Dei.
Ut Petrum Sedemque Petri Rex cerneret hospes
Cujus fonte meras sumeret almus aquas &c.

Unicum religiosissimæ erga Deum pietatis vestigium ab hoc Antistite Mediolani relictum, nobis compertum fecit antiquitas, nempe Cœnobium ab ipso conditum in Porta, quæ appellatur *Nova*. Attamen temporum malignitate adeò tenuis superest hujusmet rei memoria, ut an Virorum, an Mulierum claustrum foret, quove loco exurgeret, prorsus ignoretur. Puricellus, diligentissimus rerum antiquarum indagator, censet *in Dissertatione Nazarian.* Cap. LXXII. num. XI., extitisse Monasterium istud, ubi nunc in eadem Urbis Porta jacet Monasterium Virginum simul, & Conjugum, quæ malè habentur a Maritis, ut pudori consulant, donec jurgia & lites componantur, atque ob id *Succursus* nuncupatum. Olim in eas Ædes successerant animarum Curatores per tempora; sed Sanctus Carolus Borromeus parvum illum gregem Ovium suarum proximo Parocho custodiendum committens, mox memoratum Monasterium erexit, quemadmodum

dum fusè narrant Carolus a Basilica Petri, & Glussianus *in Vita* ejusdem, ad Annum MDLXVIII.

Quinto Idus Martii quievit in Domino Sanctus Benedictus, Anno DCCXXV., postquam huic Ecclesiæ administrandæ omnium virtutum exemplis per XLIV. annos insudasset. Dissidet Ughellus in designando mortis anno Sancti hujus Episcopi, asserens, eum in vivis egisse usque ad Annum DCCXXXV. Dissident etiam Galesinius & Bosca circa tempus regiminis, quod Ughellus statuit XLIII. annis, cùm alii usque ad XLVII. annum protendant. Papebrochius *in Exegesi* jam dicta evincit, nec annum mortis ultra illum superiùs a nobis relatum, nec spatium regiminis ultra quadragesimum quartum annum produci, aut posse restringi.

Sepultus est in Basilica Sancti Ambrosii, ùt tradunt antiqui Catalogi; ejusque Festum celebratur in nostra Ecclesia VIII. Idus Septembris, cùm ejusdem Sancti natalis dies incidat in Quadragesimam.

THEO-

THEODORUS II.

Ommunibus suffragiis electus in Episcopum Mediolanensem Theodorus II., Sancto Benedicto successit Anno DCCXXV. sub Gregorio II. Pontifice Maximo, non autem sub Gregorio III., ut tradunt Galesinius & Ughellus, sexennio enim post Apostolicam Sedem iste obtinuit.

Ughellus in laudem hujus Episcopi scribit, eum Ritus Ambrosianos, qui aliquantisper degeneraverant, ad pristinam observantiam instaurasse. Equidem conjectari facilè potest, in tanta Barbarorum colluvie aliquid in nostra Metropoli decidisse antiquæ diligentiæ in peragendis Sacris ac Divinis Officiis. Sed cùm nullum documentum rei hujus afferat, opinando tantùm ista retulisse arbitramur. Ceterùm laus, quæ Theodoro adscribitur in Catalogis nostris, ea est, fuisse illum interpretatum Ambrosianos Ritus. Et revera adhuc superest pars aliqua istius egregii laboris, adnexa Breviario, edito Mediolani in pergamena Anno MCDXC., & inscripta *Speculum Matutinalis Officii*. Refragari videtur Puricellus *in Dissertat. Nazarian.* Cap. XXXIX., eò quòd hoc Opusculum perlegens, reperit nomen Amalarii, qui nonnisi Anno DCCCXXX. Libros *de Divinis Officiis* conscripsit; quocirca inquit, Theodorum nostrum minimè fuisse Auctorem Speculi Matutinalis, adeòque quærendum esse alium Theodorum, aut Anonymum, qui illud confecerit. Nos tamen in

eam

eam partem propensi sumus, ut credamus, opus non esse comminisci alterum posteriorem Theodorum, vel alium quempiam, cui adscribendus sit prædictus Libellus. Rationes, quæ nobis præsto sunt, breviter colligemus, cùm jam editæ sint in Historia Literario-Typopraphica Mediolanensi, Anno MDCCXLV. vulgatâ, nempe consensus veterum Scriptorum, qui Catalogos Mediolanensium Antistitum contexuerunt, & auctoritas Sancti Caroli Borromei, qui in Præfatione Breviarii Ambrosiani ab ipso editi hæc habet: *Theodorus imprimis Archiepiscopus Prædecessor noster, ejusdem Ambrosiani Divini Officii nocturni matutinique partes pie & erudite explicavit luculentâ mysteriorum interpretatione*. Ad illud verò, quod de Amalario protulit Puricellus, & a quo se actum dicit ad negandam huic famæ fidem, non multùm ancipites hæremus; nomen siquidem Amalarii adjici potuit Theodori lucubrationi in margine ab aliquo subsequentis ævi Scriptore, itaut Amanuensis imperitus illud postmodum invexerit in textum; quemadmodum Mabillonius, aliique eruditi in præsentiarum Viri experientiâ didicere in MS.tis revolvendis: eòque firmiùs in hac Traditione stamus, cùm etiam Puricellus aliquid de eadem re suspicatus fuerit, dum sub initium ait: *Si tamen ipsius revera sunt, & non ab alio deinde superaddita quæ mibi negotium facessunt*. Non ignoramus Clariss. Ludovicum Antonium Muratorium *in Dissertat. LVII.* Tom. IV. *Antiquit. Ital. Med. Ævi pag.* 860. quasi per contemptum memorasse Speculum hoc Matutinale Theodori II., dum inquit, falsò præpositum illi fuisse nomen hujus Antistitis, nihilque continere, quod lucem mereatur. Attamen

quo

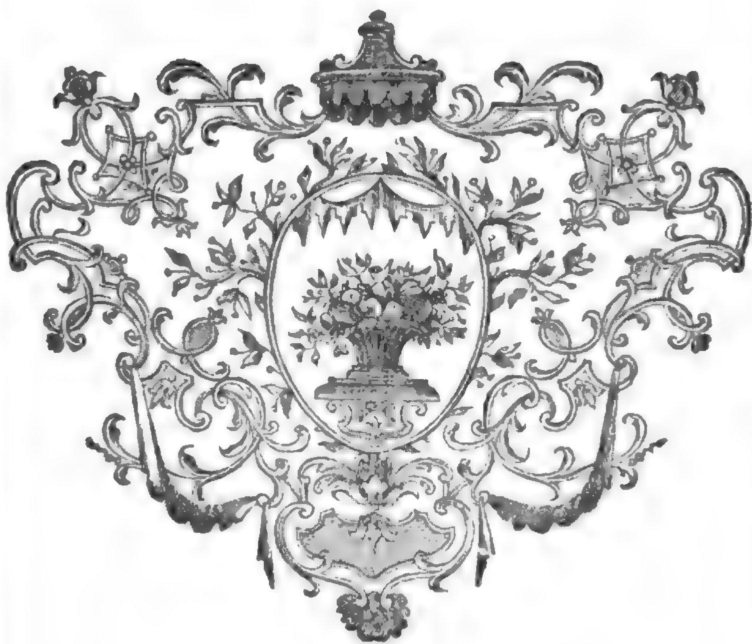
quo ad ſuppoſititiam mercem, quam adeò apertè huic Opuſculo appingit, reponimus ea quæ jam ſuperiùs diximus contra Puricellum; ad id verò, quod ſpectat ad Operis ipſius momentum, Lectorem rogamus, ut verba Muratorii cum verbis Sancti Caroli conferat, quæ proximè retulimus; iſte enim ad univerſum Clerum Mediolanenſem ſcribens, multò æquius judicium evulgavit.

In eodem Ughello legimus, exceptum fuiſſe a Theodoro II. Sanctum Bonifacium e Germania redeuntem. Sanè Vir iſte Apoſtolicus ter in Italiam iter direxit: In tertio autem adventu, ùt Vitæ ejuſdem apud Bollandum *in Actis Sanctorum*, ad diem V. Junii teſtantur, ad Ticinenſem Urbem delatus fuit, Liutprandum ſalutaturus; & valde veriſimile eſt, progreſſum inde fuiſſe uſque ad hanc Metropolim. Ceterùm nulla ibidem eſt mentio Mediolani. Ripamontius hanc moram in Urbe noſtra ductam a Sancto Bonifacio rhetoricâ narratione deſcribit.

Adjicit Ughellus, Theodoro contigiſſe, lacrymis proſequi funus Liutprandi Langobardorum Regis, in Mediolanenſem Eccleſiam beneficentiſſimi. Attamen hoc veritati repugnat, cùm Liutprandus ſupervixerit poſt obitum hujus Antiſtitis per quadriennium; quemadmodum in noſtris Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ* comprobavimus. Id autem *in Exegeſi* ad hunc Epiſcopum animadverterat etiam Papebrochius.

Per annos XIV rexit Eccleſiam Mediolanenſem Theodorus, defunctus Anno DCCXXXIX. Tumulum autem elegit ipſe in Eccleſia adjecta Monaſterio, a Sorore ſua Aurona con-

condito, quod appellabatur *Auronæ*. Hinc patet, quantum hallucinatus sit Papebrochius, qui loco *Auronæ* intellexit *Aronæ*, Oppidi ad ripas Verbani Lacûs positi. Nunc *Auronæ* Cœnobium prorsus excisum est Mediolani, substitutis aliis Monialibus Augustinianis in novo Ædificio, quod *Sancti Augustini in Porta Nova* nomine insignitur.

SANCTUS NATALIS.

Idua Mediolanensis Ecclesia ob Theodori mortem, communi consensione recepit novum Sponsum Sanctum Natalem, Anno DCCXL. mense Martio; non tamen sub Zacharia, ùt tradunt Galesinius & Ughellus, sed sub Gregorio III. Summo Pontifice: Sanctus enim Zacharias Pontificiam Sedem non adiit, nisi sub finem sequentis anni, mense Novembri exeunte, ùt Patres Bollandistæ adnotant in ejusdem Sancti Episcopi Vita, ad diem XIII. Maji, subjungentes, *juxta hunc calculum, quo non facile fideliorem inveniet aliquis, mortem Sancti Natalis septem fere mensibus Zachariæ initia præcessisse*. Sanè in Anno electionis designando hujus nostri Antistitis cœcutiunt recentes Scriptores. Ughellus Anno DCCXLVII., vel XLIX. renunciatum fuisse Sanctum Natalem tradit; Galvaneus Flamma *in Manipulo Florum* Cap. CXVII., & Donatus Bossius *in Chronicis*, ad Annum DCCL. memoratam electionem differunt. Nos cum Papebrochio *in Exegesi* hanc prædicto Anno DCCXL. consignamus.

Quod spectat ad tempus regiminis, Panvinius, Ughellus, aliique duos integros Sedis annos Sancto Natali attribuunt: Galesinius ait, anno uno, & mensibus undecim huic Ecclesiæ eumdem præfuisse; atque ita omnia in obscuro relinquunt. Certiora nos ex antiquis Catalogis desumimus, in quibus XIV. tantùm Menses Sedis adnotantur, a

Mar-

Martio scilicet mense Anni DCCXL., ad diem XIII. Maji, Anni subsequentis.

Non minùs Sanctimoniâ quàm eruditione clarus floruit hic Præsul; in omnibus siquidem Catalogis viciniorum temporum laudatur Sanctus Natalis, tamquam optimè instructus Linguis etiam peregrinis Græcâ & Hebraicâ; sicuti etiam Ecclesiasticorum Rituum egregiè peritus. Addunt aliqui, scriptum ab eo fuisse Librum contra Arianos, quorum secta Mediolani reviviscere videbatur, teste Ughello. Id autem fieri potuit, antequam Episcopus inauguraretur, & Liutprandus Catholicæ Fidei jam adscriptus Italicum Regnum teneret.

Præterea Divini cultûs amantissimus, Basilicam Sancti Georgii Martyris vel a fundamentis excitavit vel in venustiorem formam redegit. Immo Ughellus fidenter narrat, institutam ab eo fuisse in eadem Basilica Canonicam. Porro si aliquo documento firmaretur assertio, non modica accederet nostræ Ecclesiæ gloria, quòd citiùs amplexa fuisset Canonicam vitam. Verùm id excerpsit e Libro IX. Ripamontii, qui de Sancto Natali loquens, rhetoricè scribit, exornatum illud Templum ab eo fuisse Canonicorum Collegio. Extant adhuc archetypæ Tabulæ in prædivite Archivo memoratæ Basilicæ, quæ docent, non alios ibidem degisse usque ad XI. Seculum, nisi Presbyteros Officiales Decumanos, qui eo tempore dispersi erant per alias etiam Urbis Ecclesias. De his egimus in Differtat. *ad vindicandam veritatem* &c., impressâ in hac Metropoli Anno MDCCXXXIII., & fusiùs differemus in progressu Operis de Ritibus Ecclesiæ Ambrosianæ.

Multis miraculis tum in Vita, tum post mortem cla-

fuisse Sanctum Natalem, Breviarii Ambrosiani Lectio in ejusdem Festo die recitanda testatur.

Supremum diem clausit III. Idus Maji, Anno DCCXLI., & tumulo conditus fuit in memorata Basilica Sancti Georgii ad Palatium. Ambigit Ughellus, an in hac Sacra Æde, an in altera Sancti Eustorgii tumulatus sit Sanctus Natalis, quam ait ab eodem fuisse a fundamentis excitatam: Sed falsò; deceptus namque fuit a quadam Ripamontii periodo, qui sive per lapsum calami, sive Typographi negligentiâ hæc habet, Decade I. Libr. IX.: *Natalis in Eustorgiana Basilica est situs, quam ipsam aut a fundamentis erexit, aut profano veterum cultu dicatam Soli expiavit, atque transtulit in Martyris illius nomen & Religionem*: Verbum enim *Eustorgiana* positum fuit loco *Georgianæ*, ùt ex ipso contextu patet, *transtulit in Martyris illius nomen*; Georgius siquidem Martyr fuit, non Eustorgius; hujusque Templum jam extabat Mediolani, pluribus ante Sanctum Natalem Seculis.

Præterea in Charta (ùt ajunt) Codicilli, a Joanne Petro de Pado Canonico Ordinario Ecclesiæ Mediolanensis, confecti post ultimas Tabulas, indicatur non solùm Ecclesia Sancti Georgii, sed etiam locus, in quo jacebat Sepulcrum hujus Sancti Antistitis, nempe in medio Ecclesiæ: Præcipiens enim prædictus Joannes Petrus, qua in parte tumulandum esset ejus cadaver, in hæc verba voluntatem suam aperuit, ibi: „ Vult, jubet, ordinat & mandat, quòd Corpus suum sepelitur intra Ecclesiam Sancti Georgii in Palatio ùt supra, „ videlicet immediatè *post Sepulcrum Sancti Natalis, positum*

„ *in*

„ *in medio dictæ Ecclesiæ* & contiguum ipsi Sepulcro ubi fiat „ sepultura una pro ipso Dño Joanne Petro „. Data est hæc Charta, in Tabulario memoratæ Ecclesiæ Sancti Georgii adhuc superstes, Anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo, Indictione Decima.

Franciscus Castellus, relatus a Clariss. Muratorio in Dissertat. LVI. *Antiquit. Ital. Medii Ævi* Tom. IV. *pag.* 764., etiam Inscriptionem marmori incisam, a temporum injuriis nobis servavit in suis MS.tis Collectaneis, quam ait, oculis omnium subjectam fuisse eâ ætate, qua ipse scribebat, nempe Anno MDL. in pavimento ejusdem Ecclesiæ, in hæc verba:

„ *Epitaphium Sancti Natalis Archiepiscopi Mediolanensis*.

Marmore conclusum tegitur venerabile Corpus.
Natalis, Præsul qui fuit Orbe bonus.
Grandis honor Patrum fuerat, nam Pastor & almus,
Nobilitate (a) *vixit, rexit ovesque Pater.*
Condidit hanc Aulam, Christo præstante juvamen.
Rex dedit & recte plurima dona quoque;
Unde queant vigiles Domino servire per æva.
Proque suis culpis possit habere preces.
Ecclesiam rexit bis septem mensibus, annos
Sexies atque decem quoque (b) *duobus habens.*

In MS.to Codice Francisci Castelli legebantur etiam chronolo-

(a) *Muratorius legit* nobiliter.
(b) *Muratorius legendum ait* cumque.

nologicæ Notæ; ſed cùm ſcateant mendis, cenſet Muratorius loco laudato, adjunctas fuiſſe ab ipſomet Caſtello: ſiquidem neque annus mortis, neque Indictio congruunt veritati; adeòque nos etiam eaſdem prætermiſimus.

Feſtivus dies Sancti Natalis agitur in Ambroſiana Eccleſia III. Idus Maji: Fallitur tamen Ughellus, qui eum inter Sanctos relatum aſſerit a Stephano II. Pontifice Maximo; cùm hujuſmodi Cauſæ, ùt diximus, ad Romanum Pontificem tunc temporis non deferrentur.

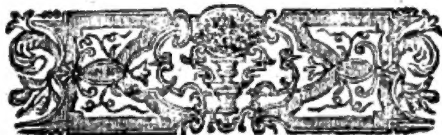
ARIFREDUS.

PRomotus est ad Mediolanensem Sedem post Sanctum Natalem Arifredus, seu Ansfridus (ùt eum vocat Sigonius) Anno DCCXLI., non DCCXLIX., prout opinatus est Ughellus. Inauguratum eum fuisse sub Zacharia Pontifice Maximo scripsit Galesinius in Tabula Episcoporum Mediolanensium, quin animadverterit, eo tempore Zachariam nondum obtinuisse Pontificiam Dignitatem, qua exornatus fuit solummodo exeunte illo anno; cùm aliunde Arifredus declaratus jam foret Episcopus mense Augusto, ùt vult Papebrochius *in sua Exegesi*.

De hoc Præsule nihil ad nos transmiserunt antiquitas & Historiæ, præter nomen. Fortassis ob regiminis brevitatem tempus illi defuit, præclara Pastoralis animi meditamenta in publicum proferendi.

Obiit Anno DCCXLII., administratâ per VIII. menses Ecclesiâ, ùt voluit Ughellus, sed revera per IX., prout vetusti docent Catalogi. Sepultus est ad Basilicam Sancti Nazarii.

STA-

S T A B I L I S.

Revî erepto Arifredo paſtoralem curam Mediolanenſis Gregis ſuſcepit Stabilis Anno DCCXLII., pridie Idus Auguſti. Etiam de hoc Epiſcopo filent Scriptores, quamvis longiùs quàm Deceſſor, regimen ſuum produxerit, ideſt per duos annos & menſes quatuor. Erravit quidem Galeſinii Tabula, in qua Stabilis ponitur electus Epiſcopus ſub Stephano III., cùm iſte Summus Pontifex Romanum Solium non conſcenderit, niſi Anno DCCLXVIII., ùt docet Pagius.

Obiit hic noſter Antiſtes Anno DCCXLIV., Idibus Decembris, juxta calculum Papebrochii, ſepultuſque eſt in Baſilica Sancti Ambroſii.

